

بلوچی دستونک

(ازمء بنگپ)

پولکار: رحیم بخش مھر

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

عدالت روڈ، کوئٹہ

(c) All rights are reserved.

اے کتاب ۽ درائیں حق گوں بلوچی اکیڈمی ۽ انت۔
بیدۂ اکیڈمی ۽ رضاء کس ایشی ۽ مواداں چاپ کُت نہ کننت۔

(انسٹریٹ ایڈیشن)

کتاب ۽ نام: بلوچی دستونک: ازم ۽ بنگپ

پولکار ۽ نام: رحیم بخش مہر

اولی چاپ: 2014

پرنٹرز: یونائیٹڈ پرنٹرز کوئٹہ

نہاد: 300/- کلدار

ISBN: 978-969-9768-32-3

نامدات

مکھیں مات بی بی زبیدہء نامء
کہ آئی پاکیں ارواہء نیکیں دعائی برکتء
مروچی من اے جاہء مقامء سر بیتگاں

ل

5	سردانک	★
10	موتک دستونکاں	★
	اے آرداد	
12	☆اولی در	
	بلوچی دستونک ء بندات ء دیروی	
87	☆دومی در	
	بلوچی دستونک ء ازمی وانشت	
175	☆سیمی در	
	بلوچی دستونک ء بن گپی وانشت	
273	☆چارمی در	
	بلوچی دستونک ء اہمیں شاعر	
406	☆پنجمی در	
	آسر	
419	☆سرشونی کتاب	

سردانک

ماں بلوچی زبان ء پٽ وپولی کار ء جوانیں ربیت نہ بوتگ ء سوب ء پہ مقالہ ء
 بنگپ ء چوشیں جیڑہ ء جخالے دیما نیا تک۔ چہ ڈیپارٹمنٹ ء ہم ایشی ء منظوری ء چوشیں
 گرو دارے نہ بوت۔ حاتراول وش بوت کہ شعری حب ء واہگ ء تسکین ء راہ ء درے
 پیچ بوت۔ وہدے کار ء سرجمی ء پہ نکانانی یکجاہ کنگ ء پٽ وپول ء پڑا در آہکاں تہ دمان ء
 اے گپ دیما تک کہ بلوچی دستونک ء ازمی ء بُن گہی وانشت ء کار انچو آسان نہ انت۔
 پرچیکہ اے درگت ء ماں بلوچی ء دنیگہ چوشیں چ رگیں کارے نہ بوتگ کہ ایچ ایشی
 گنجیں کمک ء دلہڈی یے برستیں۔ ہر چنت دیما روان کت کار ء مشکل ء گرانی ء
 مارشت گیش بوہان بوت۔

ماں بلوچی زبان ء پٽ وپول ء ہمرائی ء نگدکاری پڑ ء ہم دجھیں کار ء ربیت
 نیست انت۔ حاص دستونک ء ہواریں تب ء مئیل ء ایشی ازمی بنیاتانی بابت ء دنیگہ
 چوشیں کارے نہ بوتگ کہ ایچ آئی گنجیں کمکے زورگ بہ بوتیں، البت چندے مردماں
 لہتے کار کرتگ کہ شاعرانی انفرادی شعری کرد ء عمل ء مجاروئیں عکس ء دروشم دیما اتلگ
 انت بلے دستونک ء ازم ء بلوچی دستونک ء ازمی بنیات ء چکاسگ ء پارسنگ کنگ ء
 بابت ء دلگوشی دیگ نہ بوتگ۔ ہمے پیما بنداتی دستونک ء تب ء مئیل ء دگہ زبانانی ایشی ء
 سراثر ء بنداتی شاعرانی ازمی رنگ ء دروشم ء تپاس ہم کنگ نہ بوتگ، نیکہ ایشی بنگگی

کار پڑے گیشوار کنگ بوتگ۔ اے مقالہء سرجم کنگ ء اے تو میں جیڑہ بوتگ انت ء
گام پہ گام ء پولکار چو شیں جا وراں د چار بوتگ۔

اے پٹ و پولی مقالہ ماں بیچ دراں بہر انت۔ اولی درء بلوچی دستونک ء
بندات ء ایشی ء دیروی تاریخی درو شم ء دیما آرگ بوتگ۔ اے درء بلوچی دستونک ء
بنداتی درو شم پیش کنان ء بنداتی شاعرانی از می کتہ کاری ء ہواریں تب ء میل ء پولکاری ء
ریس ء پریسی، پٹ و پول ء رہندانی پدا کنگ بوتگ۔ بنداتی دستونک ء سر اہند گہ زبان
حاص فارسی ء اردو ء اثرات آنی جائز گے زرتگ ء لسانی، ہنگہی، از می ء درو شمی حساب ء
اے زبانانی اثرات ء تپاس کنگ بوتگ۔ ہے پیما بلوچی دستونک ء دیروی ء تاریخ
جتائیں چاڑ ء میل آنی پدا پیش کنگ بوتگ۔

ماں دومی درء بلوچی دستونک ء از می وانشتے دیما آرگ بوتگ۔ دستونک ء
ازم ء گیشوار کنان ء اے تہر ء درو شم ء ایشی بابت ء جتائیں مردمانی خیال ء لیکہانی چارو
تپاس کنگ بوتگ ء ایشی ارزشت ء بستار دیما آرگ بوتگ۔ ماں بلوچی دستونک ء
چہر، شہین ء چیدگی رہندے تپاس جتائیں دور ء بار یگ ء جتائیں لہز انکی چاڑ ء میل آنی
پدا کنگ بوتگ۔ اے شعری صنعت آنی کار مرزی ء بلوچی دستونک وتی جتائیں رنگ ء
گوناپے ء واہند انت۔ درو شمی تجربت ء تپاس ء ہے گپ دیما اتلگ کہ ماں بلوچی
دستونک ء ہیئتتی تجربت جوانیں وڑے ء کنگ بوتگ۔

ماں سہمی درء دستونک ء ہنگہی وانشتے پیش کنگ بوتگ۔ بلوچی شاعری ہنگہی
حساب ء کجام ہم دور ء بار یگ ء لک ء گونڈ نہ بوتگ۔ ماں بلوچی دستونک ء ہم ہنگہی
شاہیگانی ء سماہیت انت۔ بلوچ راجی تاریخ، سیاست، راجمان ء رہیدگی ہنگپ ء پدا بلوچی
دستونک ء درشانی ء جوانیں رہیت گندگ اتلگ۔ چا گردی زندمان ء عکس کشی گواچنی

رنگ ء کنگ بوتگ۔ بلوچ تاریخی شخصیات، وئیل ء واقعہ تلمیحاتی ء تمثیلی صورت ء دیما آرگ بوتگ انت۔ بلوچی دستونک ء مہرائی ہل ء جزبگانی پدازیبائیں شاعری کنگ بوتگ۔ اے درگت ء بلوچ شاعراں وتی عہدی مہرائی کسہہ ء کرداراں چہ رنگ زرتگ ء وتی شاعری گوناپ داتگ۔ نیگراہی ء پاکسمائی پگر ء حیلانی درشانی صورت بلوچی دستونک ء محکمیں رنگی ء گندگ بیت۔ حداء آئی رسول ﷺ مہر ء زند ء ابرم ء گواچنی آنی رنگ ء دروشم ماں شاعری ء آشکار کنگ بوتگ انت۔ چرے بنگپاں ابید بلوچی دستونک ء انسانی حیات ء ہر روچیگیں چست ء ایرانی عکس ء دروشم وتی سرجم ء برجیس دروشم ء پدر بنت۔

ماں چارمی درء بلوچی زبان ء نامی ایں دستونک گوشیں شاعرانی زند ء ازم ء تپاس ء چاروگزارے پیش کنگ بوتگ۔ اے درء اولی بہر ء بنداتی دستونک گوشیں شاعرانی ازمی تپاسے پیش کرتگ۔ دومی بہر ء نیامی عہد ء گچینی شاعرانی ازمی چاروتپاسے پیش کرتگ ہے پیما سیمی درء نوکتریں عہد ء گچینی شاعرانی بابت ء یک ء نویسگ بوتگ۔ اے بہر ء بانگ حاصیں تیل ء چاڑانی پداکنگ نہ بوتگ بلکیں جتائیں عہدو باریگ ء دیما اتلگیں پدرتچ ء شاعرانی گچینی دروشمے دیما آرگ ء جہد کنگ بوتگ۔ پنجمی در کہ مقالہ ء آسرانت ایشی ء اندرء تواین پٹ وپولی کار ء ہواریں دروشم دیما آرگ بوتگ۔ بلوچی دستونک ء ہواریں تپاس ء ہے گپ دیما اتلگ کہ بنداتی زمانگ ء چہ اردو ء فارسی زبان ء اثر زرتگ بلے رند ترء ایشی ء وتی جتائیں رنگ ء دروشمے کیشیننگ۔ ازم ء بنگپ ء ردء بلوچ شاعراں وتی ہندی جاوراں رنگ زوران ء ایشی ء سیادی تچک ء گوں وتی چاگرد ء محکم کرتگ۔ بلوچ تاریخ، دودمان ء ربیدگی زندمان ء رنگ ء دروشم ء درشان ماں بلوچی دستونک ء وتی زیبائیں صورت ء دیما اہتگ ء

پمٹشکہ بلوچی دستونک وتی جتانیں رنگ ء آہل ء جتانیں پجار ء ارزشتی ء واہند بوتگ۔
 چہ آسر ء پد مقالہ ء کارمرز بوتگیں کتاب، تاک ء ماہتا کافی نام دیگ
 بوتگ انت۔

پٹ ء پول ء راہ مشکل ء گران انت۔ انچیں وہد ء پاس ہم کیت کہ پولکار
 دلپروش ء دلگران بیت۔ چوشیں جاوراں چندے مردمانی دعا، دلبدی، ہماہداری ء
 مکم ء سکین گرانیں کارانی سرجم کنگ ء مکماربنت۔

پروفیسر واحد بخش بزدار ء اے کار ء سرجم کنگ ء ہمک گام ء منی رہشونی کرتگ
 ء وتی علم ء پکر ء زانت ء چہ بہر مند کرتگ۔ پٹ و پول ء کار ء وتی فکری ء علمی پڑ دراگوں
 دستونک ء ازم ء بنگپ ء گیشواری ء مکم کرتگ، بید آئی سکین ء دلبدی ء چوشیں کار ء سرجم
 کنگ گران ء مشکل بوتگ ات۔

ابید چرایشی ء مکہیں مات ء ذکر الہی انت چیا کہ آئی نیکیں دعا مشکلائی آسانی ء
 پمدام چو بزیں جمبر ء ساہیل بوتگ انت۔ گام پے گام ء نیکیں کار ء علم ء ہنر ء راہ ء دگانی
 سراروگ ء سکین ءے داگ کہ مروچی اے رنگیں علمی کار ء سرجم بوتگ۔

برات گونگیں ڈاکٹر گل حسن بلوچ ء ہماہداری گون مہ بوتیں تہ بگندے اے
 رنگیں کاری ء سرجم کنگ یک و ابے بوتگ ات۔ آئی براتی نہر ء سنگتی سکین ء دلبدی آں
 بے واکي ء دلپروشی ء رکھیننگ۔ پستک دلی آئی ء داں گڈی منزل ء ہماہداری کرتگ
 ء وتی براتی حق ء سنگتی اگدہ پیلوکتگ۔

سید ہاشمی ریفرنس لائبریری یک انچیں ادار گے کہ آپہ بلوچ پولکاراں یک
 گنجے ء کم نہ انت۔ اے پٹ و پول ء کار ء سرجم کنگ ء چہ اے علمی ء لہزانگی راجی ادارگ ء
 سرجمیں رنگے ء مکم زورگ بوتگ، لائبریرین غلام رسول کلمتی ء پول کاری ء مزین

کمک کتگ آئی منت واراں۔

بلوچی دستونکء بابت ء اے بنداتی پٹ وپولی کارے۔ اے کارء دیما برگ
 ء ایشی ء جزئیات آنی گیشوارء مزنیں امکان است انت۔ اے پٹ وپولی مقالہ ء بلوچی
 دستونک ء ازمی ء بنگی درو شم دیما آرگ ء جہد کنگ بوتگ بلے اے کار سرجم ء برجم نہ
 انت، آیوکیں پدرتچ ء پہ اے یک بنداتی چید گے۔ وتی وسیں جہد ء علمی ء فکری بستار ء ردء
 پٹ وپولی درو شم ء سرجم کنگ بوتگ۔ پٹ وپول ء راہ ء درمدامی تچ انت۔ ماں بلوچی
 زبان ء اے بنگپ ء پداولی کار انت امیت کشاں آیوکیں پدرتچ اے کارء دیما برگ ء
 حاصیں دلگوشی دنت ء اے تہر ء دیروی ء وتی کردء سازیت۔

رحیم بخش مہر

موتک دستونکال! رہد ربرشت

دستونک ۽ سرائیسیگ ارزانیں کارے نہ انت، ۽ نہ کہ دستونک ۽ سر پد بونگ
 ارزان انت۔ پداگپ بلوچی دستونک ۽ بہ بیت چد ۽ مشکلیں کارے۔ من نزانال مہر ۽ پہ
 وتی ایم فل ۽ آنچکیں مشکلیں سر حالے پر چا گچین کرتگ۔ زمانگ و ارزان کنت ۽ گچین
 کنت داں گیشیں واری ۽ جخالے سرمہ کش ایت۔ یکے وائے بیت کہ رحیم مہر ۽ نبیسیگ
 ۽ کارمزن شہدر برجاہاں وانینگ ۽ چہ پیش بندات کرتگ۔ آئی ۽ بندات ۽ چہ نبیسیگ ۽
 تہ گون انت ۽ پیداک انت، پمشکا آوتی ایم فل ۽ کار ۽ گون ہم دل ستک ۽ مہروان
 انت۔ دستونک ۽ سرائیسیگ کرتگیں ایم فل ماں بلوچی لبزانک ۽ اولی کار انت۔ چد ۽
 ساری کس ۽ اے سر حال ۽ رادست نہ جنگ۔

نی چو کہ مہر ۽ تب گیش چا گردی ۽ پگری انت پمشکا باز جاہ ۽ وانوک ۽ ازمی
 رنگ ۽ بالاد ۽ گیش ۽ گیوار ۽ کمی ۽ سما بیت۔ چو ہم نہ انت کہ آئی ۽ چٹ ۽ زیبائی ۽ رالے
 کمار کرتگ۔ بلکیں باز جاہ ۽ آئی ۽ پگر ۽ شو باز ۽ ہمراہی ۽ ازم ۽ راہم چارگ ۽ جہد کرتگ۔
 اے کتاب ۽ ارزشت انگت چد ۽ گیش بوتگ ات اگاں یک سر حالے جتا پہ دستونک ۽
 تب ۽ راجد پتر، ازم ۽ ہنر ۽ سرائیسیگ بوتیں۔ حیر چ کتاب سرجم نہ بیت ۽ کتاب ۽

یک ارزشتے ہم ہمیش انت کہ بازریں جسے یلہ بہ کنت۔

رحیم مہرء دستونکء سرانہشتگیں کتاب ۱۹۲۲ء دستونکء چہ بندات

بیت داں ۲۰۰۰ء کیت سر بیت کہ وت باز مز نیں کارے کہ باز نوکیں وانوک کہ آبانی
دیمء اولی دورء دستونکء نمونگ نیست انت، ہے کتابء منّتء آ آشنابنت کہ منیب
افشانی، حکیم حقگو، قاسم ہوت، اسحق شمیم چونیں تبء دستونک گش بوتگ انت۔

اے آرداد

اولی در

بلوچی دستونک ۽ بندات ۽ دیروی

- 1.1 بلوچی دستونک ۽ بنداتی درو شم
- 1.2 بلوچی دستونک ۽ سرافارسی ۽ اردو ۽ اثر
- 1.3 بلوچی دستونک ۽ دیروی

بلوچی دستونک ۽ بنداتی دروشم

دستونک گوڻشی ۽ ربیت ماں نوکیں شاعری ۽ بوت۔ ماں کوہنیں شاعری ۽ دستونک گوڻشی ۽ ربیت گندگ نہ بیت۔ بلوچی دستونک ۽ ربیت ۽ بارو ۽ بازیں حیاں ۽ لیکہ است انت۔ پروفیسر صبادشتیاری گوڻشیت۔

”ماں بلوچی دستونک ۽ روایت ۽ بارو اے گپ ٲچک کنگ الم انت کہ اے لٲھی تهر بلوچی ۽ وتی نہ انت بلکیں در آمدیں تهرے۔ انٲوش کہ اردو ۽ اے ماں پارسی ۽ اتلگ ہے پیا ماں بلوچی ۽ یا و ٲہ پارسی ۽ اتلگ یا ٲہ اردو ۽ ایشی ۽ مستریں تو جیل ایش انت کہ بلوچی ۽ دستونک گوڻشیں لٲہ کاراں ٲہ ماتی زبان ۽ پیسر یا اردو ۽ وتی باهند ۽ دل ۽ ارمان درشان کرتگ انت۔ بلے انٲوش کہ پارسی ۽ تہ ۽ اے گپ ۽ بارو ادگہ دگہ ٲکر ۽ حیا لاتاں کہ دستونک ۽ بنگیٲی ٲہ کئے ۽ بوتگ ہے پیم ۽ ماں بلوچی ۽ ہم ایشی ۽ بارو مارا بازیں ٲکرے گندگ کٲیت۔ بلے ماں بلوچی ۽ ایشی ۽ گیشینگ ٲہ اے ہاترا مشکل نہ بیت کہ منے ادب ۽ دٲتر انٲوشا ہگان نہ انت کہ ایندگہ دیما شنگیں زبانانیک انت ٲمشکا اد ۽ ماے گپ ۽ زانگ ۽ ٲٲ وڑ ۽ بے گو می نہ ماریں کہ دگہ دگہ ٲکر ۽ حیا لانی تہ ٲٲکیں جبر کجام انت۔“ (۱)

وہدیکہ سید ہاشمی بلوچی دستونک ء بندات ء درگت ء نبشتہ کنت کہ بلوچی نوکیں
 شاعری ء بندات چہ دستونک گوشتی ء بوتگ ء آہم فارسی ء رند پدی ء۔ اے راست انت
 کہ اردو دستونک ء اثر مندی ء بلوچ شاعراں بلوچی دستونک ء گوشگ بناء کرتگ۔
 (چوناہا بندات ء اے شاعراں اردو ء شعر گشتگ ات) بلے ما اے گپ ء گوشگ ء
 لاچاریں کہ بلوچی دستونک فارسی ء رند پدی کنت پرچیکہ اے دوئیں زبانی کوہنیں
 سیالدار یے ہست۔ (۲)

لہتے کواساں بلوچی دستونک گوشتی ء ربیت ء راگوں جام دُرک ء بندوک
 کرتگ (۳) ء آئی ء لہتے شعرانی دروراں گوں اے گپ ء منارینگ ء جہد کرتگ کہ
 جام درک ء گورادستونک ء بنداتی دروٹم است حاصل آئی ء لچے ء اے شعر
 من گنوکاں کہ گوں دل ء جیڑاں
 دل گنوک انت کہ گوں من ء جیڑیت

بلے پٹ ء پول ء چے ہمے پدر بیت کہ جام ء توامیں شعری درشان لچہانی تہانت، آدگہ
 گپے کہ آئی شاعری ء دستونکی (تغزل) ء رنگ ء دروٹم سہرا بیت، بلے آئی ء کدی اوں
 دستونک پر نہ بستگ۔ بلکیں جام درک ء چہ رند ء آئیوکیں شاعراں اوں اے نیمگ ء
 دلگوش نداشتگ۔

ماں بلوچی ء دستونک ء بنداتی شاعر ء بابت ء چہ درستاں محکمیں پٹ وپولی لیکہ
 سید ہاشمی ء دیما آورتگ۔ آوتی کتاب ”بلوچی زبان و ادب کی تاریخ“ ء تہا اے درگت ء
 نویس ایت کہ ”اگاں ماچوش بگوشتیں کہ بلوچی نوکیں شعری لبزانک ء بندات ۲۳-۱۹۲۲ء
 میلادی ء کساس ء بوتگ تہ بگندے اے گپ ء باز کس گمانے سر پد بہاں۔ ایشی ء بندر تری
 ہرچی بہ بیت بلے زبان ء خدمت ء جذبگ نیست ات۔ درستاں پیش اے گواچنی مٹگی انت

کہ اے تہر بلوچی زبان ء نیست ات ء چہ درستاں سر دستونک ء بندات کراچی ء بابا ملنگ
(وفات ۱۳۴۴ ہجری) ء کرت۔ چہ ملنگ بابا ء پیش بلوچی زبان ء کسے ء دستونک گوشتک ما
نہ کدی اش کتگ ء نہ کدی کلام دیستگ۔ داں انوگ ء اے گوشتک مشکل انت کہ بابا ء کجام
سن وسال ء چنکس عمر ء وتی اولی دستونک گوشتک بلے مے پٹ و پول ء رد ء آئی ء کساس ہژدہ
سال ء سند ء کساس ۱۹۲۲ ء دستونک گوشہ ء بندات کرتگ۔ (۴)

استیں پٹ و پول و رداء ماں بلوچی زبان و نوکیں لبز انک و اولی دستونک
گوشیں شاعر بابا ملنگ شاہ انت۔ اے گپ و سرامے گیشتریں کو اس و نگد کار تپاک
کننت کہ بابا ملنگ شاہ و پداے سلسلو و را دیما برگ و دگہ کسے و نام گرگ نہ بیت۔ ادا
اے جست پاد کثیت کہ باب ملنگ شاہ و پداں نوکیں شاعری و بندات و دگہ ہج
دستونک گوشیں شاعر دیما نیا تلگ؟ اے درگت و پروفیسر صبا دشتیاری و تی پٹ و پول و
رداء اے حبال دیما آؤرتگ:

”بابا ملنگ شاہؒ رند ہے نزکیں دُورؒ بلوچیؒ دگہ دستونک گوشیں لپہ
کار ہم گو سنگ انت۔ ہنچوش کہ یک لپہ کارے جلال پکیرؒ یکؒ دو
دستونک مارا چہ گشند ہاں اشکنگؒ کایت۔ جلال پکیرؒ نام مارا
گندگؒ کتیت۔ جلال پکیرؒ دور ہم کمؒ گیش ہمیش انت۔ چہ شوبازؒ
اے ہم زانگ بوتگ کہ جلال پکیرؒ سر جمیں لچہانی کلمی سیا ہگ بوتگ۔
بلے بازیں مردماں جست کنگؒ رند منؒ آئیؒ سیا ہگ دست نہ
کپت۔۔۔۔۔۔ اگاں جلال پکیرؒ لچہانی کتاب دست بہ کپیت گڑا
دستونکؒ اولی دپترؒ گاریں کڑیاں ما دپ ماں دپ کرت کنیں۔
بلکیں ہے کراچیؒ تہا بازیں دگہ دستونک گوشیں لپہ کار ہست انت کہ

راج ۽ نادگوشی ۽ سبب ۽ زمانگ ۽ دنز ۽ مجاں گار بوتگ انت۔ (۵)

کراچی ۽ دگہ بازیں دستونک گؤشانی بابت ۽ دنگہ زانگ نہ بیت، البہ ہم
اشکنگ بیت کہ ماں ملیر کراچی ۽ کلمتی ٹک ۽ بازیں شاعر ہم زمانگ ۽ گؤسنگ انت
کہ آہاں نہ تہنا بلوچی لچہ کاری کرتگ بگندے دستونک ۽ پڑ ۽ اوں آہاں بورتاچی کرتگ۔
اے درگت ۽ گیشیں پٹ و پول ۽ لوٹ بیت۔

ملنگ شاہ ۽ ہمنکس دستونک کہ دست کپتنگ انت آدراہ آئی ۽ مرید ۽ سٹک
دارو کاں وتی سینگ ۽ سامبٹگ انت، چوش کہ نبشتہی صورت ۽ نہ بوتگ انت پمشکہ
ایشانی تہا ایندگہ زبانی لبز ۽ جوڑشت اوں ہوار کنگ بوتگ انت، بلے یک گپے تچک
انت کہ آئی ۽ شعر دستونک ۽ استیں توصیف ۽ رد ۽ انت۔ اے درگت ۽ سید ہاشمی نبشتہ
کنت کہ۔۔۔۔۔ آئی ۽ دستونک از می سرشون ۽ سرجم ات انت، ایشانی تہ ۽ استیں
نزوریانی سوب گشندہ انت، اے نزوری ارزانی ۽ زانگ بنت ۽ ایشانی اصلاح ہم
کنگ بوت کنت۔ (۶)

چوش کہ بابا ملنگ شاہ ۽ سیادی گوں سادات، ٹک ۽ ات ۽ پیری ۽ مریدی ۽
رہبند کپتنگ ات ہمیشہ کامارا آئی ۽ شاعری ۽ تہا تصوف، رنگ گندگ ۽ کئیت۔ بلوچی
زبان ۽ ودے صوفیانہ شاعری ۽ گپ کئیت تہ گیشتریں کو اس ہم گپ ۽ ایر کنت کہ
بلوچی زبان ۽ صوفیانہ شاعری ۽ ربیت نہ بوتگ یا و سرکاری سطح ۽ اے کمی ۽ پیلہ کنگ ۽ حاطرا
آپہ زور برے جام درک ۽ برے مست توکلی ۽ نام ۽ صوفیانہ شاعری ۽ جہت ۽ دیما کار
انت۔ وہدیکہ ملنگ شاہ وت یک صوفی ۽ پیرے بوتگ ۽ آئی ۽ صوفیانہ شاعری اوں
کرتگ۔ ملنگ شاہ ۽ ہرچ شعرے کہ مارا دست کپتنگ ایشانی وانگ ۽ چہ ہم پدربیت
کہ آئی ۽ شاعری ۽ تہا گواچی عشق ۽ مجازی عشق ہر دو بینانی درو شم گندگ کئیت۔ اے

دوینانی گیشوارہ پروفیسر صبا دشتیاری اے رنگ ء کنت:

”زانگ لوٹیت کہ ’تصوف‘ ء بُن ءِ بیہمہ ’عشق‘ انت و ’سلوک‘ یا
 ’طریقت‘ ء اے بن حشت اگاں ڈلکچا رنگ بہ بیت گڑا بچی
 پشت نہ کپیت۔ ’عشق‘ کہ وت زند ء بنیات و مزنیں ارواہ ء شطلیں
 نور انت باز پراہ پہنات و شاہگان انت۔ ایشی ء بنگی ’مجاز‘ انت و
 گڈی اوتاگ ’گواچنی عشق‘ انت و پدا اے ہم الم انت کہ ’مجاز‘ ء
 ابید دیم کنزگ باز مشکل انت۔“ (۷)

’مجازی‘ عشق ء لہتے درور ملنگ شاہ ء شاعری ء اے پیما آتنگ۔

ہ حسد ء از منیگ ء دژ مناں گوں روبرو کندیت
 منا ارمان کنت زند ء لبِ قبر ء دپا نندیت
 مہ بو شیدا گنوکیں دل نیت پرتو اے مابین گل
 اے ہست انت طلسمی جادو مداری کنت چم بندیت
 ہزاراں عاشقاں شاعر ملنگ شاہ، چہ حدازانت انت
 فرقے انچو فقط ہست انت نزانت علم و غزل بندیت (۸)

افسوز ہزاراں ارمان گنداں نہ گنداں دوست ء
 نیست عشق ء درمان گنداں نہ گنداں دوست ء (۹)
 ہ بلبل کابینت انت پدا دوست نیابنت پرچے
 سبزیں ٹالانی سرا نیست انت مروچاں بلبل (۱۰)

ہے پیما بابا ملنگ ء گورا گواچنی عشق ء درا نگازی صورت اول جوانی ء گندگ

بیت۔ اے تک آئیء دراہیں شعر رسولء عشقء ادار کی زندء اسرارء پھمیانء بابتء
 انت۔ آسر پد بوتگ کہ اے دنیاء ایشیء زند دور وچی نیں پمشکھ ایشیء سرا آئیء بھیسہ نہ
 کرتگ ء وتی شاعریء وسیلگ ء مہلوک ء را اے سر پد کنائینگ ء جہد کرتگ کہ اے
 ادار کی زندء سرا پھر مہ بندات بلکیں دائمی زندء بابتء بہ جیڑات۔

۔ یک دور وچی ہست اے دنیا اعتبار ای ہچ نیست

آ کج انت سلطان سکندر یادگار ای ہچ نیست (۱۱)

یا آئیء دستونک ء اے بندانی تہا زندء مرک ء بابتء یک صوفی شاعریء
 جہت ء آئیء چونیں راستی آشکار کرتگ انت۔

۔ من مراں قبرء منیگ ء چوک و چار راہ ء کن ات

گریوگ ء بدل ء منیگ ء چاپ و نازینک ء جن ات

من مرتگاں شما زندگ بزان ات من حوالہ آل شے

بر منا قبر ء کن ات یا و مساڑاں سر کن ات

ملنگ شاہ ہچ نہ کرت زندء وتی راہ ء حداء مسکیں ملنگ

و پتگ ءے تو حاکانی چیرانوں حداء یات کن ات (۱۲)

بابا ملنگ شاہ ء وفات (۱۳۴۴ ہجری) ء پداں مزنیں مدتے ء اے
 درگت ء دگہ چوشیں توارے اش کنگ ء نئیت۔ بلوچی نوکیں شاعریء بندات انگریزانی
 اے دمگ ء چے لڈگ ء کھے پیسر بناء بیت۔ پاکستان ء جوڑ بوتگ ء پدو ہدے چہ ریڈیو
 پاکستان کراچی ء اولی رندء ماں بلوچی زبان ء پروگرام شنگ بوتگ ء بنا بوت تہ ہما
 مردماں کہ سرء یا و ماں فارسی ء اردو زبان ء شعر گوشگ ات آ اے نیمگ ء دلگوش بوت
 انت ء بلوچی شاعریء پڑء ایرکیت انت۔ ۱۹۴۹ ء پد ہما شاعر کہ بلوچی ء شعرے

گوشتک بنا کرت، آہانی تھا (۱۳) چہ بلوچستان ء محمد حسین عنقا، گل خان نصیر، آزاد
جمال دینی ء نام گرگ بنت، دومی پلو ء چہ کراچی ء محمد قاسم ہوت، قاضی عبدالرحیم صابر،
دوست محمد بیکس، اسحاق شمیم ء وڑیں اردو شاعری کنوکیں شاعر اوں بلوچی ء نیمگ ء
دلگوش بوت انت۔ ایشاں ابید ورنہانی دگہ رُ مے اوں دیما تک کہ ایشانی تھا اسماعیل
ساجدی، محمد حسین عاجز، محمد حسین تاج، احمد زہیر، احمد جگر ء دگہ۔ اے دراہیں شاعر ریڈیو
پاکستان کراچی ء برکت ء بلوچی شاعری ء نیمگ ء دلگوش بوت انت۔ دیمتر ء ماہتا ک
”اومان“ ء ”بلوچی“ ء شنگ بوتگ ء گوں دستونک ء تہر ء رادیو کنگ ء گیش موہ رس
ات۔ ہمیشکہ بنداتی دستونک آنی تھا اردو ء تب، ترکیب، جوڑشت، چہر ء شبین ء باز
جاہاں فارسی خیال تچکی ء بلوچی ء ترینگ بوتگ انت۔

”۱۹۵۰ء ء رند و ہدے بلوچی ماں ریڈیو ء ماہتا کانی تہ ء نیسگ ء
وانگ بیت گڑا ہے دور ء مارا لہتے دستونک گوش گندگ ء
کیت۔ ایشانی حرکت ء اہمیت چوش جوڑ بیت کہ بازیں حرابی ء
ابید ہم مارا دو سے جوانیں دستونک گندگ ء کاینٹ۔ چونابا اے
دور ء دراہیں لچہ کاری گوں دستونک ء ہور در آمدیں ادب ء گیگانی
انت ء آئی تہ ء گاجیل ء بے تائیں دستونک باز انت بلے لہتے
جوانیں دستونک گوش اوں مارا گندگ ء کاینٹ انچوش کہ حکیم
حقگو، دوست محمد بیکس، اسحاق شمیم ء دگہ۔ چونابا قاضی عبدالرحیم
صابر ء محمد حسین عاجز ء ہم لہتے دستونک گوشتک بلے آیانی تہ ء ہما
تام ء شیر کنی نیست کہ برز ء لچہ کارانی دو سے دستونکانی تہ ء مارا
گندگ کیت۔“ (۱۴)

بلوچی نوکیں شاعریء بندات یک انجیں پُر آشوبیں زمانگے ء بوتگ کہ آوہد ء
 بلوچستان ء ہمرائی ء تیوگیں برصغیر ء انگریز استعمار ء حلاف ء سیاسی ء راجی آجوتی ء جنز گوں
 وتی زور ء توان ء برجہ ات۔ سرمایہ دارای نظام ء حلاف ء ترقی پسند سیاسی فکر ء لیکہ ء
 ساہگ ء سیاسی جنز دیروی کنگ ء ات ء ایشی ء اثر تحکک ء زبان ء ادب ء سراووں کپک
 ء ات انت۔ نوکیں شاعری ء جوڑشتی عہد چہ پاکستان ء جوڑ بوتگ ء کے پیسر ء ہما دورات
 کہ آجوتی ء جنز ء دست چیری ء توامیں ہندوستان ء انگریز استعماریت ء حلاف ء جہد
 بوتگ ء ات ء ایشی ء اثر بلوچستان ء مہلوک ء تہا اوں سیاسی ء راجمانی آگاہی ء سنج ء سما
 ودی کرتگ ات ء ادے مہلوک اوں وتی ڈیہہ ء آجوتی ء حاترا جہد کنگ ء ات انت۔
 دومی پلو ء لبزانک ء تہا اوں مزنیں بدلی ء سدلی یے اتنگ ات، سرمایہ دارانہ نظام ء
 حلاف ء سیاسی پڑ ء اوں توارچست کنگ بوتگ ات۔ دیروی پسند لیکہ ء پد ء اردوزبان ء
 ہمرائی ء اے خطہ ء ایندگہ زبان اوں وتی ساچشتی زور ء توان ء گوں لبزانکی سفر ء دیما
 برگ ء ات انت۔ حاص بلوچستان ء ورنہا چرے سیاسی ء لبزانکی جنز ء لیکہ ء سک اثر مند
 ات انت۔ ہے سوب انت کہ نوکیں بلوچی لبزانک سرچست کنگ ء گوں ہندی سیاسی
 جاورانی اثر آماچ بوت۔ حاص میرگل خان نصیر، محمد حسین عنقا ء آزات جمالدینی کہ نوکیں
 لبزانک ء سری مردم شمار کنگ بنت چرے جاوراں اثر آماچ بوت انت ء آہانی شاعری
 حاصیں سیاسی لوٹ ء گزرانی دست آرگ ء وسیلہ یے جوڑ بوت۔

”بلوچی نوکیں شاعری ء رُست ء ردوم ء اولی دور چہ میرگل خان
 نصیر، آزات جمالدینی، محمد حسین عنقا، عبدالرحیم صابر، میر عیسیٰ
 قومی، عبدالحکیم حقگو، محمد حسین عاجز، آدم حقانی، پیرل زبیرانی،
 دوست محمد بیکس، خدائے رحیم، جمعہ کلانچی پوشیں شائرائی ہما

پگری ءِ از می گامگیج ءِ منت وارانے کہ اودا ہاس پہ میر گل خان نصیر
 ءِ آزاد جمال دینی ڈولیں راجد وستیں بلوچ شائر بلوچ راجمان ءِ یک
 برز ءِ بالاتریں مقامے ءِ سراتوار ءِ کوکار کن انت ءِ راجی یکوئی ءِ ہم
 تپاکی ءِ ہم سستی ءِ ہاترا بلوچ بزگیں مہلوک ءِ چہ گراں واب ءِ
 ٹوہینگ ءِ پاد آرگ ءِ جہد کن انت تانکہ بلوچ بزگیں مہلوک بے
 سمانی ءِ نازانتی ءِ شنگ شانگی ءِ چوشیں بدیں ءِ بدحالیں جاوراں در
 بیت ءِ یک سرجمیں ءِ ہوریں راجی ءِ صورت ءِ بلوچی راجی دروشم ءِ

پجاری ءِ زانت ءِ شعور ءِ نینگ ءِ واتر بہ بیت۔ (۱۵)

میر نصیر جنز ءِ (Movement) شاعرے ات، آئی ءِ گوراشاعری حاصیں
 لوٹ ءِ گزرانی دزگرگ ءِ یک وسیلگے ات، ہے سوب انت کہ آئی ءِ وتی سیاسی فکر ءِ
 لیکھانی درشانی ءِ حاترا دستونک ءِ بدل ءِ لچھی تہر گچین کت۔ ۱۹۵۱ ءِ آئی ءِ اولی شعری
 دیوان ”گلہانگ“ کہ نوکیں بلوچی شاعری ءِ اوں اولی دیوان ات چھاپ ءِ شنگ بوت۔
 ایشی ءِ تہا چیزے دستونک ءِ ابید گیشتریں بہر لچھانی انت۔

”گلہانگ“ ءِ تہا میر نصیر ءِ ۱۹۴۲ ءِ بگرداں ۱۹۵۱ ءِ نوہ سالانی ساچستی

مڈی ہوار انت کہ ایشی ءِ تہا آئی ءِ چیزے لچہ داہیں دستونکانی

ہمرائی ءِ چل ءِ نوہ ساچشت ہوار انت کہ ہواریں دروشم ءِ میر نصیر ءِ

فکری ءِ ذہنی پختگی ءِ نشوندارانے۔ بلکیں ایشانی وانگ ءِ چے اے

گپ اوں دیما کیت کہ میر نصیر شاعری ءِ کرد ءِ مقدس ءِ معتبر سرپد

بوہان ءِ چر ایشی چا گرد ءِ بدل کنگ ءِ کارگرگ لوٹیت۔“ (۱۶)

ہے ایشیہ تھا شک نیست کہ آزادیء بوجی
 خونء تھا اوژناگ کنان کنیت تیابء
 سریں بستہ یلیں کاری و دہقان بہ جنب انت
 مس دوز و مجاں گار کننت خان و نوابء
 ماتی وطنء کوه و تاراں مس پرورش ات
 سرمایہ پرستانی ردیں شوکت و دابء (۱۷)

میر نصیرء ہمرائیء میر محمد حسین عنقا اول چہ اردو و فارسی شاعریء بلوچیء
 نیمگء دلگوش بوت۔ چوشکہ عنقا اول بندرء سیاسی سرو کے ات، بلے سیاستء ہمرائیء
 آئیء تھا شاعریء سنج و واہگ اوں است ات و بلوچیء نیمگء دلگوش بوتگ و پیسر
 آئیء فارسی شاعریء سرجمیں دیوانے رحیل کوهء نامء است ات پمشکہ آچہ شاعریء
 رپک و ہنراں جوانیء بلدات، پمشکہ آوہدے بلوچیء نیمگء دلگوش بوت تہ دستونک
 و وڑیں نوکیں تہرےء را آئیء وتی شاعرانہ کمال و گوں بنداتی زمانگ و یک سوگو و
 محکمیں دروشمے دیگ و وتی وں واک کار بست انت۔ چوشکہ عنقا ہم چہ دیروی پسند
 لیکہ اثر مندات پمشکہ مارا آئیء شاعریء تھا وطن دوستی و راجدوستیء ہمرائیء میان
 استمانی انسانی اڑاند و جیڑہانی بابت و جیڑگ و فکر کنگ و ربیت گندگ کنیت۔ میر عنقا و
 لچہ بدل و دستونک و نیمگ و حاصیں دلگوشی دات ہے سوب انت کہ بلوچی دستونک و
 بنیدانی محکم بیگ و جوانیں در و سیلگے پاچ بوت۔

ہے نیلیت گوں سواس و لوگ و وتی کدی
 سردار و گس مسیت ٹہان انت پراس (۱۸)

سپدی نصیری نیں دورے چہ و دیں دورے کیت
جہان ء دود کہ رژنا کدی تہار کدی

من کل آں گورے عنقا کہ پل برودیناں
گمیں مبو کہ نہ بوتہ گی بہار کدی (۱۹)

۱۹۵۰ء کوئٹہ ء لٹ خانہ ء نام ء یک زانشتی، لہز انکی ء سیاسی جنزے بنا بوت
کہ ہمیشی ء وسیلگ ء ماں بلوچستان ء دیروی پسندی، رژن حیالی، مار کسی ء لہیننی مئیل ء
چاڑان ء دیروی دیگ ء اہمیں کردے سازات (۲۰) لٹ خانہ ء جوڑ بوتگ ء پدمیر
گل خان نصیر ء ماں کوئٹہ ء بلوچی زبان ء لہزانک ء دیروی ء پہ بلوچی زبان و ادب ء
دیوان ء نام ء یک گلے ٹاہینت کہ اولی پاگوا جہے وت ات (۱۲) ۱۹۵۱/۵۲ ء انجمن
ترقی پسند مصنفین ء شاخ یے ماں کوئٹہ ء ڈ دیگ بوت کہ الیشی ء تہا جتائیں زبانانی
شاعر ء لہز انت ہوارات انت۔ (۲۱) انجم قزلباش ء کامل القادری اے کار ء تہا دیماات
انت۔ ہے پیما بلوچی ء دگہ زبانانی تہا دیروی پسند جنزے پہ راہ در پاچ بوت۔ (۲۲)

عبدالواحد آزارت جمالدینی ء نام سری زمانگ ء لچہ گوشانی تہا کئیت۔
بلوچی ء نوکیں شاعری ء تہا آزارت لچہ ء راردوم ء نیمگ ء برگ ء گوں ہوار، شاعری ء
اے تہر ء راہم راجی مئیل، حقانی واہندی ء جنزے آواز جوڑ کت۔ لچہ ء ہمرائی ء آئی ء
دستونک اوں پر بستگ بلے آئی مئیل گیشتر لچہ گوشانی ء نیمگ ء بوتگ۔ آزارت جمالدینی
چہ دیروی پسند لیکہ ء ٹچک ء اثر مندات پمشکہ آئی شاعری ء تہا اے مئیل ء درشانی دروشم
ٹچک ء گندگ کائنت۔ لٹ خانہ اصل ء ماں بلوچستان ء یک نوکیں فکرے ء بندرات،
دنیا ء نوکیں فکرے بالآخر بلوچستان ء وانندگیں ورنایان ء ہم گور جنگ ات، پمشکہ لٹ خانہ

ماں بلوچستان ء اے نوکیں فکر ء پیش تاچاں چہ اڈ کتگ ات۔ اے ورنایاں لوٹ ات کہ
 بلوچستان ء وانندگیں ورنہ آوانی وسیلگ ء بلوچستان ء استمان ء پہ نوکیں زندے ء آرگ ء
 جہد بنا پکنت، پمیشا اے ورنہ تنہا سیاسی پڑ ء جہد نہ کرتنت بلکیں آپہ زبان و لہزانک و
 ریدگ ء دیرئی ء جہد کرتنت گوں ایشی ء ہو رلٹ خانہ ء رژن کاروتی اے جہد گوں
 ملک ء ایدگہ روشن فکرانی و آدمگ ء استمانانی جہد ء گوں ہمگر پنج کنگ لوٹنت۔ لٹ خانہ
 ملک ء درستیں دمگانی نوک خیال و لہزانک و شاعرانی رو و آء دوار جاہ ات۔ آزات ء را
 وتی شاعری ء اے درستیں حالتاں متاثر کرتگ ات۔ آزات نہ تنہا ترقی پسندیں شاعر ء
 صورت ء زانگ بوت بلکہ آئی ء را بلوچی زبان ء لہزانک ء دیرئی فکر ء مان ترینت۔ (۲۳)
 آزات جمال دینی ء دستونک ء لہتے شعراں بہ گند ات۔

ہ بل عشق ء محبت ء اے گپ و گالاں
 غریب، نادار، غلامان ء نہ دنت براہ
 ہما کس عشق ء ساتاں بہ پوشیت
 کہ بے ڈک، شات و سیرانت مست و گمراہ
 اے جاور یک سرے کشیت آزات
 ضرور اے دنت غلامان ء نشان راہ (۲۴)

ہ گوستگیں دور و باری ء یات ء
 ”پُر بیت دل تہ کشاں آہ سردے
 چُش کتہ کم مئے روزی ء صیاد
 لُنکھہ نئے دنت اگر پہ سر دردے

شام یا چاشت کج انت؟ سیریں لاپ
نہ نہاری نصیب دلء دردے (۲۵)

ہے کد کدیں روچ ٹک دنت چاری
آدمی زات ء بزگیں ماری
ترند بکن واگان ء تچ و تاگ ء
گامان ء تچک کن تو چد و ساری
زوت رساں مراد ء منزل ء آجو
باگتیں گواتے وت حدا کاری (۲۶)

آزات ء گؤرا راجی شاعری ء ہمرائی ء مہرائی درشان ء اول نمونگ
گندگ ء کیت۔

ہے سوز کہ دل ء سوچنت، دل سوز دل ء یار انت
ہر وہد گوں دل ء ہور انت، چتو اے وفا دار انت
ارسانی لڑنت چمان، ترنپ ترنپ ء کپنت جہل ء
منے محبت و مہران ء چو پیش ترا دار انت! (۲۷)

منی زیب و زینت جوانی توئے
منی زہرگ ء نوجوانی توئے
کجا من کجا دُر و مستیں توار
زبان ء منی وش لسانی توئے

زمستان ء دراجیں شپ سمبھنت
 دل ء دل جی شات مانی توئے
 پساتین ء بنداں دل ء درد ترا
 کہ مہلج ء مسکین نشانی توئے (۲۸)

آزات ء دستونک ہم نبشتہ کنگ بلے چوشکہ آئی ء نیل گیشتر لچہ ء نیمگ ء
 بوتگ پمشکہ آئی ء دستونک آنی کساس کم انت ء تکنیکی اعتبار ء نزور انت۔

۱۹۵۰ء ء ماں ریڈیو پاکستان کراچی ء وہدے بلوچی پروگرام شنگ کنگ
 بنگج کت تہ اود ء ورنائیں شاعرانی یک رُ مے ہے نیمگ ء دلگوش بوت کہ ایشانی تہا
 حاصل عبدالحکیم حقگو،، دوست محمد بیکس، محمد قاسم ہوت، عبد الرحیم صابر، اسحاق شمیم ء دگہ
 بازیں ء ہووار انت۔ اے شاعران بندات ء اردو شاعری کرتگ ات، پمشکہ وہدے
 بلوچی شاعری ء نیمگ ء دلگوش بوت انت تہ ایشانی گؤرا اردو ء فارسی ء رنگ ء گوناپ
 گندگ ء کنیت۔ یک دگہ تپاوتے کراچی ء بلوچستان ء شاعرانی نیام ء ایش ہم گندگ
 کنیت کہ کراچی ء گیشتریں شاعرانی گؤرا مارادری (خارجی) اڑ ء اڑجلانی برحلاف
 اندری (داخلی) جیڑہانی درشان رنگ گیش گندگ بیت وہدیکہ میر نصیر، میر عنقا ء آزات
 جمالہ بینی ء گؤرا مارادری (داخلی) درشان ء رنگ گیش گندگ ء کنیت۔ ایشی ء سوب
 بگندے ایش بہ بنت کہ میر نصیر ء میر عنقا عملی صورت ء گوں سیاسی چست ء ایران گوں
 ات انت وہدیکہ کراچی ء بنداتی شاعر چہ سیاست ء اثر مند و است ات انت بلے و ت عملی
 صورت ء بلوچستان ء سیاست ء گوں نہ ات انت۔ اسحاق شمیم ء دوست محمد بیکس چوشکہ
 اردوزبان ء پھتویں شاعرات انت پمشکہ ایشاں وہدے ماں بلوچی ء شاعری بنا کرت
 تہ ایشانی گؤرا اردو ء فارسی جوڑشت ء رنگ گیش گندگ اتک بلے یک گپے گیش اتک

کہ آچہ دستونک ء ربیت ء جوانی ء سر پدا ت انت پمشتکہ زبان ء زوری ء ابید ہم آبانی
گورا از می سرشون ء پھتوی گندگ ء کئیت ۔ اسحاق شمیم ء پر بستگیں دستونک اردو
گوشند ہاں ہم جنگ انت چوش کہ ظفر علی ء اے شعر جنگ ات ۔

چشم آہوزلف مشقین مارے گردن دلبر ء
دین شت ایمان شت یک نظر آ کافر ء
لب شکر دنان موتی سرخ گلاں در کنار
ہر کس ء حیران کنتیں بے نقاب ء یکبرے

دگہ دستونکے ء لہتے بندہ گندرات

ہ پہ تئی حاترا سامان سفر اڈ کناں
ایر براں کچل و ماجیناں دل ء ڈڈ کناں
من فرہاد نیاں تش و تیر کارگراں
آہ تاثیر بہاراں ہوں منی وڈ کناں
زندگاں روچ گوزنتیں پہ وتی خونِ درگ
رند مرگ ء چہ ہم فریاد منی ہڈ کناں
من بخاری یاں بے خاطر ء تنیگا شمیم
نام ء اسحاق کناں زات ء وتی جڈ کناں (۲۹)

دوست محمد بیکس اوں اچ اردو شاعری ء بلوچی ء نیمگ ء اتلگ ات ۔ بلوچی
دستونک ء بنداتی شاعرانی تھا آئی ء نام اے حاترا بستارے داریت کہ آئی ء بلوچی

دستونکء را رواج دیگء حاترا وتی ساچشتی زورء توان کار بست انت۔ ایندگہ زبانی
اثر آئیء گورا ہم گندگء کنیت بلے آئیء گورا دستونکی (تغزل) رنگ گیش در ابیت۔
چیزے شعرانی در ورہ گندات۔

ۛ دائی دردے تو داتہ شکر گیریں دل منی
اے کہ چیزے بخشہ استیں ہے قابل منی
چیر کتگت دامے وتی صیادء منی لوگء دپا
بالی نیتاں کہ چنگ بیتاں پدا بانزل منی
اے کئے ات کہ چو ترا برباد کو برباد کو
چیا نالے، چیا گریوے، چیا پیسکے دل منی
نا خدا بل تو منا را اے شرتگ ء لنجیں زرا
نی چدا دیما و استیں ہے ساحل منی
بیکس ء تقدیرا سچگ، واہ واہ نوشتہ خوب تو
اے کاتب تقدیر ترا داد دنتیں دل منی (۳۰)

ۛ بل تو منا وتی راہ ء بگر
تئی راہ ء دگر منی راہ ء دگر
ترا نفرت شراب و چنگ و رباب
منی سجدہ ء جاہیں ساقی ء در (۳۱)

دگہ دستونکے ء لہتے بندہ سیل ات کہ ایشی ء تھا اردو زبان ء اثرات تحک ء
گندگ بنت۔

ے یک برے شہم کتء انگا گنوک و گاراں
 در بہ در کوچہ بہ کوچہ من ترارا چاراں
 صحب و بیگہ تہی یادا پریشاں ترّاں
 زندگی تلخ منی بیا کہ جگر بیزاراں
 نہ مسلماناں گوں دوستی نہ منا بیر ہتاں
 ہر کسے عشقا گرفتار ہما منے یاراں
 مکتب عشق تہا اے اول سبقیں بیکس
 آہ ء افار مکش و ہدیکہ تنگے زہراں (۳۲)

بنداتی دستونک گوشانی تہا محمد قاسم ہوت ء نام اوں دیما کئیت، آئی بازیں
 دستونک ماں ماہتا کاں شنگ بوتگ انت بلوچی دستونک ء دیروی ء ایشی ء رواج
 دیگ ء تہا آئی ء کرد اوں تاریخ ء بہرے جوڑ بوتگ۔ برز ء شاعرانی وڑا ہوت ء شاعری ء
 دروشم مہراںکی انت، بلے باز جاہاں آئی ء راجی شاعری اوں کرتگ۔

ے یا خدا درد ء سرا تاوان مکاں
 غم گرانیں باتیں غم ء ارزاں مکاں
 مدت ء واب ندیست شرّیں رگام
 زندگیں قوماں شل ء بے جاں مکاں
 سستکیں بنداں پدا بارگ بریس
 مشکل ء سرین ء ببند آساں مکاں
 باز کارانی کنگ پشت کیت ہوت
 بیگماں بازیں دگے کاراں مکاں (۳۳)

ۛ موت بیدردیں انتظار مکن
 خاطر ۛ وِشیں بے حصار مکن
 قدرت ۛ دست مدام قادر بات
 رسم مہر ۛ وفا میار مکن
 حیف ارمانیں زندگی بے کیف
 ساقیا! چوش بے خمار مکن
 لذت سوز ہوت آرائیں
 بیرگ ۛ باز بے قرار مکن (۳۴)

بنداتی دستونک گوشانی تہا عبدالحکیم حقگو یک دگے انجیں نام ایت کہ آئی ۛ
 گورا ازمی پھتوی ۛ جوانیں دروشم گندگ ۛ کنیت۔ آئی ۛ دستونکانی وانگ ۛ چہ انجوسما
 بیت کہ آدستونک ۛ ازم ۛ بلدانت، پرچیکہ آئی ۛ گورا ہستیتی تجربت ۛ ہمرائی ۛ بن گپی
 شاہگانی اوں گندگ کنیت۔ آئی ۛ گیشتریں شعر مہرانکی رنگ ۛ تہا انت بلے صوفیانہ فکر ۛ
 خیال ۛ دروشم اوں آئی ۛ دستونکانی تہا درایت۔ جہل ۛ داتگیں شعر ۛ تہا ہستیتی تجربت ۛ
 ہمرائی ۛ جوانیں رد ۛ پیشردکار مرز کنگ بیتگ انت۔

ۛ چو مہ بیت لطف خدا عشق چہ کارے کنت غریب
 گر نصرت داور ببیت زبریں شکارے کنت غریب
 دلگوش بکن او بے وفا داں بامسارا ہر شپا
 تئی قصر و ماڑی ۛ دپا نریں توارے کنت غریب
 اے دل پہ مہرنگ ۛ زری، چوں نوپسنت چہری

تا وہ دے دابءِ گوں پری بوس و کنارے کنت غریب
 حقگو گدائے بے نوا نالان انت پہ آ کیگد ء
 چست نہ بیت چہ تئی دراعہد و قرارے کنت غریب (۳۵)

سے کمان میان ء پری رنگیں قبا پوش
 چہ من صبر و قراری برتگ و ہوش
 نگارے لاڈکیں وش چاڑ وش رو
 چو دیگ ء عشق ء تاب ء من جناں جوش
 چہ تئی عشق ء گردی حقگو پہ خاموش
 مے غافل چہ من چو خواب خرگوش (۳۶)

جہل ء داتگیں شعر ء تہانگیر اہی فکر ء صوفیانہ خیال ء لیکہانی رنگ ء بچارات۔

سے اے سرا یکپارگی لمبت فراق ء آسمان
 دل زہیرانی زمین ء ایر برتگ ایچ غماں
 ماں زرء عرفان لنج ء آ منوں بگے وراں
 آ منوں ایچ گرہ ناراں چہ برزا سرگوزاں
 آ منوں ماں جنت ء باغانی توکا بُن مشاں
 گاہ من ماں دوزخ ء گون مالک ء گپے جناں
 بندہ ء حاصیں خدایاں و رسول امتاں
 جوش ماں یار خیالاں و پہ خاموش و نہاں

نقشِ بندی ۽ طریق و راہ رہ بند سراں
 من جنابِ غوث محمد جانِ خاصیں نوکراں (۳۷)
 نیگراہی ۽ صوفیانہ شاعری ۽ دگر رنگے حقگو ۽ اے دستونک ۽ تہاواں گندگ بیت۔
 ۛ فراق ۽ کشتگیں دل ششتگیں لا تقنطوی ۽ بواں
 ۛ مستاگی مروچی پتو لطفِ کردگار اتلگ
 دلا پللیں مروچی گندگ ۽ دوست ۽ گرگ آرتگ
 شراب اچ تاسکیں وصل ۽ چوانگور و انار اتلگ
 بہشت و حور غلماں ساہگ ۽ طوبیٰ نزانان چچ
 دوئیں عالم و مافیا تی گام ۽ ثار اتلگ (۳۸)

عبدالرحیم صابر اوں بلوچی ۽ بنداتی شاعرانی تہا ہواراں، تاریخی بستار ۽ ابید
 آئی شاعری ۽ تہا ہما تام و شیر کنی نیست کہ ایندگہ شاعرانی گورا گندگ ۽ کثیت، آئی
 شاعری ۽ وانگ ۽ چہ انچوسما بیت کہ آئی نیل گیشتر نیگراہ ۽ نیمگ ۽ ات پمشکہ آئی ۽ پاک
 نازینک (حمد) ۽ زبنت (نعت) ۽ نیمگ ۽ گیش دگوش داتگ۔ آئی ۽ بازیں دستونک
 اوں پر بستگ بلے ایشانی چوشیں مزنیں از می بستارے نیست۔ چیزے شعرانی دروراں
 بچارات۔

ۛ سیر ۽ چمن نیک نام آہگا انت
 گل و غنچہ مست انت کہ جام آہگا انت
 تو صابر دل ۽ دیدگاں فرشِ راہ کن
 مروچی آ شیریں کلام آہگا انت (۳۹)

ہمدم و غمگسار پیداگنت
 قاتل ۽ انتظار پیدا گنت
 بے جمال جمال ۽ رنگ و بُو
 قابلِ اعتبار پیداگنت
 جنگل ۽ آہواں بخت ہوشیار
 مرچی آ پہ شکار پیداگنت (۴۰)

عبدالرحیم صابر ۽ شعرانی تہا زیمیل ۽ شعریات ۽ کمی ۽ سوب ۽ ایشانی تہا بچ
 رنگیں زیب ۽ تاثیر گندگ ۽ نیت، اے گپ ۽ سما یا در شان آئی ۽ وتی شعری ۽ تہا اے
 رنگ ۽ کرتگ۔

صابر تئی اے شعر نہ انت زہر ۽ کچل انت

پرچا چو مستیں لیڑہ ۽ جمپان بوتگ ۽

آسر پدات کہ شاعری آئی وی کارے نہ انت بلکیں آئی ۽ در رس ۽ ڈن ۽ گپ
 انت بلے ایشی ۽ باوجوت آ اے اوست ۽ وتی مشق سخن ۽ برجہ داریت کہ بہ گندے
 ایشی ۽ تہا کم کم ۽ گہتری بنیت۔

اگرچہ شاعری صابر منی واسطہ گراں کپتگ

ولیکن من بیای شیریں بیای آہستہ آہستہ (۴۱)

بلوچی دستونک ۽ بنداتی زمانگ ۽ دگہ بازیں نام اوں گندگ کالنت کہ
 نوکیں لبزانک ۽ بندات ۽ آوتی ساچستی کرد ۽ گوں در ۽ بنت۔ ایشانی تہا میر عیسیٰ قومی، محمد
 حسین عاجز، آدم حقانی، مراد آوارانی، پیرل زبیرانی، حکیم خدائے رحیم، جمعہ کلانچی ۽ دگہ
 ہوار انت۔ اے شاعرانی تہا آدم حقانی ۽ میر عیسیٰ قومی ۽ ابید آ شاعران باز کم شعر گوشگ ۽

آہانی شاعری از می سرشون ء چشیں حاصیں بستاری ء واہندنہ انت، البت بلوچی شاعری
ء حاص دستونک ء دیمروی ء ایشانی کرد بہہ ڈالچا رکنگ نہ بیت۔

آدم حقانی ء وتی ساجشتی سفر برجاہ داشت ء پہ وتا جتائیں ہند ء مقامے ء ٹاہینگ ء
جہد کرت، آدم حقانی ء شاعری تچک ء چہ فارسی شاعری ء اثر مند گندگ ء کئیت۔ درورے بہ
سیل ات۔

وہدے کہ رنجے ء گرنجو ء ہر دینکہ بشکندی گلے
قدا پہ سرو سُمبلے ترانا پہ باگے بلبلے
دوست اچ گلاتازگ ترانت اچ سمبلاں بارگ ترانت
اچ بلبلان چا بک ترانت دوست مور ء نقشیں بانزلے (۴۲)

چرے شاعراں ابید بنداتی زمانگ ء بلوچی شاعری ء نیمگ ء لہتیں انجیں نام
دگوش بوت انت کہ آہاں وتی ساجشتی زور ء توان ء گوں نہ تہنا بلوچی شاعری حاص
دستونک ء وڑیں نوکیں تہری ء رادیمروی دیگ ء مزنین کردے ساز ات بلکیں ایشی ء
دامن چہ ایندگہ زبانی اثرات ء اوں پہک کنگ ء پہ راستی جہد کرت۔ یک انجیں نامے
سید ہاشمی سیگ انت۔

ریڈیو پاکستان کراچی ء زمانگ ء سید ہاشمی بلوچی شاعری ء نیمگ ء دگوش
بوت۔ آئی ء چہ وتی بنداتی شاعری ء پہ وتا جتائیں راہ ء رہندے گیشینگ ء جہد
کرت۔ سید ہاشمی ء بنداتی شاعری ء بلوچی دستونک ء آیوکیں رنگ ء گیشواری ء پہ چیدگ
ء درجگ دارانت۔

ہ ناگمانی چست بنت درکائنت اُپارگ منی
من دپ ء داراں نہ بیت دل لہر جتیں دارگ منی

تئی گماں گاراں منی رنگ تڑا تگ زرد ۽ زلور
 گراں کپتگ دژمن ۽ دلواہاں پجارگ منی
 پہ گدارے گڈ ۽ من کسے بگندے پہ وت ۽
 باید انت مرگ ۽ چہ پیسریک برے چارگ منی
 ساہ منی در نیت ہاںل تاں نہ گنداں من ترا
 دُریں نام ۽ تئی گراں بیت شادت ۽ آرگ منی (۴۳)

ۛ ترانگ ۽ کارایت منیگ ۽ کڈ ۽ بالاد ۽ تئی
 سہب ۽ بیگاہے نہ چارایت دل منی یاد ۽ تئی
 دل زہیرانی پد ۽ انت گونمن دگوشی نہ زانت
 تلوس ایت ۽ تلوس ایت پہ گندگ ۽ نیاد ۽ تئی
 تئی کلوه ۽ دروت بے گنجیں سرے کرت انت پمن
 کنٹیں کارچی ۽ گوں کشت ۽ شت من ۽ سیاد ۽ تئی
 تئی زہیراں دل کد ات چارگال آتنگ ہاتر ۽
 ٹیکیاں دستگر کہ دلمانگ نیاں داد ۽ تئی (۴۴)

دگہ دستونکے ۽ ہلتے بندہ گندات ذکریں بلوچی دروشم ۽ انت۔

ۛ دست بہ رس ایت دگہ دنیا یے پہ تو اڈ کناں
 کوہاں سریمگ کناں نیل بو میں زراں وڈ کناں
 یا کہ گوں وژدلی ۽ تنیگ ۽ شریدار ہاں ، یا
 انچو وت باراں ترا ہم چہ گماں بڈ کناں

نہ من ء دھمیں اولاک نہ آپ ء توشگ
 منزلوں دورانت مہلنگ ء چن ء لڈ کنال
 ہانل ء ہاتر ء چارگال پد ء پرہستگ
 گال ء گپتار کجا انچو گڈ ء وڈ کنال (۴۵)

بابا ملنگ شاہ ء رواج داتگیں بلوچی دستونک ۱۹۵۰ء ء دہک ء نوکیں بلوچی
 شاعری ء بندات ء گوں نوکیں تہرے ء صورت ء بلوچی زبان ء بہرے جوڑ بوت ۔ دہ
 سال ء کسانیں مدتے ء بازیں شاعرانی اے نیمگ ء دگوش دیگ ء گوں وتی بنداتی
 سفر ء بُوگ ء بیداشت ء دیمر وی کنال بوت ۔ ریڈ یو پاکستان کراچی ء تہا بلوچی زبان ء
 شنگی ء چیزے کتابانی دیما آگیک ء ماہتا کافی چھاپ بونگ ء چہ ایشی ء را دیمر وی
 کنگ ء حاصیں موہ رس ات ۔ چوشکہ اے تہر بلوچی شاعری ء تہا نوک ات بلے ایشی ء
 ربیت ایندگہ زبانانی تہا محکمیں صورتے ء است ات ، بلوچ شاعران گوں حاصیں دگوشی
 ء ساجشتی زور ء توان ء بلوچی زبان ء تہا دستونک ء ہنڈال ایرکت انت ۔

بلوچی دستونک ء تہا بن گپی سرشون ء شاہیگانی ء نمونگ است ات ۔ بزاں
 راجمانی جیڑہ ، میان استمانی اڑاند ، مہر و محبت ، تصوف ، نیکراہ ء انسانی زند ء چست ء ایرانی
 دروشم بلوچی دستونک ء بنداتی زمانگ ء وتی دامن ء جاگہہ داتگ انت ۔

بلوچی دستونک ء سرفارسی ء اردو ء اثر:

بلوچی عہدی شاعری ء تاریخ باز کو ہن انت، عہدی شاعری ء زمانگ گوں ہما دور ء باری آں بندوک ات و ہدے بلوچ سینز دومی کرن ء چہ ایران ء دیم پہ بلوچستان ء مزنیں کسائے ء لڈ ء رتیج کن انت۔ اولی دور ء شاعری کہ چا کری عہد ء شاعری ء نام ء زانگ ء پجارگ بیت گیشتر ہے دور ء باری ء گوں سیادی داریت۔ بلے اے دور ء شاعری اگن لسانی سرشون ء وانگ ء تپاسگ بہ بیت تہ ہے درابیت کہ سری زمانگ ء شاعری ء تہا عربی ء فارسی زبان ء ہیج وڑین اثر گندگ ء نیت، اے اثرات بن گپی ء از می بنیات ء اول گندگ نہ بنت۔ گیشتریں شاعری لسانی، بن گپی ء از می سرشون ء ذکریں بلوچی رنگ ء بلوچ چا گردی زندمان ء اڑ ء اڑ جلانی درشانی رنگ ء دروشم ء درابنت۔ بلوچ ء گوں ایران ء کو ہنیں تاریخی، ربیدگی، سیاسی ء لسانی نزیکی ء ابیدہم سری زمانگ ء شاعری ء وان ات تہ مردم ہمانیت کہ انچونز یکی ء ہم بستگی ء ابیدہم نہ تہنا بلوچی زبان ء وتی جتانیں رنگ ء پجار برجہ داشتگ بلکیں پھوالیں بلوچاں و ہدے وتی دلی مارشت ء زند ء رنگ ء دروشمان ء شعری گوناپ دات، تہ پہ وتا چٹ ء جتانیں درشان داب ء جتانیں رنگ ء آئی ء ہمائی ء ذکریں بلوچی زبان ء بتل گوں مزن از می شیواری ء دیما آورت انت ء اے سلسلو کو ہنیں شعری روایت ء بگرداں مزنیں مدتے ء ہے رنگ ء داب ء برجہ منت انت۔ دو ہسا ہلکین ملک ء زبان ء راج ء ابیدہم بلوچ راج ء وتی جتانیں درشانی پجار ء ارزشت ء محکیں بنیات ایرکت انت۔

بلوچی شاعری ء سرفارسی ء عربی زبان ء اثرات نوزدہمی کرن ء گندگ کاینٹ۔

اے کرن ء ماں بلوچستان ء فارسی وتی پادانی جم دارگ ء سوہین بوت ء ہمنکس کہ
 وانندہیں مردم است ات دراپینانی وانگ ء وسیلگ فارسی ات، چوش کہ اے دؤر ء
 باری ء گیشتریں شاعر فارسی وانندگ ات انت پمشکہ ایشانی شعرانی تہا فارسی ء لبزانی
 کارمرزی ء گیشی اتک ء عربی زبان ء لبز اوں چہ فارسی ء راہ ء بلوچی ء بہر جوڑ بوت انت،
 ایشی ء ابید نیگراہی فکر ء لیکہ اوں اے وانندگیں مردماں بلوچی شعرانی تہا ہوار کنگ بنا
 کت انت۔ (۴۶)

اے وڑا بلوچی عہدی شاعری کہ وتی اولی دؤر ء زمانگ ء ذگریں بلوچی رنگ
 ء تہات، نوزدہمی کرن ء چہ فارسی ء عربی زبان ء اثر مند بوت۔ اے دؤر ء باری ء شاعری ء
 راملائی عہد ء شاعری ء نام ء یات کنگ بیت۔ (۴۷) اے عہد ء گیشتریں شاعر
 وانندگ ات انت ء آیاں ماں عربی ء فارسی زبان ء علم دربرتگ ات۔ بلوچی عہدی
 شاعری ء اے دومی دؤر ء اے نوکی الم ء دیماہتگ ات کہ۔۔۔۔۔ فارسی ء عربی لبز اوں
 بلوچی شاعری ء تہا جاگہ کت ء پدا بلوچ چوشکہ نیگراہی مردم ات انت پمشکہ آہاں وتی
 لچہ ء بندات ء پاک نازینک (حمد) ء وزبت (نعت) ء منقبت، خلفاء راشدین ء اولیاء
 اللہ ء بزرگان دین ء توصیف ء ستا کرت کہ عہدی شاعری ء اولی دور ء زمانگ ء گندگ
 نہ بیت۔ دومی ایش کہ فارسی ء تہا داستان امیر حمزہ، جنگ نامہ حضرت علی، قصہ ورقا گلشاہ ء
 چشیں بازیں چیزاں چہ وہدے بلوچ آشنا بوت انت تہ آیاں ہے رنگیں لچہ گوشتگ بنا
 کرت کہ وت بلوچی شاعری ء تہا نوکیں تہرے ات، اے وڑیں شاعری ء بلوچ ہنگی
 جہت ء اسلامی لچہ، پیگمبری لچہ ء کتابی لچہ گوشت انت۔ (۴۸) اے زمانگ ء
 شاعری ء تہا کارمرز بووکیں چہر، شبین ء تلخیص فارسی ء عربی رنگ ء تہا انت، قرآن، حدیث
 ء اسلامی تاریخ ء بازیں واقعہ اوں ہے زمانگ ء بلوچی شاعری ء بہر جوڑ بوت انت۔

اے درابیں چیز نقالی صورت ء دیما نیا تک انت بلکیں ہما زمانگ ء شاعر اں اے
تو امیں چیز ساچستی کرد ء پدا ارتقائی درچ ء بلوچی شاعری ء بہر جوڑکت انت کہ ایشانی
وانگ ء مردم ء بچ وڑیں وت گڑی ء ترپلی ء سمانہ بیت۔ ایشی ء سوب بگندے ایش بہ
بیت کہ اے دور ء لہتے انجیں نام بلوچی شاعری ء تہا دیما تک انت کہ آبرمی از مکار
ات انت ء آہاں وتی ساچستی زور ء توان ء گوں اے تو امیں کار پد ء را از می بنیات ء
دیروی دات۔ دومی ایش کہ ”آوہاں شاعری ء شری ء کیلو ہم ہمیش ات کہ آئی ء توک ء
فارسی گپ گیش مان بہ بیت۔“ (۴۹)

مزنیں مدتے ء پدوہدے پیستمی کرن ء نیامی دہک ء نوکیں شاعری بنا کنگ
بوت نہ نوکیں شاعرانی گو رواوتی ہے عہدی شعری مڈی است ات انت۔ نوکیں شاعری ء
بنیات وتی عہدی شعری ریبتانی بر بلاپ نوکیں شعری تہرانی سرا ایر کنگ ء جہد کنگ
بوت تہ اے پہ بلوچی شعری ربیت ء چٹا نوکیں تجربتے ات۔ آزات لچ ء دستونک ء ربیت
عہدی شاعری ء تہا نیست ات۔ نوکیں عہد ء شاعر چہ فارسی ء اردو زبان ء نوکیں شعری
ربیتاں اثر مند ات انت ء بلوچی شاعری ء نیمگ ء دلگوش دیگ ء پیش آوت اوں ہے
زبانانی تہا شاعری کنگ ء ات انت۔ حاصل دستونک بلوچی شاعری ء تہا درآمدیں
تہرے ء صورت ء آتنگ ات۔ دستونک ء ربیت ء بابت ء منے کو اس جتا نیں پکر ء لیکہ
دار انت یک ڈلے ایشی ء فارسی دستونک ء رند پدی لیکیت دگہ ڈلے ایشی ء اردو زبان ء
منتواری سر پد بیت۔ سید ہاشمی دستونک ء تحجک ء فارسی دستونک ء رند پدی سر پد بیت آ
وتی گپ ء مناک ء نویسیت کہ نوکیں بلوچی شاعری اوں اردو ء پیما فارسی دستونک ء رند
پدی ء بنا کنگ بوتگ۔ بند ات ء اردو ء پیما دستونکانی تب، ایشانی جوڑشت ء خیال فارسی ء
نقل ات انت، پمشکہ بند اتی زمانگ ء بگرداں ۱۹۵۰ ء بلوچی دستونک ء ارواہ فارسی

دستونک ۽ رند پدی ۽ اچ وتی رنگ ۽ گسرات۔ (۵۰)

سید ہاشمی ۽ برہلاپ پروفیسر صبا دشتیاری ایشی ۽ اردو زبان ۽ دین گوشت اے درگت ۽ آ نویسیست کہ:

” بلوچی ادب ۽ تہا غزل ۽ دود چہ فارسی ۽ آتنگ یا چہ اردو ۽۔ چونابا لہتے
مردمانی خیال انت کہ چہ فارسی ۽ آتنگ، بلے منی وتی جند ۽ خیال انت
کہ اے دین اردو نیگ انت پرچا کہ بلوچی ۽ ہما شاعران کہ غزل
گوشتک آیاں چہ گیشتر ہما انت کہ وتی شعری زند ۽ بنگیج اردو پر بنداں
گوں کرتگ اش۔“ (۵۱)

اے درگت ۽ نسیم دشتی اوں بلوچی دستونک ۽ اردو ۽ فارسی زبان ۽ ساہگ ۽ ردوم گندان ۽
وتی خیال ۽ چوش دیما کاریت۔

” بلوچی غزل بیشک، اردو فارسی ۽ ساہگ ۽ سرچست کتگ،
ایشی ۽ بنگیج ہما دو رو باری ۽ منت وارانہ کہ ریڈیو پاکستان ۽ بلوچی
پروگرام شنگ پیٹگ، ماہتاک اومان ۽ بلوچی چھاپ و شنگ
پیٹگ انت۔“ (۵۲)

بلوچی نوکیں شاعری ۽ بنداتی شاعر بلوچی ۽ نیمگ ۽ دلگوش دیگ ۽ پیش اردو ۽
فارسی زبان ۽ تہا وتی خیالانی درشانی کنگ ۽ ات انت، ایشانی تہا میر گل خان نصیر، محمد حسین
عنقا، اسحاق شمیم، دوست محمد بیکس ۽ ایندگہ گیشتریں شاعر بلوچی شاعری ۽ نیمگ ۽ آئیگ ۽
پیش اردو ۽ فارسی زبان ۽ تہا شاعری کنگ ۽ ات انت، دومی ایش کہ اے گیشتریں
شاعران علم اوں ہے زبانان در برتگ ات، بلوچی زبان ۽ تہا نویسگ ۽ رواج اوں نیست
ات، ہے سوب انت کہ وہدے اے شاعر بلوچی شاعری ۽ نیمگ ۽ دلگوش بوت انت تہ

ایشانی علمی و فکری پڑورہ اردو و فارسی زبان و اثرات است انت۔

”بلوچی شعر و لوزانک و نوکیں دور و باری و بلوچی و شاعر و لوزانک کارانی علم و تربیت اردو و فارسی اسکول و مدرسہ یاں بوت انت۔ آسانی سرا اردو و فارسی لوزانک و خاص اثرات، ہمیشی و شروعات و آیاں ہم ہمے کشک زرت، اے دور و شاعر و لوزانکارانی زبان و بیان ہم تمثیل تشبیہ و استعارہ ہمے تب و داریت۔“ (۵۳)

بلوچی دستونک و اولی شاعر بابا ملنگ شاہ انت (۵۴) و ہدے آئی و شاعری و سرا اے زبانانی اثر و تپاس کنیں تہ آئی شعری در شان و تہا تچک و اردو شاعری و رنگ گندگ و کنیت، چوشکہ بابا ملنگ شاہ و شاعری و گیشتریں بہرے نیگراہی و صوفیانہ رنگ و چاگرد و تربیت پمشکہ آئی شاعری و تہا انجیں لبز و جوڑشت گندگ و کاینٹ کہ اے رنگیں بزاں نیگراہی فکر و خیال و گوں سیادی دار انت۔ پے در وراے لبز و جوڑشت آں بگندات کہ پہک اردو زبان و چے اثر مندی و نشوندار انت۔ لب قبر، طلسمی جادو، مداری، فرق، فقط، افسوز، چوک، مساڑ و دگہ باز۔ چوشکہ بابا ملنگ شاہ و کلھی سیاہگ مارا دست نہ کپتنگ البت ہر شعرے کہ گشند ہاں یا آئی و مریداں چہ اش کنگ بیتگ ایشانی وانگ و تپاسگ و چہ اے گپ جوانی و پد و سہرا بیت کہ آئی و شاعری و سرا اردو اثرات است انت۔ اے اثراتاں ماں تہنا جوڑشت و لبزیات و جہت و نہ گندیں بلکیں خیال و مارشت و جہت و اول ہمے رنگ و درو شم و پد رانی گندگ و کنیت۔

۱۔ یک و دور و پچی ہست ای دنیا اعتبار ای ہیچ نیست
آ کج انت سلطان سکندر یاد گاری ہیچ نیست (۵۵)

یا اے شعرؔ بگدات کہ اردوؔ اثرات تچکؔ سیل کنگ بنت:

ۛ مہ بوشیدا گنویں دل نیت پرتو اے ماہیں گل
اے ہست انت طلسمی جادو مداری کنت چم بندیت
ہزاراں عاشقاں شاعر ملنگ شاہ، چہ حد زانت انت
فرقے انچو فقط ہست انت زانت علم وغزل بندیت (۵۶)

ملنگ شاہؔ پداے سلسلو کسانیں مدتےؔ مہتل بیت و ہدے نوکیں شاعریؔ
بن حشت ایر کنگ بوت تہ سری مردمانی تہا میر گل خان نصیر، محمد حسین عنقا، آزات
جمال دینی، عبدالحکیم حقگو، عبد الرحیم صابر، دوست محمد بیکس، اسحاق شمیم، محمد حسین عاجز، محمد
قاسم ہوت، سید ہاشمی، مراد ساحرؔ دگہ بازیں نام بلوچی شاعری حاص دستونکؔ دیروی
ؔ وتی کردؔ سازانت، چوشکہ اے دستونکؔ بنداتی زمانگ بیت پمشکہ مارا اے
شاعرانی گورا اردوؔ فارسیؔ اثر تچکؔ گندگ کانت۔

دیوترؔ یک یکؔ اے شاعرانی گورا ہے میلؔ چاڑانی تپاس کنیں۔ میر گل
خان نصیر کہ بلوچی نوکیں شاعریؔ سرخیل گو شگ بیت، آئیؔ وتی دلؔ لہڑؔ جزبگانی
درشان گیشتر ماں لچہانی تہا کرتگ بلے چیزے دستونکؔ اوں آئیؔ پر بستگ کہ ہے
اثرات آل چہ درنہ انت۔

میر محمد حسین عنقا اوں سری زمانگؔ شاعر انتؔ آئیؔ ہم بنداتؔ اردوؔ فارسی
زبانؔ تہا شاعری کرتگ۔ آوہدے بلوچی شاعریؔ نیمگؔ دگوش بوت تہ آئیؔ لچہ بدلؔ
دستونکؔ نیمگؔ حاصیں دگوشی دات، چوش کہ آیک پھتویں از مکارے ات پمشکہ
آوہدے اے نیمگؔ دگوش بوت تہ آئیؔ نہ تہنا بلوچی دستونکؔ محکم کنگؔ اہیں
کردے سازات بلکیں آئی زبان اوں نصیرؔ نسبتؔ چہ بلوچی تبؔ گیش نزیک ات۔

”بلوچی شاعریء واجہ عنقا اولی شاعرات کہ آئیء وتارا چہ فارسیء
کنڈگاں گیشینت، ء ماں بلوچی زبانء شاعری بنگیج کرت،
اے وہداں اے شاعری گوں فارسی ہنچو لوڑ وتوڑات کہ خیال فارسی
ء، زبان فارسی بندو بوج فاسی تنگ (بحر) فارسی۔۔۔ ہما وہدء
عنقاء گالوار (آواز) چوش آتکہ کاگدیں لنٹ پن و مزواک
انت۔۔۔ دل ادا حون حون چاک چاک انت۔“ (۵۷)

عنقاء شاعریء اردو فارسی زبانء اثراتء بدلء بلوچی زبانء جتانیں
گالوارانی رنگ گیش گندگ کنیت۔ آئیء بلوچیء کساس دراہیں ہندانی لہزیات وتی
شاعریء تہا جاگہ داتگ انت، ایشانی ہمرائیء براہوئی زبانء اوں بازیں لہزء جوڑشت
آئی شاعریء تہا گندگ بنت۔

”عنقاء زبانء استیں یک دو گالواراں ہور شریدار بوتگ ء بُنی نیں
سوب ایش انت کہ تاں اسکول ء نوبتاں آچء بوتگ کہ اودے
زبان سک ہور تور انت، کچی، پنجگوری، براہوئی، قلاتی ء چاگئے و
خارانی گالوارء گپ جنوکیں مردم جہہ منند انت۔ پدا واجہ چیزے
وہدء کاہان ء بوتگ، اودء گالوار چہ برزی اندگہ گالواراں کم و باز
پرکھ کنت پداہ پانزدہ سال کراچی ء گوازینتگ اودء تران بھیر ہم
چیزے اثر کرتگ۔“ (۵۸)

ماں ریڈیو ء بلوچی مجلس ء بنگیجی ء گوں بازیں شاعر بلوچی شاعریء نیمگ ء
دلگوش بوت انت، ایشانی تہا یک نامے عبدالرحیم صابریگ انت۔ صابرء شاعریء تہا
اردو ء فارسیء اثرات سک باز گندگ کانت، آئیء بازیں شعرانی وانگ ء مردم گمان

کرت نہ کنت کہ اردو فارسی زبانیک انت کہ بلوچی، پہ درور جہل ۽ شعران بچارات۔

ۛ منزل عشق سک خطرناک انت
عقل بسیار اگرچہ چالاک انت
تو مئے محرم کدی نہ بئے زاہد
سینہ تئی کینگ ۽ چہ ناپاک انت (۵۹)

ۛ پہ سیر چمن نیک نام آہگ ۽ انت
گل و غنچہ مست انت کہ جام آہگ ۽ انت
تو صابر دل ۽ دیدگاں فرش ۽ راہ کن
مروچی آشیریں کلام آہگ ۽ انت (۶۰)

عبدالحکیم حقگو اوں سری زمانگ ۽ شاعر انت آئی شاعری ۽ تہا مارا اردو ۽
فارسی لہزانی ہمرائی ۽ فارسی جوڑشت ۽ باز جاہاں تچک ۽ فارسی حیاں ۽ گاجیلی رنگ ہم
گندگ ۽ کنیت۔

ۛ آنکے شبے ما وابا، دلبر پہ حورے دابا
مئے ہوشے برتا بوتا، ما آسری گنویں
دروابا ناگہانا، بے شک بے گمانا
بے تیر و بے کمانا، تیرے جتی کشویں
من نیم مرغ بسل، نے ورد ۽ واب حاصل
آہجو سگا سگدل، زجا عجب جنویں

چما خمار کنتیں، ساہا فگار کنتیں
 مارا شکار کنتیں، صیادے لوف کنوکیں
 توتی زبائے تو، بلبل نوائے تو
 حقگو غمائے تو، نادر جبر کنوکیں (۶۱)

ے مناں کہ چوتی زلفاں پریشان
 دپء دنتان ردریں قطارء افواج
 عجب زلف سیاہ چو لیل یفشے
 میان مود و نہال قدیں گرے عاج
 کنت گوں جلوہء جن و ملائک
 چہ حوراں و پری انسان وتی راج
 من ء حقگو بدیدارء ہدوکاں
 کہ ہستاں مشرب ء درگاہ محتاج (۶۲)

ے آہو اگر بگندی، تئی حسن ء دلبری
 اچ وت غلیظ بیتیں و دشتاں کجا چری
 اچ حسن ء جوانیا، توئے حورانی دروری
 شرمندہ گنت چیتو زہرہ و مشتری
 نرم ء لطیفیں طبع تئی چمن مآزری
 حقگو زبون انت بے تودستیء کے گری (۶۳)

یا اے شعرؔ بچارات کہ لبز، خیال، ترکیب دراہ چٹؔ اردوؔ فارسی رنگؔ

تہا انت۔

ۛ فراقؔ آسؔ دل ستلگ کباب انت
مکن مارا چہ وت ہجر فراموش
پہ دیدارے چہ تو من مسحاق
نقاب ماں چہرہؔ اچ من مکن چوش
منؔ تنیک پہ دیدارت گل اندام
امیدؔ آبرو داراں کناں نوش
چہ تئی عشقؔ گردی حقگو پہ خاموش
مبے غافل چہ من چو خوابِ خرگوش (۶۴)

اے وڑا بچاریں تہ حقگوؔ گورانہ تہنا زبانؔ جہتؔ اردوؔ فارسیؔ اثر گندگ
کنیت بلکیں آئیؔ خیالؔ مارشتؔ ہمرائیؔ ہمے زبانانی ترکیبؔ جوڑشت اول تچکؔ
بلوچیؔ تہا جاگہ داتگ انت۔ آئیؔ شاعریؔ تہا چوشیں بے شماریں لبزؔ جوڑشت، شبنؔ
چیدگ گندگؔ کنیت کہ بلوچیؔ نہ انت چوش کہ: آنکہ شبے، درواہا، نیم مرغ بسمل،
فگار، صیاد، نادر جبر کنوک، خویش، مشتِ خاک، بحکم لولاک، نصیحت، خوبان، نرگس،
زلفِ پریشان، افواج، مشربِ درگاہ، لطفِ خدا، نصرتِ داور، قصر و ماڑی، بوس و کنار،
غافل، خوابِ خرگوش، آدابِ گفتگو، غلیظ، زہرہ و مشتری، لطیفیں طبع، فراق، مستحق، چہرہ،
امیدِ آبرو، کرہ ناراں، درحقیقتؔ دگہ بے شماریں لبز انت کہ آئیؔ وتی شاعریؔ تہا
جاگہ داتگ انت۔

”اے دُورِءِ بلوچی غزل و فکر و خیال و برزی جوانین شبن و چہر و ش
تائیں و شیر کنیں لوز نہ گواہیت۔ واجہ عبد الحکیم حقگو گشیت۔“ اگر
دارے گوں من صبر و وفائے۔۔۔ کناں عرضے گون تو، گر تو گرے
ہوش۔“ غزل و زبان چوش نہ بیت، اگر، گر، گرے، تو، تو بے تائیں
تکرار انت۔“ (۶۵)

دوست محمد بیکس و قاسم ہوت دوانجیں نام انت کہ آہاں وت و مزنیں کسائے
شعری مڈی یلہ ندا تگ بلے اے دوینانی پنت و سکین و پدے بلوچی شاعری و دوانجیں نام
رست کہ بلوچی شاعری حاصل دستونک و پیشانیگ و براہ انت۔ واجہ ساحر دوست محمد
بیکس و دلبدی و سکین و پدے بلوچی شاعری و نیمگ و دلگوش بوت ہمے پیم قاسم ہوت و
رندی اڑے سید ہاشمی را بلوچی شاعری و پڑے وتی گامانی ایر کنگ و کڈن کرت۔ (۶۶)
دوست محمد بیکس بندر و اردو زبان و شاعرے ات، ۱۹۵۰ء و دہک و آبلوچی شاعری و
نیمگ و آتک، آئی باز کم شعر تا کانی تہا دست کپ انت بلے ہرچی کہ چھاپ بوتگ
ایشانی وانگ و چہ انچوسما بیت کہ آدستونک و یک پھتویں از مکارے ات۔ بلے آئی و
شاعری و ودے لسانی بنیات و تپاسیں تہ اردو شاعری و گیگانی و لہز جوڑشت و کارمرزی
جوانی و گندگ کتیت۔

یکبرے شہم کتا انکا گنوک و گاراں
در بدر کوچہ کوچہ من ترارا چاراں
صحب و بیگہ تئی یادا پریشاں تڑاں
زندگی تلخ منی بیا کہ جگر ہزاراں

ناصح ء دوست ء منی وقتِ بگندے تو ہم
دیم پاویرانہ روئے یل دے درستیں کاراں (۶۷)

ے ترا نفرت شراب ء چنگ و رباب
منی سجدہ ء جائیں ساقی ء در
منی زندگی ء ماحصل شعر و شراب
تئی کار مسیتا شام و سحر
من جادہ نشین تو پردہ نشین
من سوختہ جگر ترا چے خبر
من بیکس و بے سد حالا وتی
منا مافیہ ء دنیاے نیستیں خبر (۶۸)

بیکس ء گؤرا اردو حیاں ء جوڑ شتانی ہمرائی اردو لہزانی اوں گنجے گندیں کہ
اے وڑ ء دیما کابنت۔ در بہ در، کوچہ بہ کوچہ، پریشان، تلخ، نفرت، ساقی، ماحصل،
شام و سحر، جادہ نشین، پردہ نشین، سوختہ جگر، مافیہ، قابل، قاتل، ساحل، صیاد، روزِ محشر،
کاتبِ تقدیر ء دگہ باز۔

محمد قاسم ہوت ء بازیں شعر اومان ء 'بلوچی' ء چھاپ و شنگ بوتگ انت،
کہ بلوچی دستونک ء بنداتی درو شم انت، آئی ء گؤرا اوں اردو ء فارسی اثرِ تچکی ء گندگ
کنیت، بلکیں آئی ء باز جاہاں اردو شعر تچک ء وتی شعرانی تھا جاگہ داتگ انت۔ مرزا
غالب ء شعری ء گیگان ء بگندات۔ غالب گوشت

گر ہاتھ میں جنبش نہ سہی آنکھوں میں تو دم ہے
 رہنے دو ابھی ساغر و مینا میرے آگے
 وہ دے کہ قاسمؔ شعر چوش انت :

ۛ سا قیا پُرکاں بدے دست ء مدار نام خدا
 پیالہ نیست بیت چنک ء تھا نوش کناں (۶۹)
 آئی گیشتر شعرا نی تھا مارا اردو ء فارسی لہزیات، جوڑشت، شبین ء چیدگانی دروشم گندگ
 کُنیت۔

ۛ کرت بدنام بلا جان و وفا ء سو گند
 حاصلِ عشق کجا گنداں کہ انچوش کناں
 نقشِ طوفانِ حیات کاشلِ نا رندیں شگان
 باز قولنجِ ستم گر جناں بے ہوش کناں
 آفریں سوزِ محبت ہے انجام نہ بیت
 ہوت خاموش شتاں مرگ ء مئی نوش کناں (۷۰)

ۛ بدارے خونِ ارماں حالِ شنگیں یار پیدا کیں
 حیاتِ زندگی بیا منزل ء باریں کدی گنداں
 وفائے یادِ بامِ داں دگر بیارنت گریونتیں
 شہیدِ نالگ ء سوزِ شفا باریں کدی گنداں
 نمازِ عشق، فکرِ یار، بارِ غم، ثوابِ روح
 جگر صد پارہ نیں آہ ء دوا باریں کدی گنداں (۷۱)

ۛ موت بیدردیں انتظار مکن
 خاطرؑ ویشیں بے حصار مکن
 آبروئے جفا؁ زباں بندی
 خونِ ناحق ؁ شرمسار مکن
 مرگ میران؁ درد و وصل دوینت
 فکر پیدا بکن شمار مکن
 حیف ارمانیں زندگی بے کیف
 ساقیا! چوش بے خمار مکن
 لذتِ سوز ہوت ارمانیں
 بیرگ ؁ باز بقرار مکن (۷۲)

قاسمؑ بازیں تنگ آنی (بحر) تہا دستونک گوشنگ؁ اے وڑؑ دستونکؑ
 درشانی امکاناتؑ تہا گیشی آوڑتگ؁ بلے فکر و خیالؑ ہمرائیؑ آئیؑ ایندگہ زبانی لبزیات
 ؑ جوڑشت بلوچی دستونکؑ تہا مزنیں کسائےؑ کارمرز کرتگ انت۔ اگن ایشانی نکش
 یے بہ کشیں تہ اے رنگؑ درابنت۔ دلِ بیدرد؁ شورِ ناگماں؁ فکرِ دوست؁ خونِ ارمان؁
 حیاتِ زندگی؁ سوزِ شفا؁ حقیقتِ رازِ انسان؁ نمازِ عشق؁ بارِ غم؁ ثوابِ روح؁ بنامِ دوست؁
 آبروئے جفا؁ زباں بندی؁ خونِ ناحق؁ دردِ وصل؁ لذتِ سوز؁ بہتر؁ خاکِ مادر؁ بلاجان
 و وفا؁ حاصلِ عشق؁ ساقیا؁ نقشِ طوفانِ حیات؁ قونجِ ستم؁ سوزِ محبت ؑ دگہ۔ اے وڑا ما
 گندیں کہ قاسمؑ دگہ زباںِ حاصلِ فارسیؑ حروفِ اضافتؑ چہ باز کارِ گپتگ ؑ تچک ؑ اردو
 زباں ؑ شعرِ بلوچی گوناپ دا تگ ؑ و تی دستونکائی بہر جوڑ کرتگ انت۔

ہے پیاسحاق شمیمؔ شاعری اوں چرے اثرت آں ہو رک نہ انت۔ آئیؔ باز
کم دستونک تا کانی تھا چھاپ بوتگ بلے ہرچی کہ مارا دست کپتگ آبانی وانگؔ چہ
تچکؔ سما کپیت کہ آئیؔ بلوچی شاعری اردوؔ فارسی زبانؔ رند پدیؔ نویسگ بوتگ
انتؔ آئیؔ گؤرا ہم مارا انچیں لبزؔ جوڑشت گندگؔ کئیت چوش کہ۔ آہ تاثیرؔ سامان
سفرؔ چشم آہوؔ زلف مشقینؔ لب شکرؔ دنتان موتیؔ درکنارؔ دگ

چشم آہوؔ زلف مشقینؔ مار گردن دلبرؔ
دین شت ایمان شت یک نظر آ کافرؔ
لب شکرؔ دنتان موتیؔ سرخ گلاں درکنار
ہر کسؔ حیران کننتیں بلے نقابؔ یکبرے

”ہم زما نگیں شاعرانی پر بند اردوؔ آوار جنگ انتؔ واے پیم بحر
وزنؔ بگردانکہ فکر و خیالؔ پڑؔ ہر جا گہؔ گیگانیؔ راج بوتگؔ
بلکین بلوچیؔ تھا انچیں پر بند ہم گندگا کینت کہ اگاں ایشاں اردو یا
فارسی کتابےؔ تھا جا گہہ بدے ہم کس نگوشیت کہ اے ایشی بہرنہ
انتؔ قاصد نامہ برؔ گلچینؔ حوصلہؔ آرزوؔ دلرباؔ شمعؔ پروانہؔ عزم
جواںؔ فغاں و دگہ چوشیں بازیں لبز و گال بلوچی غزلؔ بہر بوتگ
انت۔“ (۷۳)

بلوچی زبانؔ بنداتی دستونک آں وانے تہ سما کپیت کہ بلوچی دستونک چہ
اردوؔ فارسی زبانؔ دستونکؔ اثر زرتگ۔ ہے زما نگؔ کہ بلوچی زبانؔ نوکیں شاعریؔ
بنیات ایر کنگ بیت تہ اردوؔ فارسی شاعریؔ صدانی سالؔ سفر بُرا تگؔ نوکیں چاڑؔ

مستیلانی سیمسرء سرآت، حاصل اردو دستونک بازیں میل ء جزانی سا ہگ ء ردوم زوران
 دیروی ء برزیں حد ء اہیل ء اوشتا تک ء وتی درشانی صورت ء گوں پدر بیت۔ ہے
 زمانگ ء دیروی پسند لیکہ ء پدہ یک مزنیں لبز انکی جزے ماں اردو زبان ء ہمرائی ء
 ایندگہ زبانی تہا برجہ ات ء اردو شاعری ہم مزنیں پرشت ء پروشہ ء چہ گوزان پہ وتا
 جتانیں درشان داب ء جتانیں رنگ ء آہلی ء گیشینگ ء سوہین بوتگ ات۔ بلے و ہدے
 نوکیں بلوچی شعری سفر بندات بیت تہ اردو زبان ء عصری شاعری ء گیگان ء رند پدی ء
 بدل ء سری زمانگ ء گیشتریں شاعر چہ اردو ء فارسی شاعری ء عہدی رنگ ء رند پدی ء
 کنگ ء گندگ کانت۔ بزاں بلوچی بنداتی دستونک چہ اردو کلاسیکل دستونک ء اثر مند
 ات۔ ایشی ء سوب ء علت باریں چی انت بلے اے گپ وتی جاہ ء ٹچک انت کہ بلوچی
 بنداتی دستونک گیشتر ہے رنگ ء داب ء تہا وتی پدرائی ء کنت۔ جہل ء داتگیں شعر کہ ہما
 زمانگ ء چھاپ بوتگین انت، ایشی ء وانگ ء چہ اے خیال ء گواچنی پدر بیت۔

خیر بات ساقی ء میخانہ ء خیر
 جام ء و شیشگ ء پیمانہ ء خیر
 ابتدائے شپ ء بگرتاں سحر
 شمع لوٹیت وتی پروانہ ء خیر
 مرچی میخانہ ء واعظ اتلگ
 بات سبو ء خیر پیمانہ ء خیر
 پرے اے نیمگ ء چمکیت بجلی
 یا الہی ایشی کاشانہ ء خیر (۷۴)

ہے زمانگ ء چیزے انچیں نام اول است کہ آہاں نہ تہنا بلوچی زبان ء دامن
 چہ درآمدیں لبز ء جوڑشت ء چہر ء شبین آں رکینت بلکیں بلوچی شاعری ء راتچک ء وتی
 کلاسیکل شعری روایت ء گوں ہمگر پنج کنگ ء شعوری کوششت کرت ء بلوچی دستونک
 ء راوتی گلزمین ء ہمود ء چہر ء شبین ء ذکرین بلوچی لبز ء کارمرزی ء رارواج دات۔ بلوچی
 شاعری ء وش سختی انت کہ وتی بنداتی دور ء آئی ء چیزے انچیں نام پیدا کرت کہ آہانی
 جہد ء بلوچی دستونک وتی ہندی رنگانی تہا راج ات۔ ہے وڑیں نامے سید ہاشمی بیگ
 انت۔ سید ہاشمی ء شاعری ء وانگ ء تپاسگ ء چہ زانگ بیت کہ آئی ء پہ زانت رواج
 کپتگیں شعری رنگ ء درشان ء چہ وتا رکینت ء پہ وتا جتائیں راہ ء راہ بندے ٹاہینت
 پمشکہ مارا آئی ء بنداتی شاعری ء تہا اول اردو ء فارسی زبان ء چچ وڑیں اثر گندگ ء
 ننیت۔ آئی سرجمیں شعری سفر ء بابت ء چارمی در ء گپ جنگ بیت۔ اید ء تہنا آئی ء
 اولی شعر کہ دستونک ء تہر ء تہا انت دیگ بیت تہ اے زانگ بہ بیت کہ آئی شاعری اچ
 وتی بندات ء چہ دری زبانانی اثرات آں پہک رکیتگ ات۔

ہ ناگمانی چست بنت درکینت اپارگ منی
 من دپ ء داراں نہ بیت دل لہر جتین دارگ منی
 تئ گماں گاراں منی رنگ تڑ اتگ ات زرد ء زلور
 گراں کپتگ دژمن ء دلواہاں پجارگ منی (۷۵)

آدم حقانی اوں سری زمانگ ء دستونک گوشیں شاعرانی تہا شمار کنگ بیت
 ایں۔ آئی ء شعری ازم ء سرامزنیں دزر سے است ات، آئی ء بازیں تنگ آئی (بحر)
 تہا شعر گوشگ ء وتی از می زانت ء سماپدر کرتگ۔ لسانی بنیات ء اگن آئی شاعری چارگ

بہ بیت نہ آئی گور اردو فارسی لہزیات چہرہ شبنم کارمرزی گندگ کثیت۔

ۛ مدام ما عشق ۛ بندہ خوار و زار انت
 بچارش تو اگاں باور ندارے
 ہمیشہ لاگر و حشک و ضعیفنت
 پہ آہ سرداں سچنت آ اضطرار ۛ
 بلے زانین کہ عشقے مقام ۛ
 پہ محمودیں مکان ۛ دیم دارے (۷۶)

ۛ بے صحبتا گلے گا دل محفلا نہ لوٹیت
 باگارا گل میت انت آ بلبلا نہ لوٹیت
 آدم وتی دلارا گشتا مزور گلارا
 حقانی گشت گلارا گل بلبلا نہ لوٹیت (۷۷)

دگہ دستونکے ۛ لہتے رنگ بچاراں کہ فارسی چہرہ شبنم چکار انت۔
 ۛ وہدے کہ رنجی گر نچو ۛ ہر دینکہ بشکندی گلے
 قدا پہ سرو سُمبلے ترانا پہ باگے بلبلے
 دوست اچ گلاتازگ ترانت اچ سُمبلاں بارگ ترانت
 اچ بلبلاں چا بک ترانت دوست مور ۛ نقشیں بانزلے
 مود کنلیں چم کنجلیں لنٹ سہر دنان چوٹلیں
 رک مملیں دپ شکلیں دوست کراگانی شانتلے (۷۸)

ہے زمانگ ء دگہ اہمیں نامے مراد ساحر نیگ انت، مراد ساحر بلوچی
 دستونک ء ہمانام انت کہ آئی ء وتی ساچشتی زور ء توان ء گوں بلوچی دستونک ء را از می،
 بن گپی ء تلنیکئی حوالگ آں برز ء بلندیں مقامے ء سرکت ۔ ”ساحر ء سری زمانگ ء
 شاعری چہ اردو ء اثر مندات، پمشکہ آئی ء بنداتی شاعری ء تھا اردو ترکیب، چہر، شبین ء
 چیدگانی کارمرزی گندگ ء کئیت۔ اے روایت ء بلوچی نوکیں شاعری ء بنداتی زمانگ
 ء لس شاعرانی گورا گندیں۔ اے درگت ء واجہ ساحر وتی گلگد ارے ء چوش اشارہ کنت
 ء گشیت ”شروعات ء شاعری منی ہے ڈول ء ات کہ آئی ء تھا اردو رنگ گندگ ء کئیت
 آئی ء وجہ ہمیش ات کہ ماوتی ہنکین ء چہ ڈوراتیں، ماوانگ دگہ زبانان در برتگ ات
 آئی ء اثر مئے سراست ات، گڈامیزان ء میزان ء چہ آئی ء اثرات ء من وت ء کشان
 کت کہ اگاں من چیزے بہ گشاں گڈایوک ء وتی زبان ء تھا بہ گشاں۔“ (۷۹)

ساحر ء سری زمانگ ء شاعری ء گل، بلبل، باگ، بوستان، ظالم، قفس، صیاد ء
 ہے وڑیں چہر ء شبین ء کارمرزی گندگ کیت کہ اردو شاعری ء اثرات ء پدر کنت، بلے
 چوشکہ مراد ساحر ء یک دڑچ ء وتی شعری سفر برجاہ داشت پمشکہ آئی شعری ردوم ء
 گوں آئی زبان ذگریں بلوچی رنگ ء بلوچی تب ء ٹیل ء گوں ہمدپ ء ہمتنگ بوت۔

۷ بنا کن انجیں آہے ناتوانیں دل جہان ء سوچ

قفس ء ظلم ء صیاد ء گوں باغ ء بوستان ء سوچ (۸۰)

سری زمانگ ء شاعرانی تھا احمد جگر ء احمدز ہیر ء نام اوں دیما کابینت، احمد جگر ء
 باز کم شعر گوشتگ ء احمدز ہیر ء شاعری چہ اے زبانانی اثرات آں رکھاتگ۔

بلوچی دستونک ء سرافارسی ء اردو ء اثرات آئی ہواریں تپاس ء چہ ہے گپ
 دیما کیت کہ بلوچی دستونک ء فارسی ء بن گپانی بدل ء ایشانی وڑ ء دروشم وتی کت انت

جتائیں بن گپانی ردء فکر و خیال، جز بگ و مارشت، تجربت و لوٹانی جہت و بلوچی دستونک
چٹا جتائیں داب و رنگی و بوتگ، فارسی دستونک و بن گپی سمسر نہ منے شاعرانہ ذہنی
آجوتی و راہ و اڑاند بوت انت و نیکہ منے جتائیں اندری و دری جاور یا ہندی چا گرد و
جہگبری و پہ بستانک۔ پمشکہ نوکیں بلوچی دستونک و وانشت و تپاس و اے گپ پدر
بیت کہ و ہدے یکبرے بن گپی درو شم کہ گیش ات انت تہ ایشی و وتی شاہیگانی و
شاہسیتی و پہ چچ وڑیں اڑاند و اوشت مان نیا ورتنت، البت لسانی بنیات و سری
زمانگ و کسانیں و ہدے و پہ اردو و فارسی لہزیات، جوڑشت و چہر و شبین آنی کارمرزی و
درو شم الم گندگ و کئیت کہ ایش وت یک ابرمی کردے ات۔ اے اثرات کسانیں
مدتے و پد بلوچی شاعری حاص دستونک و دامن و گار و بیگواہ بوت انت و بلوچی
دستونک و و تا پہکا بلوچی رنگ و داب و بلوچی تب و مزاج و گوں ہمگر نچ کرت۔
زبان و ہمرائی و چہر، شبین، چیدگ، جوڑشت و تلیمحات دراہ گوں وتی سرزمین و رنگانی تہا
رج ات انت۔ ایشانی پڑ درایکے و بلوچ شاعرانی ساقشتی ذہن و توان و کرد و زور است
ات، دومی بلوچی عہدی شاعری و بے درو وریں گنج و مڈی و اثر و پڑ در ہم است ات۔

بلوچی دستونک ء دیمروی

۱۹۵۰ء دہک ء بنا بوتگیں بلوچی دستونک ء اے پنجاہ سال ء سفر ء تہا نہ تہنا
 از می، بن گپی، لسانی ء دروشمی حساب ء مزن دیمروی کرتگ بلکیں فکر ء خیال، جزبگ ء
 مارشت ء جہت ء پہ وتا جتائیں رنگ ء پچارے ودی کرتگ۔ اردو ء فارسی دستونک ء
 رند پدی ء بنا بوتگیں اے در آمدیں تہر بلوچی زبان ء شاعران وتی ساچستی توان ء ابرمی داد
 ء صلاحیت آنی برکت ء انچوگوں بلوچی شعری تب ء ہمگر پنچ ء ہمرنگ کرت کہ ایشی ء پہ
 وتا جتائیں رنگ ء آہل ء جتائیں داب ء دروشمے کیشینتگ۔ بابا ملنگ شاہ ء کشتگیں اے
 نہال مروچی بز ساہگیں در چکے ء صورت ء بلوچی زبان ء لبزانک ء دامن ء گوں وتی جتائیں
 رنگ ء دروشم ء تالان انت۔ کجام ہم تہرے ء دیمروی ء پہ نیم کرن ء کسانیں وہد ء مدت
 انچو باز نہ بیت بلے ایشی ء بلوچی زبان ء لبزانک حاص بلوچی دستونک ء وش سختی
 بگو شے کہ آئی ء لہتے انچین زومرت (حساس) ء جیننس ایں از مکار نصیب بوت کہ
 آہاں اے تہرے روتگ وتی شعری تاریخ، زبان، دودمان ء چا گردی زندمان ء سینگ ء
 سک کت انت ء وتی زرد ء ذگریں حوناں گوں ایشی ء آبیاری کرت۔

بلوچی دستونک ء سری زمانگ ء چیزے انچیں نام رست کہ آہاں وتی ساچستی
 کرد ء گوں ایشی ء دیمروی ء شاہ شنابی ء پہ اہمیں کردے سازات ء ایشی درشانی امکانات
 ودینت انت۔ دستونک ء لغوی بزانت گوں جنین آدمیاں گپ جنگ انت ء حسن ء
 جوانی ء عشق ء دبستگی ء قصہ ء بیان کنگ انت، ہمیشی ء رادستونک ء نکان ء بُنی نکتو خیال

کنگ بیت، بلے ایشی ۽ ہمرائی ۽ آدرابی بن گپ دستونک ۽ سیمسر ال پُترت انت کہ
 چه کرناں فارسی ۽ اردو دستونک ۽ تہا ہوارات انت۔ دستونک وتی تاریخی پڑدر ا کدی
 اوں گوں جنین آدماء گپ کنگ ۽ گوئڈیں بنگپی سیمسر ۽ پابند نہ بوتگ۔ ایشی ۽ تہا
 کساس بنداتی زمانگ ۽ چه عشق ۽ عاشقی ۽ بن گپانی ہمرائی ۽ سیاسی، چا گردی، تاریخی،
 راجمانی، کیف ۽ شراب، ندرگ کشی، فکری، مارشتی ۽ اخلاقی بن گپانی درشان اوں کنگ
 بوتگ۔ بلوچی دستونک ۽ بنیات و ہدے ایر کنگ بوت تہ دستونک وتی صدانی سال ۽
 ہے بن گپی مڈی ۽ گوں است ۽ موجودات، پمشکہ بلوچ شاعران دستونک ۽ بنداتی
 زمانگ ۽ چرے ربیت ۽ تاریخی مڈیاں نہ تہنا فاسدگ زرت بلکیں ہے ربیت ۽ بن
 پدانی سرا بلوچی دستونک ۽ ماڑی مک کت۔

بلوچی نوکیں لبرزانک ۽ بنیات یک انجیں پُر آشوبیں زمانگے ۽ ایر کنگ بوت
 کہ تیوگیں بلوچستان ۽ سیاسی ۽ آشوبی جنز گوں وتی زور ۽ توان ۽ برجاہات۔ اے سیاسی جنز
 انگریزانی حلاف ۽ آجوتی ۽ حاترا بنا کنگ بوتگ ات۔ انگریزانی حلاف ۽ بلوچ راج ۽
 یک ۽ یکجاہ ۽ تپاک کنگ ۽ آبانی تہا سیاسی ۽ راجمانی زانت ۽ سما پیدا کنگ ۽ حاترا
 میر عبد العزیز کرد ۽ میر یوسف عزیز مگسی اہمیں کردے سازگ ۽ ات انت (۸۱)۔ بندر ۽
 اے ہما زمانگ ات کہ مان بلوچستان ۽ انگریز ہمک سیاہ ۽ اسپیت ۽ واہندات انت۔
 تمنی پوچیں ۽ سڑاتگیں نظام انگریزانی حکمرانی ۽ پہ ملک کنگ ۽ ات۔ سردار ہندی ۽
 شاہی جرگہانی تہا نشنگ ۽ لس مہلوک ۽ معاشی ۽ سیاسی استحصال کنگ ۽ ات
 انت (۸۲)۔ چرے جاوراں بلوچ ورنہا چوشیں راجی جنز ۽ اثر مند بوت انت۔ میر گل
 خان نصیر ۽ محمد حسین عنقا اے راجی جنز ۽ بہر جوڑ بوت انت۔ آوہدے ہے سیاسی پڑدر
 گوں بلوچی شاعری ۽ نیمگ ۽ دلگوش بوت انت تہ آبانی گوراشاعری ۽ گیش اتگیں لوٹ ۽

گزرے استات۔ حاص میر گل خان نصیر ء وئی سیاسی فکر ء لیکہ ء در شان ء پہ شاعری ء چہ کارگران ء ایشی ء تہا سیاسی، راجمانی ء تاریخی بن گپانی بنیات ایرکت۔ بلوچی نوکیں شاعری سیاسی جنز ء زرمبشت ء پڑ درار دوم زرت ء وئی بنداتی زمانگ ء ایشی ء تہا گہگیری، ڈیہہ دوستی ء راجدوستی ء سر حال ء بن گپانی در شانی رنگ ء دروشم جاگہ دیگ بوت۔ بلوچی عہدی لبرانک ء اگن وانشتی (علمی) بنیات ء بہ تپاس ء تہا راستی پدر بیت کہ بلوچی شاعری کجام ہم عہد ء زمانگ ء وئی چاگردی زندمان ء جاور ء جیڑہ ء چاگردی راستیانی در شان ء پہ بہہ پشت نہ جتگ۔ ہے پیمانوکیں بلوچی شاعری ہم وئی چاگردی جاور ء جیڑہانی راستیں در شانی رنگ ء گوں دیما اتک۔

بلوچی دستونک ء دیمر وی سفر ء جتانیں چاڑ ء نیل آنی پڑ درہ چار و تپاس کنان ء جتانیں و ہد ء پاس ء ایشی ء تہا ودی بوتگیں نیل ء چاڑانی فکری ء لیکہی بنیات ء مٹ و بدلی ء پٹ و پولی چار و گزارے پیش کنگ ء جہد کنان۔

بلوچی لبرانک ء تہا چوشیں جنزے (تحریک) دیما نیا تلگ کہ چر ایشی مز نیں بدلی ء سدلی یے بیاتکیں، البت لہتے نیل ء چاڑ حاص شاعری ء تہا دیما اتلگ کہ شاعران ہواریں صورت ء قبول کرتگ ء دیما برتگ انت، اے درگت ء حاص دیمر وی پسند لبرانکی لیکہ ء جنزے چے لبران انت ء شاعران شر میں وڑے ء اثر قبول کرتگ ء اے لیکہ ء پدا بلوچی ردانک ء شعری لبرانک ء تہا مز نیں کچے ء ساچشتی نکان دیما اتلگ۔

بلوچی شاعری حاص دستونک ء تہا دیمر وی پسند لبرانکی جنزے لیکہ ء اثرات آل سیل کنگ ء چارگ ء چہ ہے درابیت کہ بلوچ شاعران اے لیکہ ء بستگیں لوٹانی پد ء وئی شعری سفر ء را دیما نہ برتگ بلکیں وئی ہندی جاور ء جیڑہانی پد ء وئی شعری سفر ء را دیمر وی داتگ۔ ایشی ء بندریں سوب بگندے ایش بہ بنت کہ بلوچستان چوشکہ یک

تمنی چا گردے بوتگ ء ایدء سرمایہ دارانہ نظام نہ بوتگ ء نیکہ مزنیں کچے ء زمینداری
 بوتگ، البت انگریز سرکار ء ٹاہینتگیں میری ء سرداری نظام است بوتگ کہ چا گردے
 دیروی ء پہ اڑاندے زانگ بوتگ۔ ہے سوب انت کہ بلوچ شاعر ولوزانت اے
 لبزانکی لیکہ ء چہ اثر مند بوتگ ء ابید ہم سرجم ء ایشی ء درشانی صورت ء وتی نہ کُرت انت۔
 دیروی پسند لیکہ ء بستگیں شبین ء چیدگ مئے شاعراں ہم وتی شاعری ء تہا جاگہ داتگ
 انت بلے چوشکہ آہاں وتی چا گردی ء راجمانی زند ء عکس کشی ہمود ء جاورانی پد ء گواچنی
 رنگ ء کرتگ تہ آلاچار بوتگ انت کہ پہ وتا جتائیں شبین ء چیدگ ء جتائیں درشانی
 رنگ ء دژوشمے دیما بیارنت۔ پمشکہ ماوہدے اے تک ء بلوچی شاعری حاصل دستونک ء
 چاریں تہ اردو یا ایندگہ زبانی نسبت ء یک جتائیں رنگ ء آہل جتائیں چا گردے ء سما
 کپیت۔ چوش ہم نہ انت کہ مئے شاعرانی گؤرا میان استمانی انسانی اڑاند ء جیڑہ دیما
 نیا تلگ انت بلکیں بلوچستان ء وتی جاور ہے رگیں بوتگ انت کہ شاعراں گیش
 ہمیشاناں ارزشت داتگ کہ اے وت ہواریں انسانی جیڑہ ء دروشم ء دیما ہتگ انت۔
 دیروی پسند لیکہ ء نیل ء چاڑانی درشان ء بہ سیل ات۔

بے شک تو بکش ظلم بکن آس بجن

من دار ء سرا حق گشاں، چپ نباں

تانکں چہ وتی واہری ء کشت ء دھقان

امن ء گوں موارت، لیکھے نان، چپ نباں

لاپ سیر و پہ آرام، مہبت، تانکس تمام
مئے گشنگیں بگجت و شواں، چپ نباں (۸۳)

آ روج نہ کانت دور کہ مئے روئے زمین ء
اچ لٹ و پل کشتن ء، آزارت بشر بیت (۸۴)

سریں بستہ یلیں کاری و دہقان بہ جنب انت
مس دنز و مجاں گار کنت خان و نواب ء
ماتی وطن ء کوہ ء تلاراں مس بہ پوشیت
سرمایہ پرستانی ردیں شوکت و داب ء (۸۵)

بل عشق و محبت ء گپ و گالاں
غریب، نادار، غلامان ء نہ دنت براہ
ہما کس عشق ء ساتاں بہ پوشیت
کہ بے ڈک، شات و سیرانت مست و گمراہ (۸۶)

گردن ء اچ رگ ء تہ نزیک انت
بوت لاپ ء چہ سہی حد نہ کدی (۸۷)

منا عنقا گزر سرے چستیں
گر بہ ملیت پاہو ء اچ ساد (۸۸)

ۛ قاتل و خون واریں شب گٹیت
گل کنان ء سحر ہم کیت انت
گل زمین سنبھیت چو بانور ء
کوچگاں مئے بہار ہم کیت انت (۸۹)

ۛ شب چرے فوج چو مدگ شنگیں
پد راہ کوہ بن و تلار نہ بیت
نا سنگ انت کہ شب چراگانی
تا دو سد سال ء بیر گار نہ بیت (۹۰)

ۛ رودر آتک ء چہ در آیات گل و وشیء روح
گار و گمسار گم و رنجء تہاری بات انت
شنگ بات کوچک ء ہر کند ء تی آسنگ ء حال
زندء راہانی سرا دراہ تی چاری بات انت (۹۱)

ۛ مرگ ء پہار نہ کنت مادنیں راہ ء چہ گسر
ما نمیرانیں منی بزگیں بدواہ ء بگش
شب ستر سیاہ ء تہار ماہ گروناک بہ بیت
بامے برمش ایت بلے شب جتیں نادراہ ء بگش (۹۲)

گوالگ ۽ پاتاں دہل کت انت میرانی برنک
بزرگراں ہلک ۽ مشتگیں جوہان کُش انت

گلہ ۽ بزنخ وت نوش کت انت گیگے مہتراں
ناں پچاں ہورک ۽ ہالگیں حیران کُش انت (۹۳)

لنج ۽ تامور انت شپ تنے وہدی
کئے گشیت بیلاں آس اتگ بام ۽ (۹۴)

پہ وتی حق ۽ مزد ۽ شوہاز ۽ کوچک ۽ ڈناں
ہر دہقان ۽ جہد گول دس ۽ داس ۽ روک انت (۹۵)

چہ ازل در پہ در ماہیگ ۽ مید
زند بے آرام آپ ۽ ساہگ ۽
قاضی امروز انت پہ لاپ ۽ ہاترا
لوگ بنت لیلام آپ ۽ ساہگ ۽ (۹۶)

لنگڑ ۽ وار ۽ شدیگ ۽ آشوب
سیٹھ ۽ مالداراں درہین ایت بیلاں

روح پیداک انت مراد مبارزین
چورو ۽ ارساں بدین ایت بیلاں (۹۷)

مہلبیں جوہان سرجم ۽ ٹیکاں رُپنگ انت
بزرگ ۽ بہر ۽ کپنگ انت حشکیں سپری (۹۸)

بلوچی دستونک ۽ تہا یک میل یے وتی عہدی مہرائی قصہانی کردار ۽ واقعہ ۽
درشانی ہمک شاعر ۽ وتی جتانیں مہرائی تجربت ۽ سرگوست ۽ صورت ۽ دیم پہ دیکی
(تقابلی) رنگ ۽ گندگ کیت۔ بازین شعرانی تہا وتی مہر ۽ واہگ ۽ سوز ۽ غماناں گون
ہے کردار ۽ ہدپ کنگ ۽ پیش دارگ بوتگ انت کہ چرائشی ۽ بلوچی دستونک ۽ سیادی
وتی گوست ۽ مہرائی قصہ ۽ کرداراں گون ہمسنک بوتگ۔ بلوچ راج چوشکہ وتی
جتانیں راجمانی ۽ ربیدگی تاریخی ۽ واہند انت ۽ چوشیں بازین مہرائی کردار ۽ قصہ بلوچ
چاگرد ۽ تہا وتی تاریخی پڑدرا گون است ۽ موجود انت ۽ یک حاصیں زور ۽ اثرے
دار انت۔ اے تواین داستان عہدی شاعری ۽ صورت ۽ لچھی دروشم ۽ است ۽ موجود
انت۔ ہے سوب انت کہ بلوچی دستونک ۽ چوار دو یا ایند کہ زبانانی وڑا فارسی ۽ عربی قصہ ۽
کردارانی بدل ۽ وتی دامن ۽ ہے تاریخی مہرائی قصہ ۽ کرداراں ۽ انجیں زیبائیں وڑے ۽
کماں کہ چہ اے عمل ۽ یک نیمکے دستونک ۽ وتی گوست ۽ تاریخی ۽ شعری ریبتاں گون
محکمیں سیادی یے جوڑینت ۽ بلوچی دستونک ۽ راذ گریں بلوچی رنگ ۽ گوناپ ۽ رجاگ
۽ موہ رس ات تہ دومی پلو ۽ ایشی ۽ درشانی امکانات ۽ تہا ہم گیشی اتک۔

چہ عشق ۽ ملنگی و بے ساری
مریداں منی جان و حانی توئے (۹۹)

ۛ من چو مریدء پُل گدیں، سر پہ پکیری کشتگ
آ، چو کہ ہانی درمگوریں، ماڑیء کشتگ چاکری (۱۰۰)

ۛ چو توکلی مست پہ کوہ و جبل تچیت
نیلیت تئی فراق نصیرء پہ ننگء (۱۰۱)

ۛ حانیء چاکرء دیگ نیست سخا لگوریے!
من تہ کمان داریاں بل آشیء ملنگ بیت (۱۰۲)

ۛ نگاہ مستء تہ پُلپیں کتہ چہ سَمیء
گلاب سینگء سیلء کنائیں ہور منء (۱۰۳)

ۛ مرادے ہست گزر گر ترا گرانا زء
نہ شے مرید، چو بی برگ تو بدئے شیموش (۱۰۴)

ۛ یکے توئے کہ نیائے ماں ماہکاں باگء
اوسسی ئے کہ لدء تتک پٹوء پہ شپاد (۱۰۵)

ۛ من قول ء ندر منّاں پہ مرید ء
کہ گو من یک برے ہانل بکندایت

نہ بیت انت اومر ء ماہو ہمک کس
سید کس پہ تی عہداں نہ نندایت (۱۰۶)

ہے شہما پُرسِیگ انت سدو لالیں
کہ شلنگانی گاریں کیا ات (۱۰۷)

ہے گو ء مہنو ء شہداد ء نسینگ واہگ
چو کہ پر بُندی پس ء بزگیں اومر بستگ (۱۰۸)

ہے ما بند بند چو مرید ء آس داتہ
بہ عشق ء مرو و مردکاراں مروچی (۱۰۹)

ہے ہما ساعت کہ پنو برت براتاں
کلات ء واہگ ء ساحر پرشان کت (۱۱۰)

ہے اگن چو سیمک ء مہرنگ ء رنگ آسی پُراں گشتہ
ترا دروہی دل ء انگر! چو جس کپتیں ترشکاں بو (۱۱۱)

ہے حانی آں من داغانی شاہ مرید کہ مہر ء یک کپوتے در بندیں
من پہ راج ء آشوب ء دل جتائی درد و وہد ء چاکرے لوٹیت (۱۱۲)

منء شہدادی چگرد ء چو سچگ ہم برازی
تو کہ مہراں وتی پمن بکن ءے ماہنازی (۱۱۳)

ء وفا یک مہریک، ارمانی نیں دل یک ومنزل یک
پہ تو بھنجہور بات آباد و پہ من محریں بولان (۱۱۴)

ء زوراکیں چاکرانی نہ مان انت پد ء نشان
حانی ء شے مرید ء مہر ء دیار بیت (۱۱۵)

ء گروہء میدان بہ بیت یا کیا سدو ء کسہ
سوب ء کٹ ہر کجا منے بالی شلنگاں برتگ (۱۱۶)

ء عاشقی ہارے چاکریں دہرے مل اتگ
شہ مرید آسے لرد کتگ شیر ء کسہاں (۱۱۷)

ء سیا او پری رواجیں مہناز پمن ء کہ
چو عومر ء مروچی پرتو زباد مینتگ (۱۱۸)

ء انجیں جاہے کہ چہ تی جاہء دراں دور نہ بیت
چو کہ پہ سسی ء کچج ء پہ ما بھنجہور نہ بیت (۱۱۹)

ۛ مبارک چے بکنت کہ بجنگ دینار
گوں میر ۛ پاک ۛ بندیت شارۛ حانیۛ (۱۲۰)

ۛ بگندے توکلی ۛ شہ مرید ۛ میر گپتہ
بگندے توکلی ۛ گشت گدان زوال (۱۲۱)

ۛ من چاکراں کہ پلاں کم توان ۛ دشتار ۛ
من شہ مرید وتی بند ۛ بوگاں داگ دیاں (۱۲۲)

ۛ جان ۛ بند بند چوشے ۛ وتی داگ داتگ بگند!
حانی ۛ زیمیں دل ۛ زیملاں، گوشدار منۛ (۱۲۳)

ۛ مہرۛ تنیک ۛ نزوری یے است ات
چتو حانی کہ چاکر ۛ لوٹ ات (۱۲۴)

ۛ زیان بات نام شالا بے وسی ۛ
مبات ویران دگہ یک پیردانے (۱۲۵)

ۛ سسی ۛ ریک ۛ کلاتیں واہگ ۛ گواتے مہ بارت
نوں پدا واتر پہ کچچ ۛ بزگیں پُنو نہ کنت (۱۲۶)

ۛ صدو ۛ سدک سکرات ۛ رسان انت
شلنگ کٲا ۛ جمنازاں نہ یتلگ (۱۲۷)

ۛ اے دگہ شہدادے ۛ دنیا ۛ انت
اے وتی نازانی ماہناز ۛ نہ دنت (۱۲۸)

دستونک گوشیں شاعراں دگہ اہمیں چیزے ۛ گیشی ایش کرتگ کہ وتی تاریخی
ویل ۛ واقعہ ۛ وتی تاریخی کردار ۛ سپاہ تمثیلی ۛ تلمیحاتی دروشم ۛ وتی شعرانی تہا جاگہ داتگ
انت ۛ ایڈول ۛ بلوچی دستونک ۛ کینوس شاہیگان کرتگ ۛ دومی پلو ۛ ایشراگوں بلوچ
ڈیہہ ۛ ہمگر نچ کنان ایشی ۛ تہا مقامیت ودی کتگ۔

ۛ چوں گش ۛ چاکر ۛ وت ۛ پشت پد
کاردارانی کاردارے تو (۱۲۹)

ۛ زحم ۛ اسپر رسینت تمردان ۛ
تو نزوران ۛ میر کبر دات (۱۳۰)

ۛ حالی ۛ چاکر ۛ آدینگ ۛ نامانی پد ۛ
گور ۛ دست بستن ۛ بل ہور ۛ کلات ہور نہ بنت (۱۳۱)

کمبری دورے پدء کاریں ء ماں جان ء پھل
مکھیں ماتانی مہر ء دوستی ء شیراں کنیں (۱۳۲)

دانکہ پہ سَمیاں پیداک نہ بیت دودائے
پہ تئی دودایاں کدی بیر گریں بالاچ نہ بیت (۱۳۳)

سیت پہ جنگ شکل انت، وت پہ وت ء بدل نہ انت
رستم ء سیالی ء مرو، گرز ء مکن گزر وتی

مولا ء شہجو ء بگند، گیر آر تل و تازیاں ،
چاکر ء ہاریں گوڑم ء ملّہ کاہ چر وتی (۱۳۴)

کلمت ء گنجیں زر ء زرگوات زیریگ انت مدام
پُشپدء میر حمل ء یک باج برے پیدا بہ بیت (۱۳۵)

سپیار ات وتی دودائیں دلاں کینگی آساں
انگر بہ بنت ہرچ گیدر ء ہرچ کنگر ء ساہ ء (۱۳۶)

ہرکس ء نے بلوچ خان ء جگر
توپ انگریز ء ہر دیں گونباریت (۱۳۷)

سپدا نصیری نیں دور ء چہ وڈیں دورے کیت
جہان ء دود کہ رُشنا کدی تہار کدی (۱۳۸)

ڈیہہ ء آئی زید ء ندرگ (مظاہر) آں گوں مہر ء واہگ ء درشان کساس
ہمک زبان ء شاعری ء تہاوتی چاگرد ء پد ء کنگ بوتگ۔ بلوچی گیدی ء عہدی شاعری ء
تہا اے ربیت توانا نیں صورتے ء است انت۔ نوکیں شاعری ء تہا اوں ڈیہہ دوستی ء
زبان دوستی ء درشانی رنگ یک مٹیل یے ء صورت ء دیما اتلگ۔ بلکیں اگن اید ء چوش
بگوشیں تہ رد نہ بیت کہ بلوچی نوکیں شاعری ء بدات انجیں سیاسی جاورانی پڑدری ء
کنگ بوت کہ اود ء راجی پجار، ڈیہہ دوستی ء زبان دوستی ء سوال اہیں ارزشتے ء واہند
بوتگ۔ ہے سوب انت کہ نوکیں شاعری ء حاص دستونک ء تہا ڈیہہ دوستی ء راجدوستی ء
درشانی ء جوانیں نمونگ گندگ کانت۔ اے مٹیل ء پشت ء راجی سوال ء ارزشت باز
اہیں کردے سازات ء اے مٹیل روچ پہ روچ دیروی کنان داں مروچیک ء یک
توانا نیں شگلے ء نوکتریں شاعری ء تہا اوں وتی زیبا نیں صورت ء پدر ء انت۔

شعرانی درانیں تک وپہناتانی چارگ ء وہد ء اے جبر دیما اتلگ کہ ایشی ء بنی
سوب بلوچستان ء سیاسی جاور انت، پرچیکہ بلوچ راج ء مدام بالادستیں تاگتانی ہیل ء
رپکانی پد ء وتی زبان، ربیدگ ء سرزمین ء راجی پجار ء بیگوہی ء ترس گوں ترندی ء

(شدت) مارا تگ ہے مارشت ۽ پدے آئی ۽ سیاسی ۽ لبرانکی ہر دو پڑاں و تا گیش نڑ
 آورتگ ۽ گوں وتی راجی ربیت، ربیدگ ۽ سرڈگار ۽ ہمگر نچ کرتگ۔ استیں جاورانی
 پڑدرا اے چیز ۽ تپاس ۽ تچک ۽ سماکپیت کہ استیں بلوچی شاعری ۽ تھا ڈیہہ دوستی ۽
 راجدوستی ۽ زانت ۽ مارشت وڈا تگ بلکیں تو ایں بلوچی لبرانک ہے رنگیں میل یے ۽
 پدے ساچشتی سفر ۽ دیما برگانہ۔

ے وطن آس ۽ تھا نالان، یارب
 بدے یاوس بدے یا گوش کریں (۱۳۹)

ے در لگوش ذات ۽ جاگ ۽ ساحر
 بیا بلوچی ۽ چادر ۽ پوشیں (۱۴۰)

ے پے اے حشکیں گیا باں کیت بہارے
 اگاں کہ آدرہ انت مرچی چراگاہ (۱۴۱)

ے منی ڈیہہ ۽ غم چو غم ۽ ہتم ادا درفش درفش انت چلگ ۽
 اے تہاری ۽ نہ شہازتہ، من کجا کجا نہ بدن تئی (۱۴۲)

ڪج انت سيد ڪه به ناليت په تي درداں
ههاتي ديمي زرء پدي زرء هما باتيل (۱۴۳)

ه شال پيسر سگار ء هر جان ات
ديناں بے سيشين گنجين گوا درشت (۱۴۴)

ه شپ چه پاساں بيل چهار بيلاں سستگاں
چه وتي ڏيهه ء سبزگين زيداں رپنگاں (۱۴۵)

ه من چون زندگاں ڪه تو آوارء دشمن ء۔۔۔؟
من مرنگاں بزاں مني مڪهين وطن (۱۴۶)

ه چڪ وتي ماتاني دل ء بند انت
بے بلوچستان ء نه بيت بولان (۱۴۷)

ه ڏرامب ء چلتن ء بولان ء باتيل
چهارين نيمگ ء مهر ء حسار انت (۱۴۸)

ه من مراديگاں هما وه ء هما باريگ ء
چه رستراں آجوني گوا درء باتيل به بيت (۱۴۹)

ۛ گُرّانی ۛ کھیر ۛ کُیا ۛ یا تگیرا انت
شیریں دو گرم ۛ یات ۛ برّ ۛ کھیر نالیت (۱۵۰)

ۛ پن منی جڈی منی زرّین بہشت انت
پتو گشے دوزح تی عرفات ۛ مدینہ (۱۵۱)

ۛ طائر کشمیر ۛ ہم کناں قربان
پہ وتی ملک ۛ مرتگیں کاہاں (۱۵۲)

بلوچی بتل وگالوارانی کارمرزی ۛ نیل اوں بلوچی دستونک ۛ تہا گندگ بیت۔
بلوچی زبان ہزارانی سال ۛ وتی جتانیں تاریخی ۛ واہندانت، ایشی ۛ تہا بتل وگالوار ۛ
چاچانی مزنیں مڈی یے است ۛ موجودانت کہ زبان ۛ بدات ۛ گوں رواج گپتگ ۛ
آیان انت۔ اے بتل وگالوار کہ بلوچ راج ۛ راجمانی، ربیدگی، سیاسی، نفسیاتی، فکری،
مالی ۛ چاگردی زندمان ۛ عکس کشی ۛ جوانیں رنگے ۛ کننت۔ شاعری ۛ تہا ایشانی کار
مرزگ ۛ ربیت اوں کوہن انت، پمشکہ بلوچی دستونک ۛ دیروی ۛ ایشی ۛ معنائی
شاہیگانی ۛ تہا گیشی آرگ ۛ حاترا بلوچ شاعراں دستونک ۛ تہا ایشانی کارمرزی ۛ جوانیں
ربیتے ایر کرتگ کہ ایش یک نیمگے دستونک ۛ معنائی شاہیگانی ۛ وڈینگ ۛ سوب جوڑ
بوٹگ انت تہ دومی پلو ۛ دستونک ۛ راگوں وتی ڈیہی رنگ ۛ ہمگرنج کرتگ اش ۛ
ایشی ۛ تہا بلوچیت ۛ تام ۛ شیرکئی ۛ ودی کرتگ۔

سبز چو امبوہیں کھرنیگ ۽ بوتگاں
نی ترپ انت ہر روج پمن ۽ الماسیں تیر (۱۵۳)

ہیچ وی گپے نہ انت من مپت ۽ سر جناں
گار کتگ حا کاں پرچی ۽ پٹاں مس جلاں (۱۵۴)

س نیم بُزو ۽ ، کہ وت ۽ بوت بڑے
برت ۽ لوگ ۽ سرائے دُشت دیست ۽ (۱۵۵)

س جا گپے کہ انچو ڈہلی مچ بہ بیت
وار کئے دنت بزگیں سُرنائی ۽ (۱۵۶)

س زیمیں زبان زپتیں بلے شات انگت ۽
وائے وطن من ۽ منی وائے وطن من ۽ (۱۵۷)

س وپتگیں مرد ۽ میش نر کاریت ،
گوں مزن سوہیں بام ۽ پادا ات
کم بنت بُن سنگ بے تکسی ۽
چو نہ تاہیری بارگاں جا ات

اویئے! کہ بن گئے نہ بیت جوانیں
کیکیں کا کا ء چلی چاچا ات (۱۵۸)

ہو تئی راستاں صدقہ تو بکن ہرجی کئے
تو ہا میرء شنک ء گوں کئی ء بئے جل ء پل (۱۵۹)

شپ تہار دیمیں بدل روچ ء نہ بیت
ہرگیں ماتو مکہیں مات نہ بیت (۱۶۰)

ہیا تل ء کاہچرانی چاہیگ پہ تو زر انت
حیر ء مہ لوٹ چہ ہوو ء سیاہ کوریں حیدر ء (۱۶۱)

عابد ردے من وارت کہ
امب گڈ ات کرک پل کرت (۱۶۲)

او کنر بے تالہیں من تئی وڑ ء
لٹ وارتگ ہر دیں بور و برکتگ (۱۶۳)

گور بکن دیم ء گوں من ء وت ساچیں کماش
گار کتہ حا کاں و پُراں دزموش مکن (۱۶۴)

ۛڌڙمن ۛ دوستاں ماں یک سنگ ۛ مہ تور
زیرِ گ ۛ نادانی ۛ چہ رز مکن (۱۶۵)

ۛ زی چہ تئی بیم ۛ مزار دل ترک ات انت
مرچی گری گوں تئی بگ ۛ چرایت (۱۶۶)

ۛ حق چہ میر ۛ بزگر ۛ لوٹ ات
حیر چہ کوریں حیدر ۛ لوٹ ات (۱۶۷)

ۛ شیرانی مسٹر روباه انت! ارمان
کپتگ انت کوه، جاہ جتگ جمپاں (۱۶۸)

بلوچی دستونک ۛ تہا اے نوکیں نیل ۛ چاڑانی وانگ ۛ تپاس ۛ چے اے راستی
پدر بیت کہ وتی سیمسرانی تہا ایشی ۛ زمانگ ۛ بدلی ۛ گوں وتی رنگ ۛ گوناپ مٹا تگ ۛ
وتی اندر ۛ زند ۛ سر پُرانی درشانی ۛ گوں شاہیگانی ودی کرتگ۔ نوکیں درشانی امکاناتانی
ہمراہداری کرتگ، زند ۛ جیڑہ وتی اندر ۛ ایر گیتگ انت، نوکیں جاورانی عکس کشی
کرتگ، نوکیں ذہن ۛ نوکیں تب ۛ درشان کرتگ ۛ چوشی ۛ وتارا زند ۛ دیروی ۛ سفر ۛ
ہمگام کرتگ۔ ہمیشکہ ایشی ۛ تہا زند وتی تو ایں شاہیگانی، ردوم، جہلی برزی ۛ وتی رنگ ۛ

دروشم آں گوں پدر ء سہرا بیتگ۔ بلوچ شاعراں نہ تہنا زند ء راچہ نزدیک ء چار اتگ ء
تپاس اتگ بلکیں زند چون بہ بیت اے بابت ء اول جیڑ اتگ ء ساچشتی دروشم ء ایشی ء
درشان کنان ء دستونک ء پراہ پہناتی ء بہ جہد کرتگ۔

بلوچی دستونک ء تہادگہ جوانی یے ایش ہم مارگ بیت کہ ایشی ء وتی رشتگ
گوں وتی ڈیہہ ء محکم کتگ، ایشی ء بزانت اے نہ انت کہ چد ء پیسر بلوچی شاعری چہ
اے تب ء دورات۔ بلکیں بنداتی شاعری چہ اردو ء فارسی شاعری ء اثر مندات پمشکہ
ایشی ء چہر، شبین، چیدگ ء تلمیحات چہ ہم زبانان زنگین ات انت، پمشکہ بنداتی
دستونک ء وانگ ء درآمدے ء مارشت بیت۔ اے سرشون ء اگاں بچاریں نہ نوکیں
دستونک ء اے درآمدی ء مارشت ء ہلاس کنگ ء پہ وتی وسیں جہد کت انت۔ یک
نیمکے ایشی ء تہاذگریں بلوچی زبان ء کارمرزی ء پہ زور دیگ بوت دومی پلو ء چہر، شبین،
چیدگ ء تلمیحات اول چہ وتی سرڈگار ء زورگ بوت انت ء ایشی ء ہمرائی ء بلوچی
دستونک ء ڈیہی رسم ء دود، اید ء زند وڑ، چاگردی زندمان ء وڑ ء دروشم، موسم، درچک،
کوہ، کور، پُل، ندارگ، چاگردی جاوہر حال، تاریخ، ربیدگ ء ڈیہہ ء گوں ہم گزنجیں
شے آنی دراگازی باز پہ زیبائیں رنگے ء دیما آورت انت۔

”نوکیں شائری ء ہواگاں گوں بلوچی شائری ء عمومی

تب ء چاڑ ء تہا آشتے چہ درستاں زیات اکھیل ء نشانبر

انت آڈیہہ دوستی ء راجدوستی ء جذبگ انت۔ ڈیہہ ء

ڈیہہ ء گوں ہمگرنجیں ہر چیز ء محبت نوکیں شائری ء

ہوریں ء مشترکہ جذبہ ایت کہ آسجہیں بلوچ شائری

گوراکیں پیما گندگ بیت۔“ (۱۶۹)

بنداتی دستونک ۽ زبان چٹا در آمدیں زبانے ات، لس مہلوک ۽ زبان ۽ چہ چٹا
دورات، بلے رند تر ۽ وہدے بلوچی دستونک ۽ سفر کہ کئے دیما جزرات تہ ایشی ۽ زبان ۽
نیمگ ۽ حاصل دگوشی دیگ بوت، انجیں لس ۽ سادگیں زبان یے ایشی ۽ تہا کار مرزگ
بوت کہ لس مہلوک ۽ ہر روچیکیں گپ ۽ تران ۽ زبان ۽ نزیک ات۔ ایشی ۽ ہمراہی چہر،
شبیں، چیدگانی کار مرزی ۽ اوں شاعراں چہ وتی چا گردی زند ۽ چم دیستیں شے آنی دیما
آرگ ۽ جہد کرت۔ چوش دستونک ۽ سیادی گوں وتی ڈیہہ ۽ محکم تر بوت ۽ دستونک بلوچی
رنگ ۽ داب ۽ گوں دیما تک۔

بلوچی دستونک ۽ دیروی ۽ اے جتائیں چاڑ ۽ نیل آن ۽ رواج دیگ ۽ بلوچ
شاعراں اہمیں کردے سازات بنداتی شاعرانی تہا محمد حسین عنقا، مراد آوارانی، سید
باشمی، مراد ساحر، کریم دشتی، عطا شاد ۽ اکبر بارکزی ۽ وتی شاعرانہ تخیل ۽ زور ۽ توان ۽
برکت ۽ دستونک ۽ دیروی ۽ وتی ساجشتی زور ۽ کمال کار بست انت ۽ اے نوکیں تہر ۽ را
کسانیں مدتے ۽ تہا انجو گوں بلوچی شعری تب ۽ مزاج ۽ ہمگر نچ ۽ ہم تنگ کرت کہ
ایشی ۽ دیروی امکانات و ذات انت۔ ہے پیا آوکیں پدرتج ۽ شاعراں ہم دستونک ۽
دیروی ۽ گوں وہد ۽ زمانگ ۽ نوکیں لوٹ ۽ گزرانی مطابق ۽ وتی ساجشتی توان کار گیت
انت، ۽ اے سلسلہ دواں مروچیکیں زمانگ ۽ گوں نوکیں امکانات آں وتی پدرائی ۽ کنگ
۽ انت۔ نوکیں بلوچی شائری ۽ تہا دستونک ۽ روایت ۽ نہ ہونگ ۽ باوجود اے گوستگیں
سالاں پگری ۽ از می اعتبار ۽ بلوچی دستونک ہے رنگیں زیبائیں ۽ رثنائیں رنگ ۽
دروشم ۽ گوں دیما اتلگ ۽ ہے پیا کہ ایشی ۽ نوکیں مارشت (۱۷۰) ۽ جزبگ وتی
تنگہیں ۽ کم گشادیں ڈوبر ۽ ہند داتگ انت۔ چہ ایشی ۽ اے اندازگ ۽ قیاس کنگ
مشکل نہ انت کہ بلوچی لہزانک ۽ توکا دستونک ۽ رُست ۽ ردوم ۽ نوکیں شیرازی تجربتانی
مزنیں گمان ۽ مکا نے موجود انت۔

سرشوندات

- 1: دشتیاری، صبا، گل کار، چکنکار، کراچی، بھارگاہ پبلی کیشنز، ۱۹۹۰، تا کدیم ۴۳
- 2: ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، کراچی، سید ہاشمی اکیڈمی، ۱۹۸۷، تا کدیم ۱۲۸
- 3: دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، کراچی، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری، ۱۹۹۹، تا کدیم ۵۹
- 4: ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، تا کدیم ۱۲۵
- 5: دشتیاری، صبا، گل کار، چکنکار، تا کدیم ۴۶
- 6: ہمیش، تا کدیم ۱۲۶
- 7: دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، تا کدیم ۶۷
- 8: ہمیش، تا کدیم ۶۸۶/۱
- 9: ہمیش، تا کدیم ۶۸
- 10: ہمیش، تا کدیم ۶۸
- 11: ہمیش، تا کدیم ۷۰
- 12: ہمیش، تا کدیم ۷۰
- 13: ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، تا کدیم ۱۲۸
- 14: دشتیاری، صبا، گل کار، چکنکار، تا کدیم ۴۶
- 15: بزدار، واحد، شاہیم، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، اولی چھاپ ۱۹۹۷، تا کدیم ۳
- 16: بزدار، واحد، بخش، میر گل خان نصیر شخصیت فن، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۲۰۰۶، تا کدیم ۳۶
- 17: نصیر، گل خان، گرد، مستونگ، قلات پبلشرز، ۱۹۷۱، تا کدیم ۱۶۸
- 18: عنقا، محمد حسین، روکیں پل، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۷، تا کدیم ۷۳
- 19: ہمیش، تا کدیم ۹۵
- 20: بزدار، واحد، بخش، گل خان نصیر شخصیت فن، تا کدیم ۳۶

- 21: ہمیش، تا کدیم ۳۷
- 22: مری، شاہ محمد، ڈاکٹر، قدیم عہد سے عصر حاضر تک، لاہور، تخلیقات، ۲۰۰۰، تا کدیم ۳۱۴
- 23: جمال دینی، عبداللہ جان، پروفیسر، آزات و زندہ حال (پیشگال) رژن، کراچی، المخزن پرنٹرز، اگست ۱۹۸۵، تا کدیم ۶
- 24: ہمیش، تا کدیم ۶۷
- 25: ہمیش، تا کدیم ۵۷
- 26: ہمیش، تا کدیم ۱۴۳
- 27: ہمیش، تا کدیم ۱۰۱
- 28: ہمیش، تا کدیم ۱۴۴
- 29: شمیم، اسحاق، اومان، نومبر / دسمبر ۱۹۵۱، سال ۱، تاک ۱۲۱۱، تا کدیم ۱۱
- 30: بیکس، دوست محمد، اومان، اپریل ۱۹۵۴، جلد ۴، شمارہ ۴، تا کدیم ۱۵
- 31: بیکس، دوست محمد، اومان، مئی / جون ۱۹۵۸، جلد ۸، شمارہ ۴۳ / ۴۴، تا کدیم ۳۰
- 32: بیکس، دوست محمد، اومان ۱۹۵۹، جلد ۹، شمارہ ۴، تا کدیم ۱۶
- 33: ہوت، محمد قاسم، بلوچی دسمبر ۱۹۵۶، جلد ۴، شمارہ ۴، تا کدیم ۱۱
- 34: ہوت، محمد قاسم، بلوچی دسمبر ۱۹۵۶، جلد ۱، شمارہ ۷، تا کدیم ۱۷
- 35: حقگو، عبدالحکیم، اومان مارچ ۱۹۵۷، جلد ۷، شمارہ ۲، تا کدیم ۲۱
- 36: حقگو، عبدالحکیم، اومان اگست ۱۹۵۷، جلد ۷، شمارہ ۷، تا کدیم ۶
- 37: حقگو، عبدالحکیم، اومان دسمبر ۱۹۵۷، جلد ۷، شمارہ ۱۱، تا کدیم ۲۴
- 38: حقگو، عبدالحکیم، اومان اپریل ۱۹۵۹، جلد ۹، شمارہ ۴، تا کدیم ۱۸
- 39: صابر، عبدالرحیم، صابر و گفتار، تا کدیم ۱۶۸
- 40: ہمیش، تا کدیم ۱۸۱
- 41: ہمیش، تا کدیم ۱۶۵
- 42: حقانی، آدم، درون، کراچی، آزات جمال دینی اکیڈمی، اپریل ۱۹۸۷، تا کدیم ۱۱۷
- 43: ہاشمی، سید، انگریز و نکل، شنگار، سید نظام شاہ ہاشمی، ۱۹۶۲، تا کدیم ۱۸۱۷
- 44: ہمیش، تا کدیم ۱۹
- 45: ہمیش، تا کدیم ۳۹

- 46: ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، تا کدیم ۸۰
- 47: ہمیش، تا کدیم ۸۵
- 48: ہمیش، تا کدیم ۸۶
- 49: دشتی، کریم، شرگداری، کوئٹہ، زمانہ پرنٹنگ پریس، ۱۹۶۳ء، تا کدیم ۳۷
- 50: ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، تا کدیم ۱۲۹
- 51: دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، تا کدیم ۵۹
- 52: دشتی، نسیم، غزل (نوشتا تک) بلوچی شاعریء درائیں دروشم (نزار) اشیر عبدالقادر شاہوانی، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۱ء، تا کدیم ۹۴
- 53: محمد طاہر، مرزا، بلوچی لوزانک و نوکیں تحریک، اوس گچین، دومی وار ۱۹۷۸ء، کوئٹہ، پریس انفارمیشن ڈیپارٹمنٹ، تا کدیم ۲۰۴
- 54: ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، تا کدیم ۱۲۹
- 55: دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، تا کدیم ۷۰
- 56: ہمیش، تا کدیم ۶۸
- 57: دشتی، کریم، شرگداری، تا کدیم ۳۷
- 58: صابر، غوث بخش (پیشگال) توار، کراچی، آزمات جمالدینی اکیڈمی، جولائی ۱۹۸۶ء، تا کدیم ۱۱
- 59: صابر، عبدالرحیم، صابر و گفتار، تا کدیم ۱۵۹
- 60: ہمیش، تا کدیم ۱۷۹
- 61: حقگو، عبدالحکیم، ماہتاک اومان، دسمبر ۱۹۵۶ء، جلد ۱۱، شمارہ ۶، تا کدیم ۲۸
- 62: حقگو، عبدالحکیم، اومان سالتاک، فروری ۱۹۵۷ء، جلد ۷، شمارہ ۱، تا کدیم ۴۴
- 63: حقگو، عبدالحکیم، اومان، جون ۱۹۵۷ء، جلد ۷، شمارہ ۵، تا کدیم ۲۹
- 64: حقگو، عبدالحکیم، اومان اگست ۱۹۵۷ء، جلد ۷، شمارہ ۷، تا کدیم ۶
- 65: دشتی، نسیم، غزل، تا کدیم ۹۴
- 66: ہاشمی، سید (پیشگال) انگریز ونگل، تا کدیم ۵
- 67: بیکیس، دوست محمد، اومان ۱۹۵۹ء، جلد ۹، شمارہ ۴، تا کدیم ۱۶
- 68: بیکیس، دوست محمد، اومان، مئی/جون ۱۹۵۸ء، جلد ۸، شمارہ ۴۳، تا کدیم ۳۰

- 69: ہوت، محمد قاسم، اومان، جولائی ۱۹۵۷ء، جلد ۷، شمارہ ۶، تاکدیم ۱۹
- 70: ہمیش، تاکدیم ۱۹
- 71: ہوت، محمد قاسم، بلوچی، نومبر ۱۹۵۶ء، جلد ۱، شمارہ ۶، تاکدیم ۱۲
- 72: ہوت، محمد قاسم، بلوچی، دسمبر ۱۹۵۶ء، جلد ۱، شمارہ ۷، تاکدیم ۱۸
- 73: دشتیاری، صبا، انگریز واپگ، تاکدیم ۸۹
- 74: ناصر بلوچ، اومان، ستمبر ۱/ اکتوبر ۱۹۵۸ء، جلد ۸، شمارہ ۹۸/، تاکدیم ۲۲
- 75: ہاشمی، سید، انگریز ونگل، تاکدیم ۱۷
- 76: حقانی، آدم، اومان، جنوری/ فروری ۱۹۵۹ء، جلد ۹، شمارہ ۲۱/، تاکدیم ۵۷
- 77: ہمیش، تاکدیم ۱۰۵
- 78: ہمیش، تاکدیم
- 79: مہر، رحیم، یکتائیں شاعر مراد ساحر، سچکان گوادر، مئی ۲۰۰۹ء، تاکدیم ۳۵
- 80: ساحر، مراد، پابار، کراچی، پازل اکیڈمی، ۱۹۶۲ء، تاکدیم ۷۰
- 81: بزدار، واحد بخش، گل خان نصیر شخصیت فن، تاکدیم ۳۳
- 82: ہمیش، تاکدیم ۳۴
- 83: نصیر، گل خان، میر، گزند، تاکدیم ۱۱۶
- 84: ہمیش، تاکدیم ۱۶۳
- 85: ہمیش، تاکدیم ۱۶۸
- 86: جمال دینی، آزارت، مستین توار، کوئٹہ، بلوچی پبلیکیشنز، ۱۹۵۳ء، تاکدیم ۶۷
- 87: عنقا، محمد حسین، روکیں پل، تاکدیم ۸۸
- 88: ہمیش، تاکدیم ۹۲
- 89: بارکزی، اکبر، روچاکئے کشت کنت، کراچی، آزارت جمال دینی اکیڈمی، ۱۹۸۶ء، تاکدیم ۷۳
- 90: ہمیش، تاکدیم ۱۱۲
- 91: ساحر، مراد، چپہال، کراچی، سید ہاشمی اکیڈمی، ۱۹۸۷ء، تاکدیم ۳۰۲۹/
- 92: بیدار، بشیر، کریاب، مسقط، بلوچی ادبی مجلس، جولائی ۱۹۹۹ء، تاکدیم ۴۷
- 93: شوہاز، غلام حسین، جالبابار، بحرین، بلوچ کلب، فروری ۱۹۹۴ء، تاکدیم ۲۳
- 94: عابد، ابراہیم، شہم، تربت، کچ پبلی کیشنز، ۱۹۸۵ء، تاکدیم ۵۷

- 95: قاضی، مبارک، زرنوشت، کراچی، بلوچ دودور بیدگی پٹ و پولی انجمن، ۱۹۹۰ء، تا کدیم ۸۳
- 96: قاضی، مبارک، شاگ ماں سبزیں ساوڑء، گوار، درد پبلی کیشنز، مارچ ۲۰۰۳ء، تا کدیم ۹۵
- 97: گوادری، عبدالحجید، استاد، نپتیں سگار، کراچی، سید ہاشمی اکیڈمی، اکتوبر ۲۰۰۱ء، تا کدیم ۵۶
- 98: ہمیش، تا کدیم ۶۹
- 99: نصیر، گل خان، میر، پرنگ، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی، باراول ۱۹۸۸ء، تا کدیم ۵
- 100: ہمیش، تا کدیم ۱۹
- 101: ہمیش، تا کدیم ۳۹
- 102: عنقا، محمد حسین، روکیں پل، تا کدیم ۶۸
- 103: ہمیش، تا کدیم ۳۱
- 104: ہمیش، تا کدیم ۳۲
- 105: ہمیش، تا کدیم ۵۱
- 106: ہاشمی، سید، انگریز ونگل، ۳۸
- 107: ہاشمی، سید، شکیلین شہجو، سید ہاشمی اکیڈمی، اولی چھاپ ۱۹۸۸ء، تا کدیم ۲۸
- 108: ہمیش، تا کدیم ۵۸
- 109: جمال دینی، آزمات، رژن، تا کدیم ۱۴۵
- 110: ساحر، مراد، زرء مراد، کوئٹہ، پروگریسور انٹرایسوسی ایشن، نومبر ۱۹۹۵ء، تا کدیم ۱۲۹
- 111: شاد، عطا، روچگر، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۱۹۹۶ء، تا کدیم ۴۶
- 112: ہمیش، تا کدیم ۸۰
- 113: شاد، عطا، شپ سحرانندیم، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۱۹۹۶ء، تا کدیم ۱۲۱
- 114: ہمیش، تا کدیم ۱۴
- 115: گوادری، عبدالحجید، استاد، نپتیں سگار، تا کدیم ۶۵
- 116: گوادری، عبدالحجید، استاد، ریڈگیس ریز، کراچی، خالد پرنٹنگ پریس، فروری ۲۰۰۸ء، تا کدیم ۲۳
- 117: مومن، منیر، استار شپاء گردانت، مسقط، بلوچ سنگت ادبی مجلس، مئی ۲۰۰۹ء، تا کدیم ۱۴
- 118: قاضی، مبارک، زرنوشت، تا کدیم ۵۴
- 119: وفا، گل محمد، مبادہ، کوئٹہ، نوائے وطن پبلی کیشنز، ۱۹۹۹ء، تا کدیم ۳۱
- 120: بسمل، منظور، آپ رنگ، گوار، گام پبلی کیشنز، دومی چھاپ جولائی ۲۰۰۸ء، تا کدیم ۱۰۰

121: ہمیش، تاکدیم ۱۰۴

122: بسمل، منظور، سانجارو، مشکت، بلوچی ادبی مجلس، بہارگاہ ۲۰۰۹، تاکدیم ۶۱

123: ظفر علی ظفر، ہمبوائیں دروت، گوادر، دردی پبلی کیشنز، اپریل ۲۰۰۵، تاکدیم ۷۰

124: کریم، ظفر، زرداس، کراچی، زیمیل اینڈ ماہین پبلی کیشنز، جنوری ۲۰۰۸، تاکدیم ۱۰۲

125: لاشاری، چراگ، آکھی ازاب انت، کراچی، آذات جمالدینی اکیڈمی، ستمبر ۲۰۰۱،

تاکدیم ۶۷

126: خاموش، اسحاق، شین، کراچی، آتار پبلی کیشنز، نومبر ۲۰۰۷، تاکدیم ۶۵

127: داد، علی جان، دروہاپ، گوادر، گام پبلی کیشنز، تاکدیم ۶۲

128: مختار، زبیر، آپ، سراگوات، بنشتہ، گوادر، گام پبلی کیشنز، اگست ۲۰۰۶، تاکدیم ۵۶

129: ساحر، مراد، چپہال، تاکدیم ۵۷

130: ساحر، مراد، زر، مراد، تاکدیم ۹۲

131: ہاشمی، سید، شگلین شہجو، تاکدیم ۸۹

132: ہمیش، تاکدیم ۷۲

133: ہاشمی، سید، تراپکنیں ترمپ، شنگکار، سید ہاشمی بلوچ، سن، تاکدیم ۵۶

134: شاد، عطا، روچگر، تاکدیم ۴۱

135: گوادری، عبدالمجید، استاد، نپتیں سگار، تاکدیم ۵۵

136: گوادری، عبدالمجید، استاد، ریدگیں ریز، تاکدیم ۲۷

137: عنقا، محمد حسین، روکیں پل، تاکدیم ۸۵

138: ہمیش، تاکدیم ۶۲

139: ہمیش، تاکدیم ۷۴

140: ساحر، مراد، پابار، تاکدیم ۸۷

141: ہمیش، تاکدیم ۵۷

142: شاد، عطا، شب سحرانندیم، تاکدیم ۱۰۸

143: ہاشمی، سید، شگلین شہجو، تاکدیم ۹

144: ہمیش، تاکدیم ۸۲

145: مشتاق، مولا بخش، پاہتاک سوغات، ستمبر ۱۹۷۹، تاکدیم ۳۸

146: دشتی، کریم، دل زریت بولان، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۹ء، تاکدیم ۲۶۱

147: ہمیش، تاکدیم ۲۳۹

148: گوادری، عبدالمجید، استاد، ریدگیں ریز، تاکدیم ۷۵

149: گوادری، عبدالمجید، شدرء ارجل، کراچی، خالد پرنٹنگ پریس، جنوری ۲۰۰۹ء، تاکدیم ۶۷

150: قاضی، مبارک، زرنوشت، تاکدیم ۷۹

151: ہمیش، تاکدیم ۹۸

152: طائر، تاج محمد، روزرد، ہالین چھاپ و شنگ، دسمبر ۲۰۰۷ء، تاکدیم ۶۴

153: ہاشمی، سید، برتگیں بیر، شنگکار، نظام شاہ ہاشمی، سن، تاکدیم ۶۲

154: ہاشمی، سید، انگریز و نگل، تاکدیم ۲۳

155: ساحر، مراد، زرء مراد، تاکدیم ۱۴۴

156: ہمیش، تاکدیم ۸۵

157: شاد، عطا، روچگر، تاکدیم ۶۴

158: ہاشمی، سید، شکیل شہجو، تاکدیم ۲۵۲۴/۱

159: دشتی، کریم، دل زریت بولان، تاکدیم ۲۵۶

160: مشتاق، مولا بخش، سوغات، دسمبر ۱۹۸۹ء، تاکدیم ۳۸

161: گوادری، عبدالمجید، استاد، ریدگیں ریز، تاکدیم ۷۱

162: عابد، ابراہیم، شہم، تاکدیم ۵۷

163: عابد، ابراہیم، نمیران، تاکدیم ۹۶

164: بیدار، بشیر، گوربام، تربت، پاک نیوز ایجنسی، فروری ۱۹۸۲ء، تاکدیم ۵۰

165: طائر، تاج محمد، روزرد، تاکدیم ۲۴

166: ظفر علی ظفر، ہمبونیں دروت، تاکدیم ۶۴

167: کریم، ظفر، زرداس، تاکدیم ۱۰۲

168: لاشاری، چراگ، آگہی از ابانت، تاکدیم ۱۴۲

169: بزدار، واحد، شاہیم، تاکدیم ۲۵

170: ہمیش، تاکدیم ۴۲

دومی در

بلوچی دستونک ء ازمی وانشت

- 2.1 دستونک ء ازم
- 2.2 ماں بلوچی دستونک ء چہر ء شبن ء کارمرزی
- 2.3 بلوچی دستونک ء چیدگی رہند
- 2.4 بلوچی دستونک ء دژوشمی تجربت

دستونک ء ازم:

دستونک ء بابت ء لس حیا ل ایش انت کہ ایشی ء بندات چہ قصیدہ ء تشبیب ء بوتگ۔ (۱) گیشتر نگد کاراے گپ ء سرا تپاک کننت کہ چہ قصیدہ ء تشبیب ء راجتا کنگ ء ایشرا دستونک ء نام دیگ بوتگ۔ دستونک ء تشبیب ء نیام ء بازیں ہم دروشی درابیت، اول دوینانی بن گپ کساس یک وڑین انت، دوینانی تہا عشق ء مہر، شراب ء شباب، کیف ء مستی، رنگ ء بہار ء بن گیاں اہمیں بستارے است انت۔ ہر دکانی دری دروشم ء (ہیت) تہا ہم ہم دروشی است۔ دستونک ء تشبیب ء جوڑشت ء تہا ہم حاصیں دیگری یے گندگ نہ بیت، بزاں تململ بند، کہربا بند، رد ء پیشرد ہر دکانی تہا یک وڑانت۔ ایشی ء بزانت ایش نہ انت کہ دستونک ء تشبیب دوئیں سرجم ء یک وڑانت۔ دوینانی نیام ء یک تپاوتے ایش انت کہ قصیدہ ء تہا ہما کہ ’گریز‘ ء شعر بیت آرا دستونک ء تہا کہربا بند ء بستار دیگ بیت، دومی تشبیب ء تہا یکیں بن گپ یکشل ء بیان کنگ بیت و ہدیکہ دستونک ء ہمک جُتک آراتیں تہہ داریت۔ (۲)

تشبیب ء بابت ء معلومداری چہ درستاں پیسر رشید وطواط ء کتاب ”حقائق الشعر فی دقائق الشعر“ ء رسیت کہ ۵۵۰ ہجری ء نویسگ بوتگ۔ آنویس ایت کہ دوست ء حال ء آئی ء عشق ء جاور حال ء بیان کنگ تشبیب انت ء ہمیشی ء ’نسیب‘ ء دستونک ہم گوشنت، بلے مہلوک ء تہا اے گپ گیش نام کپتنگ کہ ہمالچہ ء بندات ء کہ مونجائی ء قصہ بہ بیت ء پدا دوست ء ساڑا ء ابید ہر وڑیں احوالے بلوٹے بیان بہ کننتے ہمیشی ء تشبیب گوشنت۔ (۳)

ہفتمی کرن ہجریء بنداتی زمانگء قیس رازیء وتی کتاب ”المعجم فی معایر
اشعار العجم“ ءتہا ”نسیب“ ءتشبیب ءنسیب“ ءدستونک ءتپاوت گیشیننگ۔ آئی ءنژء
تشبیب ءنسیب جتانیں گالبد ات انت۔ (۴) ایثانی گیشوار کنان ءعبدالاحد خان
خلیل ءنبشنگ کہ چیزے نگد کارانی خیال ات کہ قصیدہانی تمہید ءحسن ءعشق ءسرگوست
ءبیان کنگ ءنام تشبیب ات ءتوصیف ءساڑا ءہواری ءحسن ءعشق ءجہاں گوست
(جگ ہتی) ءبیان کنگ ءنام نسیب ات۔ یکے ذاتی مہر ءراستیں جا وراں ءپدرائی ات
ءدومی لاڑامی ءریثیتی مہر ءابدمانیں درو شم ات۔ (۵) دستونک ءجوڑشت ءبابت ءشلی
نعمانی ءخیال انت کہ قصیدہ ءبندات ءمہرانکی شعر گوشتگ ءرواج ات۔ اے بہر جتا
کنگ بوت تہ دستونک جوڑ بیت، بزاں اچ قصیدہ ءدرچک ءکلمے زورگ ءجتا کشگ
بوت۔ (۶) ڈاکٹر وقار احمد رضوی ءخیال ءفارسی دستونک ءہیئت، درشان داب ءبن
گپانی گیشوار چہ عربی قصیدہ آئی تشبیب یا نسیب ءبوت۔ (۷) ڈاکٹر ارشد محمود ناشاد ء
کشگ ءردء دستونک ءوتی سفر چہ قصیدہ ءتشبیب ءبنا کنگ۔ (۸)
دستونک ءلغوی بزانت انت ”سخن با محبوب گفتن“ بزاں گوں جنین آدماء
ٹوک کنگ۔ (۹) شعر ءگالبد ءدستونک یکیں وزن ءپیشرداں گوں بستگیں انجیں
شعرانی ہوری ءگوشت کہ ایشی ءتہا یکیں معناء بزانت بونگ ہزدری نہ بیت، ہمک
شعر آرات، معناء درگت ءوتی جتانیں ہند ءبتارے داریت۔ دستونک ءاولی دوئیں
شعر پیشرد (قافیہ) دارانت ءایشی ءرا تامل بند (مطلع) گوشت، تامل بند ءرند ء
اولی شعر چہ پیشرد ءجو بنت ءتہنا دومی بند ءتہا پیشرد ءپابندی بیت۔ ہمک شعروتی
جتانیں معنائی بستارے داریت۔ دستونک ءگڈی بند کہ آئی ءتہا شاعروتی نام یا پنام ء
کاریت آئی ءکہر باند (مقطع) گوشت۔ (۱۰)

پروفیسر صبا دشتیاری دستونکء از می پجارء کنانء نویسیست :

”دستونکء باروا اے زانگ الم انت کہ اے تہرء پجار ایشیء دروشم
 انت۔ دروشمء جہتء دستونکء چار پہنادانت۔ تلمل بند (مطلع)
 رد، پیشرد، کہربا بند (مقطع)۔ جتک (شعر) دوبند (مصرع)ء جُپت
 کنگء گوں جوڑ بیت۔ بے بند ہم دو بہر انت۔ اولیء صدرء دومیء
 ’عروض‘ گوشت، اے جتکء بہ چار ات۔ روجء گوں گماں
 جیڑگ ہر پاساں شپء نارگ۔۔۔۔ آساں نہ انت دردء سوزمانء
 دلء دارگ (مراد ساحر) + روجء گوں گماں جیڑگ = ’صدر‘
 انت + ہر پاساں شپء نارگ = ’عروض‘ انت۔ ہے پیمادومی بندء
 اولی بہرء ابتداء دومیء عجز یا ضرب، گوش انت۔ + آساں نہ انت
 دردء = ’ابتدا‘ انت + سوزمانء دلء دارگ = ’عجز یا ضرب
 انت۔ دستونکء اولی جُتکء تلمل بند گوش انت کہ ایشیء دوئیں
 کڑی پیشردء حسابء یک رنگ بنت۔ اے جُتکء بچار ات: پن
 ء مزواکء من قولیگاں تو بازارء مرو۔۔۔۔۔ بے انانیء کدی ء کدی
 بے وارء مرو (کریم دشتی) اے بندء تہا بازار ء ’وار‘ پیشرد انت ء
 ’مرو‘ دانت۔ اگاں دستونکء دومی جُتکء دوئیں بند ہم پیشرد بہ بنت
 گڑا آئیء جواں تلمل بند (حسن مطلع) گوشت۔ اولی جتکء ابید
 دستونکء دگہ درستیں جیکانی ایوکء دومی بند ہم پیشرد بنت۔ کدی
 کدی دستونکء ابید تلمل بندء ہم بیت، کہربا بند ہما جتک انت کہ آئیء
 تہء لچہ کاروتی گلنام (تخلص) ء کارمرز کنت۔“ (۱۱)

دستونک ء ازم ء گیشوار کنان ء پروفیسر صبا دشتیاری دیمتر ء نویسیست :

”دستونک ء یک دگہ حسابے ء ہم بہر کن انت ایشی ء ہم سے
 رنگ انت، اولی ء ٹکریں بند (قطعہ بند) گوشنت۔ چونابا و
 دستونک ء باروا اے من اتگیں گپے کہ ایشی ء ہر جتک پکر ء
 سساء حساب ء سرجم ء برجم بیت بلے اگن یک دستونکے ء دو
 یا ایشی ء چہ گیش جتکانی ہواری ء گوں یک خیال ء نکتویے
 گیشینگ بہ بیت گڑا آئی ء ٹکریں بند گوشنت۔ دستونک ء
 دومی رنگ ء دو دستونک (دو غزلہ) گوش انت۔ بزاں یکیں
 پیشرد ء تہ ء دومی دستونک گوشگ بیت۔ ایشی ء وڑ چوش انت کہ
 یازدہ جتکانی رند پدے یک تملل بندے آرگ بیت، اے
 زانگ ہم لوٹیت کہ دو دستونک ء پیم ء سے دستونک ء
 چار دستونک (سہ غزلہ، چار غزلہ) ء درور ہم مارا گندگ ء
 کابنت۔ دستونک ء سیسی رنگ ء یکشلیں دستونک (مسلسل
 غزل) گوش انت۔ ایشی ء تہا تیوگیں دستونک ء شم ء شینگ ء
 یک گپ ء حیا لے سرجم کنگ بیت۔“ (۱۲)

دستونک ء شعری بیت ء دروشم ایشی ء چہ ایندگہ تہراں جتا کنت، ایشی ء لس
 توصیف ہمیش انت کہ ہمک شعر جتانیں معناء بزانے بداریت۔ دستونک ء پہ ردانچو
 ہزدری نہ انت چوشکہ بحر ء پیشرد، بید پیشرد ء دستونک ء تصور کنگ نہ بیت، وہدیکہ بلے
 ردیں (غیر مردف) دستونک ء بازیں درور دست کپیت (۱۳) چیزے نگدکار ردے
 یک زوریں بند شے سرپد بنت۔

”دستونک ۽ پاڊاں رد پاڊينڪ ۽ وڙ ۽ انت۔ اے ايشي ۽

زيميليت ۽ رڇ ۽ وڙين ايت، دومي پلو ۽ ايشي ۽ نازر کيس

بدن ۽ سراگراں باريں سانڪل ۽ اوں سماءِ دنت۔“ (۱۴)

دستونڪ ۽ کهر با بند ۽ ته شاعر ۽ نام يا پنام ۽ آرگ ۽ اوں رواج است انت
بل ۽ ايشي ۽ سيادي گوں دستونڪ ۽ هيٺ ۽ نه انت۔ اے درگت ۽ سيد عبداللہ نبشته کنت؛

”دستونڪاني مزنيں بهر ۽ چوڻيں هم دست کپيت كه ايشاني گڏي شعر ۽ شاعر ۽ پنام مان

بيت ۽ دستونڪاني يڪ مزنيں بهر ۽ چوڻيں هم است كه ايشاني ته شاعراني پنام ميان ۽ يا

بندات ۽ كاينت۔ اے وڙ ۽ پنام تي ايس کهر با بند دستونڪ ۽ هيٺ ۽ بُني ايس جواني يے

زانگ نه بيت۔ دستونڪ بيد ايشي ۽ هم پجارگ بيت۔ (۱۵)

اے درگت ۽ وزير آغاوتي جتانيس حيا لے داريت:

”غزل کي کسک اور فر ياد کو سوساڻي کي کسک اور فر ياد کے لئے

ايڪ علامت کے طور پر استعمال کرنے کي طرف سڊا مائل رھتي

هے نيز اسي لئے وه کردار کو مثالي نمونه ميں مبدل کر کے پيش کرتی

هے تا كه اس كا صرف عمومي پهلو منظر عام پر آسکے، شاعر كا غزل ميں

اپنے اصل نام کے بجائے تخلص کو استعمال کرنا بهي اپني شخصيت کي

تهذيب کر کے خود کو ايڪ مثالي نمونه کے طور پيش کرنے کي

كاوش هے۔“ (۱۶)

پروفيسر سليم اختر ۽ ايشرا انفييائي جهت ۽ چڪاسان ۽ وتي حيا ل چوش ديما آؤر تگ:

”نفييائي لحاظ سے غزل ميں مقطع اس بنا پر خصوصي اهميت

اختيار کر جاتا هے كه تخلص کي وجه سے بعض اوقات شاعر اسے

بالکل ذاتی بناتے ہوئے اس سے نرگسی رجحان کی تسکین کا

سامان بہم پہنچانے کی کوشش کرتا ہے۔“ (۱۷)

دستونک ء دگہ جوانی یے دستونکی (تغزل) لیکگ بیت۔ دستونکے ء سوب ء دستونک ء تہا از می زیبائی گیش بیت انت، شاعروتی شاعرانہ زور ء فکری رتیج ء زیبائیں درشانی رنگ ء گوں شعر ء انچو وانا ک ء دلکش جوڑ کنت کہ وانوک ء سرا ایشی ء اثر داں دیرمانیت۔ دستونکی بندر ء یک کوہنیں ء ربیتی گالبد انت بلے بندر ء اے شاعری ء یک اہمیں نیل ء تب ایت کہ ایشی ء ابید شاعری ء تصور کنگ نہ بیت۔ دستونکی ء درج ء اے نکنتو باز اہم انت کہ اے دستونک ء از می ء جمالیا تی لوٹاں ہم چا گرد کنت، پممشکہ ایشی ء تہا جمالیا تی چاڑ ء ربیدگی گردار ء ہمراہی ء از می زیبائی ہم بیت۔ (۱۸) دستونکی ء بابت ء سید عبداللہ دوتی خیال اے رنگ ء دیما آورنگ :

”تغزل در اصل بیان کی دل آسا خیال انگیز اور دردمندانہ کیفیت کا نام ہے جو جذبات درد و شوق کے امتزاج سے پیدا ہوتی ہے اور ابھرتی ہے اس کا پیرایہ بیان رمزی اور ایمائی ہوتا ہے یہ شیریں سبک و خیال انگیز لفظوں میں خاص طور سے جلوہ گر ہوتی ہے تغزل کا ایک کرشمہ یہ ہے کہ اس سے امنگ آسودہ بھی ہوتی ہے اور ابھرتی بھی ہے۔ تغزل اس صفت کا نام ہے جو قاری کے دل میں امید و شکست کے ملے جلے جذبے کو ابھارے، خالص نشاط یا شدید الم کی لے تغزل کے منافی ہے، سخت و کرخٹ الفاظ شدید جذبات کے جھٹکے تند و تیز موسیقی بوجھل فکریت اور گراں بار حکمت بھی روح تغزل کے خلاف ہے۔“ (۱۹)

پروفیسر صبا دشتیاری دستونکی ۽ گیشوار ۽ نویسیٔ :

”دستونڪ ۽ دگه يڪ هڙدري بهرے است كه دگوش كرزائ۔ آ
 ’دستونڪي‘ (تغزل) انت۔ دستونڪي چي يے؟ گالي بزانت ۽ حساب ۽
 ’تغزل‘ آشكي راز ۽ بلوت ۽ گپاں گوش انت۔ تازي زبان ۽ كو اے
 ابن رشيق قرواني ۽ ماں وتي كتاب ”كتاب العمده“ ۽ ته ۽ دستونڪي
 (تغزل) ۽ بزانت ۽ گيشينان ۽ گوشگ ’تغزل‘ تشبيب ۽ نسيب ۽ هم
 بزانتیں گال انت ۽ ايشاني بزانت دوستار ۽ شررنگي، آئي كد و بالاد، نيا د ۽
 جتائي ۽ درشان كنگ انت۔“ (۲۰)

دستونڪ ۽ تهبا ’يڪشليں دستونڪ‘ (مسلسل غزل) ۽ ربيت اوں گندگ ۽
 كيت، ايشي ۽ تهبا يكيں موڏ ۽ چاڙ ۽ درشان تو ايس دستونڪ ۽ تهبا يڪ رتچ ۽ سرجم كنگ
 بيت، بلوچي دستونڪ ۽ تهبا ايشي ۽ بازير درور گندگ ۽ كاينت بلے اهم ترين نمونگ
 سيد هاشمي ۽ لچمي كتاب ’گسد گوار‘ انت۔ استاد عبدالمجيد گوادري، مراد ساحر ۽ دگه لهٽيس
 شاعراني گوار يڪشليں دستونڪ ۽ نمونگ دست كپيت۔ دستونڪ ۽ اے رنگ ۽ بابت ۽
 كو اس جتا جتا نين فڪر ۽ حيال دار انت۔

”چوناها غزل ۽ تاريخ ۽ تهبا ’مسلسل غزل‘ ۽ روايت و تجربه هم گندگ ۽
 كيت۔ بلے كو اساني هے گوشگ انت كه غزل ۽ بنياتي لوٽ ۽ گزر
 هميش انت كه آيے هر بند يڪ جتا نين بنگپ و سرجمين فڪر ۽ حيالے
 بداريت۔“ (۲۱)

اے درگت ۽ يوسف حسين خان جتا نين حيال ۽ ليکپے داريت آگشيت كه
 دستونڪ ۽ شعراني، فڪراني تهبا بهر بونگ راستي ۽ عيب يے نه انت، بلے گڏا هم اے

منگ کپیت کہ زمانگ ء زند ء تب شعرانی تہا یکشلی ء اوست داریت۔ انجوسما بیت کہ دیمتر ء دستونک ء تہا یکشلی ودی کنگ بیت ء جتا نیں شعرانی پڑ در مارشت ء یکوئی ء کارمرزی گیش کنگ بیت۔ (۲۲)

ڈاکٹر وزیر آغاوتی نوشتا نک ”غزل اور جدید اردو غزل“ ء دستونک ء تہا یکیں موڈ ء کیفیت ء درشان ء بستار ء ارزشت ء بابت ء نویسیست کہ نوکیں دستونک موڈ ء گیش ارزشت دیگ ء انت ء ایشی ء یک انجیں Matrix یے گشگ ء انت کہ ایشی ء اندر ء آئی ء تو امیں شعر سُر پُر ء انت، بلے عہدی دستونک ء تہا یک شعری ء تہا ملایا زاہد ء سراملنڈ کنگ بوتگ یک یے ء تہا معاملہ بندی اش کرتگ، ہے پیمالہتے شعر ء تہا تصوف ء اسرار یا زبان ء جلوہ یے پیش دارگ ء جہد کنگ بوتگ بلے نوکیں دستونک ء تہا موڈ ء رابرجاہ دارگ شریں دستونک آئی جتا نیں صفت یے شمار کنگ بیت ایں۔ (۲۳)

دستونک ء بندات ء بنداتی شاعر ء بابت ء پکیں خیال ء لیکہ دیما نیا تلگ، اے درگت ء کو اس جتا جتا نیں فکر ء خیال دار انت۔ بلے اے گپ ء سرا گیش تپاک کنگ بیت کہ دستونک ء روایت چہ فارسی زبان ء دراہنگ۔ بنداتی شاعر ء بحث ء تزان ء پروفیسر صبا دشتیاری اے رنگ ء دیما کاریت:

”دستونک ء روایت ء نشان مارا ماں پارسی زبان ء رس انت۔

بلے ایشی ء تہ مارا زانتکارانی نیام ء دگری گندگ ء کیت کہ پارسی زبان ء اولی دستونک گش کئے بوتگ، لہتے مردمانی خیال انت کہ ماں پارسی زبان ء اولی دستونک گش رودکی بوتگ پمشکا پارسی ء یک لچہ کارے عنصری گوش ایت کہ: غزل رودکی نیکو بود۔۔۔۔۔ غزلہائے من رودکی دار نیست۔ بلے لہتے دگہ مردم

گوش انت کہ رود کی ہچ وڑء اولی دستونک گوش گوشگ بوت نہ
 کنت۔ پرچا کہ رود کی ء دستونک وتی دروشم ء ابتارء ’ستا‘
 (قصیدہ) ء نسیب یا تشبیب ء رنگ ء انت، ایشانی تہ ء دستونک ء
 پدرائیں تام ء رنگ مان نیست۔ لہتے مردمانی خیال انت کہ اولی
 دستونک گوشیں لپے کار شیخ سعدی انت بلے چوشیں خیال ء سرء لہتے
 مردم ایراد کارایت ء گوش ایت کہ اے وڑیں گپ ء مراد
 دستونک ء دپتر ء زمانگ ء کم ء گوئڈ کنگ انت۔ گیشتریں
 مردمانی خیال ایش انت ء ایشی ء سرء تپاک یک ء ہم ہچ باکے
 نیست کہ دستونک ء بنگچی سلجوقی حکومت ء زمانگ ء بزاں پنچی
 کرن ہجری ء بوتگ ء ہما مردم کہ آئی ء ما دستونک ء اولی لپے کار
 گوشت کنیں حکیم سنائی انت، گوشگ بیت کہ حکیم سنائی ء پیسر
 مارا چوشیں مردمے گندگ ء نیت کہ آئی ء باروء گوشگ بہ بیت
 کہ آئی ء چہ ’ستا‘ (قصیدہ) ء ڈن ء جتا دستونک پر بستگ۔
 پمشکہ اے حبر بے کچو ء تچک گندگ کیت کہ ما حکیم سنائی ء
 دستونک ء اولی لپے کار بہ منیں۔“ (۲۴)

چرے درور ء حوالگ آں چے ہمے زانگ بیت کہ دستونک چہ قصیدہ ء
 تشبیب ء دراہنگ ء ایشی ء بن پدانی نشان فارسی شاعرانی گورا گندگ کایت۔
 دستونک چہ شاعری ء آیندہ گہ تہراں وتی جتانیں دروشم یے Form داریت، ایشی ء
 وتی جتانیں از می لوٹ ء گزرائنت۔ گول و ہد ء زمانگ ء اے تہر بازیں بدلی ء
 سدلیاں گوزان انت، وتی از می تہر ء پابند بونگ ء ابید ہم ایشی ء تہا بازیں ہیستی

تجربہ کنگ بوتگ چوشکہ یکشلیں دستونک، آرات دستونک ء دگہ، بلے اے
 درائیں دری تجربتاں ابیدہم دستونک وتی بنیاتی ء اصلیں رنگ ء دروشم ء تہا داں
 مروچیک ء برجاہ منتگ۔ فکری ء لیکہی چست ء ایراں ایشی ء ظاہری درشان رنگ ء
 تہا و بدلی آورتگ بلے ایشی ء تہی دروشم Form ء تہا چ وڈیں بدلی آورت نکر تگ۔

ماں بلوچی دستونک ء شبین ء چہر ء کارمرزی

ماں بلوچی شاعری ء چہر ء شبین ء کارمرزی تپاس ء پیسراے شعری صنعت آنی
 بابت ء کو اس ء نگد کارانی خیال ء لیکہانی چار و تپاس کنان ء اے شعری صنعت آنی از می
 بستار ء شاعری ء تہا ایشانی ارزشت ء پول ء کنیں۔ شعر زانتی (علوم شعریہ) ء درگت ء
 گیشتریں راہبند چہ فارسی زبان ء زیرگ بوتگ انت (۲۵) اے درچ ء عروض،
 ’معانی‘، ’بدیع‘، ’بیان‘، ’ترانہ‘، ’تچک‘ ء چہ فارسی ء زنگین انت۔ ’علمی اردو لغت‘ ء تہا چہر ء
 شبین ء بزانت چوش دیگ بوتگ:

”تشبیہ عربی زبان کا لفظ ہے جس کے معنی ایک چیز کو کسی دوسری چیز
 کی مانند قرار دینا، جبکہ استعارہ کے لغوی معنی ادھار مانگنا، کسی لفظ
 کو اصل کی بجائے کسی اور معنی میں استعمال کرنا جبکہ ان دونوں معنوں
 میں تشبیہ کا تعلق ہو۔“ (۲۶)

’فرہنگ تلفظ‘، ردء شبن، توصیف چوش انت:

”کسی چیز کو بعض خصوصیات کے اشتراک کے بنا پر دوسری چیز کے مماثل

قرار دینا۔“ (۲۷)

پروفیسر نذیر احمد و قی کتاب ”تشبیہات اقبال“، تہا شبن، بابت ءنوشنگ کہ:

”کوئی سی دو چیزوں کے درمیان مماثلت یا مشابہت کو پالینا

اور اسے لفظوں میں بیان کرنا تشبیہ کہلاتا ہے۔“ (۲۸)

ڈاکٹر سہیل احمد خان ء حیا ء:

”ادبی اصطلاحات کے حوالے سے دیکھا جائے تو کسی شے کے کسی

وصف کو نمایاں کرنے کے لئے اسے کسی ایسی شے کے مماثل قرار

دینا جو وصف اس شے میں زیادہ ہو تشبیہ کہلاتا ہے۔“ (۲۹)

محمد سجاد مرزا ء ردء شبن، بزانت انت کجام ہم حاصیں چیزى ءراد گہ چیزے ء وڑا

پدر کنگ۔ (۳۰)

شبن ء چہر ء سیادی گوں شاعری ء انچوش انت، چوشکہ ہور ء گوں گیابان ء

انت، حشک ء تلکار بستگیں زمین داں ہما و ہدی سبز ء میز ران نہ بیت داں آئی ء سرا

تراپکنیں ترمپ ایرمہ دینت، و ہدے ترمپ ایر دینت تہ پٹ و گیابان سر سبز ء شاداب

بیت۔ شاعری ء گوں چہر ء شبن ء اے مثل اوں ہے پیابندوک انت۔ شاعری داں ہما

و ہد ء بد ڈول ء بے ساہ انت تاں ایشی ء تہا اے دوئیں صنعت آئی جوانیں کارمرزی کنگ

مہ بیت، بز اں چہر ء شبن شاعری ء زیبائی ء زندگی بخش انت، اے دو گوہر انت کہ ایشانی

کارمرزی شاعری ء حسن ء زیبائیش و دین انت۔ (۳۱)

شبن یک انچیں شعری صنعتے کہ شاعر ایشی ء وسیلگ ء و قی ذہن ء مانگیش ء

گڑونجیوں حیلانی گیشوارء کنت۔ بازیں حیلان مانگیش ء کوردیم بنت داں و ہدے
 زانتگیں چیزے ء آتر اشین دیگ ء گیشوار کنگ مہ بیت اشکنوک ء ذہن ء ہچ وڑیں
 روشنائیں عکسے پدر نہ بیت۔ (۳۲) شین یک کوہنیں شعری صنعتے ایشی ء جتائیں
 بہرانی گیشوار کنان ء مولانا روجی نبشتہ کرتگ کہ:

”تشبیہ، آں صفت چیز یست بہ چیزے کہ مقارب و مشاکل
 آں باشد از یک جہتِ مخصوصہ یا از جہات متعدّدہ نہ از جمیع
 جعات۔ اول را مشبہ گویند و ثانی را مشبہ بہ و ایں ہر دو را حرفِ
 تشبیہ گویند۔ وجہت یا جہات متعدّدہ را کہ ہر دو در آں مشارک
 باشند، وجہ شبہ گویند، و حرفِ تشبیہ را کہ واسطہ اظہار مماثلت آں
 یکے یا دیگرے باشد اداۃ تشبیہ گویند، ازیں کہ گفتم معلوم شد کہ
 برائے تحقیق تشبیہ چہار چیز ضروری است: مشبہ و مشبہ بہ، وجہ شبہ و
 اداۃ تشبیہ و ایں چہاریں ارکان تشبیہ گویند، و ایں مقام داعی است
 بہ بیان چند چیز و ماہر یک را بعونہ تعالیٰ شرح میدہم۔“ (۳۳)

چرے بیان ء زانگ بیت کہ شبین ء چار بہرانت کہ ایشانی تہامشبہ، مشبہ بہ،
 وجہ شبہ ء اداۃ تشبیہ کہ ایشرا حروف تشبیہ اوں گوشنت۔ ہما چیز کہ شبین دیگ بیت آتر
 مشبہ گوشنت ء ہما چیز کہ گوں آئی ء شبین دیگ بیت آتر مشبہ بہ ء اے دوئیں طرف
 تشبیہ، گوشگ بنت۔ شبین دیگ ء ہم دروشمی ء سوب ء وجہ شبہ، گوشنت۔ حرف تشبیہ
 بلوچی ء تہاچو، انچو، گشے، وڑے، مثل ء ایند گرانت۔ البت ہما شبین کہ چہ آئی ء چاریں
 بنیاتاں، دو بنیات مہ بنت، آشبین گہتر لیکگ بیت، چش کہ وجہ شبہ ء اداۃ تشبیہ ماں ہر
 شبین ء زلوری نہ انت کہ آرگ بہ بنت بلے شبہ ء مشبہ بہ ء بونگ زلوری انت۔ (۳۴)

نصر اللہ ءوتی کتاب تسہیل البلاغت، تہا فارسی حرف تشبیہ اے رنگ ءداتگ انت :

”در ادات تشبیہ و آل در لغت عرب (کاف) و (کان) و
 (مثل) و (شبہ) و امثال ایں باست و در فارسی لفظ (چوں) و
 (مانند) و (سان) و (گوئی) و (ون) و (وان) و (گویا) و
 امثال ایں باست۔ (۳۵)

محمد سجاد مرزا بیگ ءاردو حرف تشبیہ ءعکس چوش کش اتگ :

”مانند، مثل، سا، جیسا، سوں، برابر، وغیرہ حروف تشبیہ کہلاتے
 ہیں، کلام میں یہ کبھی آتے ہیں اور کبھی نہیں آتے۔ (۳۶)

نجم الغنی ءاے درگت ءوتی حیاں چوش دیما آؤرتگ :

”ادات۔ لغت میں آلے کو کہتے ہیں، یہاں وہ چیز مراد ہے جو
 ایک دوسرے سے مشابہ کرنے کا واسطہ ہو، خواہ اسم ہو یا فعل یا
 حرف، ادات تشبیہ اردو میں یہ ہیں۔۔۔۔۔ سا، سے، سی، وغیرہ۔“
 (۳۷)

شبین ءصفت ءگیشوار کنان ءنجم الغنی ءنوشنگ کہ :

”تشبیہ لغت میں دلالت ہے اس بات پر کہ ایک شے دوسری
 شے کے ساتھ ایک معنی میں شریک ہے۔ اور علم بیان کی
 اصطلاح میں تشبیہ سے مراد دلالت ہے دو چیزوں کی جو آپس میں
 جدا جدا ہوں، ایک معنی میں شریک ہونے پر۔۔۔۔۔ اور تشبیہ
 کے بیان میں پانچ چیزوں سے بحث ہوتی ہے۔ (۱) مشبہ بہ اور
 مشبہ ان کو طرفین تشبیہ کہتے ہیں، (۲) وجہ تشبیہ، (۳) غرض

تشبیہ، (۴) اداتِ تشبیہ، یہ چاروں تشبیہ کے ارکان کہلاتے ہیں۔“ (۳۸)

محمد سجاد مرزا، خیال و شبین و بہر ایش انت۔ ”(۱) اطرافِ تشبیہ (مشبہ، مشبہ بہ) (۲) وجہ شبہ، (۳) غرضِ تشبیہ (۴) حروفِ تشبیہ۔“ (۳۹) سید عابد علی عابد شبین و ارکانِ آنی بابت و سجاد مرزا و دا تگیں لڑ و سر ایتپاک کنان و ہے چاریناں من ایت۔ (۱) اطرافِ تشبیہ، (۲) وجہ شبہ، (۳) غرضِ تشبیہ، (۴) حروفِ تشبیہ۔ (۴۰)

شبین و بزانت کجام ہم حاصلیں چیزے و وڑ و پدر کنگ۔ (۴۱) شبین ہما از م انت کہ ایشی و وسیلگ و از مکار جتا نیں چیزانی نیام و یکوڑی (مشابہت) شو باز کنت۔ بز اں یک چیزے و گوں دومی و شبین دنت، ہما چیز آں گوں یک دو میگ و یکوڑ کنگ بیت یا شبین دیگ بیت ایشانی میان و باز جاہاں دیگری ہم ہزدری بیت۔ اگن چوش مہ بیت و یک دومی و تو امیں جوانی پدر بہ بنت تہ شبین و دی نہ بیت۔ (۴۲)

”کلام میں مجاز سے کام لینے کی غرض یہ ہوتی ہے کہ زبان کا میدان بیان وسعت پائے اور بار یک و تار یک معانی بھی تشبیہ و استعارہ کا رنگ پا کر چمک اٹھیں۔ الفاظِ قلیل معنی کثیر ادا کر سکیں۔ سخن میں زور پیدا ہو اور حسنِ سادگی کی نسبت زیادہ ہو جائے۔ (۴۳)

شبین و بابت وائلد و اے گپ گیشیننگ کہ شبین شعری زیبا ئی و یک نمونگ یے۔ ہمیشی و وسیلگ و دو چیز آن و یکیں وڑ و پدر کنگ بیت۔ (۴۴) دستونک گوئد گری و علم انت، شاعر چنیں ہم فکر و خیال، جذبگ و مارشت، چاڑ و کیفیت و دستونک و بستگیں راہ بند و تہا بیان کنگ و لاچار انت۔ شعری صنعت آنی وسیلگ و شاعر و تی اندری چاڑ و شاہیگانیں بزانتی و گوں و انوک و سر کنگ و جہد و کنت۔ چہر و

شبین شاعرؔ گڑونجؔ مانگیشیں حیلانی درشانؔ مزن کمک کننت؁ ہے سوب انت کہ
 اے صنعت آنی کارمرزی شاعریؔ تہا مزنین کسا سےؔ کنگ بنت۔ بلوچی دستونکؔ
 ربیت نوک انت۔ عہدی بلوچی شاعری تچکیں بیانیؔ رنگؔ انت ایشیؔ تہا چرے
 صنعت آل کارگرگ نہ بیتگ۔ نیم عہدی شاعری بزاں ملّائی عہدؔ شاعریؔ جتائیں
 شعری صنعت آنی کارمرزیؔ ربیت گندگ بیت۔ حاص جام درک؁ ملافاضلؔ مست
 توکلیؔ شاعریؔ شعری صنعت آل چہ مزنین حدےؔ کارگرگ بوتگ۔ وہدے بلوچی
 نوکیں شاعریؔ بندات بوت تہ یکے ہے عہدی شعری ربیت است ات انت؁ دومی
 فارسیؔ اردو دستونکؔ صدانی سالؔ ربیت اول محکیں وڑےؔ استؔ موجودات انت؁
 پمشکہ بلوچ شاعراں اوں چرے شعری صنعت آل کارگراں بلوچی شاعریؔ کار پڑے را
 شاہیگان کنان ایشیؔ معنائی جہانؔ گیشی آرگؔ جہد کرت۔

بلوچی دستونکؔ تہا شبینؔ کارمرزیؔ دروراں بگندات:

توئے چو کمبؔ کہ بیران کنت کور ترا
 منا چو چمگؔ ترند آپ کنت کور منا (۴۵)

مہپرؔ سیم یات اتک عنقا
 مارے اسپتیں دیتاں چابؔ تہا (۴۶)

سہد و پد امشی سیاہیں گلابانی دو وشیں چر
 دلؔ چکؔ کتگ تالان تئی مٹانی بستانکؔ (۴۷)

ۛ مئے ګال غضبناکیں پہ مرتہ دلاں عنقا
انچش کہ ورنایاں سینګار جنکانی (۴۸)

ۛ جست نزورویء مکن کہ گوں ارادہء تُساں
گل چو بہاری مورتیء رستگ ماں کوہء سرشمء (۴۹)

ۛ روج منی چو کہ کیلء انت بیکہ آمہدیمیں گلء
شپ منی چو کہ دُور بُنیں چات ءِ ثیمب ءِ گر (۵۰)

ۛ گرک ءِ شہم ءِ ماہ ءِ روژنائی
چہ مہتوسیں گلء بچکندگ ءِ انت (۵۱)

ۛ جست بنت ددر پرشنت سر پہ سرء
انچو کہ چول ماں نیل بوئیں زرء
انچش انت اندرء تئی ترانگ ءِ ٹپ
چو کہ پُل سھریں ماں آپ ءِ سپرء (۵۲)

ۛ پیک انت انچو گوں تئی یاتء
چو کہ کرکشک ماں بھارء انت

نیست تجے وشیء پلاں زردء
زند چو آدرہیں ڈگارء انت
ہچ وروک ء گمء نہ کت کواپگ!
مہر سآحر چو رہتیں دارء انت (۵۳)

ہ رزن مہر ء ء پد ء دل ء تنیگء؟
انچوش انت دہل بہ بیت تلارء سرء
انچو مان رتک انت واہش ماں زندء
کہ مدگ ایر رچ ایت کشارء سرء (۵۴)

ہ زرد چو شکستیں بوجی ء
اوست ء تیاب ء ننگر انت (۵۵)

ہ شپ انت بانگواہ ء استال ٹمبگ ء انت
بزکارء گدان ء چل ء آسء (۵۶)

ہ کپنت واہگ دل ء پٹء چو متاپیں ڈگارء ترمپ
منی حشکا وگیں زرد انت، منی حشکا وگیں بولان (۵۷)

ہ پہ کہیے ماں صباہاں تی مہر شرنی
چو کہ سرگوات کے ترمپاں دل ء پل ء درزی (۵۸)

ڪلڪشان لسهين گيوار گشته
ماهڪان شنگتڪين شار گشته (۵۹)

تئي پاد برمشء گليں اوست چو زهمء شهميت
بله ودارء مني شه رگ هما پيم انت (۶۰)

تئي مهرء كيف سرينيت جنگلء درچڪاں
که انچو مڪتي وانت قران لڏانء (۶۱)

چو مارء پيچ وارنگ شپء پمنء منير
ودهے چه تئي گمانء جتا بوت ء وپنگاں (۶۲)

اے سارتيں گوات گوں ماهڪانيء
گوشء که بانوري تنڪين شارء زرايت (۶۳)

مني دم نه روت بالا گشته قبرء اندرء يال
مني حال توبه توبه گشته مردگاني حالء (۶۴)

شنگ انت دلاني ميگء يك انچين دروشم
چو که صباء جنگلاں ڪر پاس سمبهيت (۶۵)

ۛ رستگ یک انچیں وشی یے منء تئی گمء تھا
چو کہ بھشتء امیت بیت جہندمء تھا (۶۶)

ۛ من ہدوکاں انچو پہ دیدارء تئی
انچو کہ گوگا پہ رنگء گواہیء (۶۷)

ۛ شہم انت تئی زیبائیء
اے چاردهء درپشوکیں ماہ (۶۸)

ۛ دیم درپشوکیں مہپراں اندیم
چو گشتے ماہ انت جمبراں اندیم (۶۹)

ۛ پہ زردیوں رولہ ء پہ سہریں بامء تلوسیت دائم
گشتے چو ریگزارء انت منی بے آسریں شاعر (۷۰)

ۛ ہے وڑا تئی یات انت، منی دل انت انچو
ہے وڑا کہ بہ گپیت بالوے چہ پلء باس (۷۱)

ۛ منی دلء چچ وڑیں حبر نیست
گشتے کہ اسپتیں تاکے آں من (۷۲)

انچو تئی زہیراں درآمد کتگ منا
انچو گشے کہ گوات ۽ دریگاں گوں کار نیست (۷۳)

بلوچی شاعری ۽ تہا چہر ۽ شبن ۽ کارمرزی نیم عہدی شاعری ۽ تہا زبیا نیں رنگے ۽ کنگ بوتگ حاصل ملا فاضل ۽ چہر، شبن، اشارت، کنایہ ۽ ایندگہ شعری صنعت آنی کارمرزی وتی لچھانی تہا جوانیں وڑے ۽ کرتگ۔ بلوچی نوکیں شاعری حاصل دستونک ۽ تہا چہرے شعری صنعت آں جوانیں وڑے ۽ کارگرگ بوتگ۔ شعر ۽ وانا کی گوں لبزانی جوانیں کارمرزی ۽ بندوک انت بلے شعر ۽ ارواہ رزم ۽ ایما ۽ سحر کاری ۽ اندیم انت، پمیشکہ لبزانی بزانت ۽ چہر ۽ شبن ۽ وسیلگ ۽ شاہیگانی ودی کنگ بیت۔ بلوچی دستونک گوشیں شاعراں چہرے شعری صنعت آنی بے درویریں کارمرزی ۽ گوں زبان ۽ بیان ۽ تہا مزن شاہیگانی آورتگ ۽ انچیں بے مثالیں فکر ۽ خیال شاعری ۽ دامن ۽ نقش کرتگ کہ بلوچی شعری تاریخ ۽ وتی دروروت انت۔

شبن ۽ نسبت ۽ (بدل) بلوچی دستونک ۽ تہا چہر ۽ کارمرزی گیش ۽ جوانتریں وڑے ۽ کنگ بوتگ، بداتی دستونک گوشیں شاعراں بگرداں استیں عہد ۽ شاعرانی گورا اے صنعت ۽ کارمرزی جوانیں وڑے ۽ دیروی کنان ۽ گندگ کیت۔ چہر ۽ جوانی یے ایش انت کہ شاعر اچ ایش ۽ وسیلگ ۽ چم دیستیں راستی آں پدر نہ کنت بلکیں زند ۽ مانگیشی ۽ دیما کاریت، ابرم ۽ شاہیگانی، ایش ۽ برزی ۽ جہلی، زمین ۽ آسمان ۽ ہلاس نہ بووکیں اسرار، زانشتی ۽ زانشتی (شعوری ولا شعوری) چاڑانی گڑ ۽ منجیں راستی کہ وت شاعر ۽ دل ۽ جزبگانی راستی انت لبز ۽ زیمیل ۽ صورت ۽ ایشاں پدر کنت۔ ہمک چہر دورنگیں بزانت داریت، ایشانی وسیلگ ۽ انسانی ذہن ۽ یکے ۽ جاہ ۽ وکس ودی بیت بلے دونیں عکسانی میان ۽ یکوئی بیت ایں کہ پدریں ۽ چیریں راستیانی دروشم ۽ بنت۔ (۷۴)

چہرہء شبنم بابت باریں کو اس ننگد کاراں جتا جتا نیں وتی خیال ء لیکہ دیما
 آورنگ انت۔ چہرہء نبی ارزشت ء بابت ء ارسطو ء کمیں لبزانی تہا توصیف کنان ء
 گوشتگ کہ آ چیز کہ چہ شبنم ء چہرہ جتا کنت آ ایشی ء گوئد گری انت۔ (۷۵)
 چہرہء گیشوار ء کنان ء سہیل احمد خان ء نبشتگ کہ:

”استعارہ کے معنی ’ادھار لینا‘ ہیں، اصطلاح میں ایک شے کو
 دوسری شے سے مماثلت کے باعث دوسری شے قرار دینا استعارہ
 کہلاتا ہے۔ (۷۶)

آدیتر ء نویسیست کہ:

”جس شے کے لئے لفظ مستعار لیا جائے اسے مستعار لہ، جس سے
 مستعار کیا جائے اسے مستعار منہ اور ان دونوں میں مشترک
 صفت کو وجہ جامع کہا جاتا ہے۔“ (۷۷)

سید عابد علی عابد چہرہء توصیف کنان ء نبشتگ کہ:

”استعارے کی بنیاد تشبیہ پر ہے جس کے معنی ہیں دو یا دو سے زیادہ
 چیزوں یا حقیقتوں کے درمیان یکسانی جو ظاہر ہے کسی ایک صفت
 میں ہوگی یا ایک سے زیادہ صفات میں، اس یکسانی کا احساس قوتِ
 تخیل سے ہوتا ہے جو فن اور ادب کی روح ہے۔“ (۷۸)

ممتاز حسین ء خیال ء ردء:

”علم بیان کی کتابوں میں استعارے کی مختلف قسمیں درج ہیں جن
 میں استعارہ اصلیہ، استعارہ طبعیہ، استعارہ مطلقہ، استعارہ
 بالتصریح، استعارہ بالکنایہ۔“ (۷۹)

علامہ روجی اے درگت ء نبشتہ کنت کہ :

”استعارے میں ہم کسی چیز کے لئے چیزیں مستعار لے لیتے ہیں اور قرینہ اس بات پر دلالت کرتا ہے، چنانچہ مشبہ کا ذکر بہ کلیتہً ساقط ہو جائے تو بھی مفہوم واضح ہو جاتا ہے۔۔۔ تشبیہ اور استعارے میں فرق عوام سے اس لئے مخفی رہتا ہے کہ ادات تشبیہ یا حروف تشبیہ محذوف ہو جاتے ہیں۔“ (۸۰)

چہرہ شبنم ء تپاوت ء گیشوار کنان ء سید عابد علی عابد ء نبشتگ کہ :

”استعارے کے سلسلے میں یہ بات یاد رکھنی چاہیے کہ تشبیہ کی طرح عامیانه پن اور ابتذال جس قدر کم ہوگا۔ اسی قدر لطف، ندرت، دلکشی اور دل پذیری زیادہ ہوگی، اور یہی استعارے کی خوبی ہوگی کہ شعر سنتے ہی طبیعت پھڑک اٹھے اور ایک اہترار کی کیفیت مہیا ہو۔“ (۸۱)

شبنم ء وڑا چہرہ ہم بازیں وڑے درو شم است انت کہ ایشانی گیشوار کنگ بوتگ۔ سید عابد علی عابد چہرہ جتا ئیں وڑے درو شمانی بابت ء نبشتگ کہ :

”استعارے کی دو بنیادی قسمیں جنہیں اطراف تشبیہ کی نسبت سے بخوبی سمجھا جاسکتا ہے، استعارے کے بہت سے مسائل کے حل کی طرف رہنمائی کرتی ہیں۔ ان میں سے ایک کو استعارہ بالتصریح یا استعارہ تصریحیہ کہتے ہیں، دوسری کو استعارہ بالکنایہ۔ استعارہ بالتصریح میں مشبہ محذوف اور مشبہ بہ مذکور ہوتا ہے کہ ہم نے الفاظ کو معانی لغوی میں استعمال نہیں کیا۔“ (۸۲)

نجم الغنی استعارہ بالکنایہء بابت ءوتی خیال اے پیما دیما آؤرتگ:

”استعارہ بالکنایہ یہ ہے کہ نفس میں تشبیہ دی جاتی ہے اور سوائے مشبہ کے کوئی چیز ذکر نہیں کی جاتی اور بعض چیزیں جو مشبہ بہ کے ساتھ خصوصیت رکھتی ہیں، مشبہ کے لئے ثابت کی جاتی ہیں۔ پس ان کا ثابت کرنا اس تشبیہ پر جو نفس میں مضمر ہے، دلالت کرتا ہے، اس تشبیہ مضمر کو استعارہ بالکنایہ کہتے ہیں۔“ (۸۳)

سجاد مرزا ء خیال ء:

”اس میں مشبہ بہ ترک کیا جاتا ہے، مشبہ مذکور ہوتا ہے، اور کوئی شے جو مشبہ سے تعلق رکھتی ہے، مشبہ بہ کے واسطے ثابت کی جاتی ہے۔“ (۸۴)

سید جلال الدین احمد ء خیال ء:

”یہ وہ استعارہ ہے جس میں مشبہ بہ یعنی مستعار منہ ذکر نہ کیا گیا ہو لیکن اس صورت میں شرط ہے کہ مشبہ کے مناسبات ضرور بیان کئے جائیں۔“ (۸۵)

جابر علی سید ء کتاب استعارے کے چار شہر ء تہا نبشتگ کہ:

”استعارہ باہر سے لایا ہوا اور پہنایا ہوا زیور نہیں جس سے آرائش کا کام لیا جاسکے یہ شعری احساس کی داخلی دنیا سے پیدا ہوتا ہے اور تخیل کا ثمر ہے، استعارے کی وہ قسم جسے استعارہ بالکنایہ کہتے ہیں، غالباً اس کی بلند ترین صورت ہے یہ تصورات اور جامد اشیا کو زندہ انسانوں میں بدل دیتی ہے۔“ (۸۶)

چہرہٴ تہا راستی مبالغہٴ صورت و بیان کنگ بیت و از مکارۂ اے گپ و سما بیت
 کہ آلبز و قی اصل بزانت و بدل و بجازی بزانت و تہا کار مرز کنگ و انت و پمشکہ
 و انوک و کدی ہم گمان نہ بیت کہ شاعر و سنا چیں لبز و خیال سا چگ و آترا گمراہ کنگ و
 انت۔ علامہ روجی بجاز و وڑ و دروشم آنی گیشوار کنان و نبشتگ کہ :

”مجاز کی دو قسمیں ہیں۔ پہلے تو وہ مجاز ہے کہ اہل لغت کی نظر میں
 اور ان کے نزدیک مسلم گردانا ہے۔ مجاز کی دوسری قسم وہ ہے جس
 کی شناخت حکم عقل پر موقوف و منحصر ہے۔ پہلے کو مجاز لغوی اور
 دوسرے کو مجاز عقلی کہتے ہیں۔ جب کسی کلمہ مفرد کو معانی مجازی
 میں استعمال کرتے ہیں۔ مثلاً لفظ شیر کو مرد شجاع کے لئے بطریق
 مجاز استعمال ہوتا ہے اور لفظ دست کہ فارسی میں قوت و قدرت کے
 لئے بطریق مجاز استعمال ہوتا ہے بہ تحقیق مجاز لغوی ہیں کہ استعمال
 کی بدولت صورت مجاز پیدا ہوئی۔ اس کلمے میں (مفرد) اور کلمے
 کے معانی مجازی میں تعلق تشبیہ ہو گا یا کوئی اور تعلق ہو گا جس کی بنا
 پر مجاز کا پایا جانا تو یہاں عقل حکم لگائے گی کہ یہ جملہ معانی مجازی
 میں استعمال کیا گیا ہے۔“ (۸۷)

لبز و بزانتی و عقلی کار مرزی و تران سید عابد علی عابد و چوش دیما آورتگ :

”جب الفاظ اپنے معانی لغوی یا وضعی یا مجازی میں استعمال کئے جاتے
 ہیں تو دو صورتیں پیدا ہوتی ہیں، ایک تو یہ کہ معانی لغوی اور معانی
 مجازی میں کوئی علاقہ ہوتا ہے اور قرینہ اس بات پر دلالت کرتا ہے
 کہ الفاظ معانی مجازی کی صورت میں استعمال کئے گئے ہیں، اگر

معانی لغوی اور مجازی میں تعلق تشبیہ ہو تو استعارہ پیدا ہوتا ہے، اگر کوئی اور تعلق ہو تو مجاز مرسل، اگر معانی لغوی اور معانی مجازی میں قرینہ قائم نہ ہو کہ یہاں معانی مجازی مطلوب ہیں لیکن معانی مجازی بطریق لزوم پیدا ہو تو کنایہ کی شکل پیدا ہوتا ہے۔“ (۸۸)

جابر علی سید چہرہ، شبینہ دیرووی کر تکیں شگلے ۽ گندیت آنویسیت کہ:

”استعارہ چونکہ تشبیہ ہی کا ارتقائی قدم ہے اس لئے تشبیہ کی جدت ہی بنیادی چیز ہے۔ تشبیہ کا مقصد ہمارے علمائے بلاغت نے افہام و تفہیم قرار دیا ہے۔ یہ منطقوں کا طریق کار ہے، تشبیہ اشیاء کائنات میں وحدت کا رشتہ تلاش کرنے کا نام ہے۔“ (۸۹)

برز تو امیں درور ۽ حوالگاں چے ہے گپ پدر بیت کہ چہر گوئد گری ۽ علم انت ۽ ایشی ۽ ہے ارزشت ایشرا چہ شبینہ ۽ جتا کنت۔ چہرہ بُنی معنا و ام زیرگ، نیگ انت۔ ہمیشی ۽ حاترا کہ و ام زیرگ بیت آترا مستعار لہ، گوشنت ۽ ہما شے ۽ چے کہ و ام زیرگ بیت آترا مستعار منہ، گوشنت۔ اے دو بینانی میان ۽ ہواریں صفت ۽ وجہ جامع، گوشنت۔ چہرہ بُن ہشت شبینہ ۽ سرا ایرانت، ایشی ۽ بزانت دو یا چہ دو ۽ گیش چیز یا گوا چنی آنی میان ۽ ہم دروشمی انت کہ یکے یا آئی ۽ گیش صفت آنی تہا بیت۔ اے ہم دروشمی ۽ سما بزانتی حساب ۽ نہ بیت بلکیں ایشی ۽ سما چہ تخیل ۽ زور ۽ بیت کہ ہے عمل ازم ۽ لبزانک ۽ ارواہ زانگ بیت۔ شبینہ ۽ نسبت ۽ چہرہ تہا تلگی ۽ لس فہمی ہمنکس کم بیت تہ ایشی ۽ تہا زیبائی ۽ دلکشی زیات و دی بیت ۽ ہے چیز ۽ را چہرہ جوانی یے لیکگ بیت۔ چوش ۽ چہرہ بازیں وڑ ۽ دروشم است انت بلے ایشانی تہا دو اہمیں وڑ کہ ازم کارانی گورا ایشانی کارمرزی ۽ زیبا نیں دروشم گندگ بنت آ چہرہ بالتصریح، ۽ چہرہ بالکنایہ، انت کہ

اُطراف تشبیہء سیادی ء ارزانی ء فہمگ بنت۔

بلوچی زبان ء دنیگہ اے شعری صنعت آنی گالبد گیشینگ نہ بیتگ انت ء
نیکہ اے صنعت آنی از می کارمرزی ء نیمگ ء حاصیں دگوشی دیگ بیتگ۔ البت بلوچی
شاعری ء تھا اے صنعت آنی از می کارمرزی ء نمونگ مزنیں کسا سے ء دست کپنت۔
حاص چہر ء کارمرزی ء درور ء مثال نیم عہدی شاعری ء تھا برز ء بلندیں ایلے ء درائی دنت،
ایشی ء جوانتریں نمونگ ملا فاضل ء شاعری انت، آئی ء تو امیں شعری درشان چہر شیبینی ء
اشارتی رنگ ء تھا انت۔ چیزے درور بگندرات۔

ہر وہ داب کنت نودی شل
گندیم گونگیں گر کی تل
استین ء پیاپیں تروگل
دوشی شپ بزرگ ء پاکیں
دڑیں ہتلی سیم ساقیں
ماہے چار دہی بے باکیں (۹۰)

یا اے لچہء بچارات کہ سرجم ء اشارتی رنگ ء تھا انت، ایشی ء تھا چہر، شبین، چیدگ
، اشارت ء کنایہء گوں از مکاری کارگرگ بوتگ انت۔

ہے موسیٰ ترہوراں خلف چو خیمہ زدی
آ گسد رنگیں کہربا شزنان ات دزدی
پر تماشاے رفتگوں سیلاں ندی
من چراغ جاڑیں شانتگاں گل بیتگ ودی
رتنگیں درنگے گپتگ ات قمریاں سنت

بے گت ات وت کہ ہمنشین ماہء من ات
 ماہء مادن ماں سستگیاں سیاہ بندے جم ات
 آزی قطار بستگیاں مرغانی رم ات
 طوطی گوں بانزء چوسہیل تیگیگء شم ات
 شدریں آہوگ ماں تنگدپیں گئے نگر ات
 کاگدیں بادگیرء نفر سیاہیں چاکراں
 کُنڈی زرء ماں کلہء گوری محکماں
 بیگناہ قیدی ماں کمانانی سرشماں
 بیدء بیرک ماں جنگلیں جوانی سراں (۹۱)
 جام دُرکء گوراچہر شبینی بیان رنگء درو شمء بگندات:

ۛ جی سمین بے پولء بہشتی ۛ
 اچ لطیفانی پلوء کائے
 گوں گلء دیمء میل کتے دوشی
 شرگلمینیت ۛ گوہریں دیمء
 بیرمء آسیس کتگ مہتوس
 بوپء بالشتاں گراں بہائیناں
 بوئے شہ بریکاں زرتگے وشیں
 ہجر منا مویناں جن ات پاساں
 چو کہیرانی آڑویں آساں (۹۲)

سے سر پیچ گوں سوہنیں ڈاوناں
 آبرو چو سیستانی کماں
 مژگاں مثالء ناوکاں
 عنقی ء کاٹاری میان (۹۳)

دنتان ء موتی ء پُراں
 چو کہ زری مروارداں
 من کام ء کیس ء درمیان
 رک بارگ انت چو کاگداں
 چہ کاگداں بارگ ترا نت
 بروانہ جان ء دست کشاں
 سرجیگ گوں بازیں سنبلّاں (۹۴)

یا اے لچہء بگنديات کہ چہر شبنی درشان ء جوانیں نمونگ انت:

سے دوشی گروکاں پر حشر
 نود ء جڑاں بستہ متر
 گورتنہ حراسان ء نگور
 شالکوٹ ء مستنگ ء گدر
 مسینت اش امل ء سیم بر
 آ نازنینیں لب شکر

دوست پہ امیری ناز ء پر
 پرشان ء شوقاں تئی گمر
 رسکالی مثل ء قمر
 چندی کساں بستہ متر
 ماہ ء جبین ء شمس گور
 آسر و قدیں در جمال
 شہ بارگہاں در کپتہ لال
 زور کپتگاں بدر ء شمال
 مہنا ء شاہہ کینتگاں
 ملگور ء زلف مینتگاں
 زر بفت ء کاشی گل بدن
 جان ء گلابی پیرہن
 سہریں لباس مثل ء سمن
 مینتہ سمین ء جان ء تن
 گول سہت ء سوہیں زیوراں
 ابرواں کشی چو کمان
 مژگ ناوکاں سوہنی کساں
 عین ء سنینی دردہاں (۹۵)

چہر ء شبین ء جوانیں درشانی رنگے مست توکلی ء گورا اوں گندگ کیت آئی
 کمال ایش انت کہ آتو امیں چہر ء شبین ء اشارتاں چوتی چپ ء چا گرد ء شنگیں شے آں

چہ زیرایت۔ سموء گندگ ء احوال ء چہر ء شبینی در شان ء تہا بگند ات۔

ے بیشغنت رب ء کھار سو بانی

جیہڑاں گورتہ کوہ در بھانی

زڑتہ گردان و نود پلٹاناں

مادے پہ اولو آن ء چھپاناں

بولکے سہرا بی ہوا بان ء

بروں ہموذا کہ ھیمہ آل حیری

ہتھیار ہوندی بنت منی میری

کھوکھراں گاج و گھمراں سیری (۹۶)

پٹ ء پول ء چہ اے گپ پدر بیت کہ بلوچی شاعری ء تہا چہر، شبین ء اشارت ء
ازمی کارمرزگ ء بنیات نیم عہدی شاعری ء ایرکنگ بوتگ، چوشکہ عہدی شاعری ء
در شان لچھی تہر ء تہا انت ء لچہ ء تہر ء تہا حیاں ء یکشلی بیت ء ایشی ء تہا گوڈ گری ء نسبت ء
سرجی بیت، شاعر کجام ہم ویل ء وا کہہ یادلی مارشت ء احوالے ء بازیں بندانی تہا
بیانی ء رنگ ء یک شلی ء بیان کنت۔ بلے ایشی ء باوجود نیم عہدی شاعرانی گورا دستونکی ء
رنگ ء صورت وتی ساچشتی زیب ء شان ء گوں درائی دنت۔ پہ درور جام ء اے لچھی ٹکر ء
بگند ات کہ سرجم ء دستونک ء بندے سادنت۔

ے من گنوکاں کہ گوں دل ء جیڑاں

دل گنوک انت کہ گوں من ء جیڑیت

گریہہ کنت تنگو دروشمیں بچی

زور کنت شاہ ء ظالمیں ترکی (۹۷)

اے بندۂ تہا دستونکی (تغزل) ۽ ہمراۓ ۽ شبین ۽ ہم زیبائیں درشانی رنگ
گندگ ۽ کیت۔ وہدے نوکیں شاعری بندات کنگ بوت تہ یک پلوئے وتی عہدی
شعر مدی آں چے رنگ زیرگ بوت تہ دومی پلوۂ فارسی ۽ اردو شعری ربیت ۽ رند پدی
اوں کنگ بوت، اے درگت ۽ حاص دستونک ۽ تہا فارسی ۽ اردو ۽ رند پدی پدرا نیں
وڑے ۽ درائی دنت۔ ایشی ۽ سوب بلوچی شعری ربیت ۽ تہا دستونک ۽ تہر ۽ نوک آگ
ات، بلوچ شاعراں وتی ساچشتی زور ۽ توان ۽ برکت ۽ کسانیں مدتے ۽ تہا بلوچی
دستونک ۽ تہا انجیں درشانی صورتے ودی کرت کہ اے تہر پہک بلوچی رنگ ۽ تہارج
ات۔ بنداتی دستونک ۽ کسانیں مدتی ۽ فارسی ۽ اردو زبان ۽ چہر، شبین ۽ چیدگانی رنگ ۽
دروشم گندگ ۽ کاین تہ بلوچی دستونک ۽ دیروی ۽ گوں ایشی ۽ چہر، شبین ۽ چیدگانی
رنگ گیشتر وتی عہدی شعری ربیت گوں ہمدپ کنگ بوت انت۔ بلوچ شاعراں
چرے شعری صنعت آں چے کارگراں بلوچی دستونک ۽ درشانی رنگ ۽ پراہ پہناتی ۽
وتی ازمی ۽ ساچشتی بودشت ۽ برکت ۽ نوکیں امکانات ودی کرتنت۔ دری جیڑہ ۽ جبالانی
ہمراۓ ۽ شاعراں انسانی تہی جیڑہ ۽ مانگیشیں حیلانی درشان ۽ حاترا چہر ۽ وڑیں شعری
صنعتی ۽ چے حاصیں وڑے ۽ کارگراں انجیں نازرک ۽ دل تبیں دراگازی راہ ۽ درے
پاچ کرت کہ شعری درشان ۽ تہا گیشی ۽ سوب جوڑ بوت انت۔ بلوچی دستونک ۽ تہا چہر ۽
درشانی ۽ بنداتی دروشم عنقاۂ شاعری ۽ گندگ بنت، لہتیں درور بگند ات۔

چم ۽ گلاب بیت حیا ۽ شراب بیت

کائے تو چوشی اوہتم ۽ نود کہ بہ دس (۹۸)

ۛچہ ارس آسمی لوٹاں ہما من بوۛ زباد
 ہما کہ رستہ منۛ پُل گورۛ چہ جیگۛ زباد
 پکونۛ او منی لنجیں شپۛ چراغۛ بدل
 نہ منت زندگیۛ دست موشیانی گشاد
 یکۛ تو نۛ کہ نیانۛ ماں ماہکاں باگۛ
 ۛستی نۛ کہ لدۛ تنک پنوۛ پۛ شپاد (۹۹)

اینکۛ شاعرانی گورا چہرۛ کارمرزی دروراں بہ کندات:

ۛذگریں خون ترمپ، دلۛ دانکۛ نہ بنت مارمھرگ
 پۛ بلو ہالو دجیت واہگۛ سیہ مار کئیۛ (۱۰۰)

ۛامیتۛ سارت بوہیں کہرباۛ
 ہمک شپ کل گوں مسک ۛ امبراں کت (۱۰۱)

ۛکجام ٹیٹل پۛ زردۛ کچہراں کیت
 تئی واہگ مزاریں پاسپان انت (۱۰۲)

ۛشپ کہ شیر رنگ ۛ چاروہی کانت
 یات منۛ دپ گچ مسلۛ مارکنت (۱۰۳)

ۛسارتیں سمین بل کشگۛ
 ارواہۛ اوتاگاں مہ ژپ (۱۰۴)

عطا شاد ۽ شاعری ۽ چهر ۽ کارمرزی گون تازگیں مارشتی ۽ اندری چاڙی ۽ گون
 درائی دنت، آئی ۽ بلوچی دستونک ۽ نہ تہنا بیان وڙ ۽ تہا بدلی آرگ ۽ جہد کرتگ بلکیں وتی
 ساچشتی زور ۽ گون چهر ۽ چیدگانی کارمرزی ۽ ہم نوکیت ۽ لوٹ ۽ گزراں چے کارگپتگ۔

ہیاتانی سمین شنزان انت تئی پادینک ۽ توار
 چاپانی سمین مہرانی پداویران نہ بیت (۱۰۵)

ہ او سمین، آسمی بو کدی مئے گورا بیا تو
 تو بدئے شفاریں بیگاں منی زرد ۽ تیچ ۽ تاب ۽ (۱۰۶)

ہ کد بہ ربیت ہتم پہ کیفی بام
 ہار و بشام تنکجا رستگ (۱۰۷)

ہ بیا او کوش لذتیں مہکان چکیں گرکی تل
 تئی وش نیادی زر نوداں پدا تراپ کتہ (۱۰۸)

ہ من مرتگاں پہ تئی مہر ۽ ماہکان ۽ نود
 میار پہ منی ادیرہ ۽ میار چراغ
 بہ بیت پما انارکانی بام، رک ۽ پل
 نہ بیت مارا ماں لنجییں شپاں پکار چراغ (۱۰۹)

ۛ روہی بیت کہ سرپنت تئی گلرنگیں انارک
کجلیت شپ کہ تئی بیک شفاری باتاں (۱۱۰)

ۛ تو نہ دیستہ منی ارسء بچکند
کہ دلء زیمیلء افار گشے (۱۱۱)
ہے زمانگء ایندگہ شاعراں ہم چہرء جوانیں کارمرزی کرتگ:
ۛ پہ خیال بینگیں رک منی تن گیش سرا برت
اے خمار دات ہوشام تئی چماں قدحیناں
پدا موسم انت بہارء پدا مولم انت خیالء
تئی مہلباں زہیرء دلء قدحء بہ میناں (۱۱۲)

ۛ برکت انت دردے ماہکافی ے
چم بے رژن دل تہار نہ بیت (۱۱۳)

ۛ وتی آلاڑکیں دستاں شراب اچ خمرہء حاصیں
بیاریت موج لہڑانی منی زردء نہنگیںء (۱۱۴)

ۛ زردء آتاریت تئی وہدے زہیرانی زباد
بار ارسانی ہمک دہل ء پتاریت گوزیت (۱۱۵)

ۛ پُلتگ شپ نوں جڑکیت کلکشان
بیا کہ شینکاں شَم کتگ ماہ انت پدِیگ (۱۱۶)

ۛ بمبہیں بیکانی نیام ۽ شپِیگیں گیوار ۽ گر
کلکشانِ مہرانی تیچ ۽ تاب ۽ سنکل انت
سہر دپیں با مے گلندام ۽ انارکاں درنجل ات
کدہیں چماں شر پداریں بلوچی کنجل انت (۱۱۷)

عطاء ۽ بلوچی شاعری ۽ رانویں راہ ۽ دراں چہ آشنا کنگ ۽ شعوری جہد
کرتگ، آئی ۽ یک نیمگے عہدی شاعری ۽ رواج گپتگیں چہر ۽ شبن وتی ساچستی زور ۽
گوں نوکیں معنائی گوناپ داتگ انت تہ دومی نیمگ ۽ وتی شاعرانہ تخیل ۽ زور ۽
بازیں نوکیں شعری ترکیب ۽ چہر بلوچی شاعری ۽ دامن ۽ بخشا تگ۔ عطاء ۽ ہم ربیت ۽
راہشاد ۽ پد آویکیں پدرتیچ ۽ وتی کرت ۽ نوکتریں شاعری ۽ تہا نوکیں خیال ۽ نوکیں
درشانی رنگ بخشگ ۽ ہمرائی ۽ پہ وتاجتائیں درشان داب ۽ اسٹالے ودی کنگ ۽ جہد
کرت۔ اے پدرتیچ ۽ گوراشاعری تہنادری اڑ ۽ جیڑہانی درشان ۽ نام نہ ات ۽ نیکہ لیکہی
۽ سیاسی ہم بستگی ۽ ایشانی گوراحاصیں ارزشتے است ات پمشکہ ایشاں وتی گوستگیں
پدرتیچ ۽ نسبت ۽ پہ وتاجتائیں رنگ ۽ آہلی ۽ شوباز ۽ انسانی تہی جیڑہ ۽ مانگیش آئی نیمگ
۽ دلگوشی دات، اے عمل ۽ چے بلوچی شاعری ۽ تہا نوکیں درشانی امکانات، نوکیں شعری
ترکیب ۽ چہر ودی بوت انت۔ ہواریں صورت ۽ نوکتریں شاعری چہ در ۽ اندر ۽ سفر ۽
نام انت ۽ ایشی ۽ تہا انسانی نفسی ۽ معاشرتی جیڑہان ۽ تہی رنگ ۽ مارگ ۽ درا نگاز ۽
منیل گیشتر گندگ بیت۔ تچکیں بیانی ۽ رنگ ۽ بدل ۽ چہر شیمینی ۽ چیدگی درشان ۽ درو شم

گیش درائی دنت، تو امیں چہرہ شبن گوں نوکیں معنائی پڑ درادیمہ کانت۔ نوکتریں
شاعرانی گورا چہرہ کارمرزیء دروشم آں بگندات۔

ۛ حیالء درینء شگ کنت روچ کاسگء تہا
پرشیت ماہ جمہراں بدن بدن مس رہسراں گوں بود
بدن بدن کہ ساچ بیت بدن کہ بے بلا بدن
آریں مہسراں بدن بدن مس رہسراں (۱۱۸)

ۛ بیا بہ تنگیں کہ خونء ہوشام انت
قدح انت یا کہ پرشتگیں ماہ انت (۱۱۹)

ۛ یاتانی بلوریں تاسء تہا ہر روچ سچاں
من دردء بہشتیں آسء تہا ہر روچ سچاں (۱۲۰)

ۛ زڑیں سمین ربیت کہ مرواردیں رگام
تئی مولمانی نگرہ آں کئے کم نہاد کنت (۱۲۱)

ۛ منی تسلا ہے حشکیں دپارء سیر نہ بیت
کہ باز گزنگ انت تہنائیء مزار بیا (۱۲۲)

ۛ وفاء درس نہ بئے واہگء کتاب نہ بئے
غمء چراغ ترا چوننت ماہتاب نہ بئے (۱۲۳)

ۛ من وتی اہدء تواییں جیڑگاں ار سے کناں
تو چو گواتء بانزلء ہو رء سراً ہم تر نہ بئے (۱۲۴)

ۛ رنجیت زندماں پہ نودی بشارتے
ہوشامء کدہء را کسے آس مان کنت
گند دیدگاں درآمد انت چہ جندء درو شمء
لردیں دلانی آپ کدی سنگران کنت (۱۲۵)

ۛ عاشقی ہارے چا کریں دہرے ملّ اتگ
شہ مُرید آسے لُر دکتگ شیرؔ کسہاں (۱۲۶)

ۛ شیرے زیریں جوئے شگ بیت امروزء
واہگانی وشبو انت دردء وش لسانی انت (۱۲۷)

ۛ چو نیلّیں دریاء نیتء ستکہ چمء کدہ
حیالء جنگل زریت پہ نودے شلیت کلر (۱۲۸)

ۛ بہشت اوستیں ودار ؔ چراگ امریں نیاد
گشّے نہ سپتگیں لال انت ؔ تراشگیں الماس (۱۲۸)

سے سچ ء پیپ تئی بدن چو ریکشان ء چمگ ء
زبان زبہریں دیدگاں حدا حیا لیں رنگ ء بُت (۱۲۹)

سے وتی ارسکیں چاگرد ء نزانے
چیا بچکندگاں بندے سرگ ء (۱۳۰)

سے روزرد ء انارک مستی انت تئی کیف ء شراب ء
بیگاہ ء بدن پرشگیں قدح انت حداء (۱۳۲)

سے رزنی ء تنگے ترمپی ء کچ ء سر نیاتک
تاں نگاہ تا سے زندمان ہو رک ء ہالی نیں
فاضل ء رنگ ء گشتگیں شنیرے آزمان
ماہکاں دوچے نودی ء شنراں گوستگیں (۱۳۳)

سے وتی آواز ء پُشت ء تتکگاں من
وتی آواز ء پُشت ء تتکگاں من (۱۳۴)

سے روچ ء بن گپتگیں برا زانی تھا سہرا باں
من چود یوال ء وتی ساہگ ء پُشت ء واباں (۱۳۵)

نو کتریں پدرتجّء شاعران بلوچی دستونکء لبزیات مزنیں حدّےء گول
 نوکیں معنائ بزانّت آل دیروی داتگ انت۔ نوکیں شعری ترکیب مزنیں کچےء گول
 مزن از می کمالء ٹاہینگ بوتگ انت کہ اچ ایشاں درشاںء امکاناتء تہا گیشی اتلگ،
 حاصل چہرء کارمرزیء نو کتریں شاعران جوانیں وڑےء کارگرانء بلوچی دستونکء
 کار پڑ شاہیگان کرتگ۔

بلوچی دستونکء چیدگی رہند

لبزانکی گالہ بندء درگتء چیدگء توصیف یونانی لبزمبالیں (Symbolon) ء
 چے بیت۔ سمبالیںء بزانّت انت یکجاہ ایرکنگ۔ اے توصیفء بنیاتء دمیگہ لس تصور
 ہمیش بوتگ کہ چیدگء بزانّت یک شے یےء دومی شےء بدل بونگ انت۔ (۱۳۶)
 زبانء بابتء ارسطوء پیش کرتگیں لیکہء چے اے خیالء گیش دیروی کرت، آگشیت کہ چہ
 دپء در آتگیں تواراں ارواہء بیچاڑی پدر بیت، انجو کہ توامیں مردمانی نبشتہی نشان یک
 وڑیں نہ انت ہے وڑے توامیں انسانانی صوتی نشان ہم یک وڑ نہ انت۔ بلے ارواہء بیچاڑیء
 اے توامیں نشان تچکیء پدر کن انت۔۔۔۔۔ آ توامیں انسان آنی تہا یک وڑے انت۔ ہے پیما آ
 شے اوں یک وڑے انت کہ آہانی لیکہی حسابء جہگیری نہ بیت۔ (۱۳۷)

اردو زبانء نامی ایں کو اس ڈاکٹر سہیل احمد خاں چیدگء بُنی راہبندء گیشوار کنانء نویسیٔ کہ:

”لفظ سمبل (Symbol) جس کے لئے اردو ادب میں علامت کی اصطلاح قبول کر لی گئی ہے یونانی لفظ Symbolon سے نکلا ہے اور خود یہ لفظ دو لفظوں (sym) اور (Bolon) کا مرکب ہے، پہلے لفظ کا مفہوم ’ساتھ‘ ہے اور دوسرے کا ’پھینکا ہوا‘ چنانچہ پورے لفظ کا مطلب ہوا ’جسے ساتھ پھینکا گیا‘۔ اصل یونانی مفہوم میں اس کا استعمال کچھ یوں تھا کہ دو فریق کوئی چیز (مثلاً چھڑی یا کوئی سکے) توڑ لیتے تھے اور بعد میں ان ٹکڑوں کو دونوں فریقوں کے درمیان کسی معاہدے کی شناخت کا نشان سمجھا جاتا تھا تجارت کرنے والوں میں بھی اسی طرح کی چیزیں کسی تجارتی معاہدے کی شناخت اور خرید و فروخت شدہ اشیاء کی تعداد کا تعین کرنے کے لئے استعمال ہوتی تھیں۔ اس طرح ’سمبل‘ کا مطلب ہوا کسی چیز کا ٹکڑا جسے جب دوسرے ٹکڑے کے ساتھ رکھا جائے یا ملا یا جائے تو وہ اس اصل مفہوم کو زندہ کر دے یا یاد دلادے جس کا وہ شناختی نشان ہے۔“ (۱۳۸)

شاعریء تہا چیدگ سازیء بندات ماں فرانسء نوزد می کرنء گڈی دہکء بوت۔
(۱۳۹) ایشیء بندات بود لیئرء کرت۔ ورن، لوفورگ، راں بو، ملارمےء والیریء
اے جنزء رادیروی داتگ۔ چیدگ پسندیء جنز چہ فرانسسی زبانء انگریزی، جرمنء
اسپانوی زبانان اتکء سر بوت۔ (۱۴۰) چیدگ سازیء بنداتی شاعرانی بابتء سید

محمد عقیل نبشگ کہ۔

”علامت نگاری کی باضابطہ شناسائی ۱۸۴۷ء میں اس وقت ہوئی جب ایک فرانسیسی شاعر شارل بودلیئر نے اتفاقاً ایڈگراہیلن پوکی تخلیقات کا مطالعہ کیا اور پوکی کہانیوں کا ترجمہ ۱۸۵۲ء میں شائع کیا لیکن اس تحریک کا باضابطہ آغاز ۱۸۸۴ء میں ہوا جب چند زوال پذیروں Decadents نے جن میں پال ولرن، رین بو، اور ملارمے شامل تھے، بالقصد علامت نگاری کو اپنایا۔“ (۱۴۱)

چیدگی جزءِ وتی کنگ ء دیما برگ ء فرانسیسی لبرانک ء گیشتریں لبراننت ء شاعراں بہر زرت ء یک انجیں زمانگے اوں گوستگ کہ پہ اود ء قلمکاراں چرے جزءِ چے وتی دامن ء پھریزگ نہ بوتگیں گپے بوتگ ء چوش گشت بیت کہ نوزد می کرن ء گڈ سری ء بیستمی کرن ء بندات ء کم و گیش تو امیں از مکاراں وڑے نہ وڑے ء چیدگی ’عنصر‘ وتی ازم ء تہا جاہ دات انت۔ (۱۴۲)

چیدگ یک انجیں شعری صنعتے کہ ایشرا شاعر چہ ازل ء کار مرزگ ء انت بلے ایشرا گال بندی جہت نوزد می کرن ء گڈی دہک ء رس ات۔ اول سر ء اے تہنا گوں لبرانک ء بندوک ات، رند ء فلسفہ ء مذہب ء ایشرا وتی سیمسراں جاہ دات ء فلسفہ ء وسیلگ ء ایشی ء ایندگہ علم آنی تہا جاگہ کرت۔ بیستمی کرن ء بندات ء بنی آدمی علم Anthropology، راجمانی Sociology، ء تب زانتی Psychology، ء ایشی ء نیمگ ء حاصیں دلگوشی دات۔ اے علم آں انسان، آئی ہیل ء عادت، رسم ء دود، ربیدگ ء چا گرد ء وانشت انجو گوں ہورت نگاہی ء کرت کہ چیدگ ء پہ نوکیں حیاں ء لیکہ دیما اتک انت، آہاں فکر ء جیڑگ ء ایندگہ نکانی ہمرائی ء شعر ء لبرانک اوں مزنیں

حدےء اثر مند کرت۔ (۱۴۳)

یُنِگ ء چید گانی چار پہنات ء ذکر کرتِگ۔ اے چاریں پہنات آنی گیشوار
ڈاکٹر ابن فرید ء رد ء چوش انت:

”اولا علام نفسی عمل کے فطری ماحصل کی طرح ظاہر ہوتے ہیں

اور لاشعوری رویہ Attitude کی شکل میں ابھرتے ہیں۔ اس

مرحلہ میں علام بہت زیادہ انفرادی اور مبہم ہوتے ہیں، لیکن

لاشعور سے شعور کی سطح پر آنے کے باوجود ان سے نقوش اولین جھلکتے

رہتے ہیں اور ان پر وہ ثقافتی رنگ چڑھا ہوا ہوتا ہے جو قریب

ترین ماحول سے متعلق ہوتا ہے۔ ثانیاً اپنے معاشرتی پہلو میں جو

علام کا تفاعلی Fuctional رخ بھی ہوتا ہے، یہ فرد کی توانائیوں

کو گروہی اعمال کے ڈھرے پر لگا دیتے ہیں۔ اس مرحلے میں

علام کے ساتھ ایک موہوم سا وجدان بھی ہوتا ہے جو نقش اولین

Archetype کے اثرات سے آزاد نہیں ہوتا۔ لیکن بڑے

بڑے گروہوں کو تاریخ کے بدلتے ہوئے دھارے کے باوجود

ایک رشتہ میں منسلک رکھتا ہے۔ ثانیاً اپنے تاریخی پہلو میں علام

مختلف اور متنوع ہیئتوں کے ساتھ سامنے آتے ہیں۔ یہ اختلاف

اور تنوع، امتداد زمانہ اور ثقافت کے ذریعے ہوتا ہے۔ اس مرحلہ

میں علام اس عظیم تندی سے محروم نہیں ہو جاتے جو ان کی ماضی

نے انہیں ابتدا سے عطا کیا تھا۔ رابعا، اپنے وجودی

Outological پہلو میں علام کائناتی حقیقت کو سمجھنے کا ذریعہ

بن جاتے ہیں، انسان اس مرحلہ میں علائم کے ذریعہ کائنات کو سمجھنے کی کوشش کرتا ہے، جو خود اس کے لئے ناقابلِ فہم ہے۔ وہ اپنی ذات میں ایک ابتدا کی ہستی ہوتا ہے، مگر حقیقت کے رابطہ میں آنے کے بعد ایسا محسوس ہوتا ہے کہ جیسے اس کے اور کائنات کے درمیان ایک رشتہ قائم ہو گیا ہے اور وہ اپنے نفسیاتی وسائل کے ذریعہ اس میں عملی شرکت کر سکتا ہے۔ چنانچہ اس پہلو سے علائم فرد کی اندرونی زندگی کے تار چھیڑتے ہیں اور نقوش اولین کے نفسی عمل کا اظہار ہوتا ہے۔“ (۱۴۴)

چوشکہ دستونک گونڈ گری (اختصار) ء ازم انت، پمشکہ چیدگ ء کارمرزی
اے درگت ء مزن کمک کنت۔ شاعری ء تھا چیدگانی اہمیں بستارے بوتگ ء ابیدہم
ایشانی کارمرزی ء پہ حاصیں راہ بندے ٹاہینگ نہ بوتگ، پمشکہ ایشانی تھا ہمک عہد ء
بدلی آیان بوتگ۔ پہ درورگل ء بلبل ء چے ودی بوتگیں اشارت آل ہمک و ہدوتی معنائے
دروشم بدل کرتگ۔ لہز سہر (Red) کدی وشی، ندری ء ترس ء چیدگ بوتگ، کدی
آشوب ء بزانتے گپتگ۔ دستونک ء کوہنیں چیدگانی تھا دیر و حرم، فرہاد و قیس، ساقی و
میخانہ، گل و بلبل، شمع و پروانہ، آشیاں و قفس، بہار، چلگ، سائل، زنداں، قاتل، پاہو،
مسیت، کعبہ، بت خانہ، واعظ، ناصح، ملا، پیر، خنجر، زہم، قافلہ، کارواں، ویرانگ،
گیاباں ء دگہ بازیں لہزانی کارمرزی مزنیں کساے ء کنگ بوتگ۔ (۱۴۵)

بلوچی دستونک ء چیدگانی بازیں بُن ہشت است انت، چوش کہ دستونک
درآمدیں تہرے ء صورت ء بلوچی شاعری ء بہر جوڑ بوت، سری شاعراں فارسی ء اردو
دستونک ء سرجمیں ربیت تچک ء بلوچی دستونک ء دامن ء جاگہ دات انت، فارسی ء

اردو شاعریء تہا سدا نی سالء کامرز بوہو کیں چیدگ گوں وتی بستگیں معنایاں کار گرگ
 بوت انت۔ بنداتی دستونکء تہا ساقی، زاہد، واعظ، قیس، لیلیٰ، شیریں فرہاد، چمن، صیاد،
 قفس گل، کاشانہ، شمع پروانہء ایندگہ بازیں چیدگ کارمرز کنگ بوتگ انت۔ اے
 چیدگانی کارمرزی داں کسانیں مدتےء بلوچی دستونکء تہا گندگ بیت۔ چیزے
 درور بنداتی دستونکء سرشونء بگندات:

ۛ پھ سیر چمن نیک نام آئیگا انت
 گل وغنچہ مست انت کہ جام آئیگا انت (۱۴۶)

ۛ چماں خمار کنتیں، سایا فگار کنتیں
 مارا شکار کنتیں صیادے لوف کنوکیں (۱۴۷)

ۛ من فرہاد نیاں تش و تیر کارگراں
 آہ تاثیر بہاراں ہوں منی وڈ کنان (۱۴۸)

ۛ ساقیا پُر کاں بدے دستء مدار نام خدا
 پیالہ گر نیست بیت، چنکء تہا نوش کنان (۱۴۹)

ۛ خیر بات ساقیء میخانہء خیر
 جام و شیشگء پیمانہء خیر
 ابتدائے شپء بگر تا سحر
 شمع لوٹیت وتی پروانہء خیر

مرچی میخانہ ء واعظ اتلگ
بات سبوء خیر پیمانہ ء خیر (۱۵۰)

ترا نفرت شراب ء چنگ و رباب
منی سجدہ ء جانیں ساقی ء در (۱۵۱)

سے بدئے یک قدح ء ساقی شراب ء سبز رنگین ء
بہاریں مستی ء بیاریت منی بالاد ء گوئیں ء (۱۵۲)

سے حیف ارمانیں زندگی بے کیف
ساقیا! چوش بے خمار مکن (۱۵۳)

بنداتی دستونک گوشانی گورا چیدگانی کارمرزی اندری ساچستی رچے ء پدا دیما
نیا تلگ بلکیں آہاں اردو ء فارسی دستونک ء صدانی سال ء رواج کپتگیں چیدگ گوں وتی
بستکیں معنایاں گیگانی صورت ء وتی شاعری ء بہر جوڑ کرتگ انت۔ پمشکہ آہاں چرے
چیدگ آں چے نوکیں معناء بزانت ودی کرت نکرتگ۔ اصل ء اے چیدگ وتی چا گردی
زندمان ء جھگیری کرت نکرت انت، پرچیکہ بلوچ چا گرداچ ایرانی ء ہندوستانی چا گردے
چٹ ء جئات ہے سوب انت کہ کسانیں مدتے ء پدا و اے رنگیں زنگیں چیدگ چے
بلوچی شاعری ء دامن ء دراتک انت یا ایشاناں ہندی چا گردے جاور حال ء گوں ہمدپ
کنان نوکیں معناء بزانت آں کارگرگ بوت انت۔

بلوچی نوکیں شاعری بنداتی زمانگ ء دیروی پسند جنزے نیل ء اثرات آں وتی

چاگرد کرت۔ دیروی پسندیء میل اصلء روایتی شاعریء برہلاپء زندء راستی آنی
تچکء تچک درشانیء منوگرات، ایشانی گورالبرزانک حاصیں لوٹء گزرانی دزگرگء
وسیلگ ات، پمشکہ ایشاں اچ لبرزانکء شاعریء راجمانیء سیاسی بدلی آرگء واب
دلیست۔ اردوزبانء تہا۶۹۳ءء دیروی پسندیء بنیات ایرکنت بوت۔ (۱۵۴)ء
ایشیء اثرات ماں برصغیرء گوشتک بووکیں گیشتریں زبانانی سراکپت۔ بلوچی زبانء
وتی بنداتی زمانگء اچ اے جنزء اثرزرت۔ بلوچی نوکیں شاعری یک نیمگے ہندی
سیاسی جاوراں اثر آماچ بوت تہ دومی نیمگء دیروی پسند لبرزانکی لیکہء گوں فکری سیادی
یے جوڑینت۔ میرگل خان نصیر کہ بلوچستانء لبرزانکیء دودمانی جنزء سرخیل ات، میر محمد
حسین عنقاۡ آزات جمالدینیء ہمراۡیء چہ درستاں پیش اے لبرزانکی لیکہء چہ اثرزرت۔
پرچیہ لیکہء آژمانگء جاوراںچوش ات انت کہ توامیں برصغیرء برطانوی استعماریتء
ہلاپء آجوتیء جنز برجاہ اتء مردمانی تہاراجی سماء سیاسی آگاہیء سنج پردہ ات۔ دومی
نیمگء اولی میان استمانی جنگء بگرداں دومی جہانی جنگء ہلاسیء توامیں دنیاۡ زومرت
(حساس)ء الس دوستیں لبرزانتء شاعر چرے میلء اثر مندات انت۔ (۱۵۵)
بلوچی شاعری چہ ہمے لبرزانکی جنز لیکہء تچکء اثر مند بوت، اے لیکہء پدء ساچک بوتگیں
شاعریء وسیلگء بلوچی دستونکء بازیں بستگیں چہرء شبن ء چیدگ وتی دامنء
جاگہ دات انت۔ اے درگتء میرگل خان نصیر، محمد حسین عنقا، آزات جمالدینی، ء
کے رند ترء مراد ساحر، اکبر بارکزی ء بشیر بیدارء شاعریء دیروی پسندیء رثنا پگریء
بستگیں لوٹء گزرء شبن ء چیدگانی اثرات تچکیء زرت انت۔ بلوچستان چوشکہ یک
دائی سیاسی ء معاشی جہدےء واہندانت ء ایشیء نوکیں بلوچی شاعری بندرء سیاسی جبرء
ناانصافیء ہلاپء یک محکمیں توارےء صورتء دیما اتک چیا کہ پاکستانء جوڑ

بونگ ۽ پد بلوچ لس ۽ ہلاپ ۽ برجائیں زوراکي ۽ پرورش ۽ جہد ۽ محکمیں سنگرے ۽ جہت ۽ واہندا نت۔

”بلوچی ادب کی بنیاد میں معاشی اور معاشرتی دباؤ، سیاسی جبریت، سماجی گھٹن اور سماجی سطح پر تلخیوں اور محرومیوں کا وہ اینٹ گارا شامل ہے جس پر اس کی فکری عمارت استوار نظر آتی ہے۔ یاد دوسرے لفظوں میں یوں کہا جاسکتا ہے کہ بلوچی زبان و ادب بلوچستان کی معاشی و معاشرتی زندگی اور ذہنی و فکری ارتقاء کا وہ آئینہ ہے، جس میں ہر گزرتے لمحے کا عکس نمایاں ہے۔“ (۱۵۶)

چہ انگریزاں آجوتی ۽ پد بلوچ راج ۽ دل ۽ ہے اوست ۽ اویتاں سرکشنگ ات کہ ظلم ۽ دراجیں سیہ شپ ۽ پد آجوتی ۽ بام وش ۽ وشحالی ۽ امن و سلامتی ۽ مانزمان بیت بلے اے اوست ۽ امیت داں دیراں نہ منت انت ۽ بلوچ چا گرد ظلم ۽ جبر ۽ پدا آماج بوت۔ چرے جاوراں منے لبزانک اوں تچک ۽ اثر مند بوت۔

”اس دور کے ادب میں اس جبر و تشدد کے خلاف پرزور رد عمل ہوا۔ ون یونٹ کے خلاف شدید نفرت کا اظہار کیا گیا۔ جاگیرداری، سرمایہ داری، نوکر شاہی اور ان قوتوں کی سرپرستی کرنے والوں کو بلوچی شاعری میں بالخصوص بہت تند و تیز لہجے میں ملعون قرار دیا گیا ہے۔ بلوچی کی شاعری اس قسم کی نا انصافیوں کے خلاف احتجاج کی صورت میں مزید ابھر کر سامنے آئی۔“ (۱۵۷)

۱۹۵۸ء ۽ تو امیں ملک ۽ مارشل لاجنگ بوت۔ پاکستان ۽ ایندگہ صوبہ آنی وڑا بلوچستان ۽ ہم مارشل لاء ۽ ہلاپ ۽ گہگیری جنز بنا کنگ بوت، اے گہگیری جنز ۽ سوب ۽ نواب

نوروز خان گوں وتی ہمارا ہاں دزگیر کنگ بوت۔ (۱۵۸) مارشل لاءِ سوباءِ بلوچستان ءِ سیاسی سروکائی ہمرائی ءِ بلوچ شاعر، لہزانت ءِ کواس اوں دزگیر کنگ بوت انت کہ ایشانی تہا نامی ایں شاعر ءِ لہزانت میر گل خان نصیر، محمد حسین عنقا، ءِ آزات جمال دینی ءِ ہمرائی ءِ گیشتریں بلوچ شاعر ءِ لہزانت بندی جاہاں بند کنگ بوت انت۔ (۱۵۹)

بلوچ شاعر ءِ لہزانت آں تہنا فکری سرشون ءِ انقلاب ءِ گہگیری ءِ گپ نہ کرتگ بلکیں آہاں وت عملی صورت ءِ سیاسی جبر ءِ نا انصافی ءِ ہلاپ ءِ جہد ہم کرتگ، پمشک آہانی شاعری ءِ تہا کارمرز بوتگیں لہز ءِ خیال آز مانگ ءِ سیاسی جبر ءِ سماجی نابروبری ءِ شادی ءِ دینت۔ غوث بخش صابر ءِ اے تو امیں جاوہر حال ءِ تپاس کنان ءِ نبشتگ کہ:

”سیاست کے نام لیواؤں نے سیاسی رہنماؤں، کارکنوں کو جس طرح تختہ مشق بنایا وہ ہماری تاریخ کا ایک لرزہ دینے والا باب ہے پھر ناعاقبت اندیش حکمرانوں نے غلط قسم کے عناصر کی باتوں میں آکر بلوچستان میں اپنے ہی بھائیوں کو طاقت کے بل بوتے پر روندنا، دارورسن کا بازار گرم کیا، ان سب باتوں نے دلوں میں غبار بھر ڈالا، اس غبار کو، مایوسی کے اس رد عمل کو نا انصافیوں کے اس نتیجے کو شعروں کا روپ ملا، کچھ نے رمز کا سہارا لیا، کچھ نے برملا اظہار کیا، مشکل ہی سے کوئی ایک شاعر ایسا ہوگا جس نے غم جاناں کو غم دوراں کے پردے میں نہ دیکھا ہو۔“ (۱۶۰)

اے ظلم ءِ جبر ءِ مارشل لائی دور داں ۱۹۶۹ء ءِ برجہ منت (۱۶۱) ۱۹۷۰ء ءِ بلوچستان ءِ راصوبہ ءِ بستار دیگ بوت۔ ۱۹۷۰ء لس گچینکاری بوت انت ءِ بلوچستان ءِ نیپ ءِ وتی حکومت جوڑ کرت بلے وا کداریں تاگتاں بلوچستان ءِ حقی ایں راجدوستانی

سرکارء را بر جانی ء نہ اشت ء ظلم ء جبر ء دگہ نوکیں عہدے بنا کنگ بوت۔

”۱۵ فروری کو سردار مینگل کی صوبائی حکومت کو برطرف کر دیا گیا۔ جو صوبے میں چوتھی فوجی کاروائیوں کی بنیاد بنی، اگست ۱۹۷۳ء کو نیپ بلوچستان کی قیادت کو جیل ڈال دیا گیا، اور اس کے ساتھ ہی بلوچستان میں ظلم، تشدد، بربریت اور قتل و غارتگری کے ایسے دور کا آغاز ہوا، جو اس سے قبل کی جانے والی کاروائیوں کے مقابلے میں زیادہ ظالمانہ اور سنگدلانہ تھا۔“ (۱۶۲)

اے سیاسی ظلم ء جبر داں ۱۹۷۷ء ء یک وڑا بر جاہ منت، اے زمانگ ء شاعری سرجم ء ہندی سیاسی جاورانی چا گرد ء وتی در شان ء کنت۔ ”چو شیں نگیگیں ء بد حالیں جاورانی ہرجان بوتگ ء باوجود بلوچی شائری ء مستریں ء اہمیں حاصیت ایش انت کہ اے دل پروشی ء بے وسی ء مارشانی بر ہلاپ بھیسہ، یکین، امیت، رجائیت ء واہند انت کہ آجذبگ ء ارماناں ء امیت ء واہگاں پہ گیمرگ ء نٹیل ایت ء آزند ء شوہاز ء جہد ء سکین ء مارشاناں ودی کنت۔“ (۱۶۳)

اے دور ء بلوچی شاعری حاص دستونک ء تہا کارمرز بوتگیں شبین ء چیدگ گیشتر ہے سیاسی پڑدر ء دین گوشت بنت۔ شاعراں وتی اندری ء نفسی اڑاندانی نسبت ء دری جاور حال ء نیمگ ء حاصیں دگوشی داتگ۔ گہگیری ء مزاجمتی در شان داب ء گوں سیاسی جبریت ء ہلاپ ء ہواریں راجی جیڑہ ء سنگینی آں ارزشت دیان ء انچیں چیدگی زبانی کارمرز کرتگ کہ آوہد ء لوٹ ء گزر ہم بوتگ۔ اے چیدگانی وسیلگ ء یک نیمگہ دری جابریں واکانی کار ء کرد ء عکس کشی کنگ بوتگ تہ دومی نیمگ ء ہندی سیاسی دروہ بازیں سروک ء غیر انسانی ء غیر اخلاقی System ء دولیں دروشم بلوچ اس ء دیم ء

آشکارہ پدر کنگ ء شعوری جہد ہم کنگ بوتگ۔

بنداتی دور ء دستونک ء نسبت ء اے دور ء دستونک ء تہا کارمرز بوتگیں چیدگ
 وتی ابری رنگ ء تہا گوں وتی چا گرد ء جاوراں نزیک ء ہمگر پنج انت ء اے دور ء شاعران
 اردو ء فارسی عہدی دستونک ء بدل ء ہما ز مانگ ء رثنا پگریں شاعری ء تہا کارمرز
 بوؤ کیں چیدگان ء وتی ہندی سیاسی ء راجمانی جاور حال ء درشانی ء درگت ء وتی شاعری ء
 بہر جوڑ کرتگ۔

ۛ سیاہیں شپ ء انجام جلشکوکیں سحر بیت
 ترنپے صدف ء حکم ء مانیت گوہر بیت (۱۶۴)

ۛ باگ ء تہ زیان رست بلے تا کرتچ شت
 روک آس کنج کنج ء کتگ نیں گرازشت (۱۶۵)

ۛ چشم کتہ کم مئے روزی ء صیاد
 لنقہ ے دنت اگہ پہ سردردے (۱۶۶)

ۛ آسیت بام راستی ء، دروگ ء شپیں دل ء
 تنگہ دو تنگہ ایت ء کٹیں رود رود بیت (۱۶۷)

ۛ نرگراز آدروہگ انت ہجکیں شداماں پہ گلے
 پانپایاں پہ جی ء ہپگم ء کھدر بستگ (۱۶۸)

سے ستلگیں شپ دلء دوتاں ستر بال بدنت
برانز نور آس اتگ بامیء تامور نہ بیت (۱۶۹)

سے قاتل و خون واریں شپ کٹیت
گل کنانء سحر ہم کیت انت (۱۷۰)

سے سیاہ جبیں شپا ستر وس کت
تئی گنوکانی بے توار نہ کت (۱۷۱)

سے شپ چرے فوج چو مدگ شنگنت
پدراہ کوہ بن و تلار نہ بیت
نا سنگ انت کہ شپ چراگانی
تا دو سد سالء بیر گار نہ بیت
مشکل انت چو شپء مرگ اکبر
دانکہ دستا تئی سگار نہ بیت (۱۷۲)

سے پرورش دنت آدم وریں شپ زادگانی لشکرء
تہنا جنگئے نیت وزہم واسپرانی ماہکان (۱۷۳)

ہُنء چہ گڈیں ہما، زلمء محکمیں دستاں
کہ زندء باگء بھارانی گر نچھاں سندانٹ (۱۷۴)

ہمدتے کوکرانی بُرنی گرانیں
درست کتنت پون آپسرء گونگء (۱۷۵)

ہڈیھ ء مان رتگ انت باروٹی!
منے دوارجاہ باریں چون بیت انت (۱۷۶)

ہھنپ بازیں اے دھرء دھکاں کارء
زمینء سورگیں مارا کشاں کت (۱۷۷)

ہمانداشتہ پدا ما تہاروکیء را آس
بامء تلام بیت، شپء جون روچ بیت
رژنء گروک ء شل کہ زہینیت تہاریء
آس ء را بام ٹھاہ کہ رہ شون روچ بیت (۱۷۸)

ہچوش عطا بیت کہ شپء شار بہ بیت ماہء ستر
روچ پہ شاریء اندیم بہ بیت چوش نہ بیت (۱۷۹)

ۛمڪء را مسڪ مڪش، جورء آسى نہ گشت
چراغء شپڪدگء روجء حاكى نہ گشت (۱۸۰)

ۛزندء غمء حلالاں، توجيل و راهے نيست
مے سيہ شيانء زاناں، ہجر صبا ہے نيست (۱۸۱)

ۛشپ ستر سیاہ ء تہارماہ گروناک بہ بيت
بامے برمش ايت بلے شپ جتیں نادراہء بگش (۱۸۲)

ۛچوپلء روچکوارچء، گردئے گوں روجء رژنء
چوکوہء مانہ کنزیں، تامئے سرانت سلامت (۱۸۳)

ۛزلء تاموریں شپء رند، رژنء سہب کيت انت مجيد
پہ بلوچاں کلگی انت دراج کشیں اے ودار (۱۸۴)

ۛکوهنگ ء شال ء بيلہ، زر ء بدن ء تياب
برت انت بُنگی چہ تو ڈونڈواریں رسترء
شمے ناستگیں دیار ء بگ ء شومتگیں ڈگار
کرت انت وڈال ء ارجان ہون واریں شچرء (۱۸۵)

اے دورء دستونک گوشانی گؤرا چیدگی درشان گیشتر دری (خارجی) اڑے
 جیڑہ آنی رنگء دیما آتنگ انت، دری جبرء ناگیگیء جاور حال چیدگی درو شمء پیش
 کنگ بوتگ انت۔ اے دورء گیشتریں چیدگ دیمر وی پسند لیکه رثنا پگریء کارمرز
 کرتگیں معنایاں ہم گرئچ انت پمشکھ وانوکء سرء تچکء ایشانی رسانک میتیں۔

” آزادی کے بعد خوابوں، آرزوؤں اور آدرشوں کے پورا نہ

ہونے کے نتیجے میں جنم لینے والی بلوچ قوم دوستی اور وطن دوستی کی

اس نئی اور پہلی لہر نے بلوچی شاعری میں دھرتی اور اس کے مظاہر

سے والہانہ محبت اور شدید وابستگی کی ایک صورت پیدا کر دی۔ جس

سے بلوچ شعرا کے ہاں کہیں بلند اور دو ٹوک انداز میں اور کہیں

علامتی اور استعاراتی پیرائے میں اس صورتحال کے بارے میں

ایک ملا جلا اظہار ملتا ہے۔“ (۱۸۶)

ہشادء دہکء پد بلوچی لبزانکء درشانی رنگء تہا بدلیء سما کپیت۔ اے

بدلیء پڑ درا ہندیء میان استمانی سیاسیء راجمانی بدلیء اثرات آنی ہمرائی شعرء لبزانکء

تہا یک رنگیء اوشت آماچیء سوب ہم است ات انت۔ بلوچستانء سیاسی، راجمانیء

چا گردی پرشتء پرورشء سوبء نوکیں پدرتچء شاعروتی ذاتء اندری جیڑہانی نیمگء

دلگوش بوت انت۔

دیمر وی پسندء رثنا پگریانی برہلاپ نوکیں شاعراں وتی یکتائیء مارشتء

زورء دستونکء تہا بازیں نوکیں لبزیاتء چیدگ کامرز کرت انت۔ حیاتء کامز ماس

ء بازیں ندرگ (مظاہر) گوں انسانی فکرء مارشتء انچو ہمدپ کرت انت کہ دریا،

ہوٹگ، جمبر، دژچک، کوہ، سنگ، ساہگ، روتاپ، ریکستان، گوات، آس، ریک،

حاک، دَنز، کتاب، کشار، کوچک، دریگ، دروازگ، پدیا نک، انسانی بدن ۽ وڑا
 سُمر پُر ۽ درکگ ۽ سماش دات ۽ مردم ۽ روج ۽ سر ۽ تپتگیں درچک ۽ وڑا وتی وجوداں
 کریا بے ۽ سما کرت۔ انسانی زند ۽ وهد پ ۽ وهد بدل بوؤ کیں چاڑ ۽ حیاں آل دستونک ۽
 لبزیات ہم اثر مند کرتگ پمشکھ انچیں چیدگ ۽ لبزیات کہ چہ دستونک ۽ تب ۽ مزاج ۽
 درلیکگ بوتگ انت دستونک ۽ بہر جوڑ کنگ بوت انت۔ (۱۸۷)

نو کتریں دستونک ۽ درچک، جنگل، سنگ برف، شہر، تاک، شاہ، روتا پ، روج،
 دھوت، زمین، گوات۔ مار، دریگ، دیوال، دمک، کپودر، ماہیکانی، شپ ۽ دگہ بازیں لبز
 وتی تازگیں چیدگی رنگانی تہا دیما ہتگ انت۔ اے لبزانی ارزشت ایش انت کہ اے وتی
 چاگرد ۽ نشوند ارانت ۽ زمین ۽ بو ۽ باس ۽ رنگ ۽ وانوک ۽ سر کن انت۔ (۱۸۸)

ہشتاد ۽ دہک ۽ پد آیو کیں شاعراں بلوچی دستونک ۽ رانویں راہ ۽ دراں چہ آشنا
 کرت۔ چیدگی درشان دری چاگردی جیڑ بانی ہمرائی ۽ انسان ۽ اندری پرشت ۽ پروش ۽
 مانگیشیں جیڑہ ۽ جبرگانی صورت ۽ دیما اتک انت، میان استمانی فکر ۽ جاہ ۽ مقامیت ۽
 ہواریں انسانی لیکہانی جاہ ۽ فردیت ۽ دری جیڑ بانی بدل ۽ تہی مارشت ۽ جز بگ ۽ بے
 چاڑے ۽ درشانی رنگ دیما آرگ بوتگ انت۔

”راجی پرشت ۽ پروش ۽ شنگ شانگی ۽ سبب ۽ ----

مرچگیں شازی ۽ توکا آشوب ۽ انقلاب ۽ بیا ۽ بخیر کم ۽ شازانی وتی
 تہی ۽ داخلی اڑاند بزاں ذاتی ۽ نفسیاتی ویل ۽ وا کہہ گیشتر دیما آئیگا
 انت۔ اجتماعی ۽ راجی شازی ۽ سپر مرچاں پدا فرد ۽ تہی ۽ ذاتی
 اڑاندانی ۽ روایتی عشق ۽ عاشقی ۽ پجارانی نیمگ ۽ سر جنان انت کہ
 اودا جیڑہ چڑوا یوکی، گستاہی، بے وی ۽ لا چاری، ناایتی ۽ دلپروشی ۽

سورت ۽ دیمآ آگ ۽ انت۔“ (۱۸۹)

نوڪتریں شاعری ۽ چیدگانی کارمرزی چہ وتی گوشت ۽ شاعری ۽ چٹ ۽ جتانیں
معنا ۽ بزانت آنی دروشم ۽ گندگ کیت۔ اے دور ۽ شاعر پہ وتا جتانیں درشان داب ۽ نوکیں
رنگ ۽ بھیری ۽ سوب مندیں جہدی ۽ سما دینت۔ چیدگی کارمرزی ۽ دروراں بگندات۔

۽ مانشتنگ چار نیمگ ۽ درد ۽ تہاری ۽
مہرانی آزمان پہ یک ماہی ۽ زرایت
چاگرد ۽ پیروزو انت ہمہ رنگیں جاورے
اے زندمان چو کینسر ۽ نادراہی ۽ زرایت (۱۹۰)

۽ بُن کپتنگ ہر درچک ۽ جگرگوں سبزیں تاکاں
مہر ۽ شبوگوں پلانی باس ۽ روک انت (۱۹۱)

۽ اوماہ وتی رژن ۽ بکن تالان زمین ۽
تارونکی ۽ مانشتنگ ماں انسان ۽ جبین ۽ (۱۹۲)

۽ تہاری ۽ غم ۽ لشکر چراغ تہنا انت
چہ رژن ۽ آس جاہ ۽ در چراغ تہنا انت (۱۹۳)

۽ تو ویر انت روک کتگ ۽ وت چدا چہ رفتگ ۽
اے چراغ ۽ روک کتگ پروانگ ۽ گرین بدن (۱۹۴)

ہیا گند کہ اوستانی نازرکیں عصا پرشتگ
 بیا گند کہ ہالیک انت کچول صداہانی (۱۹۵)

ہچے زانت کسے رازء اے زیدء چنالانی
 شانتل پدا باہوٹ انت بے ساہکیں ٹالانی (۱۹۶)

ہداء مارشتء بابء کئے بہ ٹکیت
 گناہگار آگہ انت دربارواب انت (۱۹۷)

ہ نہ گھمریت نہ سبزیت چہ یمیں امیتے
 بیا کہ ٹنء دلء مرچی آس چاریناں
 کچراں چرت انت امیتانی رگ
 چے بری زہریچک باز انت ماں لداں (۱۹۸)

ہ پدانی ارواہ خون شنز انت
 سفر مئے کانچء زمانگء انت (۱۹۹)

ہ خون کوہانی سرا بالا انت
 آسء دمکانی تہا تگ بستگ (۲۰۰)

سے چو مہ بیت کہ شپ دلاں جاگہہ بکنت
 ہور ہیں مُرگاں گوں پیکارے کنیں
 زندمانی ء کشارجاہ مہتل انت
 نوکیں ٹہل ء داب ء سینگارے کنیں (۲۰۱)

سے من چینک چین وتی واہگانی گیدی ء
 بہ بیت کدوہے نسیب ء منی دل ء مُرگاں (۲۰۲)

سے اے نودی شنز ء کوشی لہمی شیکگ پُرسی واہی انت
 کجا سبزنت چنال ء شاہ کجا نازینک جنت شکر
 تو چونیں دوستے ء ہمسارے ء درد وارے ء
 تئی پیرزگاہ ء درچک ء ساہگ ء ہم پہ من کنٹک پر (۲۰۳)

سے ہر کجا بسمَل ما لوٹ ات کہ دم ء بالا کنیں
 پل ات انت بے رنگ ء بوہیں درچک ات انت بے ساہگیں (۲۰۴)

سے ساہ کشت بلے گنگ ء کور انت
 کئی دوا لگتہ باریں درچکاں (۲۰۵)

سپر شگیں داراں کجا بارت نوں مستر آپ انت
شاگ ایرجیگ انت منی چہ سرء سر بر آپ انت (۲۰۶)

سے اے وہدء ہرچی بدل کت بلے نگاہاں تئی
ہما گلاب انت، ہما بالو انت، ہما دیوال
چراگء کسہ انت، ہوریء موسم انت ء شپ انت
چو کاگدے ء نبشتہ کتگ کی ء دیوال (۲۰۷)

سے شپء کروچ زرء ماں بدار، اسپ سوار
چو دل نہ جیڑاں کدی سر مچار، اسپ سوار (۲۰۸)

سے بزرگیں بلبلاں پلانی طلب رنجینیت
بزرگیں بلبلاں پلانی طلب رنجینیت (۲۰۹)

سے المء اے شپ کٹیت، روچ ء بادشاہی کٹیت، ڈیھ ء شادمانی بیت
واہگ ء کفن ما کہ ہون ء چرگاں ششتنگ، کسہ یے نبشتہ بیت (۲۱۰)

سے ماہکان ء پتچ انت دروازگ
روچ باریں چہ وہدء وابء کیت (۲۱۱)

سے نوں و بس انت خدایانی جنگ و جدل
نو بہ کپ چہ سرء آزماں داشگیں (۲۱۲)

سے نہ مٹیت انت منی 'کعبہ' چراگ چوشہ مرید ہجر
اگاں زلمء سیاہیں شپ ہما انت ء بدیں چا کر (۲۱۳)

سے رَمگ گنجگیں الم گار ء زیان بیت
بہ بیت گرکء کہ ہمبل وھدے شوانگ (۲۱۴)

سے گوات منی پلانی مہ بر تاکاں
سرجمیں درچکانی ہنر تاکاں (۲۱۵)

سے دانکہ شپانی رہبری آسر نہ بیت مجیب
ہر صحبء پاکیں دامنء تلوار لیب دنت (۲۱۶)

سے ستلگ گشے تہنائیء مئے تیوگیں بازار
پلانی غماں بل ء برو کنٹگاں نژار (۲۱۷)

سے شپ جتانی چراگ روک نہ بنت
ہر کس ء دیم صحب بہر نہ بیت (۲۱۸)

ۛ لٹ ھشک انت ریکبارانی
ھور روت جگہیں زراں گواریت (۲۱۹)

ۛ یات کانت چراگ ء شپ بالو
لوگ ء پشت کپتگیں مناسفرء (۲۲۰)

ۛ باندا کدوہء نقش اول ٹالاں چہ گار بنت
داں کہ اے شہرء گوات کپوتانی محریں (۲۲۱)

استیں بلوچ شاعر پہ وتا جتائیں درشان داب ء جتائیں آہلی ء شوہازگ ء جہد
کنگ ء انت، مروچگیں دستونک ء درشانی دروشم چہ وتی گوست ء دستونک ء چٹ ء
جتائیں رنگے ء انت، نوکتریں شاعری حاص دستونک نوکیں زبان ء بیان رنگی ء جوڑشتی
سیمسراں گوزان انت، اے نوکیں بیان رنگ ء چہ نوکیں چیدگی درشانے ودی
بونگ ء انت، نوکیں چیدگی درشان ء تہا ذاتی یا اثر وت ء ٹاہینتگیں چیدگانی کارمرزی ء
نیل گندگ بیت۔ بلے چوش نہ انت کہ ذاتی چیدگانی رسانک وانوک ء نہ بیت
پرچیکہ اے تو امیں نوکیں چیدگ گوں وتی ’تلازم‘ آں دیما آئیگ ء انت۔ نوکتریں
شاعراں بازیں لبزاناں چیدگی دروشم بخشاگ، اصل ء اے نوکیں چیدگ استیں انسانی
چا گرد ء جاوہر حال ء ودی کرتگ انت۔ ہشاد ء دہک ء پد بلوچ چا گرد یک سیاسی پرشت
ء پروشی سیمسراں گوستگ، اے پرشت ء پروش ء اثرات زند ء ہمک تک ء سر ء کپتگ
انت۔ چد ء پیش شاعری گیشتر گوں بلوچ سیاست ء بندوک بوتگ بلے سیاست ء پڑ ء
بخاہی (مرکزی) کیوئی ء لیکہی ہمگر نچی (ہم آہنگی) ء نہ بونگ ء سوب ء لبزانک ء تہا
ہم بے بخاہی (غیر مرکزیت) ء مارشت ء سرکشگ ء ہواریں لیکہی ء حاصیل کمٹنٹ

یے بدل ۽ ہمک شاعر ۽ پہ وتا جتانیں راہ ۽ درانی شو باز ۽ در (خارج) ۽ بدل ۽ وتی اندر (داخل) ۽ نیمگ ۽ سفر بنا کرتگ۔ (۲۲۲)

”بلوچ راجی زرمبشت ۽ پڑا اگاں یک پلوئے منے
راجدر بر جہانی سیاست ۽ گوں ہور وتی چا گرد ۽ لوٹ ۽ گزرائی
فہمگ ۽ نامرادر آتنگ انت تہ دومی نیمگ ۽ منے لبرانٹ ۽
دانشور ہم لبرانک ۽ جہانی ۽ استمانی سنج ۽ سماء چہر بہر بوتگ انت۔
ایشاں وتی لبرانکی کد و بالاد ۽ پاگ ۽ پڑکا ۽ علمی زائنکاری ۽ دستار
سیاست ۽ تیچ ۽ ولاں گوں ہمگر نچ کتگ انت، پمشکا سیاسی
پرشت ۽ پرورش ۽ گوں بچی ۽ لبرانکی پرشت ۽ پرورش ۽ بہر ۽ بانک
ہم گوں ترندی ۽ دیما اتنگ۔ چریش ۽ ہوریں بلوچ لبرانکی چا گرد
ونڈ چنڈیں سیاست ۽ دنز ۽ مجانی ہرجان بوتگ۔“ (۲۲۳)

نوکیں دستونک ۽ لس میل تچک ۽ دری (خارجی) جیڑہانی درشان ۽ صورت ۽
دیما اتنگ ایشی ۽ تہا کارمرز بوتگیں چہر، شبن ۽ چیدگانی کارمرزی اوں گیشتر گوں دری زند
۽ ایشی ۽ چست ۽ ایراں ہمگر نچ بوتگ پمشکہ چیدگانی کارمرزی ۽ باز جاہ ۽ یک رنگی ۽ سما
کپیت۔ بلے نوکتریں دستونک ۽ داں مزین حدے ۽ پہ وتا جتانیں درشان داب ۽ آہلی ۽
پدجی کرتگ، نوکیں لبریات گوں نوکیں چیدگی درشان ۽ دیما آوڑتگ انت، چہر ۽ شبن ۽
کارمرزی ۽ عمل اوں مزین حدے ۽ دیما برگ بوتگ، نوکیں جوڑشت، مارشت ۽
جزبگ ۽ نوکیں تلگ (سطح) دیما آرگ بوتگ انت۔ استیں دستونک ۽ چیدگی کار
مرزی در ۽ نسبت ۽ گیشتر گوں انسان ۽ اندر ۽ ہمگر نچ انت، پمشکہ دستونک ۽ بیان
رنگ ۽ لبریات ۽ تہا نوکی ۽ سمدینت۔ بلوچی دستونک داں مزین حدے ۽ پہ وتا نوکیں
چیدگی درشان ۽ کارمرزی ۽ سوہین گندگ ۽ کیت۔

دروشمی تجربت

شعری درشانءِ پہ دروشمءِ اہمیں بستارے است پہ ہمک شعری درشانءِ دروشم
یےءِ لوٹ بیت ایں۔ ہے ہیئتءِ وسیلگءِ شاعروتی فکرءِ خیالءِ پیش کنت۔ دروشم
شاعرءِ فکر، مارشت، تصور، تجربت ءِ جم دیست (مشاہدہ) ءِ پہ بدنءِ ارزشت داریت۔
شاعر چنائیں ہم فکرءِ خیال ءِ مارشتی ءِ درشانی رنگ دیگءِ حاتراپہ وتادل تبیں دروشم یے
شوہاز کنت۔ دروشمءِ لغوی بزانت جاور، صورت ءِ ساخت انت۔ صاحب فرہنگ آصفیہ
(۲۲۴) ءِ صاحب نور لغات (۲۲۵) ءِ دروشمءِ بزانت چوش دیگ بوتگ۔

۱: صورت، شکل، چہرہ مہرہ

۲: ڈول، ساخت، بناوٹ، دھج

۳: حال، حالت، کیفیت، ڈھنگ، طور، طریق

ماں انگریزی لہز انکءِ دروشم ءِ تہرءِ پہ Form ءِ لہز کارمرز بیت۔ دروشم یک
باز بزانتیں ءِ ہشت تکیں لہز انکی گال بند ایت، ایشی ءِ گیشتگیں ءِ بستگیں بزانت یے
نیست۔ دروشم وتی بستگیں (محدود) گال بندی بزانت ءِ ردءِ یک انجیں دروشم ایت کہ
ازمکاروتی جز بگ ءِ خیالانی درشانءِ پہ کارمرزے کنت، بلے شاہگانیں بزانت ءِ
دروشم، تکنیک ءِ درشان داب ءِ ہم چاگرد کنت۔ (۲۲۶) زانت کار ءِ کوآسانی گورا
دروشم ءِ بزانت ءِ توصیف ءِ دیگری گندگ بیت۔ جہل ءِ لہتیں دروردیگ بیت۔

حفیظ صدیقی، خیال:

”کسی نظم کا وہ خارجی پیکر۔۔۔ جو نظام، قوافی، مصرعوں کے طول کی یکسانیت یا عدم یکسانیت، کسی مصرعے یا شعر کی تکرار اور کسی وزن خاص کی شرط وغیرہ سے معین ہوتا ہے۔“ (۲۲۷)

عارف عبدالتین :

” (ہیئت) ابلاغ کی وہ مخصوص طرز ہے جسے ہم اپنے مذکور مقصد (خیال بشمول جذبے کی ترسیل) کے حصول کے لئے برتتے ہیں اور واضح ہے کہ اس میں اظہاری سانچے کے طور پر خاص صنفِ ادب کا انتخاب، اس کے لئے مناسب الفاظ کا چناؤ، احسن تکنیک کی تجویز اور منفرد اسلوب کی تعین کو کسی طور نظر انداز نہیں کیا جاسکتا۔“ (۲۲۸)

ڈاکٹر عبداللہ :

”صورتِ ذہنیہ سے لیکر صورتِ نوعیہ جسمیہ تک جو کچھ ہے وہ فارم ہے، اصل وہ جذباتی تحریک ہے جس نے ادیب یا شاعر کو کچھ لکھنے پر مجبور کیا۔“ (۲۲۹)

سید احتشام حسین :

”ہیئت اپنے وسیع مفہوم میں ایک طرف تو وہ طریقِ اظہار ہے جو فن کار استعمال کرتا ہے اور دوسری جانب جذبات سے بھرا ہوا وہ پراثر اور کسی حد تک مانوس اندازِ بیان ہے جو شاعر اور سامع کے درمیان رابطہ اور رشتہ کا کام دیتا ہے۔ اس میں زبان، زبان کی

آرائش، اثر اندازی کے تمام طریقے، مواد کے تمام سانچے، حسن اور لطافت پیدا کرنے کے تمام ذریعے اور ان سب سے بڑھ کر مواد کے ساتھ ہم آہنگی کا احساس دلا کر ایک مکمل فنی نمونہ پیش کرنا سبھی شامل ہے۔“ (۲۳۰)

شمیم احمد :

”شعری ہیئت ایک مخصوص طرزِ اظہار ہے۔ جس کی اپنی ایک قابلِ شناخت ظاہری شکل ہوتی ہے جو کسی مخصوص نظام کے تحت تشکیل پاتی ہے۔ شعری ہیئت کی تشکیل کا نظام یا توقوافی کی کسی مخصوص ترتیب (مثلاً غزل کے تمام ثانی مصرعوں کا ہم قافیہ ہونا) پر مبنی ہوگا یا ابیات (مثلاً مثنوی میں ہر دو مصرعوں کا ہم قافیہ ہونا) پر مشتمل ہوگا، یا مصرعوں کی تعداد (مثلاً مسمط کی مختلف شکلیں) پر انحصار کرے گا یا توقوافی کی نفی (نظمِ معری) یا مصرعوں کے ارکان میں کمی بیشی (آزاد نظم) سے ترتیب پائیگا۔ اسے مختصراً ہم یوں کہہ سکتے ہیں کہ ہر شعری ہیئت قابلِ شناخت ظاہری شکل ضرور رکھتی ہے جسے ہم دیکھتے ہی فوراً پہچان لیں کہ یہ فلاں ہیئت ہے۔“ (۲۳۱)

برزءِ داتگیں درورءِ حوالگاں چہ دروشمءِ بابتءِ کواس ءِ زائیکارانی فکری دیگری
ءِ سماکپیت۔ اے دیگری ءِ بنیاتی سوب دروشمءِ گیشیتگیں دروشمی ءِ نہ بیگ انت۔ دروشمءِ
کار پڑءِ تکنیک، آہل، لہزیات ءِ شعرءِ دگہ صنعت اوں ہوار کنگ بوتگ انت کہ اے
گالبد ءِ گیش اڑین انت۔

پہ دروشمء خیال بنی ارزشتے داریت، از مکارء ذہنء وہدے حیا لے کیت تہ آ
 ایشیء جوانیں وڑےء درا نگاز کنگ لوٹیت چوشکہ خیال یک ندیستگیں جز بگےء نام
 انت پمشکہ ایشیء وتی در شانء پہ زانگیںء در ی قابےء لوٹ بیت۔ از مکار یک انجیں
 قابےء شوہاز کنت کہ اے مقصدء پہ کار مرزگ بہ بیت، چوشیء دروشم و دی بیت۔ انجوش
 کہ ارواہ بید بدنء وتی ہستیء درا نگازء کرت نہ کنت ہمے وڑا خیالء جز بگء در انشت
 بید دروشمء بوت نہ کنت۔ ارواہء بدنء یکجائیء چہ زندگیء ظہور بیت ہمے وڑا خیالء
 ہیئتء یکجائیء از م و دی بیتیں۔ (۲۳۲)

دروشمء بابتء لس خیال ہمیش انت کہ دروشم از مکارء ذہنء پیسرء است
 بیتء آ ایشیء در شانء از مء ساچشتء وسیلگء کنت ایں، بزاں ہمک ساچشتی
 تجربت دروشمء وتی ہمرائیء کاریت۔ اے درگتء ڈاکٹر سید عبداللہ نویست کہ:

”تجربہ جب اظہار کے قالب میں ڈھلتا ہے تو عموماً اپنی ہیئت،
 وزن، آہنگ اور صورت خود اپنے ساتھ لاتا ہے، لیکن اس صناعی
 میں شاعر کے شعور کو بھی دخل ہوتا ہے اور یہیں سے قصد کی سرحد
 شروع ہو جاتی ہے۔“ (۲۳۳)

دروشمء بابتء دگہ حیا لے ایش انت کہ از مکار وتی پسندء لوٹء پدا ایشانی
 گچینء کنت، پدا ایشاں بُرء برینء تکء گچنء پد جوان ترین دروشمے دیگء جہد کنت
 بزاں از مکار پیسرا جیڑیتء پدا وتی در شانء پہ دروشم یے شوہاز کنت۔ اے خیال اے
 حاترا ہم مٹگ بوت کنت کہ ہمک شاعر شعوری صورتء پہ وتی در شانء دروشم
 شوہازیتء وتی ذاتی پسندء پدء ایشیء تہا بدلی کاریتء وتی خیال، جز بگ یا مارشتء
 در شانی صورتے بخشیت۔ (۲۳۴)

دستونک چوش کہ یک شعری تہرے (صنف) ءِ ایشی ءِ وتی جتا نیں دروشم
یے۔ بلے دستونک گوشیں شاعراں و ہد پہ و ہد دروشم ءِ تجربت کرتگ ءِ دستونک ءِ بیان وڑ
ءِ ایشی ءِ کار پڑ ءِ تہا گیشی ءِ شاہیگانی آرگ ءِ جہد کرتگ، چوشکہ یکشلیں دستونک، آزات
دستونک، سلہیں دستونک (معری غزل) ءِ دگہ دگہ۔ دستونک ءِ بستگیں بحر آنی تہا
بازیں شاعراں اثر و تا گیشی آؤرتگ ءِ چوش دستونک ءِ تہر ءِ تہا تجربت کرتگ اے ربیت
اوں مارا فارسی دستونک ءِ تہا گندگ کابنت۔

دستونک ءِ بستگیں راہ بند ءِ تہار د ءِ پیشرد گیشتر دومی بند ءِ گد سر ءِ کابنت بلے لہتیں
شاعراں پیشرد ماں شعر ءِ میانجی ءِ آؤرتگ۔ فارسی زبان ءِ شاعراں حاصیں وڑے ءِ
مولانا جلال الدین محمد بلخی ءِ اے تجربت کرتگ ءِ آئی ءِ اے پیہیں دستونک باز جوان
انت پہ درور چیزے شعرے بگندات :

ای یوسف خوش نام ما، خوش می روی بر بام ما

اے در شکستہ جام ما، ای بر بریدہ دام ما

ای نور ما، ای سورما، ای دولت منصور ما

جو منی بند در شور ما، تا می شور انگور ما

ای یار ما، عیار ما، دام دل خمار ما

پاوا مکش از کار ما، بستاں گرو دستار ما

ماں شعر ءِ اولی گال ءِ نام، بام، جام، دام، ہم قافیہ انت، ماں دومی گال ءِ نور،
سور، منصور، شور ءِ انگور، ہم قافیہ انت۔ ماں میانجی ءِ قافیہ ءِ آرگ ہر کسی کار نہ انت چیا کہ
اے پیہیں پیشرد ءِ وزن ءِ شعر گام ءِ برابر کنگ ءِ چہ ابید شعر ءِ باز روان کنت ماں فارسی
زبان ءِ مولانا رومی، سعدی شیرازی ءِ حافظ شیرازی ءِ ماں وتی شعری دپتراں اے رنگیں

گال باز آؤرتگ۔ (۲۳۵)

واجه عبدالحکیم حقگو آولی بلوچ شاعرانت کہ آئی ء دستونک گوشى ء ربیّت ء تہا
دستونک ء بستگیں راہبند ء چہ در دروشمی تجربت ء بنیات ایر کرت، اے درگت ء آئی ء اے
شعر پہ دروردیگ بنت۔

ۛ مہ بئے مغرور وتی روچا پہ مال و قوم و آپریچا
بچار ’ آ ‘ دور سریں کوچا کہ حالت سوزناک ء بیت
نصیحت حقگو ء ایشنت پنا مرداں کہ دگوشنت
خدا ترس و سراہوشنت کنت آ، تاک ء واک ء بیت (۲۳۶)
یا اے شعر ء بچارات:

ۛ دگوش بکن او بے وفا، داں بام سارے ہر شپا
تئی قصر و ماڑی ء دپا نریں توارے کنت غریب
من کپتگاں چو بے دراء، ظالم چہ پرواہیں ترا
ماں گوہر و سردی ء سرا چوں بام سارے کنت غریب
اے دل پہ مہرنگ ء زری چوں نہ وپسنت چمبری
تا وہدے واب ء گوں پری بوس و کنارے کنت غریب (۲۳۷)

اولی دستونک ء تہا ہمک شعر ء میان ء پیشرد ء کارمرزی گوں مزن از مکاری
کنگ بوتگ کہ بلوچی دستونک ء تہا دروشم ء اولی تجربتے ء صورت ء دیما اہتگ۔ دومی
دستونک ء ہم شعر ء میان ء پیشرد ء آرگ ء جوانیں تجربتے گندگ بیت۔ آدم حقانی ء ہم
ہمے وڑیں دروشمی تجربت کرتگ۔ آئی شعری دیوان درون ء تہا چوشیں بازیں شعر دست
کپیت کہ آئی ء دستونک ء بستگیں راہبند ء چہ درنشتگ انت ء اے وڑے بلوچی دستونک ء

تہادر وشمء تجربت کرتگ۔ چیزے درور بگندات۔

دوست اچ گلاں تازگ ترانت اچ سمبراں بارگ ترانت
 اچ بلبلاں چابک ترانت دوست مورء نقشیں بانزلے
 مود کنلیں چم کنجلیں لنت سہر دنناں چوٹلیں
 رک مملیں دپ شکلیں دوست کرامگانی شانتلے
 لڈی چو کبگا بگوری ملی چو صیداں کہسری
 گڈء بہارانا چری دوست سردء راستیں شاطلے
 گشتگ شپی چو دلبرا دوستی منء ہست انت ترا
 آدم پہ حقانی درا ہر شپ بحن یک باگلے (۲۳۸)

اے دستونکء اولی شعرء تہا تازگ ترانت، بارگ ترانت، چابک ترانت
 دستونکء میانجیء ردء پیشردء کارمرزیء جوانیں نمونگ انت اچ ایشیء شعرگیش
 واناک جوڑ بوتگ، ہے پیادومی شعرء تہا کنلیں، کنجلیں، چوٹلیں، شکلیں، پیشردء
 تکرار چنوز بیانی ودی کرتگ۔ سہی شعرء نگوری، کہسری، چری، ہے پیما کہرباندء تہا
 دلبرا، ترا، دراء پیشردگول مزنازمی کمالء کماہگ بوتگ انت۔ چدء پداے ربیت
 جوانیں وڑےء دیما برگ نہ بوتگ بلے جی آرملاء لہتیں دگہ شاعرانی گورا ہے پیما
 تجربتء چیزے درور گندگ بیت۔ جی آرملاء یک دستونکےء چندے شعر بگندات:

مسکء سیاہی، بیکء سیاہی، یا بہ بیت سیاہی شپء
 تئی شپارء شنگیں ملگور دات پدا گواہی شپء
 نیلیں آزماں، ماہء استار، کچی گلکار، مہگلء شار
 کرنء کلماٹ نشنگ رہچار کئے بدنت دراہی شپء

شب تہارانت، بے مہارانت چو کہ ہمنا کیں نہارانت
اے گنوک انت لائک اش بستگ بیتگنت راہی شبء

ماں سری گال ءُ سیاہی، گواہی، ہم قافیہ انت، ماں دومی گال ءُ استار، گلکار، شارءُ رہچار ہم
قافیہ انت، سبی گال ءُ تہار، بے مہار، ءُ نہار، ہم قافیہ انت۔ (۲۳۹)
نو کتریں عہد ءُ شاعر منیر مومن ءُ گورا ہے رنگیں تجربتی ءُ درورے بگندات:

اوتاگ سدانت اوستانی تو حال نہ گپتگ دوستانی
کاگد نہ کلوہ قاصد نہ نپر تو باریں مسافر چے دیستگ
ماحق ءُ زمیں راہ دیستگ ما دروگ ءُ روکیں ماہ دیستگ
ما شیر کتگ ہر راستیں جبر تو باریں مسافر چے دیستگ
ما مست کتگ اے کل امروز بے چنگ ءُ رباب بے ساز ءُ سرور
چے بیتگ باریں تئی آسر تو باریں مسافر چے دیستگ
ما پلاں توانے بخشتاگ بیگواہاں نشانے بخشتاگ
ما آپ کتگ ہر کوہیں جگر تو باریں مسافر چے دیستگ
اے دل گوں زہیراں قبر کتگ بچھی کہ نہ بوتگ صبر کتگ
نیادی ءُ شگ مئے فکر ءُ ہنر تو باریں مسافر چے دیستگ
بے رسم ءُ رواج ءُ دودشتیں ہر پیم زمین ات رودشتیں
میڈینت مدام ماسنگ ءُ سرتو باریں مسافر چے دیستگ (۲۴۰)

دستونک ءُ ہمک جتک ءُ اولی شعر ءُ رد ءُ پیشرد ءُ کارمرزی ءُ شعر ءُ آہل باز برز کتگ۔ منیر
مومن ءُ گورا دستونک ءُ دروشتی تجربت ءُ دگہ جوانیں دروشتے مستزاد ءُ رنگ ءُ گندگ
کیت کہ واجہ ءُ فارسی شاعر خواجہ شمس تبریزی ءُ تجربت ءُ پد ءُ نوشگ۔ یکیں بحر ءُ تنگ

پروشتگ ء ایشی ء تہا دو دستونک گوں جتا نیں پیشرداں نبشتگ، بلوچی دستونک ء تہا
چوشیں تجربت دگہ کسے ء گوراگندگ نہ بیت۔

ے نالان انت دگہ رنگے مرچی اے دل ء شانتل دردانی سفر گرانت
ماسستگ ء دور دات انت زہیرانی درہیں بانزل واترکن دو برگرانت
بس واہگ ء نیادی ء زردانی بہ بیت سودا مہرانی بدل چے بیت
تئی گوہریں زہیر ء مئے بے مٹیں غمانی مل پہ تنگہ ء زر گرانت
اے گٹ ء ربد کشک انت، اے کوہ تئی رہ شون ہو کمیں برو دیم ء
داں پادروانت تئی، داں ہست انت دلانی ہل اے راہ ستر گرانت
نیادانی شپ ء منزل چنت قرن ہما دیم انت! اوستانی قدم پرشت انت
برجاہ نہ متگ نوں نادراہیں دل ء تہمبل اے صبر پہ برگرانت
تئی سوچنیں دردانی عکس ء چوں زبان کشیت گون من تہ نہ بیت قصہ
سگینیں شپانی غم نازر کیں صباہ ء پُل تئی مہر ء جبر گرانت (۲۴۱)

شعر ء ابرمی رتیج سر ء داں تانسر ء انجو برجاہ انت کہ وانوک ء تجربت ء ہیج سمانہ
بیت، اگن شعر روانی ء گوں وانگ بہ بیت تہ دو دستونک آنی سمانہ بیت، بلے اصل ء منیر
مومن ء یکیں تنگ ء تہا دروشتی تجربتے کنان ء مزن از می کمال ء گوں جتا نیں رد ء
پیشرداں دو دستونک نبشتگ۔

دستونک ء تہا دگہ دروشتی تجربتے آزات دستونک ء صورت ء کنگ بوتگ،
اے تجربت ء بنیات نوزدی کرن ء نیامی دہک ء اردوزبان ء ایر کنگ بوت۔ مظہر امام
آزات دستونک ء اولی شاعر منگ بیت، آئی شعری دیوان ”زخمِ تمنا“ ۱۹۶۱ء ء چھاپ
بوتگ کہ ایشی ء تہا آئی آزات دستونک اول ہوار انت۔ (۲۴۲) مظہر امام ء آزات

دستونک ء پابند دستونک ء درو شم ء تہنا یک تپاوتے دیما آؤرتگ۔ آوتی نوشتانک
 ”آزاد غزل پر ایک نوٹ“ ء تہنا نویسیٹ۔

۱: آزاد غزل بھی ایک ہی بحر میں ہوتا ہے۔

۲: اس میں مطلع بھی ہوتا یا ہو سکتا ہے۔

۳: اس میں مقطع بھی ہوتا ہے یا ہو سکتا ہے۔

۴: اس میں بھی قوافی و ردیف کی جھنکار اس طرح پیدا ہوتی ہے جس طرح

پابند غزل میں۔

۵: اس میں بھی ہر شعر علیحدہ اکائی ہوتا ہے یعنی مضمون و مطلب کے اعتبار

سے اپنی جگہ مکمل۔

۶: پابند غزل ہی کی طرح اس میں بھی اشعار کی تعداد کی کوئی قید نہیں۔

۷: مسلسل نظم کی طرح مسلسل آزاد غزل بھی ہو سکتے ہیں۔

۸: آزاد غزل میں بھی اسی نوعیت کے مضامین اور خیالات نظم کئے جاسکتے

ہیں جس طرح کہ پابند غزل میں، یعنی عاشقانہ، فاسقانہ، متصوفانہ، ترقی پسندانہ، جدید

حسیات وغیرہ وغیرہ۔“ (۲۴۳)

ماں بلوچی زبان ء ہم آزارات دستونک ء ربیٹ گندگ بیت، بلے اے

درگت ء باز کارکنگ نہ بوتگ۔ بلوچی زبان ء آزارات دستونک ء بابت ء پروفیسر صبا

دشتیاری و تی خیال چوش دیما آؤرتگ۔

”ماں بلوچی لپے کاری ء ہم آزارات دستونک نوکی بنگیج بوتگ ء منی چماں ایو کا یک آزارات

دستونکے گوشتگ کہ واجہ غنی پرواز ء پر بستگ، اے آزارات دستونک لبزانکی کاروان تربت ء

تا کبند کاروان نمبر ء چھاپ ء شنگ بوتگ۔“ (۲۴۴)

واجه غنی پرواز آزارت دستونک ۽ دروشم ایش انت :

تاں دل دوستی ۽ آس ۽ نہ تپیت آپ نہ بیت

ہجر آساپ نہ بیت

تیوگیں زند پکار انت ماں زر ۽ لنجین ۽

گوہر قیمتی ماں آپ ۽ سراتاپ نہ بیت

رند پد ۽ شربچارات بلے دیما بروات

آپ سرادیرگیں باز آپ نہ بیت

حشکیں جو پاگ نہ بیت ہچ کسی درد ۽ درمان

تانکہ آیین مہ بیت مچکدگ ۽ چاپ نہ بیت

بیا کہ سبزینیں درہیں دشت ۽ نگور دیماں یلاں

قوم پہ کجگ ۽ سیرلاپ نہ بیت (۲۴۵)

واجه غنی پرواز ۽ چد ۽ ہم آزارت دستونک ۽ بازیں تجربت کرتگ بلے ماں بلوچی ۽ اے

تہر ۽ را حاصیں دیروی نہ رستگ ۽ بلوچ شاعر اے نیگ ۽ دلگوش نہ بوتگ انت البت

اے درگت ۽ لہتیں شاعر اں دلگوش دیان ۽ ماں بلوچی چیزے تجربت کرتگ کہ ایشانی تہا

یک نامے واجہ صبا دشتیاری نیگ انت۔ آئی آزارت دستونک ۽ نمونگ ماہتا ک

لہزانک ۽ تاک ۽ چھاپ بوتگ۔ پروفیسر صبا دشتیاری ۽ آزارت دستونک ۽ تہانیکہ بحر ۽

تنگ ۽ پابندی کنگ بوتگ ۽ نیکہ رد ۽ پیشرد ۽، البت ہمک شعروتی جتا نیں یکتائی ۽

معنائی پڑ دردار انت۔ شعر ۽ درور ۽ بگند ات۔

ہ تئی جتائی ۽ ہار ارسانی

منی بالاد ۽ ملتہ چچو

باریں تو زند ء نوکیں رہسراں
 من ء تھتال ء بانزلاں بندے؟
 من تئی دا تگیں درہیں واہاں
 وتی قبر ء سرون ء شک کناں
 تو ہما درد بخشاگ دلبر!
 من چہ دگنیا ء گرسٹ ء آجو
 انگٹ بیگاہاں سرگیں، تو منی
 دل ء دروازگ ء سمارے گوزے
 من ء گوں تو گلگ نہ انت ہمبل
 دوداں ارماں پاہو ء درتک انت
 اے صبا ء دل ء گنوکیں کہ
 عمر ءے گوازینت بے وفاء پہ (۲۴۶)

آزات دستونک ء تجربے منظور بسل ء شعری دیوان ’آپ رنگ‘ ء تھاواں
 گندگ بیت، بسل ء وتی شعر ء تھا تنگ (بحر) ء پاسداری نہ کرتگ بلے تو امیں شعر ء
 پیشرد ء پابندی گندگ بیت، ہمک شعر چو پابند دستونک ء وڑاوتی یکتائی ء جتانیں معنا
 دار انت۔ بسل ء آزات دستونک ء درور ء بگند ات:

مہنوء انجیر ء ساہگ یا مرید ء بر تنگ ایں داگانی دریاہیں نشان
 مرچاں مارا دیر پرینیت تئی نزکی ء دیریں گمان
 نیا دمہر ء مہرا رواہ ء زہیرانی طلب
 تئی ہے یکیں نشانی ء مناکت بے نشان

زندگی نہ گدگی انت یک وڑے بیت پُرء بند
 دریگت یے مادل بہ وارتیں وارتگ ات تو کہ زبان
 زیریت سنجیں سمین مہنا سرگیں پل سرپنت
 کیل بنت و ہدے تئی بچکند گانی زا پران
 نو بتے انجیں کہ ساہ ء ساہگ ء کسہ نہ بیت
 چے دگہ لوٹیت ترا بسمل، وتی جند ء بز ان (۲۲۷)

آزات دستونک ء بلوچی شاعری ء تہا رواج دیگ ء منظور بسمل ء کرد چہ
 درستاں برز انت، آئی شعری دیوانے 'ساج' ء نام ء چھاپ بوتگ کہ ایشی ء تہا آئی ء
 آزات ء سلہیں دستونک (معری غزل) ہوار انت۔

”منظور بسمل ء اے نوکیں کتاب کہ ایشی ء تہا آزات دستونک انت،
 بلوچی لبز انک ء تنے و ہدی ایں بنداتی ٹیکی انت، اے نوکیں ٹیکی ء
 تہا ہر یک آزات ء (معری) دستونکے ہے رنگ ء کما یگ
 بوتگ کہ ہر یک شعر ء بندے ء جتائیں قصہ گندگ بیت کہ روتگ
 نئے ماں گوست ء کہنیک ء سک انت۔“ (۲۲۸)

’ساج‘ ء تہ ء آزاتیں دستونک آئی تہا رد ء پیشرد ء پابندی کنگ بوتگ بلے چہ
 بحر ء وزن ء آزات انت، و ہدیکہ سلہیں دستونک بحر ء وزن ء تہا انت بلے چہ رد ء پیشرد ء
 آزات انت۔ اے وڑے بلوچی لبز انک ء اے اولی سرجمیں تجربتے گشت بیت کہ کتابی
 درو شم ء دیما اہتگ۔ ’ساج‘ ء چیزے گچینی آزات ء سلہیں دستونک ء درو شم بگند ات۔

در اہیں دنیا زرے ء لا پ ء انت

زندگی گز انیں بوجیگانی تہا

روچ نامحرمانی سترء کنت
 ساہگاں وش وش ء کنزینیت
 کایاں کبرء سرء منی بالو
 ستلگیں بانزلاں وتی چارنت (۲۴۹)
 ے وہء مکسک چومو کو ء تندء پر گو ستگ
 آپ چہ بندء پر گو ستگ
 منے دنیا پہ کرداراں اندیم نہ بیت
 انجیں ترو نے مانش ء ہندء پر گو ستگ
 درد ء نہنگیں کور کجا بیت کچ ء کساس
 ہار پہ ہارء رند پہ رندء پر گو ستگ (۲۵۰)

اے آزارت دستونک دو تنگ ء بحرء تہا نویسگ بوتگ، ایشی ء تہا پیشردء
 پابندی ہم کنگ بوتگ۔

ے تئی یات گوں منانت، منی درد گوں ترا
 منے نسیب ے وڑ انت
 ابرے رنگ ء نور تالان برے نودبنت سباہی
 منی واہگ ء گناہ انت (۲۵۱)

ے حشکیں تاکانی پیا
 گوات ء گوں انت بنی آدم

بسل آس ء روک مہ کن

کاہ ء بوچ کدو ہے بنت (۲۵۲)

اگاں من زندگاں تہ پرس ء کس مروت ء منیت

اگاں نہ مر تگاں منی نپس مروت ء منیت

ہے مناں، ہے منی گس انت پرشنگیں

نہ بیت کسی ء واک ء وں مروت ء منیت

منی نسیب واجہ ء گس ء کچک

نہ دنت کس ء آس ء جس مروت ء منیت

گشت کہ آجونی اوں بندی یے پہ بسل ء دل ء

گشت پیچ نہ بیت کبس مروت ء منیت (۲۵۳)

ہواریں صورت ء بلوچی دستونک ء تہا دروشمی تجربت منیلے ء صورت ء دیما
نیا تلگ، بنداتی شاعراں اے درگت ء چیزے تجربت کرتگ بلے اے کارگیشتر
انفرادی صورت ء بیتگ۔ آزات دستونک ء سلہیں دستونک ء تجربت ہمک شاعر ء نہ
کرتگ۔ صبادشتیاری ء گورا ایشی ء چیزے درورگندگ بیت کہ رند تر ء منظور بسل ء ہے
ربیت داں حدے ء دیما برتگ ء ساچ ء دروشم ء بلوچی شاعری حاص دستونک ء تہا
دروشمی تجربت ء جوانیں بنیا تے ایر کرتگ، بلے آزات دستونک ء ربیت ء را بلوچ
شاعراں حاصیں دلگوشی ندا تگ ہے سوب انت کہ دستونک ء تاریخ ء ایشی ء بازیں درور
گندگ نہ بیت۔

سرشونات

- 1 : عبداللہ احدا خاں، خلیل، اردو غزل کے پچاس سال، تا کدیم ۱۹
- 2 : ہمیش ، تا کدیم ۱۹
- 3 : ہمیش ، تا کدیم ۲۰
- 4 : بحوالہ ہمیش ، تا کدیم ۲۴
- 5 : ہمیش ، تا کدیم ۲۴
- 6 : شبلی نعمانی، شعر العجم، جلد پنجم، مطبع معارف اعظم گڑھ، ۱۹۶۱، تا کدیم ۳۳
- 7 : وقار رضوی، ڈاکٹر، تاریخ جدید اردو غزل، طبع دوم، اسلام آباد، نیشنل بک فاؤنڈیشن، تا کدیم ۲۶
- 8 : ناشاد، ارشد محمود، ڈاکٹر، اردو غزل کا تکنیکی، ہستی اور عروضی مطالعہ، لاہور، مجلس ترقی ادب، اشاعت اول اگست ۲۰۰۸، تا کدیم ۵۹
- 9 : شیمہ رضوی، اردو غزل اور اس کا فکری و فنی نظام، اتر پردیش، لکھنؤ، سرفراز پریس، ۱۹۹۰، تا کدیم ۲۰
- 10 : انصاری، اختر، غزل اور غزل کی تعلیم، لاہور، مکتبہ عالیہ، ۱۹۸۷، تا کدیم ۶۵۶۴/
- 11 : دشتیاری، صبا، گل کار و چکنکار، تا کدیم ۳۹۳۸/
- 12 : ہمیش ، تا کدیم ۴۰۳۹/
- 13 : عنوان چشتی، آزادی کے بعد دہلی میں اردو غزل، دہلی، اردو اکادمی، ۱۹۸۹، تا کدیم ۱۹
- 14 : مسعود حسین خاں، مقدمہ شعرو زبان، حیدر آباد، عثمانیہ یونیورسٹی، ۱۹۶۶، تا کدیم ۴۰
- 15 : عبداللہ، سید، مباحث (جلد دوم) دہلی، کتب خانہ نزیریہ، ۱۹۶۸، تا کدیم ۲۷۸
- 16 : وزیر آغا، اردو شاعری کا مزاج، علیگڑھ، ایجوکیشنل بک ہاؤس، ۱۹۷۴، تا کدیم ۲۴۶۲۴۵/
- 17 : سلیم اختر، پروفیسر، نگاہ اور نکتے، لاہور، ۱۹۶۸، تا کدیم ۱۶۸
- 18 : عنوان چشتی، آزادی کے بعد دہلی میں اردو غزل، تا کدیم ۱۸
- 19 : عبداللہ، سید، مباحث، تا کدیم ۲۶۸۲۶۷/
- 20 : دشتیاری، صبا، گل کار و چکنکار، تا کدیم ۴۰
- 21 : دشتیاری، صبا، انگریز و اہلک، کراچی، سید ہاشمی ریفرنس کتابخانہ، ۱۹۹۹، تا کدیم ۵۷
- 22 : یوسف حسین خان، ڈاکٹر، اردو غزل، لاہور، القمر انٹرپرائزرس، تا کدیم ۲۲

- 23: وزیر آغا، ڈاکٹر، غزل اور جدید اردو غزل (مضمون) جدیدیت کا تنقیدی تناظر، مرتب، اشتیاق احمد، لاہور، بیت الحکمت، ۲۰۰۶ء، تا کدیم ۲۶۷
- 24: دشتیاری، صبا، گل کار و چکنکار، تا کدیم ۴۲۴/۱
- 25: عابد علی عابد، البیان، لاہور، سنگ میل پبلی کیشنز، ۲۰۰۳ء، تا کدیم ۱۱۱
- 26: علمی اردو لغت (جامع) مرتبہ، وارث سرہندی، لاہور، علمی کتب خانہ، ۱۹۸۷ء، تا کدیم ۴۵۱
- 27: فرہنگ تلفظ، مرتبہ، شان الحق حقی، اسلام آباد، مقتدرہ قومی زبان پاکستان، طبع دوم ۲۰۰۲ء، تا کدیم ۲۹۸
- 28: نذیر احمد، پروفیسر، تشبیہات اقبال، لاہور، اقبال اکادمی، ۱۹۷۷ء، تا کدیم ۳
- 29: سہیل احمد خاں، ڈاکٹر، ادبی اصطلاحات، لاہور، جی سی یونیورسٹی، ۲۰۰۵ء، تا کدیم ۲۱۲
- 30: محمد سجاد مرزا بیگ، تسہیل البلاغت، تا کدیم ۱۲۷
- 31: ام کلثوم، ڈاکٹر، شاہ لطیف جی شاعری میں تشبیہء استعارہ، کراچی، شاہ لطیف چیئر، ۲۰۰۰ء، تا کدیم ۵۴
- 32: عابد علی عابد، البیان، تا کدیم ۸۰
- 33: بحوالہ، عابد علی عابد، البیان، مولانا روحی، دبیر العجم، تا کدیم ۲۲۶
- 34: عبدالحمید ایران نژاد، جی آرماء شاعری (نوشتا نک) ماہتا ک سچکان گوادر، نومبر ۲۰۰۸ء، سال ۵، تاک ۴، تا کدیم ۱۹
- 35: بحوالہ، عابد علی عابد، البیان، تا کدیم ۱۶۵
- 36: محمد سجاد مرزا بیگ، تسہیل البلاغت، تا کدیم ۱۳۶
- 37: نجم الغنی، بحر الفصاحت، تا کدیم ۷۱۸
- 38: ہمیش، تا کدیم ۷۱۹
- 39: محمد سجاد مرزا بیگ، تسہیل البلاغت، تا کدیم ۱۲۹
- 40: عابد علی عابد، البیان، تا کدیم ۱۱۵
- 41: محمد سجاد مرزا بیگ، تسہیل البلاغت، تا کدیم ۱۲۷
- 42: عابد علی عابد، البیان، تا کدیم ۸۸
- 43: مولانا عبدالرحمان، مراۃ اشعراہ، لاہور، ۱۹۵۰ء، تا کدیم ۱۲۶
- 44: بحوالہ، عابد علی عابد، البیان، تا کدیم ۷۶
- 45: عنقا، محمد حسین، روکیں پل، تا کدیم ۳۱
- 46: ہمیش، تا کدیم ۳۵
- 47: ہمیش، تا کدیم ۵۶
- 48: ہمیش، تا کدیم ۶۰

- 49: ہاشمی، سید، برتگلیس بیر، تاکدیم ۲۹
- 50: ہمیش، تاکدیم ۶۱
- 51: ہاشمی، سید، تراپکنین ترمپ، تاکدیم ۳۷
- 52: ساحر، مراد، چھال، کراچی، سید ہاشمی اکیڈمی، تاکدیم ۱۳
- 53: ہمیش، تاکدیم ۵۵
- 54: ہمیش، تاکدیم ۶۸
- 55: ہمیش، تاکدیم ۷۸
- 56: ہمیش، تاکدیم ۸۶
- 57: شاد، عطا، شپ سحرانندیم، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، تاکدیم ۱۴
- 58: ہمیش، تاکدیم ۷۵
- 59: ہمیش، تاکدیم ۱۲۰
- 60: مومن، منیر، نگاہ باطن، سفر، پسنی، میراث پبلی کیشنز، تاکدیم ۱۳۶
- 61: مومن، منیر، دریاچکے ہوشام انت، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، تاکدیم ۵۰
- 62: مومن، منیر، استار شپاد، گردانت، تاکدیم ۹۰
- 63: قاضی، مبارک، شاگ ماں سبزیں سانوڑ، گوادر، درد پبلی کیشنز، تاکدیم ۵۱
- 64: ہمیش، تاکدیم ۷۶
- 65: وفا، گل محمد، مبادہ، تاکدیم ۴۷
- 66: عابد، ابراہیم، شاہیم، تاکدیم ۵۰
- 67: ہمیش، تاکدیم ۸۷
- 68: بیدار، بشیر، گور بام، تاکدیم ۱۶
- 69: بیدار، بشیر، کریاب، تاکدیم ۹۲
- 70: بسمل، منظور، آپ رنگ، تاکدیم ۷۲
- 71: بسمل، منظور، سانجارو، ۷۰
- 72: ہمیش، تاکدیم ۷۱
- 73: میر عمر میر، منی ارواہ گیا بانے، تاکدیم ۱۲
- 74: یوسف حسین خاں، ڈاکٹر، اردو غزل، تاکدیم ۱۲۸
- 75: بجوالہ، جابر علی سید، استعارے کے چار شہر، ملتان، بیکن ہاؤس، ۱۹۹۴، تاکدیم ۸۴
- 76: سہیل احمد خاں، ڈاکٹر، ادبی اصطلاحات، تاکدیم ۲۱۴

- 77: ہمیش، تاکدیم ۲۱۴
- 78: عابد علی عابد، البیان، تاکدیم ۷۹
- 79: ممتاز حسین، ادب اور شعور، کراچی، اردو اکیڈمی سندھ، تاکدیم ۱۰۱
- 80: علامہ روجی، دبیر العجم، تاکدیم ۲۲۷
- 81: عابد علی عابد، البیان، تاکدیم ۲۲۴
- 82: ہمیش، تاکدیم ۱۹۷
- 83: نجم الغنی، بحر الفصاحت، تاکدیم ۷۹۱
- 84: سجاد مرزا بیگ، تسہیل البلاغت، تاکدیم ۴۳
- 85: جلال الدین احمد، سید، نسیم البلاغت، تاکدیم
- 86: جابر علی سید، استعارے کے چار شہر، تاکدیم ۲۵
- 87: علامہ روجی، دبیر العجم، تاکدیم ۱۰۵
- 88: عابد علی عابد، البیان، تاکدیم ۱۹۵
- 89: جابر علی سید، استعارے کے چار شہر، تاکدیم ۸۵
- 90: ملا فضل، درپشوکیں سھیل، شوباز کار، فقیر شاد، زیڈ اے پرنٹرز، مارچ ۲۰۰۳، تاکدیم ۲۳۲
- 91: ہمیش، تاکدیم ۳۲۰۳۱۷
- 92: جام درک، درچین، پولکار، بشیر احمد، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، دومی چھاپ ۲۰۰۶، تاکدیم ۲۸
- 93: ہمیش، تاکدیم ۳۸
- 94: ہمیش، تاکدیم ۵۶۵۴/۱
- 95: سمونیلی مسست، مٹھا خان مری، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، باراول مئی ۱۹۹۱، تاکدیم ۸۷
- 96: ہمیش، تاکدیم ۲۰
- 97: جام درک، درچین، تاکدیم ۴۵
- 98: عنقا، محمد حسین، روکیں پل، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، تاکدیم ۳۳
- 99: ہمیش، تاکدیم ۵۱
- 100: ہاشمی، سید، شکلیں شہجو، تاکدیم ۶۷
- 101: ہاشمی، سید، انگریز ونگل، تاکدیم ۷۲
- 102: ہمیش، تاکدیم ۵۰
- 103: ساحر، مراد، چپھال، تاکدیم ۱۴
- 104: ہمیش، تاکدیم ۶۰

- 105 : شاد، عطا، روچگر، تاکدیم ۳۵
- 106 : ہمیش، تاکدیم ۳۸
- 107 : ہمیش، تاکدیم ۳۵
- 108 : ہمیش، تاکدیم ۳۵
- 109 : شاد، عطا، شپ سحرانندیم، تاکدیم ۳۲
- 110 : ہمیش، تاکدیم ۳۵
- 111 : ہمیش، تاکدیم ۱۲۲
- 112 : دشتی، کریم، دل ز ریت بولان، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، تاکدیم ۲۳۵
- 113 : بارکزی، اکبر، روچہ کئے کشت کنت، کراچی، آرات جمالدینی اکیڈمی، تاکدیم ۱۱۳
- 114 : حقگو، عبدالحکیم، اومان، جولائی اگست، تاکدیم ۳۰
- 115 : بیدار، بشیر، کریاب، تاکدیم ۵۵
- 116 : ہمیش، تاکدیم ۱۲۱
- 117 : گوادری، استاد عبدالحجید، نیتیں سگار، تاکدیم ۲۶
- 118 : وفا، گل محمد، مبادہ، تاکدیم ۲۶
- 119 : ہمیش، تاکدیم ۶۲
- 120 : قاضی، مبارک، شاگ ماں سبزیں سانوڑ، تاکدیم ۷۰
- 121 : مومن، منیر، نگاہ باطن سفر، تاکدیم ۷۰
- 122 : ہمیش، تاکدیم ۱۲۷
- 123 : ہمیش، تاکدیم ۱۳۷
- 124 : مومن، منیر، دریا چنکے ہوشام انت، تاکدیم ۴۵
- 125 : ہمیش، تاکدیم ۷۰/۶۹
- 126 : مومن، منیر، استار شپادۂ گردانت، تاکدیم ۱۴
- 127 : ہمیش، تاکدیم ۱۴
- 128 : بسمل، منظور، آپ رنگ، تاکدیم ۸۴
- 129 : ہمیش، تاکدیم ۹۸
- 130 : ہمیش، تاکدیم ۱۰۶
- 131 : میر عمر میر، منی ارواہ گیا بانے، تاکدیم ۱۸
- 132 : مجاہد، مجیب، سازۂ آواز، گوادر، گام پبلی کیشنز، تاکدیم ۹۹

133: فرار، قاسم، منی چندے دستونک، لچ، گوادر، گام پبلی کیشنز، تا کدیم ۹۲

134: علیم، عابد، دیگر، دریگ، بالو، تربت، بلوچستان اکیڈمی، تا کدیم ۱۱

135: داد، علی جان، درو، باپ، گوادر، گام پبلی کیشنز، تا کدیم ۱۷

136: ابن فرید، ڈاکٹر، علامت کا تصور، مشمولہ، علامت نگاری، ترتیب، اشتیاق احمد، لاہور، بیت الحکمت،

۲۰۰۵، تا کدیم ۷۵

137: علوی، خالد، جدید غزل کے رجحانات، تا کدیم ۱۲۷

138: سہیل احمد خان، ڈاکٹر، علامتوں کے سرچشمے، مشمولہ، علامت کے مباحث، ترتیب، اشتیاق

احمد، لاہور، بیت الحکمت، ۲۰۰۵، تا کدیم ۱۱۳

139: ممتاز الحق، ڈاکٹر، جدید غزل کا فنی سیاسی و سماجی مطالعہ، تا کدیم ۹۰

140: ہمیش، تا کدیم ۹۲

141: محمد عقیل، سید، ڈاکٹر، علامت نگاری کی تحریک، مشمولہ، علامت نگاری، تا کدیم ۱۷۱

142: بدایونی، ضمیر احمد، ادب میں اشاریت کی تحریک، مشمولہ، علامت کے مباحث، تا کدیم ۱۴

143: ابن فرید، ڈاکٹر، علامت کا تصور، تا کدیم ۵۹

144: ہمیش، تا کدیم ۶۴

145: علوی، خالد، جدید غزل کے رجحانات، تا کدیم ۱۳۰

146: صابر، عبدالرحیم، صابر، گفتار، تا کدیم ۱۶۸

147: حقگو، عبدالحکیم، اومان، فروزی، ۸۱، س، ۱، ش، ۱، تا کدیم ۱۸

148: شمیم، اسحاق، اومان، نومبر/دسمبر ۱۵، تا کدیم ۱۱

149: ہوت، قاسم، اومان، جولائی ۵۷، تا کدیم ۱۹

150: بلوچ، ناصر، اومان، ستمبر/اکتوبر ۵۸، تا کدیم ۲۲

151: بیکس، دوست محمد، اومان، مئی/جون ۵۸، تا کدیم ۲۲

152: حقگو، عبدالحکیم، اومان، جولائی/اگست ۵۸، ش، ۱، ۸۷، س، ۸، تا کدیم ۳۶

153: ہوت، قاسم، بلوچی، دسمبر ۶۵، تا کدیم ۱۶

154: ہوت، قاسم، بلوچی، نومبر، ۶۶، تا کدیم ۲۶

155: ہزار، واحد، بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۵، تا کدیم ۷۷

156: ہمیش، تا کدیم ۴۵

157: جمالدینی، عبداللہ جان، پاکستانی معاشرہ اور بلوچی ادب، پاکستانی معاشرہ اور ادب، کراچی

، پاکستان اسٹیڈیو سینٹر، ۱۹۸۷، تا کدیم ۱۴۱۱۴۰

- 158 : بگٹی، محمد عزیز، پروفیسر، بلوچستان سیاسی کلچر اور قبائلی نظام، لاہور، فکشن ہاؤس، ۱۹۹۵ء، تا کدیم ۲۹
- 159 : جمال الدینی، عبداللہ جان، پاکستانی معاشرہ اور بلوچی ادب، تا کدیم ۱۳۱
- 160 : صابر، غوث بخش، بلوچی ادب، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۱۹۹۹ء، تا کدیم ۹۵
- 161 : بزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، تا کدیم ۵۱
- 162 : بگٹی، محمد عزیز، پروفیسر، بلوچستان سیاسی کلچر اور قبائلی نظام، تا کدیم ۳۲
- 163 : بزدار، واحد، شاہیم، تا کدیم ۱۶۳
- 164 : نصیر، گل خان، گرند، تا کدیم ۱۶۳
- 165 : عنقا، محمد حسین، توار، تا کدیم ۷۷
- 166 : جمال الدینی، آرات، رژن، تا کدیم ۱۴۴
- 167 : ہاشمی، سید، شکیل شہجو، کراچی، سید ہاشمی اکیڈمی، تا کدیم ۵۳
- 168 : ہمیش، تا کدیم ۵۸
- 169 : ہمیش، تا کدیم ۸۸
- 170 : بارکزئی، اکبر، روجء کئے کشت کنت، تا کدیم ۷۳
- 171 : ہمیش، تا کدیم ۱۱۰
- 172 : ہمیش، تا کدیم ۱۱۳/۱۱۲
- 173 : ہمیش، تا کدیم ۱۵۶
- 174 : ساحر، مراد، پاهار، کراچی، آرات جمال الدینی اکیڈمی، تا کدیم ۶۰
- 175 : ہمیش، تا کدیم ۷۸
- 176 : ساحر، مراد، زرء مراد، تا کدیم ۳۹
- 177 : ہمیش، تا کدیم ۱۷۷
- 178 : شاد، عطا، شب روچگر، تا کدیم ۶۲
- 179 : شاد، عطا، شب سحر اندیم، ۳۱
- 180 : ہمیش، تا کدیم ۱۱۹
- 181 : بیدار، بشیر، گور بام، تا کدیم ۳۷
- 182 : بیدار، بشیر، کریاب، تا کدیم ۴۰
- 183 : ہمیش، تا کدیم ۹۹
- 184 : گوادری، استاد عبد المجید، نپتیں سگار، تا کدیم ۴۱
- 185 : ہمیش، تا کدیم ۱۰۴

- 186: بزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، تاکدیم ۵۶
- 187: علوی، خالد، جدید غزل کے رجحانات، تاکدیم ۱۳۷/۱۳۷
- 188: وزیر آغا، اردو غزل، مشمولہ، جدیدیت تجزیہ و تفہیم، مرتب، منظر خفی، لکھنؤ، نسیم بک ڈپو، ۱۹۶۹، تاکدیم ۲/۲۰۳۴
- 189: بزدار، واحد، شاہیم، تاکدیم ۸۸
- 190: قاضی، مبارک، شاگ ماں سبزیں سانوڑ، تاکدیم ۶۷
- 191: ہمیش، تاکدیم ۸۳
- 192: ہمیش، تاکدیم ۸۵
- 193: ہمیش، تاکدیم ۱۱۰
- 194: وفا، گل محمد، مبادہ، تاکدیم ۴۸
- 195: مومن، منیر، نگاہ باطن و سفر، تاکدیم ۲۹
- 196: ہمیش، تاکدیم ۶۶
- 197: ہمیش، تاکدیم ۸۹
- 198: مومن، منیر، دریا چنگے ہوشام انت، تاکدیم ۵۳
- 199: ہمیش، تاکدیم ۵۸
- 200: ہمیش، تاکدیم
- 201: ہمیش، تاکدیم ۵۳۵۲/
- 202: بسمل، منظور، آپ رنگ، تاکدیم ۵۰
- 203: ہمیش، تاکدیم ۶۸۶۷/
- 204: ہمیش، تاکدیم ۹۰
- 205: ہمیش، تاکدیم ۱۱۴
- 206: فراز، قاسم، منی چندے دستونک، لپ، تاکدیم ۹۱
- 207: ہمیش، تاکدیم ۹۳
- 208: ہمیش، ۱۱۴
- 209: خاموش، اسحاق، شبن، تاکدیم ۳۸
- 210: ہمیش، تاکدیم ۵۰
- 211: پرواز، ارشاد، در آتنگ ماہ دمکاں، گوادر، گام پبلی کیشنز، تاکدیم ۱۳۰
- 212: ہمیش، ۲۳

213: لاشاری، چراگ، آگھی عزاب انت، تاکدیم ۴۰

214: ہمیش، تاکدیم ۴۸

215: مجاہد مجیب، ساز و آواز، تاکدیم ۷۸

216: ہمیش، تاکدیم ۹۲

217: میر عمر میر، پلے گوات اندیم انت، تاکدیم ۵۵

218: میر عمر میر، منی ارواہ گیا بانے، تاکدیم ۴۳

219: ہمیش، تاکدیم ۷۰

220: علیم، عابد، دیگر دریگ، بالو، تاکدیم ۴

221: داد، علی جان، دروہاپ، تاکدیم ۲۸

223: بزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، تاکدیم ۱۳۹

224: فرہنگ آصفیہ، (جلد دوم) مولوی سید احمد دہلوی، لاہور، اردو سائنس بورڈ، ۱۹۸۷، تاکدیم ۷۳

225: نور لغات (جلد چہارم) مولوی نور الحسن نیر، لاہور، نیشنل بک فاؤنڈیشن، دوم، ۱۹۸۵، تاکدیم ۱۱۷۸

226: ناشاد، ارشد محمود، ڈاکٹر، اردو غزل کا تکنیکی، ہیئت اور عروضی مطالعہ، تاکدیم ۲۸

227: صدیقی، حفیظ، اشارات تنقید، لاہور، مکتبہ خیابان ادب، دوسرا ایڈیشن ۱۹۷۲، تاکدیم ۳۲۱

228: عبد المتین، عارف، تنقیدی جائزے، لکھنؤ، احباب پبلشرز، سوم، ۱۹۵۶، تاکدیم ۱۰۲

229: عبد اللہ، سید، ڈاکٹر، ادب میں موضوع اور ہیئت کی اہمیت، (مضمون) مشمولہ، نیرنگ

خیال، سالنامہ ۱۹۷۴، راولپنڈی، تاکدیم ۳۴۰

230: احتشام حسین، سید، اصناف سخن اور شعری ہیئیں، تاکدیم ۱۴

231: شمیم احمد، کشف تنقیدی اصطلاحات، اسلام آباد، مقتدرہ قومی زبان، تاکدیم ۱۹

232: ناشاد، ارشد محمود، ڈاکٹر، اردو غزل کا تکنیکی، ہیئت اور عروضی مطالعہ، تاکدیم ۳۱

233: عبد اللہ، سید، اشارات تنقید، تاکدیم ۲۹۷

234: ناشاد، ارشد محمود، ڈاکٹر، اردو غزل کا تکنیکی، ہیئت اور عروضی مطالعہ، تاکدیم ۳۲

235: جی آرماء شاعری (نوشتا نک) عبد الحمید ایران نژاد، تاکدیم ۱۹

236: حقگو، عبد الحکیم، اومان، کراچی، دسمبر ۱۹۵۶، ت، ۱۱، س، ۶، تاکدیم ۲۸

237: حقگو، عبد الحکیم، اومان، کراچی، مارچ ۱۹۵۷، ت، ۷، س، ۲، تاکدیم ۲۱

238: حقانی، آدم، درون، تاکدیم ۱۱

239: جی آرماء شاعری، (نوشتا نک) عبد الحمید ایران نژاد، تاکدیم ۲۰

240: مومن، منیر، نگاہ باطن و سفر، تاکدیم ۱۵۳

- 241: ہمیش، تا کدیم ۱۰۸
- 242: علوی، خالد، غزل کے جدید رجحانات، تا کدیم ۱۹۵
- 243: بحوالہ، ہمیش، تا کدیم ۱۹۷
- 244: دشتیاری، صبا، گل کار و چکنکار، تا کدیم ۸۵
- 245: ہمیش، تا کدیم ۸۵
- 246: دشتیاری، صبا، ماہتا ک حب، اگست / ستمبر، ۱۹۹۹ س ۸، ت ۸ تا کدیم ۱۳
- 247: بسمل، منظور، آپ رنگ، تا کدیم ۹۰
- 248: منظور بسمل، نوکیں ساچ، (پیش گال) مجیب مجاہد، ساچ، منظور بسمل، گوادر، گام پبلی کیشنز، جنوری ۲۰۰۸، تا کدیم ۱۱
- 249: بسمل، منظور، ساچ، تا کدیم ۱۵
- 250: ہمیش، تا کدیم / ۲۰۱۹
- 251: ہمیش، تا کدیم / ۳۸۳
- 252: ہمیش، تا کدیم ۴۱ تا ۴۲
- 253: ہمیش، تا کدیم / ۶۵۶۴

سیمی در

بلوچی دستونک و بنگپی و انشت

3.1 سیاسی، راجمانی، ربیدگی و تاریخی بنگپ

3.2 مهرانکی درو شم

3.3 نیکراهی و پاکسمائی پهنات

سیاسی، راجمانی، ربیدگی ۽ تاریخی بنگپ

بلوچی شاعری وٽی تاریخی پڙ درامدام گوں وٽی چا گردی زندمان ۽ بندوک بوتگ۔ ایشی ۽ بنگپے تپاسگ ۽ زانگ بیت کہ بلوچ شاعراں چنائیں ہم جا وراں راست نویسی ۽ ربیت ۽ پدا وٽی چا گردی زندمان ۽ جیڑہ ۽ جبال، راجمانی، سیاسی، ربیدگی، جنگ ۽ مڑائی، مہر ۽ محبت ۽ لس زند ۽ ہر رو چگیس چست ۽ ایرانی درشان بید گر ۽ دار ۽ مصلحت ۽ گواچنی رنگ ۽ دیما آؤرتگ انت۔ بلوچی شاعری ۽ سفر گواچن نویسی ۽ پدا دیروی کرتگ ۽ ایشی ۽ بنگپی کار پڑ مدام شاہیگان بوتگ۔ وہد ۽ پچی ۽ بلوچ چا گرد ۽ تہا ہر وڑیں بدلی ۽ سدی کہ دیما اتلگ تہ ایشی ۽ درا نگا ز بلوچی شاعری ۽ تہا الم کنگ بوتگ۔

بلوچی عہدی شاعری سرجم ۽ بلوچ راج ۽ راجمانی، سیاسی، چا گردی ۽ ربیدگی زندمان ۽ گواچنی تاریخ انت۔ بنگپی جہت ۽ عہدی شاعری وٽی چا گردی چست ۽ ایرانی نشوندار انت، بزاں ہر وڑیں سُر پُر ۽ چست ۽ ایرے کہ بلوچ چا گرد ۽ تہا ودی بوتگ تہ ایشی ۽ درشان عہدی شاعراں گواچنی رنگ ۽ پیش کرتگ۔ بلوچ چا گرد ۽ تہا چوشکہ دروگ، شتلی، لگی ۽ ٹوری ۽ دروگیں ستا ۽ ونگڑیں خیال ساچی عیب یے زانگ بوتگ۔ پمشکہ بلوچ شاعراں ہے چا گردی اقدار ۽ بندش آنی سرجم ۽ پاسداری کنان ۽ کدی ہم شاعری ۽ تہا چوشیں گپ ۽ خیال، فکر ۽ لیکہ، کسہ ۽ واقعہ بیان نکر تگ کہ آچہ ہے راجی اقداراں در بزاں تخیلاتی یاچہ فکر ۽ زانت ۽ در لیکگ بوتگ انت، بلکیں عہدی شاعری ۽ تہا مارا راست نویسی ۽ انچیں محکمیں میل ۽ ربیت گندگ کیت کہ اودا وٽی دشمن ۽ نہ تری ۽

سرچاریء کسہ اول بید لپرزگی گوں مزن مڑاہ ء شان ء بیان کنگ بوتگ انت۔ تمنی
نزوری یا سردار ء سروک آنی کوتاہی ء کم دیدی کہ شاعران مارا تگ تہ وتی شاعری ء تہا
چوشیں کرد ء عمل ء سپاہ آنی سرا ایراد گپتگ ء انجیں تڑن ء پیگور ء تیر جنگ کہ تاریخ ء
تاکانی تہاداں مروچیک ء چوشیں کردار زدگ گندگ کانت۔

بلوچی عہدی شاعری دوزنڈیں بنگپانی پدائیش سراچک بوتگ، بزاں جنگ
ء مڑائی ء داستان ء مہر ء واہگ ء درشانی چا گرد ء ایشی ء ساجشتی کرد ء دیروی کرتگ۔
ایشانی ہمراہی ء بلوچ وطن ء سیاسی، معاشی، ربیدگی ء راجی قدر ء ویلیو آنی بابت ء ہم
شاعران وتی فکر ء لیکہ گواچنی رنگ ء دیما آوزتگ انت۔ ہے سوب انت کہ عہدی
شاعری ء تہا تہنا بلوچ تاریخ ء سرپدی نہ رسیت بلکیں پہوالیں بلوچاں ہے ساجشتی کرد ء
وسیلگ ء بلوچ راج ء سرجمیں زندمان ء جہگیری کنان ء ایشی ء اندر ء بلوچ راجی تاریخ،
جنگ ء مڑائی ء کسہ، چا گردی زندمان ء چست ء ایر، ربیدگی اقدار ء ویلیو آنی پہازگ،
مہر ء واہگ ء داستان، معاشی جاور حال، قحط، توپان، سیلاب ء ہار، بزاں آہمک چیز کہ
بلوچ راج تاریخی صورت ء اچ ہمیشاں دچار بیتگ یا آنی سراگو ستگ انت اے تیوگیں
جاور حال عہدی شاعری ء تہا گوں ذگریں ء سادگیں زبان ء گواچنی ء ابرمی رنگ ء انجو
گوں پُر نما ء زیبائیں صورتے ء دیما آرگ بوتگ انت کہ ایشانی وسیلگ ء بلوچ راج
ء کرن آنی تاریخ زندگ ء ابدمان بوتگ۔

”محبت اور مزاحمت جہاں ایک طرف بلوچی شاعری کا مرکزی
روایت ہے۔ وہیں دوسری طرف سچائی اور دیانت بلوچی شاعری کا
اجتماعی ضمیر اور آواز ہے۔ بلوچی شاعری نے مشکل سے مشکل
حالات میں بھی تاریخ اور اس کے صداقتوں اور سچائیوں کا ساتھ

دیا۔ حرف و لفظ کی حرمت اور تقدس کا خیال رکھا۔“ (۱)

چرے تاریخی پڑ در اچے ہے زانگ بیت کہ بلوچی شاعری ۽ بنگلی کار پڑ
کدی ہم لک ۽ گوئد نہ بوتگ ۽ ایشی ۽ تہا مدام وتی تاریخی ۽ راجمانی راستی آنی بیان
گواچنی رنگ ۽ کنگ بوتگ۔

بلوچی نوکیں شاعری یک انجیں پُر آشوبیں ز مانگے ۽ بنا کنگ بوت کہ بلوچستان
۽ ہمرائی ۽ تیوگیں بر صغیر ۽ آشوبی ۽ سیاسی جنرے بنات، حاصل بلوچستان ۽ راجی آجوتی ۽
زرمبشت برزیں اسیلے ۽ سرآت۔ چوشیں جاوراں بلوچی شاعری اچ وتی بندات ۽ اثر
آماج کرت ۽ ہے سیاسی زرمبشت ۽ آجوتی ۽ جنرے برکت ۽ بلوچی شاعری ۽ تہا سیاسی،
آشوبی، راجی، ربیدگی ۽ ڈیہہ دوستی ۽ بنگپ آں جاہ کت۔ چار ۽ تپاس ۽ ہے درابیت کہ
بلوچی نوکیں شاعری وتی ہند ۽ سیاسی جاورانی پڑ در اودی بوتگ ۽ ایشی بندات ۽ ردوم ۽ تہا
ہندی سیاست ۽ اثر ۽ میل ہوار بوت انت۔

بلوچی نوکیں شاعری ۽ بنداتی شاعر بلوچ سیاست ۽ اہمیں کردات انت۔ ایک
نیمگے بلوچ راج ۽ سیاسی حقانی دز گرگ ۽ حاترا عملی صورت ۽ جہد کنگ ۽ ات انت، آہاں وتی
فکر ۽ لیکہ ۽ راجی آگاہی ۽ سماء سنچ ۽ راکیش کنگ ۽ لس مہلوک ۽ پہ سر کنگ ۽ حاترا اچ
شاعری ۽ کارگپت۔ چوشی ۽ گوشت بیت کہ بلوچی نوکیں شاعری ۽ بلوچ سیاست ۽ ساہگ
۽ ردوم زرت، پمشکہ ایشی ۽ اندر ۽ سیاسی بنگپاں چہ بندات ۽ روتگ جت۔

میر گل خان نصیر اولی شاعرات کہ آئی ۽ بلوچی شاعری ۽ رابنگپ ۽ ٹکان ۽
جہت ۽ نوکیں راہ ۽ دگاں چے آشنا کنگ ۽ شعوری جہد کرت۔ آئی ۽ گورا شاعری ۽
گیشٹگیں لوٹ ۽ گزرات انت، آئی ۽ بلوچ راج ۽ راجہ گراں واب ۽ ٹوہینگ ۽ آئی ۽ تہا
سیاسی ۽ راجمانی سنچ ۽ آگاہی ۽ وڈینگ ۽ پہ وتی فکر ۽ خیال ماں شعری صورت ۽ پدر کرتنت۔

میر گل خان نصیرؔ شاعریؔ آئی عہدؔ سیاسی جاوہؔ ننگی آنی در شان محکمیں
 صورتےؔ گندگ بیتؔ چوشکہ آملی صورتؔ اوں بلوچ سیاستؔ یک اہمیں بہرے
 اتؔ پمشکہ آئی شعرانی تہا جذبگؔ شدتؔ گواچنیؔ ہمرائیؔ راج دوستیؔ ڈیہہ دوستیؔ
 سنجؔ سماوں پدر بیت۔ آئیؔ یک نیمگے سامراجؔ پندلؔ رپک مرت انتؔ آشکار
 کرتنت نہ دومی پلوؔ آئیؔ بلوچ چاگردؔ تہا ہما حون واریںؔ ظلمؔ جبر کنوکیں تاگتانی
 حلافؔ وتی ناوشیؔ نفرت اوں دیما آورت انت۔ آئیؔ وتی ڈیہہؔ بگجتؔ مزدورؔ بزرگرؔ
 شوانگؔ دہقانؔ ایندگہ ڈلؔ بے وسیؔ نادزسیؔ عکس کشانؔ ایشانی جہگیری جوانیں
 وڑےؔ کرتگ۔ آئی شعری در شان سرجمؔ بلوچ سیاستؔ تاریخؔ چاگردی زندمانؔ
 چستؔ ایرانی چاگردؔ تریت۔

جمہورؔ پُرامنیں دنیا جتا انت

پہ سامراجیاں شمشیر ہرچی

بگجت و مزدورؔ بزرگرؔ شوانگ

بوتار و میرانی نکچھیر ہرچی

زردارو سیٹھانی سیاہیں جہانؔ

نیمرتہ انسانؔ دلگیر ہرچی (۲)

میر نصیرؔ نوکیں بلوچی شاعریؔ تہا دیروی پسند راست نویسیؔ گہگیری
 لبرانکؔ بنیات ایر کرتؔ بلوچ چاگردؔ مثبت ایں نیل دیما آورت انتؔ ظلمؔ جبرؔ
 تاگت آنی حلافؔ راجیؔ آشوبی شاعری کرت۔ میر نصیرؔ بلوچ چاگردؔ جوانیں اقدارؔ
 زند بخشیں عناصر دیما آورت انتؔ پوچؔ سڑا تگیں ڈلی فکرؔ لیکہ آنؔ وتی ساچشتی زورؔ
 توانؔ وسیلگؔ ایرجتؔ ملام کت۔ (۳)

بلوچی شاعریء تہا سیاسی ء راجمانی بنگپ چہ وتی بندات ء ہوار بوت انت بلے
ایشانی تہا انگریز آنی لڈگ ء آجوتی ء پدگیشی اتک ایشی ء پڑدرہ بلوچستان ء بلوچ راج ء
حلاف ء ریاست ء لشکرکشی ء کشت وکوش ء لٹ و پل ء کردہم است ات۔ ۱۹۵۵ ء لشکر
کشی، ون یونٹ ء ۱۹۵۸ ء مارشلائی جاور ء بلوچ شاعرانی سراحاصیں اثر دور دات۔
اے جاور حال ء عکس کشی عبداللہ جان جمالدینی ء چوش کرتگ:

”۱۹۸۵ میں جب ملک میں مارشل لا لگا اور ملک بھر میں تمام
جمہوری اور ترقی پسند تنظیموں پر پابندی لگا کر تمام سیاسی رہنماؤں کو
پس ء زنداں ڈال دیا گیا۔ بلوچستان میں بھی ایسے لوگوں کو گرفتار
کر لیا گیا۔ چند ترقی پسند اور بانیں بازو کے کارکنوں کو شاہی قلعہ
لاہور بھیج دیا گیا۔ مگر بلوچ سیاسی رہنماؤں اور کارکنوں کو صوبے
کے مختلف علاقوں سے گرفتار کر کے ایک فوجی کیمپ میں بند کر دیا
گیا۔ یہاں انہیں اذیتیں دی گئیں اور قید تنہائی میں رکھا گیا۔ اس
اذیت گاہ کا نام بلوچستان کی سیاسی تاریخ میں ”قلی“ کیمپ کے نام
سے مشہور ہے۔“ (۴)

میر نصیر ء ابید اے کیمپ ء تہا بلوچی زبان ء ایندگہ نامی ایس شاعر میر محمد حسین
عنقاء آزات جمالدینی اول بند یگ کنگ بوتگ انت۔ اے بند یگی ء ظلم ء جبر ء بلوچ
شاعرانی فکر ء خیال ء تہا اچ وتی ڈیہہ ء راج ء مہر ء واہگ ء سٹک ء راگیش محکم کت۔
محمد حسین عنقاء حاصیں وڑے ء چوشیں جاورانی حلاف ء وتی شاعری ء تہا آواز
چست کنان ء بلوچی شاعری ء تہا سیاسی ء راجمانی بنگپ ء پدا بلوچ راج ء حقیں توار دیما
آرگ ء جہد کرت۔ عنقاء گو را شاعری نہ چڑودلی مارشت ء واہگانی درشان ء نام ات

بلکس آئی ء اچ ایشی ء وسیلگ ء بلوچ راج ء قومی حق، سیاسی حقانی حاترا توانائیں
توارے چست کنان ء بلوچی شاعری حاص دستونک ء دامن ء چوشیں بنگپانی گیشی
آران ء ایشی ء درشانی کار پڑ پراہ ء شاہیگان کرت۔

عنقاء شاعری ء وتی عہد ء سیاسی، چاگردی، جاور حال ء عکس جوانی ء پدر بنت،
آ عملی صورت ء بلوچ سیاست ء یک اہمیں بہرے ات کہ آئی ء جبر ء ظلم، ناگیگی، قید ء
بند ء ڈکھ ء عذابانی ذاتی صورت ء تجربت است ات، آئی ء وتی ذاتی تجربت ء دیدن ء پدا
وتی شعری درشان گواچنی رنگ ء دیما آورت انت ء ہماز مانگ ء ناگیگیں سیاسی جبر ء
نا انصافی ء انجیں عکس کشت انت کہ بلوچ تاریخ ء بہر جوڑ بوتگ انت۔

من عنقا حون ریتلگ چشکہ ملک ء باگ پلین انت

نہ کشگ وت سراں گوہر کدی دریاء جہلانک ء (۵)

آسر پدا ت کہ سیاسی حقانی دزر گرگ ء پہ عملی جہد المی انت پممشکہ آئی ء ڈیہہ
آجوتی ء وشحالی ء ہاترا ہرچ وڑیں سکی ء سوری سگان ء وتی جہد بر جاہ داشت انت۔

باگ ء تہ زیان رست بلے تاکر تیج شت

روک آس کنج کنج ء کتگ نیں گراز شت

عنقا ء سہمی پنجرگ ء بلبل ء را گوشت

لمک سر آتک اچ منی کیز ء او باز شت (۶)

وتی عمر ء بیست سال ء گیش سیاسی جہدانی پدا آئی ء ماں بندگی ء گوازینت،
پممشکہ آئی گوہر بندگی ء ڈکھ ء عذاب، تور شت ء سماء درشان انجیں دالے بوتگ کہ
اے لس انسانی زندمان ء توار جوڑ بوتگ۔ آئی ء پچ جاگہ ء چہ وتی بنی ایں حقاں چہ دز کشی ء
جار نہ جت ء ہرچ وڑیں درد ء دور ء تور شت ء عذاب کشت انت۔

منی گناہ ہمیش انت واجہ ء نز ء
کدی گلامی ء ساه ء را شیر کن من نہ گشت (۷)

ہے گناہ ء ڈوہ ء پدا آتراوڑ وڑیں عذاب دیگ بوت، بلے آئی ء راجی سیاسی
حقانی حاتراوتی توار کدی ہم جہل نکرت ء ماتیں وطن ء آجوتی ء وشحالی ء حاتراوتی جہد
برجاہ داشت انت۔

ے او جند ء ماتیں وطن گم مکن پہ عنقاء
کہ کیز پرتو کنان انت جوان گور منا (۸)

ے بستگ وطن گوں تھیل ء او بنداں مس کیز من
نیں محشر ء پرشتہ ء عنقا بگوش ، برس (۹)

ے وطن آس ء تہا نالان یارب
بدے یا وس بدے یا گوش کرّیں
پچے چو ٹینگ ء کس نہ ات عنقا
ماں کیز ء کوئی ء نے مار گرّیں (۱۰)

ے چہ تو بیت کارے اگر، بے میارے
چہ دہ سالان عنقا ماں کیز ء کلات انت (۱۱)

آزات جمال دینی ء شاعری ء ہم وتی عہد ء درشانی صورت گندگ کیت، بلے
آئی ء اے جاورانی درشان دستونک ء بدل ء وتی لچہانی تہا کرتگ۔ بلوچ سیاست آئی

چا گردی جا ورحال ء تو انائیں دروشمے سید ہاشمی ء دستونک آنی تہا پدربیت۔ سید ء بلوچی
 دستونک ء بنگی کار پڑ ء شاہیگان کنان ء ایشی ء تب ء مزاج گوں وتی عہدی شعری ربیت
 آں ہمگر نچ کرت۔ ذگریں بلوچی زبان ء رواج دیگ ء ہمرائی ء آئی ء بلوچی دستونک ء
 تہا مقامیت ودی کنگ ء حاترا چہ بلوچ چا گرد ء چہر، شبین، ء چیدگ ء تلیمحات زرتگ
 انت ء اے ڈول دستونک ء تہا ہندی رنگ ء چا گردی جا وراں ء عکس کشی کرت۔ آئی
 دستونک ء تہا چوشیں بنگپ تلگ ء سطحی صورت ء ظاہر نہ بنت بلکیں آئی ء ساچشتی لوٹ ء
 رمز ء ایماء پدا جا ورائی عکس کشی کرتگ۔ سید ء تاریخی زانت ء شعور پھتو ء محکم بوتگ آئی ء
 وتی وہد ء جا وراں ء تاریخی پڑدر ء حساب ء چکاس اتگ ء وتی عہد ء دور ء نوبتانی پدا معنا
 کتگ۔ راجی حقانی دزگرگ ء مرادیں منزل ء چے دوری ء سوب آئی ء بلوچ ء ناتپا کی ء
 وت ماوتیں مرٹائی زانتگ ء وتی شاعری ء وسیلگ ء ہمے شنگ شانگی ء سراوتی دلی کہت
 ء واہگ در شانگ انت۔ آئی ء زانتگ کہ یک راجے بیدتپا کی ء یکجائی ء کدی ہم وتی
 حقاں پچ گپت نہ کنت۔

سے چیا وڑے دژمن نیگی وتی برات ء چادر ء تو
 کہ پہ راجاں زندگیناں گہمیں آزمان دران انت (۱۲)

سے جند ء جاگوں درتگ دست ماں زنچک ء برات ء
 انگت چہ گل ء بالاں زانتکار و ساراں من (۱۳)

سے جوانیں بچ کشنگ و پت کینگی یے، بے ساریں
 شات پہ نام ء وتی رستم و سہراب کنگ (۱۴)

ہراتانی جگر جاہ آماج
 لاری ششنگ و پلگار انت
 امبارء جن ے برات نیگاں
 زانگ ماں سرء ات بار انت
 آواراں جن ے راج نیگاں
 بیراش تئی وتی آوار انت (۱۵)

راجی ناتپاکی ءوت ماوتیں مڑائی ءسوب آئی ءزاننگ کہ وت نائیں میر ء
 سردار ءنواب انت پمشکہ آئی پوشیں کردار مدام ایرجنگ انت ءآوانی کرد ءعمل پدر
 کرتگ انت۔

”ماں بلوچ راج ءسماجی پد مننگی وسمائی ردوم ءراہ ءدرستاں چہ
 مستریں اڑ سرداری، نوابی ءخانی بوتگ و دنیا گہست، چوش وگوں
 دور ءنوبت ءبدل بیگ ءہورایشاں وتی رنگ ودروشم بزاں اسٹریٹیجی
 بدل کتگ، بلوچ یک راجے ءرنگ ءپہ اے خاطر ایک وتپاک
 نہ بیت کہ دروگیں تمن داریں و قبائلی زندر ہند ءایشی ءفکر و سساء
 ردوم ءدیم داشتگ وگوں سرداری ریپکاری ءرژن و شہم ءدیما پل
 اش بستگ۔ سید ءوتی شاعری ءتہا خان، نواب، سردار و میرانی رپک
 و مندرگوں باز جوانیا پدر او پاشک کرتگ انت۔“ (۱۶)

ہے بے سر انت کہ سر کہ سر اش ستکہ سر انت
 سراں بے سر دریں سردار نہ بیت (۱۷)

سے حان و سرداراں گلیں زندہ تکتے شنگیننگ
زندمان آدرہ انت نی نوکیں نوابانی پدا (۱۸)

سے ہر سے نیما نیں لاپ چار انت

ریپکار بندا مزن حان انت (۱۹)

سیدء دستونک آنی شم و شینک آل راج دوستی ء ڈیھ دوستی ء رنگ ہم توانا نیں
دروشمے ء پدر بیت، آئی ء وتی راج ء ہمک زندگیں روایت ء بلوچی قدر ء ویلیو آنی عکس
وتی شعرانی تہا پدر کرتگ ء بلوچ ڈیہہ ء کہن ء کور، کوہ ء تلار ء زید ء ندرگاں گوں وتی دلی
مہر ء واہگ زیبائیں رنگے ء در شاننگ انت۔ ”سید ء لہمیں ء ویشیں توار ء تہانہ ایوکاستک
وجزم ء زیمیل ء مردم اشکنت بلکیں مڑا ہداری ء گراں مہذبئی ء زیل و بام ہم تچکی ء سہرا
بنت۔ آئیے وطن دوستی ء گوں وتی مسکیں ڈگار و گلزمین ء مہر و واہگ آئیے پڑمڑائیں سرے
گہگیر و باہنداں پہلی جوش بکشیت۔“ (۲۰)

سے تژن و تیھار مہ شہکار گہیں میر منی

سر مڑایانی کتگ واہگ ء گہگیر منی (۲۱)

سے بیا پدا شتکیں تلارانی دلاں دڑاں کنیں

گراں بہائیں دوستی ء مہر ء پدا ارزان کنیں

میریانی پرشگیں بان ء ربد مئے سنگر انت

چہ بدیں حوناں سگارانی زہاں سوہاں کنیں

مکبری دورے پدے کاریں ء ماں جان ء پہل

مکھیں ماتانی مہر ء دوستی ء شیراں کنیں (۲۲)

سید ہاشمی ء دستونک ء بلوچ چا گردی زندمان، سیاست، تاریخ، ربیدگ، راج
دوستی ء ڈیہہ دوستی ء رنگ پدرا انت۔ آئی ء وتی دستونک آنی اندر ء یک نیمگے وتی عہد ء
سیاسی ء راجمانی جاور حال پدر کرتگ انت تہ دومی پلو ء وتی تاریخی وئیل ء واقعہ ء کردار ء
سپاہ وتی شاعری ء بہر جوڑ کرتگ انت۔

ہنگبھی جہت ء مراد ساحر ء دستونک مزن شاہیگان انت آئی گؤرا بلوچ راج ء
سیاسی تاریخ وتی یک دز چیں رتچ ء پدا پدر بوتگ۔ ساحر ء وتی عہد ء سیاسی جاورانی
جہنگیری کنان ء وتی دستونک ء اندر ء توامیں جاور حال گؤاچنی رنگ ء پدر کرتگ۔ واحد
بزدار آئی دستونک ء راجی پھنات ء بابت ء نویسیست کہ:

”دستونک ء لس ء عمومی تب ء چاڑ ء برہلاپ آئی گؤرا امیت،
اوست، یکین ء بھیسہ گندگ بیت۔ آئی دستونکانی توکانا امیتی ء
دلپروشی ء برہلاپ ننگیں جاوراں گوں مرگ ء دیم پہ دیم بیگ ء
سکین رسیت۔ آئی ء شاعری ء تہا چچ جاگہ بے وسی، لاچاری،
گوتزوری ء نزوری ء مارشت نگو اہیت بلکیں جبر ء جور ء بنیادانی
سراڈ داتگیں سڑا تگیں ء پونچیں راہند ء بدلینگ ء ایشی ء جاگہ
یک نوکیں، وشیں ء وشحالیں ء بے تبکیں دودمان یے اڈ دیگ ء
ہاترا مہلوک ء سکین رسیت۔“ (۲۳)

ے شد نہ روت تئی چہ میر ء چانیگاں
بیا گدائی ء کاسگ ء پروشیں (۲۴)

ے بیل محن زار و روچ و شپ مہ ہڑک
آستینگ ء لانچ زلم ء دیم ء بی میک (۲۵)

ساحرء شاعریء آشوبی پہنات سک محکم انت۔ آئی ء ڈلی زند، ظلم ء جبر کنوکیں
تاگت، لٹ ء پُل کنوکیں میر ء سردار ء راج دژ و بیں سیاسی سروک ء رہدر برانی حلاف ء
وتی شاعریء اندر ء محکمیں توار چست کنان ء چوشیں ہمک کرد ء عمل ایر جنگ کہ آپہ راجی
یکجائی ء دیروی ء تاوان ء نقص بوتگ انت۔ آئی ء یک دژ چ ء جہد ء جفاء سکین داتگ ء
حق ء پڑ ء جہد کنوکیں سرمچار ء باعمل ایں کردار ساڑا تگ ء آوانی پدگیری ء پنت داتگ۔
ہ بیا ات یلاں شورے کنیں ہسی سراں چہ سرگوزیں
کار بندیں مردی زھرگ ء مرک ء کنیں گوں ہمسری (۲۶)

ہ بیا ندارہ کن بیلان سرمچاریناں
کہ کوش ء سانت انت زھمان ء چارنت بچکند انت (۲۷)

بُن ء چہ گڈیں ہما، زلم ء مھکمیں دستاں
کہ زند ء باگ ء بھارانی گر نچھاں سند انت (۲۸)

ہ بکن پھریز پہ اے رزک ء کہ بارت انت ننگ و ناموس ء
بسند پاند ء گلامی ء اے چرپیں چنڈیں نان ء سوچ (۲۹)
ساحرء ہندی میر ء نواب کہ راجی دیروی ء راہ ء اڑاند زانگ بنت ایشانی ظلم ء
جبر ء راجدروہی ء بدیں رپک ء ہنروتی شعرانی تہا گوں تژون ء ملام ء تیراں نشان زد
کرتگ انت ء ایشانی بدیں گوناپ پدر ء آشکار کرتگ انت۔
بزرگریں راج انت مس جلاں زلم ء
رہبریں دُنگ نشگ پیک انت (۳۰)

ۛ پۛ نان ۽ چنڊی ۽ چورو جنوزام لوگ سد گولنت
چشیش کنوم ۽ لجوزیں اے امیر ۽ واجهان ۽ سوچ (۳۱)

ۛ لیڈرانی چرتگیں کوم ۽ کشار
دمپر ۽ دیستگ کئے ۽ کہ ترک اتگ (۳۲)

ۛ کنئیں کارچ ۽ کش انت روچ ۽ سرا دور دینت
کٹ کتگ ساحر کئے ۽، ڏنگ ۽ نوابانی پدء (۳۳)

عطا شاد ۽ بلوچ تاریخ ۽ چا گردی زندمان ۽ درشان برز ۽ بلندیں آہل ۽ آہنگ
یے ۽ بدل ۽ از می لوٹ ۽ گزرائی رد ۽ بازگوں پُر معنا ۽ زیبائیں درو شمع ۽ دیما آؤرتگ
انت۔ آئی ۽ وتی عصری شعور ۽ درشان انجییں پر نمایں وڑے ۽ بیان کرتگ کہ آئی ۽ عہد ۽
تو امیں جیڑہ ۽ جنجال چیدگی درو شمع ۽ بلوچی شاعری ۽ بہر جوڑ بوتگ انت۔

”عطا شاد ۽ لچہ ۽ دستوکانی تو کا سر ظاہری صورت ۽ راجدوستی، ڈیہہ
دوستی ۽ انقلاب ۽ آشوب ۽ ترندی ۽ تہلیں کو کارگندگ بہ بنت ۽ ناں
آئی ۽ شیعرائی تہا ترقی پسند تحریک ۽ ہماہاسیں ۽ نشان بُریں وڑ ۽ بھیر
نگاہ ۽ کئیت بلکیں آئی گوڑا شاعری سیاسی مفروضہ بانی بندش ۽ اڑجلانی
برہلاپ باہندی درشانی ۽ کار پدے گندگ بیت۔ چوناباذہنی
صورت ۽ عطا شاد ترقی پسند تحریک ۽ چہ متاثر انت بلے ہے اثر مندی ۽
باوجود آئی ۽ تحریک ۽ بستگیں ۽ تکیں وڑ ۽ بھیر ۽ راوتی کنگ ۽ برہلاپ
شاعری ۽ یک جتا نیں چیدگی وڑ ۽ بھیر ۽ دیما آؤرتگ۔“ (۳۴)

ۛ ٲه هو شاماں تڑ ٲهت؁ بشاين زردء غم جتئين بولان
 كٲنت بير و سر ٲنت دمبال؁ و سبزيت سرگيں بولان
 رگام آحت انت؁ شت انت؁ عهدي نہ آحت انت نوبت وباري
 وداري كد دلء ره سر كدي دلمانگيں بولان (ۛۛ)

عطا ٲهوتي سياسي سروك ء رٲدر براني كارء كرداں كدي هم لٲم نہ بوتگ؁ آئيء
 زانتگ كه سياست ء نامء بلوٲ راج مدام ريٲينگ بوتگ ٲمشكه آئيء كدي هم ونگريں
 سياسي سروكاني سراجهيسه نكرتگ بلكيں آٲاني راج دروي كرد ء عمل وتي شاعريء تو كا مدام
 ايرجنگ ء آٲاني كرد تڑني صورت ء آشكار كرتگ۔

ۛ شٲ ٲون گوزيت ٲون درا بيت صبا ٲه
 ره دربرء را ٲه دگه ء مئ دگه را ٲه
 ”ره درو“ مه دزموش اٲچ جمبراں مو ٲه
 شٲ كورء بديں بخت ء نہ استار نہ ما ٲه (ۛۛ)

ۛ ٲش زٲهر انت ٲه فهم ء وا ٲه
 آٲء بُريت گوں زهم ء وا ٲه
 ”كم بزانت انت“ كه لوٲيت دارگ
 شٲ گروك ء ٲه شهم ء وا ٲه (ۛۛ)

آئي گوزا نہ منوگريء مارشت سك محكم انت؁ اے نہ منوگري ذاتي نہ انت
 بلكيں آٲهوارين راجماني سٲخ ء ايشي ء زيريت؁ آٲه ونگريں ميرء نواباني وت اٲل دانگيں
 رٲندء كا نو دء نہ منئيت؁ ٲلي زندء رواج ء ربيت ء نہ منيت؁ زورانسرين ميرء واجهاني حكم ء

حاکمی ۽ نہ بنیت، آئی بھیسہ راجی تاگت ۽ راجی وتوا جہی ۽ سرامحکم انت۔

ۛ ہتم پہ کیف ۽ زریت مسکاں، پہ مہلی درپش داتہ بام ۽ دل ۽ نہ من ات
جہانی ۽ دات سکین پادا برو گہیں واجہ ۽ سلام ۽ دل ۽ نہ من ات
پرشت شہ کوہ، ہمش انت شہ جو کہ ہیرے نہ دنت کس ۽ موہ اے وہد ۽ شپ زانت
بکنت راہ دروہ ۽ را رہد ربر بدنت بخشیں بے ملام ۽ سل ۽ نہ من ات (۳۸)
ۛ مک ۽ را مسک مکش جور ۽ آسمی نہ گشت

چراگ ۽ شپکدگ ۽ روچ ۽ حاکمی نہ گشت (۳۹)

عطا چوشیں رہند ۽ حلاف ۽ الس ۽ دلہی دنت ۽ آشوب ۽ انقلاب ۽ سکین
دیان ۽ گوشت کہ اے ظلم و جبر ۽ روچ چندی انت، روچ کہ ٹک دنت تہ شپ ۽ تہاری ۽
وجودنگوہیت۔

ۛ مانداشتہ پدا ما تہاروکی ۽ را آس

بام ۽ تلام بیت شپ ۽ جون روچ بیت

رژن ۽ گروک ۽ شل کہ ذہینیت تہاری ۽

آس ۽ را بام ٹھاہ کہ رہ شون روچ بیت (۴۰)

عطاشاد ۽ نسبت ۽ اکبر بارکزی ۽ گورا دیروی پسندی لیکہ ۽ پدا رژنا پگری ۽
ہواریں راجمانی لوٹ ۽ گزرانی دست گرگ ۽ مارشت آئی شعرانی تہا جوانیں رنگے ۽ پدر
بیت۔ اکبر بارکزی تجک ۽ چہ دیروی پسند لیکہ ۽ اثر مندات۔ ماں بلوچستان ۽ دیروی
پسندی ۽ ٹیل ۱۹۵۰ء پد ظاہر بوت انت، ایشی ۽ لوٹ ۽ گزرانی تہا شد، گژن، چا گردی جہل
برزی ۽ غلامی ۽ حلاف ۽ جہد کنگ ہوارات۔ دیروی پسندی ۽ جہت لبرانکی ات بلے
ایشی ۽ سراسیاست ۽ حاصیں اثرے است ات۔ چہ انگریز آں آجونی ۽ پدادے مہلوک ۽

لس زندگی و تہا چ وڑیں بدلی و سدی نیا تک تہ شاعر و لہزانت آں نوکیں حاکمانی پندل و
 رپک مَرَت انت و آہاں گوں نوکیں جوش و جزبگے و اے نوکیں سامراجی و جاگیرداری
 سسٹم و خلاف و وتی ساجشتی توان کار بست انت۔ اے لیکہ و پدادیمیا تگلگیں لہز انک و سرا
 پروپیگنڈہ، واز و سکین کاری و عنصر گیش است ات و جز و مقصد و لوٹ پدرا ت انت۔

ماں دیمروی پسند شاعری و دری جیڑہاں و بنگپ ٹاہینگ و تچک و وانوک و سرا
 کنگ و ٹیل گندگ کیت۔ ایشی و گیشوار کنان و ڈاکٹر انور سدید نوشتہ کنت کہ:

”اس تحریک نے زندگی کی جبریت کو طغیان کا نشانہ بنایا اور شاعری کو اس
 کے خلاف اونچی آواز میں احتجاج کرنے کی دعوت دی۔ نتیجہ یہ ہوا کہ
 سماجی اقدار کے خلاف رد عمل کا جذبہ پیدا ہوا اور معنوی طور پر اشتراکی

حقیقت نگاری کو ادب کی اصلی نہج قرار دے دیا گیا۔“ (۴۱)

اکبر بارکزئی و دستونک آنی تہا ڈلی زند و خلاف و محکمیں توارے اشکنگ بیت
 آئی و کوہنیں ربیت و دودانی ہلاسی و پے آشوب و انقلابی بدلی آرگ و گپ کنان و زند و
 تہاری آنی ہلاسی و امیت و رژنائیں صحب و واب و معنا مہلوک و سرکت۔

اکبر بارکزئی و شاعری تہنا بلوچ راجمانی زند و چا گرد و بندی نہ انت بلکیں رژنا
 پگری و دیمروی پسندی لیکہ و اثرات آنی پدا آئی پگر و زانت تو امیں انسانیت و استمان
 و سمسراں چا گرد کنت۔ بنگہی جہت و آئی شاعری و مزن پہناتی و سرشون و واحد بزدار
 نبشتہ کنت کہ:

”واجہ اکبر بارکزئی و (Poetic perception) باز برز و

جہلانک ترانت و آئی و چو شیں بازیں بنگپ و سر حالانی سرا و ولی
 برا نشنگ کنگ و چریشی و پیش بلوچی شاعری و توکا ہند دیگ و

پجارينگ نه بوتگ انت۔“ (۴۲)

اکبر بارکزيءِ راستين صورتءِ بلوچي دستونکءِ بنگي کار پڙءِ رڙنا پگريں
مٽيلءِ چاڙءِ پڊا ليشيءِ دامنءِ هم عصرين شاعريءِ ميان استماني لبز انکي مٽيلءِ وٽيل جاگه
داگ انت۔

ۛ غم مکن مرچي ما چو بے واريں
نيٺ روچے مٽے وار هم کيت انت
قاتل و هونواريں شپ گٽيت
گل کنانءِ سحر هم کيت انت (۴۳)

آئيءِ وٽي شاعريءِ اندرءِ چه همرو چيگيں زندءِ چه رءِ چيدگ زيرانءِ اندرءِ راستين دروشم ديم
آوَرنگ انت۔

ۛ نه بيت چارگ چشيش حال و ندارگ
غريب و بزگاني آه و نارگ (۴۴)
ۛ شپ چرے فوج چو مدگ شنگنت
پدراه کوه بن ءِ تلار نه بيت
مشکل انت چو شپءِ مرگ اکبر
دانکه دستا کئي سگار نه بيت (۴۵)

اکبرءِ شاعريءِ ڏيهه دوستيءِ رنگءِ دروشم هم گندگ بيت۔

ۛ تئي سرا آس بگواريت انت جهان
چچ پرواه ترا بولان مبات (۴۶)

ماں بلوچی دستونک ء راجمانی ء سیاسی بنگپانی درشان ء اہمیں سو بے و
 بلوچستان ء ہواریں جاورحال انت کہ یک نیمگے ون یونٹ پدا ۱۹۵۸ ء مارشل لاء
 اثرات آں لبزانک ء تہا گہگیری نیل ودی کرت انت، دومی نیمگ ء اچ بنداتی
 زمانگ ء دیمروی پسند فکر ء لیکہ ء چے اثر مندی ء سوب ء بلوچ شاعرانی گوارارثنا پگری
 جز ء ہمرائی ء تاریخی ء ڈلی شعور ء تصور ء ہم بُنی کردے سازات۔ (۴۷) ۱۹۶۰ ء دہک ء
 پدیمایا کیوں پدرتج ء شاعر چویش جاوراں شچک ء اثر مندات انت، ایشانی تہا بشیر
 بیداروتی جتائیں شعری آہل ء رنگ ء گوں پدربیت۔ آئی پگر ء ازم ء تہا ذات ء ڈیہہ ء
 ڈکھ دومستریں بنگپ ء صورت ء پدربنت۔ بشیر ء تاریخی شعور سک محکم انت آئی ء وتی
 شاعری ء وسیلگ ء بلوچستان ء تاریخی کرد ء تاریخی نیل ء واقعہ ء ربیدگی اقدار ء ویلیو آئی
 عکس کشی کنان ء وتی دستونک گوں وتی چا گردی زندمان ء ہمگر نچ کرتگ انت۔
 آئی مستریں واہگ کہنیں ء نوکیں دؤر ء باریگ ء درنیاما یک تاریخی رشتگ یے ودی
 کنگ ء نام انت، ہے رشتگ بلوچ راج ء باندات ء عاقبت ء سوال ء گوں ہمگر نچ
 انت۔ سچہیں نوکیں بلوچی شاعری وتی گلزمین ء دودمان ء نمیران ء ابدمان زان ایت ء
 انسانی رُست ء ردوم ء ایشی ء مستری ء برزی ء گوں ڈیہہ ء ڈگار ء ہمگر نچ کنان ء دیما
 کاریت۔ (۴۸)

مرگ ء بیہار نہ کنت مادنین راہ ء چہ گسر
 ما نمیرانیں منی بزگیں بدواہ ء بگش
 شپ ستر سیاہ ء تہار ماہ گروناک بہ بیت
 بامے بزمش ایت بلے شپ جتیں نادراہ ء بگش (۴۹)

بشیر ء نگاہ بلوچ سیاست ء چست ء ایرانی سرماکھی ء ایر بوتگ، آئی ء یک

نیمکے بلوچ راج ء آشوبی ء گھگیری فکر ء شعور داتگ ء آسرا جھد و جفاء سکین داتگ تہ دومی
 پلو ء آئی ء بد کرداریں سیاسی سروک، راہد ربر ء میر ء نوابانی راج دڑو ہیں کرد ء عمل ہم
 آشکار کرتگ انت۔ آئی ء اچ بلوچی بتل وگالواراں کارگران ء چوشیں کردارانی سراتزن
 ء ملام کرتگ ء وتی شاعری ء معنوی ء ہندی رنگ ء راہم گیش شاہیگان کرتگ۔

ے گور بکن دیم ء گوں من ء وت ساچیں کماش

گار کتہ حا کاں و پُراں دزموش مکن (۵۰)

ے کرّیں آتراپ ء کوریں چا گرد ء

کئے بماریت انت مئے دل ء درد ء

گرانیں سکّیاں ما بشیر سگّیں

دور چکاس ء کئیت پہ مرد ء (۵۱)

ے واہ شونائیت چم پچاں کورے

وہد ء کواس کور ء کر بوتگ (۵۲)

ے رہ کجام انت ء منز لے چوئیں

بندیک ء سرنوں مئے بشیر گاریں (۵۳)

دستونک ء لچہ ہر دو تہر ء بشیر ء زبان اُلسی انت۔ آتچکیں لوزانی تہا گوں

بلوچستان ء مہلوک ء تران کنت۔ آئی زبان سادگ، آسان ء پُر معنی انت، چوشکہ آئی

راجی ء لیکھی شاعری تچک ء پہ اُلس ء انت پمشکہ آئی ء وتی کلوه شاعری ء وسیلگ ء پہ لُس

مرد ماسر کنگ ء حاترا تچک ء سادگیں زبانی کارمرز کرتگ۔

پاکستان جوڑ بونگ ء پد ایندگہ راجانی پیما بلوچ راج ہم ہجے سر پدات کہ
 آجوتی ء نیامت ء پدنوں غلامی، واری، پد منتگی، لاچاری ء درپہ دری ء سیاہیں شپ وتی
 تو امیں ترس ء بیمنا کیاں گوں پہ مدامی ء حاترا آسر بیت ء ایشی ء جاہ ء یک درپشنا کیں
 صبا ئے گوں وتی نور ء رثنا شنکیت ء ہمک نیمگ ء وشحالی، ایمنی ء انصاف ء دور بیت۔
 جاگیر دار، لٹ ء پُل کنوکیں سرمایہ دار، سردار، نواب ء خان آنی حاکی ء بدل ء الس ء حاکی
 بیت۔ گوں کس ء ظلم ء گیشی کنگ نہ بیت۔ قید ء بند، کشت ء کوش ء پاہو ء دژنگ ء
 گپ بے معنائیں کسہ بنت۔ بلے اے تو امیں، اوست ء امیت آجوتی ء پد پیلہ نہ بوت
 انت، بلکیں ہمارثنا ء طلائیں صحب ء پہ مہلوک ء کہ وتی امیت ء چراگ روک کتگ
 ات انت آئی چپگان بوت۔ وہد ء ہمرائی ء نا انصافی، لاچاری، نازانتی ء ساہگ برزتر
 بوت انت، مہلوک ء را ایمنی ء انصاف لوٹگ ء ڈوہ ء ماں بندی جاہاں چگل دیگ
 بوت، (۵۴) اے تو امیں جاوہر حال ء بابت ء ڈاکٹر رشید امجد نبشتہ کنت کہ:

”آزادی کے بعد خوابوں اور آدرشوں کو تعبیر نہ ملی۔ سماجی بے
 انصافی اور طبقاتی جبر کا دورنی صرف جاری رہا، بلکہ قیام پاکستان
 کے بعد اس میں مسلسل اضافہ ہوتا ہی چلا گیا۔ قیام پاکستان سے
 ۱۹۵۸ کے مارشل لا تک اور ۱۹۵۸ سے ۱۹۶۸ تک عوامی
 تحریک، پھر ۱۹۷۷ کے مارشل لا اور پھر ۱۹۸۸ میں اسمبلیوں کی
 برطرفی تک آمریت اور جبر و استبداد کی وہی ڈرامہ مختلف شکلوں
 اور کردار کے توسط سے کھیلا جاتا رہا۔“ (۵۵)

بلوچستان ء الس چرے جاوہر اگیش اثر آماج بوت۔ بلوچ الس ء جائزیں

لوٹ ۽ آہانی حق ۽ واہشانی برحلاف اچ سرکار ۽ نیمگ ۽ آہانی سراظم ۽ جبر ۽ انجیں نہ
 کٹوکیں سلسلوئے برجاہ دارگ بوت کہ بلوچ راج ۽ دلاں کینگ ۽ کست ۽ آس گیش
 جمبور بوت ۽ اے تو امیں جاو ۽ اثر بلوچی لبزانک حاصل شاعری ۽ سراکیت انت۔ اے
 دور ۽ لبزانک ۽ چوشیں جبر ۽ لٹ ۽ پل ۽ حلاف ۽ توار چست کنگ بوت، ون یونٹ ۽
 حلاف ۽ کست ۽ درشان کنگ بوت۔ جاگیر داری، سرمایہ داری، نوکر شاہی ۽ اے
 وڑیں تاگتانی پلہ مرزی کنوکان ۽ بلوچی شاعری ۽ تہا ترندی ۽ ایر بوت۔ بلوچی شاعری
 چوشیں نا انصافی ۽ حلاف ۽ محکمیں صورتے ۽ دیما تک۔ (۵۶)

استاد عبد المجید گوادری ۽ شعرانی تہا چوشیں جاو رانی حلاف ۽ توانائیں توارے
 اشکنگ بیت۔ آئی ۽ ما حاصل راجی ۽ آشوبی شاعرے گوشت کنیں۔ استاد ۽ شاعری بلوچ
 راج ۽ تاریخ، سیاست، چاگردی زندمان ۽ ربیدگی قدر ۽ ویلیو آئی جوانیں وڑے ۽ عکس
 کشی ۽ کنت۔ آئی شاعری ۽ بلوچ راج ۽ بلوچ ڈیہہ ۽ گوں مہر ۽ محبت ۽ دروشم پدرانہ۔
 مجید گوادری ۽ دستونک آئی بنگپ بلوچ راجمانی زند ۽ بلوچستان ۽ جاو رانی
 چاگرد ۽ چکریت۔ آچور وایتی آشوبی شاعرانی وڑاوتی شاعری ۽ تہنا واز ۽ پنت نہ دنت
 بلکیں تو امیں جاو حال ۽ گوں جز بگ ۽ پاکی ۽ شعری دروشم دنت۔ آئی ۽ بلوچی زبان ۽ سرا
 حاصیں دزر سے است انت ۽ آچونائیں ہم فکر ۽ خیال ۽ زیبائیں لبزانی صورت ۽ پیش
 کنگ ۽ گٹ نہ بیت۔ آئی شاعری راستیں صورت ۽ بلوچ چاگردی زندمان ۽ عکس کشی ۽
 کنت۔ آلس بلوچ مہلوک ۽ شد ۽ واری، بزگی ۽ ماریت ۽ وتی شعراں آوانی آواز جوڑ
 کنان ۽ ڈلی زند ۽ اڑ ۽ جبالاں دیما کاریت۔

مہلبیں جوہان سرجم ۽ ٹیکاں رپنگ انت
 بزگر ۽ بہر ۽ کپنگ انت خشکیں سپری (۵۷)

لنگڑ ۽ وار ۽ شديگ ۽ آشوب
 سيڻھ ۽ مالداراں دربين ايت بيلاں
 بزرگر ۽ درد ۽ گريب ۽ چيهاں
 ظلم ۽ بادگير ۽ ڏرين ايت بيلاں (۵۸)

گواڊري وٽي شاعري ۽ همڪ ڏل ۽ جهنگيري ڪنان ۽ آهاني زندءِ بزرگي ۽ واري ۽
 ناگيگي آں ديماءِ ڪاريت۔ آئي ۽ وٽي وطن ۽ همڪ ڪنڊ ۽ گورءِ گون مهرانت پمشمڪه آئي ۽
 شاعري ۽ يڪ نيمڪ بزرگر ۽ دهقان، شوانگ ۽ بگجت ۽ زندءِ ناگيگي ڪس ديماءِ ڪاينت ته
 دومي نيمڪ ۽ آڊر يا ورديں ميد ۽ ماهيگ ڪشاني اوڻ جهنگيري ڪنگ ۽ گنگ ڪيت۔
 آئي شعري ڪمال ايش انت ڪه آهرچ ڏل ۽ ڪه زند دروشم ۽ ديماءِ ڪاريت ته هماوڙيں لبرءِ
 شين ڪارمرز ڪنت۔ آتهنا ڪواڪ آني زند ناگ ۽ ديمانياريت بلڪيں آهاں جهڊ ۽ جفاءِ
 هم درس دنت، آهاني دل ۽ اوست ۽ اميت ۽ چراگ ۽ هم روشن ڪنت۔

بلو ات ڪندواني لپڳاں گون
 دچار گون شرنگاں جُهلين زراں بئ
 گون ناشاں، گبواني مزرو ۽ بند
 انان ۽ هيٺ تلاريں لکواں بئ (۵۹)

استاد ۽ شاعري ۽ ڏيهه دوستي ۽ درشان گون زيب ۽ شان ۽ ڪنگ بوتگ، آئي ۽
 وٽي ڏيهه ۽ همڪ شءِ گون عشق انت، آئي تاريخي شعور باز محڪم انت، پمشمڪه آوڊه
 وٽي ڏيهه دوستي ۽ درشان ۽ ڪنت ته بلوچ تاريخي ڪردار، هند ۽ جاه تمثيلي ۽ تعليماتي صورت ۽
 آئي ۽ شاعري ۽ پڊر بنت۔

۽ ڏرامب ۽ چلتن ۽ بولان ۽ باتيل
 چھاريں نيمڪ ۽ مھر ۽ حصار انت (۶۰)

ۛ ساڳ ۛ بر ۛ ڪهڙ ۛ تو مراد ۛ لوٽ ات
 گون سيلهاڻ ڪوھ ۛ مراد تي سر ۛ ساھيل به بيت
 زم زم ۛ شيرين دو ڪرم ۛ ترا بڪشات مراد
 گون بيلان چوگان گل ۛ ميدان ۛ ترا ھيل به بيت
 من مراديگاں ھما وھد ۛ ھما باريگ ۛ
 چھ رستراں آجو مني گوادريءَ باتيل به بيت (۶۱)
 ۛ بلوچستان ۛ ڪلير ۛ نچ ۛ بلے سوچگي دار انت
 مجيد پٺا، اے حشڪين دار سارتيں سنڌلاں مرچي (۶۲)

آني دستونڪ آني شم ۛ شينڪ ۛ آشوب ۛ گھگيري ۛ گپ ۛ تران پر نماين
 صورت ۛ پڊر بنت، آني شاعري ۛ يڪ دڙچين جھڊ ۛ جفاءِ درس رسيت، آوتي تاريخي ڪرداراني
 وسيلڪ ۛ راج ۛ تها جوش ۛ جز بگ ۛ وڊينگ ۛ آباني سنج ۛ سماءُ آگهي ۛ گيش ڪنت۔
 ظلم ۛ تاموريں شپ ۛ رند، رڙن ۛ سھب ڪيت انت مجيد
 پھ بلوچان ڪلگي انت دراج ڪشئين اے ودار (۶۳)

ۛ حمل ۛ سبزيں سگار سر سنڊين
 جوڪ پرنگاناں تلين ايت بيلان (۶۴)
 ۛ بلڪين ظلم ۛ سياه ۛ مچ ۛ رڪينگ ۛ مات ۛ وتي
 گون وتي سبزيں سگار ۛ ڪمبرے پيدا به بيت
 من مراديگاں ھما رڙنائين روچاني مجيد
 اچ بلوچستان ۛ حاڪ ۛ چا ڪرے پيدا به بيت (۶۵)

جي آرملاءِ شاعري اچ وتي ھندي سياست ۛ تچڪ ۛ اثر مند گندگ ڪيت۔ آني

شعرانی آہنگ ۽ آہل برز ۽ بلند انت، آئی ۽ وٽی شاعری ۽ وسیلگ ۽ بلوچ سیاست ۽
 راجمانی حقانی دزگرگ ۽ پتوار چست کرت، بلوچ راج ۽ بڙگی، لگتمالی ۽ درپہ دری ۽ درد
 ۽ تورشت آئی شاعری ۽ درائی دنت۔ بلوچ شاعرانی گیشتریں بہرچہ ہندی جاور حالان
 اثر مندات انت ۽ راجی ۽ آشوبی شاعری ۽ وسیلگ ۽ وٽی بُنی حقانی توار ۽ چست کنگ ۽
 ات انت۔ جی آرملہ اوں چہ وٽی پیشروئیں شاعران اثر زرت ۽ وٽی شاعری ۽ تہا سیاسی
 بنگپاں جاہ دات۔ آئی گوارا دیہہ دوستی درشان اوں زیبائیں رنگی ۽ گندگ بیت۔
 ابراہیم عابد ۽ گوارا راجمانی شاعری ۽ مزنیں بہرے گندگ کیت آئی ۽ تجکیں
 بیانی ۽ رنگ ۽ وٽی عہد ۽ سیاسی جیڑہ ۽ راجی اڑ ۽ جبال دستونک ۽ تہا جاگہہ داتگ انت۔
 آئی ۽ شاعری ۽ رنگ گیشتر پنت ۽ سکینی درو شم ۽ انت، بلے آداں مزنیں حدے ۽ راجی
 جیڑہانی دیما آرگ ۽ سوہین بوتگ۔ آئی گوارا ناایتی ۽ بے اوستی ۽ بدل ۽ یک محکمیں
 اوستے گندگ کیت، آراجی باہنداں شورینگ ۽ چہ گراں واب ۽ پاد کنگ ۽ کار ۽ اچ وٽی
 شاعری ۽ جوانیں وڑے ۽ کار گیتگ۔

۔ کشک ۽ انت تبد ۽ آسگواریں لوار
 گریں روچاں ساہگ ۽ ساچاں کن ات
 وشیاں ہجر مہ بئے چو دل یکیم
 مادنیں راہے پہ وت چاراں کن ات
 راہ اگاں پڑیں چہ شلین کنگ ۽
 آس ماندارات لداں سوچاں کن ات (۶۶)

نہ گواہیت نام ڈکال ء نہ گواہیت
چر انت آہو بہاراں بیدہانی
نہ بنت تاوان جان ء رتگلیں خون
نہ کنت کس داشت پاہاراں دلانی (۶۷)

ہفتادہ گڈی دہک ء ہشتادہ بنداتی زمانگ ء دیما آیوکیں شاعرانی
گورا بلوچ راج ء بلوچستان ء سیاسی جاورانی بابت ء اچ وت پیشرویں شاعران جتائیں
رنگے ء سماکپیت۔ اے زمانگ ء ”بلوچی شاعری ء رواج ء رپتارمدانمدان ء گنت ء
سست بوان ء شتگ ء شاعری ء بنی ء بندری ارواہ ء ہندہ چیزے سربری ء سبکیں گال ء پر بند
کار بندگ بوتگ انت ء چرائیشی ء سبب ء شاعری ہورکیں ء ہوادگیں منطقی بھیری ء گوں
دیما اتلگ۔ ہر پر بند ء سرچرلم ء جور، ڈک ء ویل ء بنگیج بیت ء آسر آشوب ء سر بیت، یاسر
چہ شپ ء تہاری ء روان بیت ء دمب بامگاہ ء سہریں شمال ء گوں رژنا بیت۔“ (۶۸)

اصل ء بلوچستان ء یک وڑیں جاورانی سوب ء شاعری ء بنگپ ہم گیشتر یک
وڑیں بوتگ انت، یک وڑیں چہر ء شبن ء چیدگانی کارمرزی ء داں مزنیں حدے ء
شاعری ء تہا یک رنگی ودی بوتگ۔ دومی ”بلوچ راجی زرمبشت ء پروش ء سبب ء راجی
لہزانکی زرمبشت ہم بہر ء بانک ء ہرجان بوتگ ء راجی ناتپاکی ء شتگ ء شانگی ء سبب ء
لہزانکی مومنٹ ء پگری بن ء بنیات ہممدانمدان ء گوں نزور بوان ء شتگ۔“ (۶۹)
کجام ہم زبان ء لہزانک دائم یک وڑیں فکر ء خیال ء کارمرزی ء یک وڑیں
ذہنی ء فکری رویہ آنی پداداں دیراں سفر کرت نہ کنت۔ بلوچی لہزانک ء ہم داں مدتے
ء یک وڑیں بنگپ ء یک وڑیں فکر ء خیال ء درشان و ہدے تکرار ء صورت ء دیما آیان
بوت تہ ایشی ء تہا بدلی آرگ ء سفر اوں بندات بوت۔ ہشتادہ دہک ء پدرتچ ء شاعران

بلوچی شاعریء لسانی، بنگھی، چہرء چیدگی یک رنگیء بلاسیء پہ وتا جتائیں رنگء آہلء
 درشانی رنگیء شوہازء وتی فکریء ساجشتی توان کار بست انتء داں مزین حدےء بلوچی
 دستونکء درشانی کار پڑء بدلی آرگء جہد کرت۔ اے پدرتچء جہگیریں دستونک
 گوشیں شاعر مبارک قاضی انت۔

مبارک قاضیء شاعریء وتی عہدء زمانگء جاور حالء عکس گوں نوکیں
 شعری درشانء گندگ بیت۔ آئی شاعری بنگھی جہتء بازیں رنگانی یک ہواریں
 دروشمء داریت۔ بلوچ سیاست، راجمانی، تاریخ، ربیدگء چاگردی زندمانء بابتء
 آئیء وتی جتائیں طرز فکرء درشانی رنگ انت۔ آئیء وتی عہدء ناگیگی، راجی پد مننگی،
 غلامیء مارشتء لس انسانی زندء ہر روچیگیں چستء ایرانی بابتء وتی جتائیں رنگء
 آہلء جتائیں توارء گوں شاعری کرتگ۔ قاضیء چاگردیء تاریخی شعورء زانت سک
 محکم انت، ایک انجیں از مکار انت کہ آئی نگاہ وتی چاگردء ہمک سر پُرانی سرا ایران
 آچیزاں گوں ہورتیء چاریت چکاسیتء ایشانی تجزیہ کنت۔ آئیء وتی عہدء پرشتء
 پروشی، بلوچ سیاستء نزوری، وہدء حاکمانی ظلمء جبرء راجی پد مننگیء احوال گوں
 پُردردیں دلے وتی دستونک آئی تہا پدرء آشکار کرتگ انت۔ آئیء چوشیں جاورء جیڑہ
 تچکء سادگء بیانیء رنگء بدلء گوں نوکیں چیدگی زبانء دیما آؤرتگ انت۔

۔ بن گپتگ ہر دزچکء جگر گوں سبزیں تاکاں
 مہرء وشبو گوں پُلانی باسء روک انت
 پہ وتی حقء مزدء شوہازء کوچکء ڈٹاں
 ہر دہقانء جہد گوں دستء داسء روک انت (۷۰)

ۛ دٲء ٲھلئں ءبر ءون انت ءلء ءوئیں ءؑر ءون انت
 ءلوں ٲاٲار ءنت ءہ ءکھیں ءاتانی سر ءون انت
 زمین ءء آٲء ءءل ءء ءون ریتؑؑ ٲھلئں ءھقانء
 ٲمشفہ رستؑیں ءر ٲؑانی ءر سیں تاک ءء بر ءون انت (۷۱)

قاضی ءتی عہءء ءیڑؑاں انءری ءسابء ءاریت؁ ٲؑاسیت ءء ٲھر ءء ٲیءؑی
 ءروشمء ءیما ءاریت۔ آئیء ءتی ؑوشتؑیں ٲءر تیؑء نسبتء ءلوٲی ءستونؑ ءسیاسی ءء
 راجمانی ءنؑٲ ءء ءار ٲڑؑوں نوؑیں ءارشی سماء شاہیؑان ءرتؑ۔ آئیؑ ؑوڑا آشوب ءء انقلاب
 ءءنؑٲ ٲوڑوایتی رنگء ءیما نیانیت ءلؑیں آءے ءوایں ءیڑھاں ؑون نوؑیں شعری ءلسانی
 لوٹانی ٲءا ءر شانی ءروشم ءنت۔

ۛ ءئے ءء ؑوشؑ ءہ آڑاتیں من ءء ءو
 مئے ٲاریں نیما ءرء ءء ءام ءستؑ
 ءئے ءء مئے ؑوژن ءء ءشی ءیءلینتؑ
 ءئے ءء مئے لذت ءء ءوشام ءستؑ
 اے شھر ءء انؑو قحط انت آدمی ءء
 ءہ ءت ءنی آءماں ءہرام ءستؑ (۷۲)

ۛ اے شھرء ءوڑوؑ انت ءء ءوڑوڑا ءر بر
 ؑؑؑ ءنئے نہ ءنئے شر ٲراؑ تھنا انت
 ٲلؑ ءس ءء نہ وفا ءء نہ واہؑ ءء ؑنؑ ءء
 اءا مؑیم ٲڑوڑر ٲراؑ تھنا انت (۷۳)

مبارک قاضی ء شاعری ء سیاسی ء چا گردی اشارت پدر بنت، بلے آے سیاسی
 ء چا گردی جیڑہاں پرو پیگنڈہ یا نعرہ ء درو شم نہ دنت بلکیں آایشاں چید گانی صورت ء بیان
 کنت، چوشی ء آئی راست گوشتی چیدگی درو شم گپت۔ (۷۴)

ے مارا پنجاہ سال انت ما سر پد بنیں
 واجکار گنجیں تیا باں چون کنت
 راج پہوالیں وتی سدھ ء نہ انت
 شاگیں یدار ء گرا باں چون کنت
 مات چماں عاجز پت لنگ ء لاش
 باریں وانندہ گون و اباں چون کنت (۷۵)

منیر مومن ء پے زانت ء رضائی وتی دستونک تحک ء سیاسی ء راجمانی بن گیاں
 چے پھر یزاتگ ء پے وتا چہر ء چیدگی زبانی کار مرز کرتگ۔ زاہری صورت ء آئی
 شاعری ء راجمانی جیڑہ درائی نہ دینت، بلکیں آئی ء عہد ء جیڑہ ء المیہ گون نریں
 گالوارے ء چیدگی درو شم ء دیما آو رتگ انت۔ بلوچ چا گرد ء راجمانی جخال، پرشت
 ء پروشی، شنگ ء شانگی ء سیاسی کرد ء گل آنی راج درو ہی ء کسہ آئی دستونک آنی شم ء
 شینک آں پدر و بنت بلے ایشی ء درو شم چہ وتی پیشرو نیں شاعراں چٹ ء جتا انت۔
 برزیں آہنگ ء آہل، واز ء کوکار، پنت ء سکینی درو شم ء تحکیں بیانی ء رنگ ء روایتی
 لہزیات ء چہر ء شین آنی بدل ء آئی گو را گون نوکیں چہر ء نوکیں مارشتی سماء ہمرائی ء
 نوکیں لسانی ء فکری درو شم گران ء پدر بنت۔

ے ادء مارشت ء باب ء کئے بہ طکیت
 گناہ گار آگہ انت دربار و اب انت

بچار کردار ء اے سنگینیں عہد ء
جنتے اچ من منا آوار واپ انت (۷۶)

ستلگیں اے گلزمین سبزیت منیر
اندرو آس ء گر ء دارے کنیں (۷۷)

کوہنیں رنگ ء داباں بلوچ قرن ء پُتینکاں پشت کپتگ
چم ءے انگت زیمی دجنت ء بکش ءے پناہ انت مارانی
تیر پہ مُرگاں ایر کت انت ء زہم پہ سواداں بیگاہ ء
ناگاہ کپتگ داواہاں راجے سیل ء شکارانی (۷۸)

ہشاد ء دہک ء پد بلوچ راجی زرمبشت ء زور توگ ء سیاسی چست ء ایرانی تہا
بدلی آہگ ء سوب ء بلوچی شاعری ء ہم وتی بنگہی کار پڑ ء تہا بدلی آرنگ ات ء چا گردی
گواچن نویسی ء ہواریں راجی شاعری ء بدل ء انسان ء تہی ء ذاتی اڑاند ء نفسیاتی ویل ء
واکہہ آنی نیمگ ء گیش دگوش گور کنگ بوت۔ اے دور ء شاعری ء توک ء انقلاب ء بیا
ء بخیر کم ء شاعرانی وتی تہی ء داخلی اڑاند بزاں نفسیاتی ویل ء واکہہ گیشتر دیمما آئیگ ء
انت۔ اجتماعی ء راجی شاعری ء سپر مرچاں فرد ء تہی ء ذاتی اڑاندانی روایتی عشق ء بچارانی
نیمگ ء سرجنان انت کہ اودا چڑ وایوکی، گستانی، بے وسی، لاچاری، ناامیتی ء دلپروشی ء
سورت ء دیمما آئیگ ء انت۔“ (۷۹)

بلے اے سلسلہ واداز مزنیں مدتے ء برجہ نہ منت، بلوچ راج ء بخت ء زاناں
سیاسی آسودگی نیست، بلوچستان ء استیں سیاسی جاورچہ وتی گوست ء نسبت ء گیش پردی
انت، شاعر ء لہزانت کہ وتی چا گرد ء گیش ماروکیں فرد انت پمشکہ استیں جاورانی

ساہگ کم کم ۽ بلوچی شاعری ۽ سرا پدا مان شانان انت ۽ ہما شاعر کہ وتی شاعری اش
 ذگریں از می در شانی درو شم ۽ بستی کرتگ ات آہانی شاعری ہم چہ وتی ہند ۽ سیاسی جاوراں
 اثر آماج گندگ آنیگ ۽ انت۔ بلے چوشکہ بلوچی شاعری حاص دستونک ۽ وتی بنداتی
 سفر بُراتگ ۽ از می سرشون ۽ پہ وتا جتانیں رنگ ۽ آہلے شوہازاتگ پمشکہ استیں عہد ۽
 شاعر وتی عہد ۽ سیاسی زر مہشت، سر پُر ۽ ناگیگی آں تھکیں بیانی ۽ رنگ ۽ بدل ۽ چیدگی
 زبان ۽ دیما آرگ ۽ انت۔ منیر مومن، میر عمر میر، منظور بسمل، اسحاق خاموش ۽ ہجے رم ۽
 ایندگہ شاعرانی گؤرا اے تو امیں جاور حال ۽ در شان چہ وتی گؤست ۽ شاعری ۽ نسبت ۽
 گیشتر توانائیں رنگے ۽ گوں نوکیں چیدگی درو شم ۽ پدر بونگ ۽ انت۔

ۛ حون کوہانی سرا بالا انت
 آس ۽ دمکانی تہا تگ بستگ
 بستگیں ما گوں زمین ۽ مہراں
 آزمان ۽ کیا پدگ بستگ (۸۰)

ۛ گوات انا گاہ مٹ کنت کشک ۽
 کاریت احوالاں نوکیں جنگانی
 تیر چو مُرگاں دزنک بنت شاہاں
 زہرگ ۽ گوں مہ جن پلنگانی
 آس نیجے پہ روگنیں شہراں
 تن سیراپ انت مئے نہنگانی
 پتو منیت انت در آمدیں گؤاتے
 گلزمین زیب ۽ نام ۽ ننگانی (۸۱)

ۛ وٲی زیدء کڑباں پهریز ات
 ۛیروپ بہ کنت اومان پرش انت
 تیرانی درد ء بیت عہد بدل
 زہمانی زہاں دیوان پرش انت
 داں آزارت انت تئی درد وطن
 زندان ء تہا زندان پرش انت (۸۲)

میر عمر میر اندری مارشانی شاعر انت بلے وہدء جبرء آئی شاعری ہم انگیر
 کرتگ۔ آئی گورا استیں جاورانی دروشم چیدگی رنگ ء پدر بیت۔ وطن دوستی ء راج
 دوستی ء میل آئی شاعری ء روتگ جتگ۔

ۛ بجکے بخشاں زمین ء گوں گوانزگ ء شاگیں
 نہ زانتگ مادر ء نازینک معنائے کاریت (۸۳)

ۛ حون لوٹیت مئے واہگانی کشار
 دل پہ آجوتی ء در پہ در انت (۸۴)

ۛ وطن مرادے زباد دزنزیت
 پدا وٲی پنج پیشدار انت
 ہزار بجیگ بیت قربان
 داں چنت ء تئی تیر گوار انت (۸۵)

بسل ۽ دستونڪ ۽ بنگهي ڪارپڙ مزن شاهيگان انت، آئي گورا بلوچ ڇا گودي
 زندمان ۽ بازين دروڻم پدر بنت۔ آئي ۽ راجماني گواچن نولسي ۽ پڌ ۽ وٽي شعري سفر ديم
 برتگ۔ بلوچ سياست، دودمان ۽ سرزمين ۽ سرگوست آئي ۽ وٽي شعرائي بهر جوڙ ڪرتگ
 انت۔ آئي دستونڪ آني تهالس زند ۽ هر روچي ايس چست ۽ ايراني همرائي ۽ سياسي ۽
 ربيدي جا ورحال ۽ اوڻ ٽڇڪي ۽ سماڪپيت، آئي ۽ وٽي شاعري ۽ اندر ۽ وٽي عهد ۽ الميه ۽ جيڙه
 ديم آران ۽ شعري تاريخ ۽ بهر جوڙ ڪرتگ انت۔

۽ چو ملڪي باگ ۽ تنزگ، چو ديات ۽ ڪوشقلا ۽
 من نه زانته هور ۽ مانا، من نه زانته هار ۽ مطلب (۸۶)

۽ چو راسڪوه ۽ دل ۽ جيوڻي نشانگ بوت
 گبار دنزي ۽ تند ۽ انت آزمان، ديوال (۸۷)

۽ دلوتين ما بله خبر زانين
 گون ڪساباں جنگ نه بيت سودا (۸۸)

بلوچي عهدي شاعري ۽ گواچن نولسي ۽ ربيت بلوچي نوڪين شاعري ۽ هم رواج
 گپت ۽ ديروي ڪرت۔ عهدي شاعري سرجم ۽ گون وٽي ڇا گودي زندمان ۽ بندوڪ
 بوتگ۔ نوڪين شاعري ۽ هم وٽي ڇا گودي زند ۽ اڙ ۽ جيڙهاني درشان ٽڇڪين رنگ ۽ ڪنگ
 بوت۔ بلوچ تاريخ، سياست، ربيت، ۽ راجماني زند ۽ هر روچيگين چست ۽ اير بلوچ
 شاعراں دستونڪ ۽ بنگپ ٽاهينتگ انت ۽ سرجم ۽ وٽي ڇا گرد ۽ عڪس ڪشي ڪنان ۽ گواچني
 رنگ ۽ ديم آوڙتگ انت۔

مہرائکی بنگپ

بلوچی زبان ء مہرائکی یا عشقی شاعری ء ربیت چہ کلاسیکل عہد ء محکمیں صورتے ء
 بُوان ء پیداک انت۔ عہدی شاعری دوزنڈیں بنگپانی چا گرد ء درشانی صورت ء پدر
 بیت، بزاں جنگ ء مڑائی، چا گردی زندمان ء احوال ء عشق ء مہر ء پاکین ہل ء جذبگانی
 درشانی۔ بلوچ چوشکہ یک تمنی چا گردی ء زند کرتگ ء تمنی چا گرد ء وتی ویلیو ء اقدار
 بنت۔ بلوچی عہدی شاعری ء تہا مہرائکی شاعری ء درشانی ربیت ء تپاس ء پد ہے گپ
 دیما کیت کہ بلوچ چا گرد ء کدی ہم مہرائکی ہل ء درشان ء سرابندش ء پابندی نہ بوتگ
 بلکیں بلوچ شاعراں ہمک عشقی کسہ ء داستان بید لہر زگی ء بندش ء گواچنی رنگ ء دیما
 آورتگ انت ء اے شعرانی تہا یک نیمگے مردینی جذبگ ء مارشت تچک ء سادگیں
 رنگی ء پدر کرتگ انت تہ دومی نیمگ ء زالبولی مارشتانی درشان ء اول بچ وڑیں ترس ء
 میار ء شکار نہ بوتگ انت۔ حانی شے مرید، شہداد ء مہناز، بیبگر ء گرانا ز، کیا صدو، لہ
 گرانا ز، دوستین ء شیرین ء مہرائکی داستان و ہدے لچھی درو شم ء بیان کنگ بوتگ انت تہ
 شاعراں تچک ء سادگیں زبان ء تہا اے کردار، ایشانی عشق مہر ء سرگوست، مارشت،
 ڈکھ ء ویل، درد ء دور، تجربت ء ایشاں گوں ہمگر نچیں تو امیں چا گردی اڑ ء جیڑہ ء جبال
 تچک ء تچک سادگیں زبانی ء انچیں زیبا ء پُر نمائیں وڑے ء دیما آورتگ انت کہ اے
 مہرائکی داستان ء کردار گوں وتی چا گردی زندمان ء دروشماں بلوچ تاریخ ء روشنائیں
 باب جوڑ بوتگ انت۔ داں مروچیک ء چوشیں مہرائکی داستان بلوچ الس ء سرا حاصیں
 اثر دور دینت۔

نیم عہدی شاعریء تہا زانگیں شاعر جام درک، مست توکلی، ملا فاضل، ملا
عزت پنجگوری ء دگہ بازیں نام انجین انت کہ آہاں وتی مہرائکی ہل ء واہگانی درشان ء پہ
بچ وڑیں راجمانی بندش ء اڑاند مان نیا ورتگ انت ء نیکہ بلوچ چا گرد ء کدی چوشیں
شاعریء سرا ایراد گپتگ ء چوشیں کرد ء را ایر جتگ، بلکیں راست بیانی ء پدا اے
شاعراں و ہدے وتی دلی مارشت ء لہڑانی درشان مان شعری درو شم ء کرتگ تہ ایشان ء
بلوچ چا گرد ء تہا حاصیں دلہدی رستگ ء چوشیں شاعری مدام دوست کنگ بوتگ۔
انچوش سما بیت کہ بلوچ چا گرد یک آجوتب ء رژنا پگریں چا گردے بوتگ کہ اودا ہمک
انسان ء وتی فکر ء خیال ء مارشتانی درشان ء آزاتی بوتگ۔ ہے سوب انت کہ برز ء
گیشتریں شاعراں وتی شاعریء تہا تچک ء تچک وتی دوست ء نام گپتگ ء آئی ساڑا ء
توصیف کرتگ۔ چوشیں کرد بلوچ چا گرد ء کدی ہم ایر جنگ نہ بوتگ۔

بلوچی عہدی مہرائکی شاعری خیالی، تخیلاتی یا ماورائی نہ انت، بلکیں گوشت ء
پوست ء انسانانی نیام ء سیادی ء رشتگ ء صورت ء انت۔ گیشتریں مہرائکی شاعری راستیں
عشقیہ داستانانی پڑدر اسراچک بوتگ انت کہ اودا درائیں کردار گواچنی انت، آہانی مہر ء
تجربت، درد ء دور، ڈکھ ء عذاب، مارشت ء جزبگ، لوٹ ء طلب درست انسانی انت،
بزاں چہ انسانی فکر ء در ماورائی یا تخیلاتی نہ انت ء نیکہ چہ وتی زمین ء سستگین انت، بلکیں
ہمک کسہ ء کردار گوں وتی عہدی راجمانی ء چا گردی زندمان ء نشونداری ء کننت۔ رژنا
فکری، آجوتبیں نیل ء باجوت چہ وتی چا گردی اقدار ء بلوچ ویلیوآں در نہ انت ء نیکہ بلوچ
شاعراں چو عرب آنی جاہلی ء زمانگ ء شاعریء چہ اخلاق ء در ء خیال ء مارشت
در شاننگ انت بلکیں وتی سرگوست ء مارشت گواچنی رنگ ء بلوچ چا گرد ء ربیدگی
سیمسرانی چار حد ء سادگ ء زیبائیں درو شم ء دیما آورتگ انت۔ بلوچی عہدی عشقیہ

شاعری نیا د لذت ء کیف، ہوری ء یکجائی ء کما رنجشیں ساعتانی بیان ء ہمرائی ء ڈکھ ء درد، رنج ء غم، دیری ء گستاخی ء کرب ء درد ء شاعری انت، حانی شے مرید ء داستان سرجم ء جتائی (ہجر) ء عذاب ء غمانی شاعری انت۔ شہداد ء مہناز، لکہ ء گراناز، عزت ء مہرک، مست ء سی یاسیمک ء گوراہوری (وصل) ء کرا رنجشیں ساعتانی بدل ء جتائی ء رنج ء غمانی ڈکھ ء ویل ء درشان گندگ کیت۔ اے تو ایں مہرائی شاعری لچھی دروشم ء انت۔

بلوچی نوکیں شاعری ء بندات نوکیں شعری تہرائی پدا بیستمی کرن ء نیامی دہک ء بوت۔ اے نوکیں شعری تہرائی تہا آرات لچہ ء دستونک ء تہر ہوارات انت۔ نوکیں شاعری ء بندات پُر آشوبیں زما نگے ء کنگ بوت ء بلوچی شاعری ء عمومی تب راجی ء گہگیری ات بلے ایشی ء ہمراہی ء بلوچ شاعراں ایندگہ راجمانی بنگپانی ہمرائی ء مہرائی ہل ء جزبگانی بنیات ہم ایر کرت۔ چوشکہ دستونک ء روایت عہدی بلوچی شاعری ء نیست ات ء اے تہر درآمدیں صورتے ء چہ فارسی ء اردو زبان ء وسیلگ ء بلوچی زبان ء بہر جوڑ بوت، پمشکہ اے تہر ء ہمرائی ء بازیں رواجی چیز بلوچی دستونک ء تہا اتک انت۔ چوشکہ بنگپ، چہر، شبین ء چیدگ کہ چہ کرناں اردو ء فارسی دستونک ء بہرات انت بلوچی دستونک ء تہا ہم جا گہہ اش کرت۔

بنداتی دستونک ء مہرائی درشان ء رنگ چٹ ء ربیتی انت، نہ ایشی ء سیادی گوں وتی عہدی شعری ربیت ء انت ء نیکہ بلوچ چا گردی زندمان ء گوں نیل وارت۔ بنداتی چندے شاعراں چوشکہ تجرباتی بنیات ء دستونک نبشنگ پمشکہ آہانی شعرائی تہا نہ جذبگ ء شدت گندگ کیت ء نیکہ بلوچ چا گردی زندمان ء سماکپیت بلکیں آہاں چٹ ء اردو ء فارسی دستونک ء رواجیں شاعری ء گیگان کنان ء وتی مہرائی خیال درشاننگ انت کہ بچ وڑیں تاثیر ء اثرنداران۔

منی چماں چو پل ء سنبلا ات

پہ دگرانی نگاہاں کنٹک ء ات (۸۹)

ے خماریں چم تئی پمن مثال ء عرق انگور انت

اجازت دئے منارا دوست من تنگے گراں مرچی (۹۰)

ے من نیم مرغ بسمل، نے ورد ء واب حاصل

آہچو سنگ ء سكدل زحم ء عجب جنوکیں (۹۱)

رواجی اردو، فارسی ء عہدی شین ء چیدگانی کارمرزی ء اے شاعراں نہ چوشیں فکر ء

حیالے دیما آرت کرتگ ء نیکہ وتی ذاتی عشقی تجربت ء اثر ء زورے پیدا کرتگ۔

آبروئے جفا زبان بندی

خونِ ناحق ء شرمسار مکن (۹۲)

نمازِ عشق، فکرِ یار، بارِ غم، ثوابِ روح

جگر صد پارہ نیں آہ ء دوا باریں کدی گنداں (۹۳)

شین آنی کارمرزی ء ہم در آمدی ء مارشت بیت، انچو سما بیت کہ شاعر دگ

چا گردی ء شتگ ء خیال ساچی کنگ ء انت۔

ے تو برتگ انچ تمائیں دلبراں باج

تو خوبانِ جہان ء استِ سرتاج

منا کہ چو تئی زلفاں پریشان

دپ ء دنان ردیں قطارِ افواج (۹۴)

ہے پیاتلیخ ء تمثیل ء چیدگ ہم بلوچ چا گردی نہ انت، بلکیں فارسی دستونک ء

اثر ء آہاں ہمود ء چا گردی زندمان ء چے زرتگ ء وتی شعرانی بہر جوڑ کرتگ انت۔

ۛ من فرہاد نیاں تش ء تیر کارگراں
 آہ تاثیر بہاراں اول منی وڈ کناں
 تئی جتائی ء قسم من گوں خدایا چو گشاں
 جنت ء شوق نداراں من چداں لڈ کناں (۹۵)
 ۛ ناصح دوستا منی وقتِ بگندے تو ہم
 دیم پہ ویرانہ روئے یل دے درستیں کاراں
 صحب و بیگہ تئی یادا پریشاں تڑاں
 زندگی تلخ منی بیا کہ جگر بیزاراں (۹۶)

بنگپ، چہر، شبین چیدگ درست چہ اردو ء فارسی زبان ء رنگین انت، ہے
 سوب انت کہ شاعر وہ دے وتی دلی مارشت ء تورشتانی بیان ء کنت تہ ایشی ء پڑ در ایک
 انجیں چا گردی ء سماودی بیت کہ وت ہے تہر ء وڑا در آمد انت۔ ”بنگپچی دور ء غزل،
 دروگیں گریوگ ء پٹورگ، دروگیں غم ء اندوہ، مہ گونگ ء جور ء جفا ء زنگ ء ماسیت
 انت، شاعر گزیت، گز یوگ ء پیم ء نہ زانت، شاعر مہ گونگ ء گوں دوستی کنت بلے
 دوستی ء راہبنداں بلد نہ انت۔“ (۹۷)

عشق ء مہر ء روایتی بنگپ ء درشان بنداتی شاعری ء ایندگہ شاعرانی گورا ہم
 گندگ بیت۔ گیشتریں شاعرانی گورا عشق ء تجربت گشے ذاتی نہ انت بلکیں اجتماعی
 انت۔ یک وڑیں فکر ء خیال، یک وڑیں مارشت ء یک رنگیں درشان ء سوب ء شاعرانی
 انفرادی تجربہ ودی نہ بیت ء نہ چوشیں جز بگ ء شدت ء مارشت ودی بیت۔

ۛ شپی لوٹی منا مہمان کنت دوست
 گل ء بالوں گماں تالان کنت دوست (۹۸)

ہے اگاں وابہ پکن اومان کنت دوست

جگر بریں گماں تالان کنت دوست (۹۹)

دستونک و تہا غم و بیان و مزین بستارے است، گیشتریں شاعراں و تی عشق و
مہر و پڑ در اوتی غم و گرتی و قصہ گوں مزین سوز و دیما آور تگ انت، باز شاعر غم پسند انت
آہانی تب گوں غماں سیل اتگ و آج غم و یک وڑیں لذت و تمام و زرتگ و لہتیں
شاعراں غم و بنگپ سپری حساب و زرتگ و و تی ناز رک تبی و سوب و غم و چہ دلپروشی و دل
تنگی و در شان کرتگ۔ ہواریں صورت و بلوچ شاعراں عشق و درد و غم و تی زندہ متاہ
زانتگ و آج ایشی و تی زندہ پلگارا تگ۔ سید ہاشمی ہانل و غم و درداں ساطیت و و تی دل و
توار لیکیت آ بے غم و در دیں زندہ مرگ و حساب و زانت و مدام و تی دوستدار و دانگیں
غمانی سوگاتاں و تی زندہ کلیں متاہ سر پد بیت۔

ہے ہانل و داتگ اے سوگات من و

درد در مان مبا تیں شالا

چشیں لذت چہ کجا دست کپیت

کم سوز مان مبا تیں شالا (۱۰۰)

ماں نوکیں بلوچی شاعری و سید آولی مردم انت کہ آئی و و تی شعرانی تہا تچک و
و تی دوستدار و نام کپیتگ، چہ و پداے روایت بازیں شاعراں دیما بر تگ بلے چو سید
ہاشمی و آہانی گورادوست و نام و شعور و با پشت و چو شیں مزین لیکہی و معنوی پڑ درے
ودی نہ بوتگ چوشکہ سید ہاشمی و ہانل و نام و چا گرد و و دی کرتگ۔ ہانل سید و شاعری و
برے تچک و پے دوستدار و کار مرز بیت برے چیدگی گونا پے چنان و معنوی حساب و
توا میں بلوچ چا گرد و گلزین و چا گرد کنت۔ زندہ غمانی تہار دیمیں شپان پے ہانل سید و شین
اوستانی سبہ و پد بیت۔

سے شپ گمانی اگاں دراج انت ء تہار انت بلے

تو منی وشیں امیتانی سباہ سے ہانل (۱۰۱)

”سید ہاشمی غم کنت غم آئی ء زندہ گشتے بہرے، آئی غم، وشى ء تہلی ء اواریں
زیدے داریت، بلے غم چو تہلیں جنک ء ہنچو آئی زرد ء مان پترتگ کہ غم ء ابید آئی ء نہ
واب کیت، نہ آرام، ہے غم آئی ء ہما چادر انت کہ پہ پہر ء شادہ کدی مان سے پوشیت،
کدی بڈے کنت، کدی چیرے گجیت۔ اے وش ء تہلیں غم ء آئی ء غزل ء را ساز ء
سوز داتہ۔“ (۱۰۲)

سے تئی گم دل ء توار انت چہ دل ء جتا نہ بیت انت

منی وژدلی ہمیش انت کہ گوں ہر کس ء نہ بیت انت (۱۰۳)

سے اندوہ ء گم ماں دیدگ ء چمان انت کیگد ء

بے درد ء رنجیں زند من ء زندگ ء کش انت (۱۰۴)

بے گمیں زند پہ سید ء بے کراری ء سوب انت، آرد ء غمانی گلہ ء نہ کنت بلکیں
انچ دوست ء دائمی درد ء لوٹ کنت۔

سے اگاں اومان بنت انت درد ء ارمان

گمانی پُریں دمبالاں سر پیناں (۱۰۵)

آوتی دردانی درمان ء مان جہان ء شادہ ء وشى آئی تہا نہ پولیت بلکیں چو
شے مرید ء وڑا زانت کہ اے درد ء غمانی درمان مان ہانل ء پلین بچکند گانی تہا
سر پوش انت۔

سے بدنت دردے کہ پھک ء بے دوا انت

بہ کنت ہرچی پہ ماہ رنگ ء روا انت

گلیں بچکند گے آ کسملیک ء

منی بے گنجیں دردانی دوا انت (۱۰۶)

مبارک قاضی ہم زندگیاں دل ء زندگیاں انسان ء پہ درد ء غمانی سوگاتاں الی سرپد

بیت، آچوشیں دلاں زندگیناں شمار نہ کنت کہ اچ درد ء دور ء ہو رک ء ہالیگ انت۔

ۛ نہ زندگاں نہ کدی مردگاں شمار ء کیت

دلے کہ درد مداریت کجام کار ء کیت (۱۰۷)

عطا شاد غم ء دائمی چیزے سرپد نہ بیت ء نیکہ آ دائمی گم ء ساہگ ء نندگ ء

رنجانی باہوٹ بیگا پسند کنت۔ عطا شاد ساعتے غم کنت، بلے شالکوٹ ء جلگہیں بانوریں

بازار، زند ء دز گٹیں ہل ہلانی وشیں ندار ء آئی ء غم چیر تریت، غم ء زیادہیں شادہ غم ء سر ء

تزیل بیت۔“ (۱۰۸)

ۛ کس نداریت تئی دائمی دید ء ہتم ء

غم ء ہر تاک کپنت چلگ ء اوبال کپنت (۱۰۹)

شاد کاڑانی غم ء چو شراب ء کیف ء زیریت کہ دائمی برجاہ نہ ماننت، کیف ء

خمار ء ہلاسی ء گوں غم ء زور ء تاثیر ہم ہلاس بیت۔

ۛ شاد کاڑانی غم ء چو من ء بے سار کتہ

رگ رگاں چو کہ شرابے پہ مدامی جنزی (۱۱۰)

ظفر علی ظفروتی غم ء رنجانی علاج ء مان کیف ء شراب ء شوہازیت۔ آوتی غم

جنتیں ڈیل ء شراب ء کیفاں گوں آسودگ کنگ ء جہد ء کنت۔

سے تڑپناں غم جتیں ڈیل ۽ دمانے

چہ کنپیاں کدھے پڑیں بیارات (۱۱۱)

مراد ساحر ۽ گوہر غم ۽ رنجانی بیان گوں مزن سوک ۽ سوز ۽ درائی دنت۔ ساحر
یک بے سوبیں عاشقی ۽ وڑا دانی درد ۽ غمانی زر ۽ اوژناگ ۽ گندگ کیت۔ بلے آئی ۽
عشق ۽ غم گوں و تاشیر ۽ شکر کرت نکر تگ بلکیں دانی گوں رنج ۽ غماں پیڑا تگ۔ آئی تب
غم دوستیں بلے آئی ۽ آج غم ۽ تاگت ۽ توان زرت نکر تگ۔

سے من وتی گم دوستیں تب ۽ ہیل ۽ چے کناں

ایشی ۽ زاناں گوں گماں جیڑگ بے نپ انت (۱۱۲)

بلے آزار انت کہ مہر چہ غم ۽ تہر دتر انت، پمشکہ آمہر ۽ دامن ۽ یلہ نہ دنت، بلکیں
ہرچ وڑیں غم ۽ سکی سگیت، غم ۽ کچی ۽ تہلی ۽ آئی ۽ را یکیم نیں زردے داتہ بلے شکر انت
کہ اے کچی ۽ تہلی مراد ساحر ۽ نصیب بوت کہ خدائے آئی ۽ را ہے او پار ۽ زکت بخشائے، مراد
ساحر ۽ مستریں صفت آئی وفانت۔“ (۱۱۳)

سے ہچ وروک ۽ غم ۽ نہ کت کو اپگ

مہر، ساحر چو رہتیں دار ۽ انت (۱۱۴)

سے رنج ۽ بے رہم ۽ تہر دیں دستاں

چو تگردی ۽ من ۽ گوپت گشتے (۱۱۵)

بشیر بیدار زندہ تو امیں سُر پُر لوٹ ۽ طلب ۽ شوہاز ۽ بندر غم ۽ شیر کنیں سوگات ۽

سر پد بیت۔

سے زندہ رمبینگ ہر رم ۽ مارا

چے نہ بخشائے تئ غم ۽ مارا (۱۱۶)

نو کتریں عہدء شاعران اچ غم ء درد ء بنگپ ء انجیں زیبائیں فکر ء خیال دیما
 آورتگ انت کہ اچ ایشی ء غم ء رنجاں بیزاری ء دلپروشی ء بدل ء یک وڑیں مہر ء طلسمی ء
 اوست سرکش ایت۔ منیر مومن ء گوں چہر شیبینی زبان ء اے بنگپ ء تہا ہمنچو معنائی
 شاہیگانی ودی کرتگ کہ جد ء پیش چوشیں ربیت گندگ نہ بیت۔ آچہ دوستدار ء رنج ء غماں
 دل کھر ء دلپروش نہ بیت بلکیں اچ ایشاں توان زیریت۔

مست توکلی و ہدے سمی ء یلہ داتگیں جاہ ء دیاراں سر بیت ء اود ء سنگ ء ڈلاں چہ
 سمی ء بابت ء پرسیت تہ آئی ء ہچ وڑیں جواب نہ رسیت آوتی جاوے چوش دیما کاریت۔
 ۱۔ سنگ نہ گلا لایت، باز نش دڑیں بانکاں

منیر ہم ہمے رنگیں تہنائی ء درآمدی یے ہما و ہدی ماریت کہ آئی ء دل ء صید غم ء
 شکار مہ بیت بزاں آدانکہ غم آماج نہ بیت تا کا زماس ء تہا شنگیں ابرم ء ہچ شے گوں
 آئی ء تران نہ کنت۔ گوں ابرم ء نزکی ء سوب چہ غم ء مارشت ء آئی ء گور اودی بیت۔

منا گوں گپ نہ کنت درچک ء دار گیا بان ء
 دل ء صید کہ دمانے مہ بیت شکار غم ء (۱۱۷)

آدوستدار ء زہیر ء درداں چہ زند ء پیش ء چیزے سر پد بیت ء چہ مرک ء رند ہم
 ایشی ء خمار ء لذت ء گواہی ء گندیت۔

۱۔ چہ زند ء پیش تئی زہیراں منا امبازات
 چہ مرک ء رند ہم مانیت تئی خمار غم ء (۱۱۸)

زند ء زیب ء براہ آئی ء گور اودوستدار ء غم ء تہا اندیم انت۔

۱۔ روچ ء کلو ہے کیت ء شپ ء ماہکان کنت
 تئی گم اے زندگی ء دگہ تائے مان کنت (۱۱۹)

آء عشق ء غم ء امر و زء ایںدگہ غماں گوں بہر نہ کنت؁ بلکیں ایشی ء وتی رگ ء ریشگانى تہا ایر
گیجیت۔

ۛ چوکہ آپ ء روتگ ء ایر کپتگ ء مئے باطن ء

ہر غم ء بنگیج بئے گوں ہر غم ء آسر نہ بئے (۱۲۰)

غم پہ آئی ء وشیانى سوگات انت پمشکہ آغم ء شاہیگانی ء اوست ء کنت؁ آگوں
غم ء چراگ ء دلم نہ بیت بلکیں ماہتاہیں وڑیں روژنائیں دروشم ء گندگ ء لوٹیت۔

ۛ وفاء درس نہ بئے واہگ ء کتاب نہ بئے

غم ء چراغ تراچون انت ماہتاب نہ بئے (۱۲۱)

ماں بلوچی دستونک ء عشق ء غم ء درد ء رنجانی بیان ہمک شاعر ء گؤرا گندگ
کیت۔ ہواریں صورت ء بلوچ شاعراں اچ غم ء ترسگ؁ جہگ ء ناایتی ء بدل ء اچ ایشی ء
تاگت ء توان زرتگ ء وتی عشق ء چاڑ ء کیفانی بیان ء گیش معناودی کنگ ء جہد کرتگ۔

ودار ء جتائی ء چاڑ دستونک گوشیں شاعرانی یک لس پدیں بنگپ ایت۔
دوری ء تورشت؁ ترانگ ء یات؁ ودار ء کرب شاعراں وتی بیان ء قدرت ء طرز وڑا گوں
زیبائیں صورت ء دیما آورتگ انت۔ بلوچی مہرائکی دستونک ء تہا ودار ء جتائی ء
بنگپ ء پدا بازیں شعر گوشگ بوتگ ہمک شاعر ء وتی دلی مارشت ء عشقی سگ ء او پار ء
درگت ء اے بنگپ ء پدا حیال ساچی کرتگ۔

بلوچی شاعری ء مزنیں بہرے دوری ء جتائی ء روہ بریں ساعتانی کرب ء
عذاب ء بیان ء دیما کیت۔ شے مرید؁ جام درک ء مست توکلی ء شاعری ء جتائی ء ڈکھ ء
دردانی بیان گوں انجیں درد ء سوزی ء دیما اتلگ کہ ایشی ء اثرات بلوچی نوکیں شاعری ء
سراہم کپتگ۔

ماں بلوچی دستونک ء شاعراں جتائی ء کرب ء ودار ء کریا بیں ساعتانی بیان ء
 وڑ وڑیں حیاں دیما آورتگ انت۔ کدی عاشق دوستدار ء آئیگ ء امیت ء وتی دیدگاں
 آئی راہ ء سراچیر گنج انت، کدی تو امیں شپ ء پہ آگہی بانگواہ کن انت۔ گندوکی ء واپ
 ہمک شاعر ء دل ء اومان انت، بلے ودار ء جتائی ء انگریں ساعتانی دیمپان انت۔ سید
 ہاشمی ودار ء کریا بیں ساعتاں چمانی مستاک ء چنگ ء گوں ہمے اوست داریت کہ
 بگندے نوں آئی دوستدار پہ آئی گندگا کیت پمشکہ آوتی چماں آئی راہ ء سراچیر گیجک ء
 ساڑی گندگ کیت۔

تنیگیں چماں زی منی مستاکے چنگ
 ہاںل ء راہ ء مرچی چیر گیتنگ انت شانزدہ بر (۱۲۲)
 تنیگیں چم ودار ء کیفیت ء گیش پدرا کن انت۔ چم ء مستاک چنگ بلوچی
 توہمات ء محاورہ انت، سید ء وتی ودار ء ساعتانی بیان ء شدت ء پہ باز جوانی ء کارمرز
 کرتگ انت۔

سے چم منی بے روک بوت انت راہ ء بازیں چارگ ء
 نی اگاں کائے منی دیدگ ترا گنداں چتور (۱۲۳)
 جتائی ء آس وہدے عاشقاں انگیر کنت تہ تو امیں بالاد سچیت ء پُر بیت،
 دوست ء دروی پہ عاشقاں ہزار وسوس ء بیچاڑی کاریت۔ کریم دشتی ہم انجیں آسے ء
 دیمپان بیت تہ وتی دلی مارشٹاں چوش دیما کاریت۔

سے تئی جتائی ء باطن اوں آس ء انگر انت
 تو من ء گُش کہ خاطر اوں ایمن بیت کدی (۱۲۴)
 عاشقانی دل ء دوستدار ء دید چو بہشت ء مثال ء انت وہدے کہ آئی ء دوری چو

دوزہء عذاب ء، بہشت چوش کہ وشی ء شادی ء چیدگ انت ء دوزاہ رنج ء عذاب ء
چیدگ انت، پمشکہ شاعران اچ ہے چیدگ آں وتی دلی مارشت ء بیان کرتگ۔

۔ بہشت دید ء دوزہ جتائی انت تئی

گنوک بیتگ ملا دگہ واز کنت (۱۲۵)

ودار ء کریابیں ساعت پہ ہمک عاشق ء گران گوزنت، اے ساعتان دنیا ء
ہمک چیز بے معنا بیت، پُل، رنگ، وشبو، ہور، گوات، پہ بیچاڑیں دل ء وشی ء مارشت
ء بدل ء درد ء تورشت ء عذابی کیفیت ودی کنت۔ ہے وڑیں کیفی ء درشان مراد ساحر ء
کرتگ۔ بہار ء ہور کہ وشانی سوگاتے بلے اچ دوستدار ء دوری ء سوب ء پہ آئی رنج ء
پیگام جوڑ بوتگ۔

۔ ہور ء ہر تڑمپ بہار ء ساحر

ترکلیں داگ انت پہ جان ء کایت (۱۲۶)

میر نصیر ء عنقاء گندوکی ء جتائی ء کیفیت گوں معراج ء شپ ء واجہ حد ء عمر ء
شین داتگ ء شعری معنویت ء نوکیں جہانے ودی کرتگ۔

۔ اے روچ وشپ کہ نیاداں تئی چہ دیر کپنت

چو حد ء عمر ء دراج انت ء بھیمناک ء تہار

شپ جتائی ء چہ واجہ حضر ء عمر ء سست تر

درائی ء شپ تیز تر معراج ء اچ دلدل منی (۱۲۷)

درائی ء شپ ء رامعراج ء دلدل ء جتائی ء شپ ء گوں حضر ء عمر ء شین دیگ ء
چوشیں روایت بلوچی شاعری ء تہا گندگ نہ بیت۔ نیاد ء بہشت ء جوڑشت بلوچی
شاعری ء باز گندگ بیت، گیشتریں شاعران دوست ء نیاد ء ہوری ء راگوں بہشت ء

شبیں داتگ بلے منیرء ودارء پھل صراطء نوکیں شعری جوڑشتے بیان کنانء شعراء
معنویتء تہارمزی کیفے ودی کرتگ۔

ۛ ودارء پھل صراطء گوزراں پدا ہم تو
بہشتء نیادء چرے بے گناہء دیرکن (۱۲۸)
منیرء گوراہمک وڑیں چاڑء کیفانی بیان گیشتر چہرء رمزی صورتء دیما
کیت۔ آئیء مہرانکی جبرگء ہلانی بیانء ہم تچکء سادگیں زبانء بدلء پے وتا چہرء
چیدگی زبانے گچین کرتگ، چوشیء آئیء شعراء معنائی شاہیگانیء گیشیء ہمرائیء بازیں
اندری چاڑء کیفانی بیان ہم کرتگ۔ زہمء شہ رگء رمزی بیانء گوں آئیء ودارء نیادء
بیان زیبائیں رنگےء دیما آورتگ۔

ۛ تئی پاد برمشء گلے اوست چو زہمء شہمیت
بلے ودارء منی شہ رگ ہما پیم انت (۱۲۹)
منظورء گوراہم چرے جاورانی بیانء نوکیء سما بیت، آوتی دلی مارشتء
حیالاں نوکیں معنائی دروشم دیگء حاترا بستگیں چہرء شبیں آئی بدلء نوکیں چہر شبیںء
شعری جوڑشتاں کارگرانء شعرائی تہا نوکیت ودی کنگء جہد کنت۔

ۛ بہشت اوستیں ودارء چراگ امریں نیاد
گشے نہ سپتگیں لال انتء تراشگیں الماس (۱۳۰)
چوشیں بازیں شعری جوڑشتء چہرائی وسلیگء آئیء وتی کیفء چاڑ
دستونکء تہرء دیما آورتگ انت۔

ۛ پے تئی نیادء پیر بیت دل، پے ودارء چم کرپاس
یا مہ گش کہ سوچ وابء یا بگش کرارء مطلب؟ (۱۳۱)

میر عمر میر چہ ودار ءِ کریابی نہ بیت بلکیں آچہ ایشی ءِ لذت ءِ کرار زیریت، بلے
ہے کرار ءِ تھا ہم یک بے کراری ءِ ایستکی بے پدرا بیت کہ آچہ دنیا ءِ گر ءِ دار ءِ چست ءِ
ایراں پہک گستا بیت۔

ہے تئی ودار ءِ لذت ءِ دلگوش اتیں

ما نہ دنیا زانت نہ دنیا داری بے (۱۳۲)

ماں دستونک آں دوست ءِ ڈیل ءِ بالاد، آئی ز بیانی، ناز ءِ ادا ءِ آئی رُہ بریں
ٹہل ءِ دابانی ذکر ہمک شاعر ءِ گؤرا وتی جتانیں تجربت ءِ دیدن ءِ پدا گندگ بیت۔ اے
درگت ءِ بلوچ شاعر اں گوں وتی جادو بیانی ءِ تخیل ءِ زور ءِ انجیں انجیں نقش کشگ انت کہ
بلوچی شاعری ءِ جنینی حسن ءِ کردار وتی برجمیں رنگ ءِ داب ءِ دیما اہتگ انت ءِ اے
کردار تہنا تخیلاتی ءِ حیالی نہ انت بلکیں زندگیاں سُر پُر کنوکیں وجودی ءِ صورت ءِ دیما
اہتگ انت۔

ماں عہدی عشقیہ شاعری ءِ دوست ءِ ز بیانی آئی ناز ءِ ادا، سہت ءِ سنگار ءِ ذکر
ہمک شاعر ءِ گؤرا رسیت، گیشتریں شاعر اں وتی دوستدار ءِ حسن ءِ ز بیانی ءِ توصیف ءِ پے
انچ وتی چا گردی زندمان ءِ چہر ءِ شبن زرتگ۔ انچ فارسی زبان ءِ اثر ءِ پیش شعرانی دروشم ءِ
رنگ ذکریں بلوچی بوتگ، بلے رند تر ءِ وہدے فارسی اثرات گیش بوت انت ءِ ملائی
عہد ءِ شاعر اں وتی شاعری ءِ فارسی لہزیات ءِ شبن ءِ کارمرزی بنا کرت تہ دوست ءِ ڈیل ءِ
بالاد، ناز ءِ ادا، سہت ءِ زیور، پچ ءِ پوشاک ءِ رنگ ہم بدل بوت انت ءِ دوستدار لس کوچگی
ءِ سادگیں بلوچی زالبولی ءِ بدل ءِ برزیں ماڑی، ریشمی دریس، تلاء ءِ سہتاں چکار گوں وتی
مولداں گندگ اتک۔ اے بدلی دگہ زبان حاص فارسی شاعری ءِ دین ات کہ بلوچ
چا گردی زندمان ءِ گوں نزیک ءِ ہمگر نچ نہ ات۔ بلے ایشی ءِ باوجوت اگن اے دور ءِ

شاعری از می بنیات ۽ تپاسگ بہ بیت تہ عہدی بلوچ شاعرانی دیدن ۽ مارشت ۽ فکر ۽
تخیل ۽ انجیں درشانی دروشم گوں وتی زیبائیں طرز وڑا پدرا بنت کہ انسانی عقل
بہمانیت۔

نوکیں بلوچی دستونک ۽ عہدی شاعری ۽ ٹیل ۽ اثرات گندگ ۽ کاینٔ۔
دوستدار ۽ ڈیل ۽ بالاد، حسن ۽ زیب، ناز ۽ ادا، سہت ۽ سنگار ۽ درشان ۽ نوکیں عہد ۽
شاعراں چہ عہدی رنگ ۽ مزین حدے ۽ اثرزرتگ، ایندگہ زبانی اثرات ہم گندگ
کاینٔ۔ بے بلوچ شاعراں داں مزین حدے ۽ وتی شاعری گوں زمینی راستی آں ہمدپ
کنان ۽ اے درگت ۽ اوں چہ وتی چا گردی ۽ ربیتی زندہ ۽ اثرزرتگ۔ ہواریں صورت ۽
بلوچی دستونک آنی شم ۽ شینک ۽ درائی دیوکیں دوستدار وتی تب ۽ مزاج، نند ۽ پاد
آیگ، سہت ۽ سنگار ۽ ڈیل ۽ بالاد ۽ حساب ۽ بلوچ انت کہ وتی دودمانی ۽ ربیدگی اقدار ۽
ویلیو آنی پاسدار انت۔ آنی ۽ مڑا ۽ لُج، آنی سنگینی ۽ گرانی ۽ آنی ہمک کرد ۽ عمل ۽ تہا بلوچیت
پدرا بیت۔ چوش گوشت بیت کہ بلوچی دستونک گوشتاں وتی شعرانی تہا تخیل ۽ زور ۽
ایندگہ زبانی اثرات ۽ سوب ۽ حیالی دوستدار ۽ سراچک ۽ بدل ۽ چہ وتی چا گردہ ۽ انجیں
زندگیں کردارانی عکس کشی کرتگ کہ آرنگ ۽ دروشم، ناز ۽ ادا، ڈیل ۽ بالاد، نند ۽ پاد
آیگ، سنگینی ۽ ہمک تک ۽ پہک بلوچیں دوستدار انت کہ دودمانی ۽ ربیتی زندہ ۽ چیدگ
۽ نمونگ انت۔

سہیبانی پری سر چادر ۽ بے

نہ سگاں کسے بالاد ات بگندایت (۱۳۳)

دوست ۽ زیبائی ۽ بیان ۽ گیشتر گوں چہر ۽ شین ۽ کارگرگ بیت، دوست ۽
خماریں چم مدام گوں کیف ۽ شین دیگ بوتگ انت، قدحیں چم، آہوئی دیدگ ۽ دگ

بازیں شبین آنی وسیلگ ء دوست ء چمانی توسیپ کنگ ء ربیت بلوچی دستونک ء تہا
گندگ بیت۔

ۛ ہنوش ء قدحیں چمانی ندراس

حدا ء بادشاہی آسکواب انت (۱۳۴)

ۛ قدحیں چم خمار ء پُریں زر انت

وائے زردوں مدام ہیٹار انت (۱۳۵)

ۛ آہوئی دیدگانی کیپ ء ملار

ہوش بروکیں شراب ء ڈول ء انت (۱۳۶)

ماہ یک انچیں شعری محرک انت کہ دنیا ء گیشتریں زبانی تہا پہ عشق جتیں
دلاں ایشی ء ارزشت ء بستار است بوتگ۔ بلوچ شاعراں اچ ماہ ء شبین ء دوست ء زیبائی
ء حسن ء ڈیل و بالاد ء وڑ وڑیں جلوہ ء دروشم شعری گوناپ ء پیش کرتگ انت۔ کارماس ء
تہا شنگیں ابرم ء جلوہ ء حسن ء چے اثر زیران ء زیبا ء پُر نمائیں شبین ء چہرانی کارمرزی
کنگ بوتگ۔ دوست ء رنگ ء حسن، ڈیل ء بالاد ء حاترا، سبزیں سول، بہاری مورت،
مصری نیں شکر، گلاب، ماہکان، کمان، رولہی، بام، شپ، کلکشان، بہشتی کوش، گواڑگ
ء بازیں شبین ء چہرچہ کارماس ء شنگیں زیبائیں رنگ ء دروشماں زرتگ ء وتی دوستدار ء
توسیپ ء ستاہ ء پہ کارمرز کرتگ انت ء شعرانی معنوی شاہیگانی ء گیشی آوڑتگ۔

ۛ کد ء بالاد ء امل

سبزیں سولے جو سری (۱۳۷)

ۛ جست نزوری ء مکن گوں ارادہ ء تُساں

گل چو بہاری مورتی ء رستگ ماں کوہ ء سرشم ء (۱۳۸)

ۛ مارا اودء چہ نیوگاں پڙینٲ
تئی لنٲانی مصری نیں شکرء (۱۳۹)

ۛ رنگ دوست ء گلاب ء ڈول ء انت
آگہی ہم چو واب ء ڈول ء انت (۱۴۰)
ماہء ماہکانی ء شبن شاعراں وڑ وڑیں رنگ ء پہ دوستدار ء رنگ ء صورت ء
دیما آؤرتگ لہتیں درور بگندات۔

ۛ آ صورت ماہکان رنگیں
گوں برواناں کمان رنگیں (۱۴۱)

ۛ او منی ماہ! چو جوہان ترا امبازاں
شنگ مہکانیں سری ء کہ شہاری باتاں (۱۴۲)

ۛ کلکشاں لسہیں گیوار گشے
ماہکاں شنگتگیں شار گشے (۱۴۳)

ۛ شہم انت تئی زیبائی ء
اے چارده ء درپشوکیں ماہ (۱۴۴)

ہے پیما روہی، بام ء شپ ہم پہ دوست ء زیبائی ء چہر ء شبنی درو شم ء بیان
کنگ بوتگ انت۔

ۛ روہی بیت کہ سر پنت انت تئ گلرنگیں انارک
کجلیت شب کہ تئ زلف شپاری باتاں (۱۳۵)

ۛ روہی گوں تئ خون تہریں انارکاں چہمی
بام کنت گوں تئ رکانی گلاباں گوازی (۱۳۶)

باز بر اشاعر دوست ۽ زیبائی ۽ بیان ۽ وتی کمو کی ۽ زبان ۽ تنگی ۽ بیان ہم کرتگ
چو شیں حیالانی پیش کنگ ۽ شاعر وتی لاچاری دیما آورتگ انت ۽ دوستدار ۽ حسن ۽
زیبائی ۽ توسیپ اچ وتی وس ۽ واک ۽ ڈن گوشگ، بلے پچ نگو شگ ۽ توسیپ نہ کنگ ۽
باوجوت ہم آہاں وتی دوستدار ۽ زیبائی ۽ حسن ۽ جلوہ ۽ درو شم دیما آورتگ انت۔

ۛ تئ شر رنگی ۽ گپ ۽ بجنّاں چے بگوشاں
تو کہ شر رنگی ۽ پیشانی ۽ براہ ۽ ہاںل (۱۳۷)

ۛ تئ زیبائی ۽ بالاد چو برزیں کوہ ۽
ہر کس ۽ اودا کہ سر کرتگ وتار ۽ کپتگ (۱۳۸)

ۛ سچ ۽ پیاپ تئ بدن چو ریکشان ۽ چمگ ۽
زبان ز بہریں دیدگاں حداحیالیں رنگ ۽ بُت (۱۳۹)

ۛ آ سبک ساہگ ۽ توسیپ نہ بیت
نود پر بستگیں گنگی ۽ وتی ندر بہ ہاں (۱۵۰)

گل ۽ ٹھل ۽ ناز ۽ ادا عاشقانی دلاں ٲیگ کننت، عاشقانی دل یک نیمگے پہ
دوست ۽ گندوک ۽ زریت ۽ تلوسیت دومی نیمگ ۽ آہاں دوست ۽ ٹھل ۽ اداہانی چارگ ۽
ہم سکت نیست۔ چوشیں حیاں ۽ مارشت ۽ درشان بلوچی دستونک ۽ تہاگوں نازک
حیالی، زریب ۽ شان ۽ کنگ بوتگ انت۔

ۛ منی ارواہ ۽ رپتاراں ہزینیت
گلین ہانل کہیب ۽ لڏگانی (۱۵۱)

ۛ جلوہ ہے انجیں کہ ہوش ۽ دژمن انت
توگوں ٹھلاں مئے سر ۽ بہتاں مہ کپ (۱۵۲)

ۛ چندی کسان ۽ پہ بچکندگ ۽ نیم چمی ۽ ناز
چندی کسان ۽ گوں بروانیں کماں شنگینتہ (۱۵۳)

ۛ تئی ملگ کہ سرپنت پُل ماں بہشتی کوشاں
تئی لڏگ کہ دل ۽ گواڑگ ۽ سر بار کننت (۱۵۴)

ۛ بہ لپیت پاتو ۽ امبازگ ۽ سزین
آ پل ۽ چوڑ چو آبریشمی ۽ (۱۵۵)

دوست ۽ زیبائی ۽ ڈولدری ۽ بیان ۽ بلوچ شاعراں چہ وتی چاگردی ۽ چپ ۽
چاگرد ۽ شنگیں شے آں کارگران ۽ بلوچی دستونک ۽ تہا انجیں شبین ۽ چہر کارمرز کرتگ کہ

چچ درآمدی ء مارشت نہ بیت بلکیں خچک ء وانوک ء ذہن بلوچ چا گردی زندمان ء
 کازماس ء تہاشنگلیں ابرم ء زیبائیں ندارگانی نیمگ ء روت کہ حسن ء زیب ء ازلی ء
 نماداریں درو شم انت۔

رنگ ء بو انجیں شعری محرک انت کہ خچک ء شاعر ء دل ء وابدہیں یات ء
 حیا لاں ٹوہین انت ء فکر ء جیڑگانی زراں اوگارانٹ۔ دستونک ء شاعران اچ رنگ ء بو ء
 بنگپ ء انجیں انجیں مارشتی سماء جزبگ ء بیان کرتگ کہ وانوک یک سحر آماجیں
 دگنیائی ء سربیت۔ وشبوماں انسانی ذہن ء یات ء ترانگ ء انجیں چول ودی کننت کہ اچ
 ایشی انسانی گوستگیں دور و باری ء ہما زید و ندارگاں گیروش بیت کہ دوستدار ء ہمرائی ء
 گوستگ انت۔ بلوچ شاعران اچ بو ء رمزی ء چیدگی کارمرزی ء گوں لاشعور ء وپتگیں یار
 ء ترانگانی بے تواریں دریاء انجیں چول ودی کنگ ء جہد کرتگ کہ انسانی دل ء شیریں
 ساعتانی یات ء زہیراں بود کرتگ۔ وشبو ء چونابا انسانی زند ء مزینں ارزشتے است۔ اے
 شعری محرک ء جزبگانی شورینگ ء یک اہمیں وسیلگ انت۔ وہدے گوات کشیت تہ
 بوئے آتاریت ء شاعر ء ذہن خچک ء وتی دوستدار ء شنگلیں زلفانی ترانگ ء کپیت۔ کدی
 خیال آئی مملہیں شار ء ادلسیں پُچ ء پوشاکانی نیمگ ء روت۔ جام درک سمین ء بے
 جست ء پول ء جنت ء حقدار پمشمکہ گوشت کہ آچ آئی دوست ء لطیفیں پلو ء کیت۔

جی سمین بے پول ء بہشتی ء

اچ لطیف ء پلو ء کائے

بلوچی دستونک گوشیں شاعران اچ بو ء رنگ ء شعری چہر ء چیدگ آں انجیں
 انجیں خیال ء مارشت ء درشان کرتگ کہ انسانی ذہن اجکہ ء حیران بیت۔
 زرگوات، کوش ء سمین برے پہ شاعران وشی ء شادہی ء مستاک انت برے

پہ رنج ۽ غمانی جگر سوچیں پیغام۔ گوات شنگیت تہ وتی ہمراہی ۽ بوہ زبادان کاریت کہ پہ
عاشقانی دلاں یات ۽ ترانگ ۽ گنج ۽ سرکنت۔

ۛ من زاناں گوات چما کُل ۽ شگوستگ
دو روچ انت بوہ انت ہیر ۽ پوپلانی (۱۵۶)

ۛ نپس گنجیں وشوہ شنگینگ ۽

سمین ۽ وتی دوست ۽ ہمراز کنت (۱۵۷)

سمین ۽ سارتیں ہوا پہ ساحر ۽ رنج جستگیں دل ۽ ڈکھ ۽ عذاب کنگ ۽ سوب
انت پرچیکہ آوہدے وتی ہمراہی ۽ زباد ۽ مسکانی بوآں کاریت تہ آئی ۽ دل ۽ درد ۽ جتانی ۽
آس جمبوریت پمشکہ آسمین ۽ کشگ ۽ نکانسرات۔

ۛ سارتیں سمین بل کشگ ۽

ارواہ ۽ اوتاگاں مہ ژپ (۱۵۸)

ۛ سمین کہ مسک ۽ زباد کاریت

نکانسری یے تئی یاد کاریت (۱۵۹)

بلے عطا شاد سمین ۽ آسمی بوہ واہگ دارانت آوتی ابدالیں دل ۽ پہ مسکیں سحار
گوات ۽ لوٹوک انت۔

ۛ او سمین ۽ آسمی بو کدی مئے گورا بیا تو

تو بدے سفاریں بیکاں منی زرد ۽ پیچ و تاب ۽ (۱۶۰)

سے اگس مسکیں سحر گوات ۽ گل ۽ دروتے نیاؤرتے
اے ابدالیں دلوں پرچہ سکیناں دنت کہ ہکاں بو (۱۶۱)

سے جی بہ باتاں منی مہ رنگ ۽ دروت ۽ احوال!
کہ سمین چندن ۽ مسکاں منی جیگ ۽ درنزی (۱۶۲)

پُل ۽ بہار ۽ گوں ہمیشاں ہمگر نچیں تلازمات دستونک ۽ اہمیں بنگپ بوہان
پیداک انت۔ حاص عشقیہ شاعری بید بہار ۽ پلانی ذکر ۽ سرجم نہ بیت۔ بہار ۽ موسم کہ وتی
ہمراۓ ۽ سبزگ ۽ زروکیں پلانی سوگاتاں کاریت پہ عاشقیں دلاں وشی ۽ ہمراۓ رنج ۽ غمانی
سوگات ہم کاریت۔ شاعراں اچ بہار ۽ موسم ۽ پلانی ذکر ۽ بازیں شعر گوشگ۔ چو
ہندوستانی ۽ ایرانی چاگرد ۽ دوستدار ۽ ماں باگ ۽ سیل ۽ سواد ۽ تصور ماں بلوچی شاعری ۽
نگواہیت بلے بلوچ شاعراں بہار ۽ موسم ۽ پلانی و شبو ۽ بن گپ ۽ پدانا زریں فکر ۽ خیال
بلوچی دستونک ۽ دامن ۽ نقش کرتگ انت۔ چوشکہ بہار ۽ موسم گوں پل ۽ و شبو ۽ تصور ۽
بندوک انت کہ یہ غم جتیں شاعراں درد ۽ تورشت ۽ سوب جوڑ بیت۔

سے پدا موسم انت بہار ۽ پدا مولم انت خیال ۽
تئی مہلباں زہیر ۽ دل ۽ قدح ۽ بہ میناں (۱۶۳)

ظفر علی ظفر بہار ۽ آسمی پلانی سرپگ ۽ گوں وتی دوستدار ۽ ترانگ ۽ کپیت
پمشکہ آگوں بہار ۽ دست بندی کنت کہ آسمی پلاں میارات ۽ منی غم جتیں دل ۽ گیش مہ
رنجین ات۔

سے مہ پڑین ات گل ۽ یات ۽ منارا
بہاراں آسمی پلاں میار ات (۱۶۴)

ہ لیلیٰ ء زلفانی ویشیں بو ء گچج ءے ترانگ ء

اے بہارانی ہوا مئے جیگ تل دات ء شت ءے (۱۶۵)

عشق و ہدے انسانی جبین ء شاہ ء روتگ جنت تہ عاشق وتی اندر ء یک انجیں
 حیالی دنیا ءے ساچیت کہ اودا ہمک شے وتی زیبائی ء حسن ء گوں پدر ابیت، تہہ گندی یا
 وتی اندر ء نیمگ ء دلگوشی شاعرانی دوستیں بنگپ انت۔ ہمے سوب انت کہ ماں شاعری ء
 دری جاور ء ندرارگانی ہمرائی ء شاعران تہی ء اندری رنگ ء کیف چاڑ ء مارشتانی درشان ء
 گیش دلگوشی داتگ۔ انسانی لاشعور یک انجیں پر گنجیں نیامتے کہ اودا یات ء زہیر،
 ترانگ ء خیال، دوستدار ء حسن ء زیبائی، نیاد ء ہوری، اشکندیں واہش ء ارمان دانگی
 چول جن انت۔ شاعر ہر دیں وتی باطن ء نیمگ ء دلگوش بنت تہ آہاں زیبائیں مڈیانی
 گنجیں حزانگ ء بے شمار لال ء گوہر دست کپیت۔ چویشیں جاور ء کیف ء شاعر چہ دری
 دنیا ء و تاسد انت ء وتی باطنی دنیا ءے زیبائیں ندرارگاں دلگوش بنت ء و ہدے ہمے
 مارشت ساچستی گوناپ چن انت ء دیما کابنت تہ انجیں نازرکیں ء زیبائیں درو شم ء
 بنت کہ تچک ء وانوک ء سرا وتی اثر ء دور دیننت۔

عطا شاد ء گواڑگ ء پلانی سواد ء عاجت پممشکہ نہ بیت کہ آئی ء وتی پلگدیں
 دوست ء بو ء بسائی سوگات وتی اندر ء جہان ء تالان کرتگ انت۔

ہ کئے در ء روت مروت گواڑگ ء پلاں پہ سواد

مارا پل دپ اے تئی بو ء بساں شنگینتہ (۱۶۶)

باگ ء پلاں چے دوست ء مہلبانی بو ء گمان ء خیال زیبائیں وڑے ء منیر ء
 دیما آؤرتگ۔

تئی ترانگ ء تئی مولم ء مہلب گوں گوات ء ہمسفر

اے باغ ء پلان ء تئی و شبو کئے ء تالان کتگ (۱۶۷)

باگ ء پل دلاں پمشکہ حصار کن انت کہ اچ ایشانی بوآں شاعر ء خیال
دوست ء مہلبانی نیمگ ء روت۔

اے باغ ء پل بلوئنت دلاں حصار کن انت

منی خیالاں گوں تئی مہلباں دچار کن انت (۱۶۸)

ماں بلوچ چاگرد ء مسک ء مہلبانی بوگوں دوست ء مہپراں بستی انت،
دستونک گوشیں شاعر ایشی ء درشان گوں زیبائیں وڑے ء کرتگ۔

اے گوں مسک ء مہلب ء بوآں زباد مال

ہمک سہب مہپراں رندیت رچوکیں (۱۶۹)

اے من ء بہ پل گوں زبادانی مہر ء دانچکاں

چو مہپراں تئی گوا میچ ششتگیں شنکاں (۱۷۰)

عشق، مہر ء واہگانی بنی سیادی گوں دل ء انت۔ انچش کہ انسانی حیات ء پہ
دل ء کرد بنی انت، ہے پیا مہرانکی شاعری ء دل ء کرد بنجاہی انت، عشق ء تیر ء اولی
نشانگ دل بیت۔ وہدے عاشق وتی دل ء ببادنت ء وتی ہوش ء گار کنت تہ مہر ء واہگ
سلسلو بندات بیت۔ دل جذبگانی بنزہ انت، اے اوستانی ساچشت ء سرچمگ انت ہم
ء کہت ء ارمان آنی بنجل انت ہم۔ بلوچ شاعر اچ دل ء لبز ء گوں از مکاری کار
گپتگ ء انسانی وڑ وڑیں کیف ء چار ء جاوہر حال ء درشانی کرتگ۔ عشق ء تہا دل ء کرد بنی
انت، شاعر ء دل برے کسان کسانیں گپانی سراوش ء ایمن بیت برے رنجیگ ء بلور
بیت، برے نازانی گونڈلاں سگیت، برے غم ء پہار ء آسین اپاراں گوں آپ بیت ء

چمائی راہء شیب گپت ء رچیت۔ ہے دل انت کہ برے شاعر ء وسوسانی جہان ء سر
 کنت ء برے دلہڈی ء سکین دنت ء نہ ٹرسی ء بڑ مردائی ء راہء پڑ ینیت۔ بزاں عشق ء تہا
 دل ء اہمیں کر دے است ء بلوچ شاعراں اچ دل ء جتا نیں کیف ء چاڑانی وسیلگ ء
 انسانی جبرگ ء مارشتانی درشانی دستونک ء شعرانی تہا گوں از می زیبائی ء کرتگ۔

دل انچیں چید گے کہ انسانی جیڑگ ء وسوسانی ہزہ انت، عشق ء راہء دل
 بازیں وسوس کنت وڑ وڑیں گپ ء خیال کنت، شاعر دائم گوں دل ء پیڑ اتگ۔ گوں
 دل ء جیڑگ ء خیال جام درک ء گؤرا ہم درائی دنت۔

من گنوکاں کہ گوں دل ء جیڑاں

دل گنوک انت کہ گوں منا جیڑیت

گوں دل ء جیڑگ ء خیال ماں بلوچی دستونک ء زیبائیں رنگی ء پدربیت۔

ے من ء چہ بیوسیں دل او دل ء چہ داراں من

خدا اے داتگیں زند ء ہر کہ گاراں من (۱۷۱)

ے کدی لہڑگانی زہر انت کدی زہرگانی لہڑ انت

چشیں وسوسیں دل ء را تو بگش چے کار بنداں (۱۷۲)

زند ء ایبتکی ء بربادی، ملوری ء احوال ہم شاعراں چہ دل ء پرس اتگ ء

خود کلامی ء صورت ء چوشیں احوال دیما آرگ بوتگ انت۔

ے من دل ء چہ، ء دل من ء پرس ایت

ے گلین وش وابی کئے ء برتگ (۱۷۳)

ۛ من گول زردء؁ زرد گونمن اهوٲء ٲرسٲٲ مدام

آ كجام ڈوه اٲ كه مارا در ٲه در كٲ آئٲء (١٤٢)

نٲكرا ٲٲ فلسفءء دل حداء لوگ ككك بٲٲ۔ دسٲونك كوشٲش شاعراں ٲم
دلء راجٲا جٲائٲشٲن ۛ ٲٲٲد گانٲ وسٲلگ ۛ ٲٲشگاه؁ كڈك؁ كل ۛ دگه دگه صورٲ آں
ظا ٲر كركٲ۔

ۛ مروٲٲ رُٲٲك ۛ ٲلگارٲه دل ۛ ٲٲشگاه

ز ٲٲرء ماسك ۛ ككٲه كه درد مٲمان انٲ (١٤٥)

ۛ ٲماں منٲ ٲه دٲرئٲ بلٲ نكك ئٲ دلء

كنداں ٲرا؁ ٲدا ٲم ز ٲٲراں ٲه كنداك ۛ (١٤٦)

ٲه دل انٲ كه برئٲ مٲٲ موركانٲ سوز مان ۛ ٲو آس ۛ كموور بٲٲ؁ برئٲ
اوسٲ ۛ اٲٲٲائٲ ٲراگ ۛ بلٲٲ۔

ۛ ٲه كشاں ٲككٲ دل ۛ كٲلا نكٲاں

ٲونٲں آسٲ روك ٲئٲ موركاں ككك (١٤٧)

ۛ دلء بلٲن كه دلء روك بٲٲ ٲزار ٲراگ

نٲ بٲٲ روٲ اٲ ٲكاس ۛ شٲ ٲه ٲار ٲراغ (١٤٨)

دلء كٲٲٲٲ ۛ مارشٲائٲ بٲان ۛ شاعراں اٲشرا گول وڈ وڈٲش شٲ آں شٲٲن
داك ۛ انسائٲ فكر ۛ كٲرگ ۛ دروشم دٲما آوړك انٲ۔

ۛ دل ٲو كككٲٲ بو كٲ ۛ

اوسٲ ۛ ٲٲاب ۛ نكرا انٲ (١٤٩)

سے دل کہ رہتیں تھارے ات ساحر
 مہرء پابارء آپ بیان انت ہم (۱۸۰)
 سے روجء ماں آس ء انکراں برتنگ
 دل شبء دردء پاہو ء درتنگ (۱۸۱)

برے دل ء رنج ء مونجائی ء ہلاسی ء پہ شاعر کیف ء شرابانی کمک زرتنگ ء
 برے ہے دل چہ کیف ء شرابانی کچلیں تاماں شزار بوتگ ء مہلنج ء کاگدیں لنٹانی
 شیرکنیں تاماں اومانی بوتگ۔

سے شزار انت دل چہ کیپاں کچلیناں
 چہ لنٹاں کاگدیں تنگے گراں من (۱۸۲)

ماں بلوچی دستونک ء دل، ء گوں ایشی ء بستی نیں چاڑ ء مارشتانی درشان ء
 بازیں درورگندگ بیت، بلوچ شاعراں اچ دل ء لبزء رمزی رنگ ء کارگران ء ایشی ء غم
 ء مونجائی، وشى ء شادہی ء ابیتکی، ملوری، بے وسی ء دگہ بازیں کیفیت آنی درشان
 زیبائیں صورتے ء دیما آورتگ انت۔

ترانگ ء ارس ء ذکر ماں بلوچی دستونک ء مزنیں کچی ء کنگ بوتگ۔ زہیر،
 ترانگ ء یات عشق ء انچیں مڈی انت کہ ہمک عاشق چہ ایشاں الہی ء دچار بیت۔ وہدے
 غم زدیں دل دوست ء زہیر ء ترانگاں گیروش بیت ء یات ء جبر سرء ساہیل بنت تہ
 دیدگانی ارس چودردء گوار انت۔ ترانگ ء ارس ء بنگپ ء پدا شاعراں دستونک ء دامن ء
 انچیں خیال ء جبرگ ء دروشم دیما آورتگ انت کہ انسانی غم زدی ء بیچاڑیانی عکس پدرا
 بنت۔ ارس گوں یات ء زہیراں بندوک انت۔ جتائی ء کہریں ساعتاں وہدے عاشق
 ایوک بنت ء وتی دوستدار ء یات کنت تہ ہونیں ارسانی بارء داشت نہ بنت۔

سے دیدگاں کائنت خون ہواریں ارس
شل سریں اندوہاں جگر سستگ (۱۸۳)

سے تئی یات ہر کدیں کہ دل ء تاب ء ریس دنت
نودی شل انت چم، کپیت سر پہ گرئنگ ء (۱۸۴)

سے بچی ء ترانگانی ساچان ء
گریں ارساں و ہار بیگی ات (۱۸۵)

سے گل ء ترانگ گوں درداں ہم درچین انت
چہ چماں ارس لاسیں ایر رچین انت (۱۸۶)

سے زرد ء آتاریت تئی وہدے زہیرانی زباد
ہار ارسانی ہمک دہل ء پتاریت ء گوزیت (۱۸۷)
سے کئی زہیراں ظفر ترا زرتگ
حونیں ارساں چہ دیدگاں گوارے (۱۸۸)

عطا شاد وتی ارساں چوسوگاتی ء وڑا دوست ء سرازیشان کنت ۔

سے چہ دگہ تئی عشق ء فقیرانی مال ء مت
اے وتی ارساں تئی سرا زرشان کنت (۱۸۹)

باز براں شاعراں وتی ارس پہاے حاترا دارگ ء جہد کرتگ کہ اچ ایشان آبانی

عشق راز پر رمیت ء دوستدار نام ء دپ مہ بیت بلے آہ ء اُفارانِ زور ء ارس دارگ نہ
بوتگ انت۔

ۛ من پہ اے ترس ء کہ کسے ہانل ء نام ء مہ گپت
غم کناں پر یات ء آہاں ارس ہولمب ء رچ انت (۱۹۰)
سید ہاشمی ء اے بنگپ ء پدا باز زیبائیں شعر گوشتگ، دل ء گوں دریاء، ء چم
گوں کر کینک ء جوانیں وڑے ء شبن داتگ ء درد ء ارس ء بیان تمثیلی صورت ء کرتگ۔

ۛ دل ء دریاء درد در شانگ
چم ء کر کینک ء لرزگاں بوتگ (۱۹۱)
ساحر ء ہم درد ء پاہار ء ارسانی ذکر زیبائیں وڑے ء کرتگ۔

ۛ درد ء پاہار کہ سر بیت چماں!
کانت ارسانی ہار، پہ ہار ء سرء (۱۹۲)
ۛ تپتگیں زرد ء گرمیں پاہار انت
اتنگاں چماں شیپ گرگ لوٹاں (۱۹۳)

قاضی زہیرانی ارساں کتیل نہ کنت بلکیں وتی دل ء دامن ء جاگہ اش دنت۔
ۛ دل ء ایر کنت ماں زریں دیدگاں
زہیرانی ارساں کجا کتیل کنت (۱۹۴)

منیر مومن ء دوستدار ء زیبائیں بچکند ء ساچان گریوگ ء نکیل انت۔
ۛ انگہ ساچان تئی بچکندگ
یات مارا تئی گریوگ نکیل انت (۱۹۵)

وہدیکہ میر عمر میر ارسانی بہار ء جوڑشت ء گوں دل ء بچکند ء پلاں سرپگ ء

گندیت پمیشکہ گریوگ ۽ ہزدری سر پد بیت۔

ۛ ارسانی بہار ۽ دل ۽ بچکند ۽ سر پنت پل

وہدے تو نہ گریوے وتی چماں بے گنہگار (۱۹۶)

یات ترانگ ۽ ارس ۽ درشان ماں بلوچی دستونک ۽ ہمک شاعر ۽ گورا وتی

زیبا نیں رنگ ۽ درو شم ۽ پدر بیت۔ شاعراں اچ اے بنگپ ۽ انسانی حیات ۽ وڑ وڑیں

کیف ۽ چاڑ ۽ مارشٹانی درشان کرتگ۔

بلوچی دستونک ۽ دوست ۽ ساڑ ۽ توسیپ ۽ وتی عشق ۽ کیف ۽ چاڑانی درشان ۽

پہ شاعراں دیم پہ دیکی ۽ میل ۽ پدا بازیں شعر گوشتگ۔ اے درگت ۽ عہدی مہرائکی

کرداراں گوں وتی عشق ۽ چاڑانی دیم پہ دیکی چوشکہ شے مرید، شہداد، لک ۽ گراناز،

مست توکلی ۽ ایندگہ مہرائکی کرداراں گوں دیم پہ دیکی ۽ میل ۽ پدا بازیں شعر گوشتگ

بوٹگ۔ دومی کا زماس ۽ تہا ابرم ۽ شنگیں شے ۽ دژ و شماں گوں وتی دوستدار ۽ حسن ۽ زیب ۽

دیم پہ دیکی ۽ رد ۽ نازرک ۽ زیبا نیں خیال ساچی کنگ ۽ اوں میل گندگ بیت۔

ۛ کجا آ شہد گال ۽ بینگیں لُٹ

کجا اے کدہ شیر ۽ شکلائی (۱۹۷)

ۛ گروک ۽ شہم ۽ ماہ ۽ روژنائی

چہ مہتوسیں گل ۽ بچکندگ ۽ انت (۱۹۸)

ۛ چو ماہکان ۽ انت مہرنگیں روچ درور ۽ دل

مان نور ۽ آس ۽ انت گلہاگ شالا بات اُنچوش (۱۹۹)

عطا شاد وتی دوستدار ۽ چو آزمان ۽ شنگیں درین ۽ گندیت آئی مقابل ۽ وتا

زمین ۽ سمین شمار کنت، پدا وتی آجوتی ۽ آئی پابندی ۽ ذکر ۽ چوشی دیما کاریت۔

ۛ تو چو آزمانء درین ئے من سمین اے زمینء

منء سائکلاں نہ داراں ترا سہرء ہار بنداں (۲۰۰)

شے مریدء حانیء مہری داستان بلوچ چا گردء وتی جتانیں اثرے داریت۔
 اے عشقی داستانء پدا ساچک بوتکیں شعرانی وتی جتانیں ارزشتے است۔ چہ اے مہری
 داستانء نہ تہنا نوکیں بلوچی شاعریء رنگ زرتگ بلکیں نیم عہدی شاعراں ہم چرے
 داستانء اثرات قبول کرتگ۔ مست تو کلی اچ جام درک ء شے مریدء پُرسوزیں شاعری
 ء اثر مند بوتگ ء ماں وتی شاعریء ایشی ء ذکر ہم کرتگ۔

نہ بھلاں کہ عاشقاں رہ پیش داشتغاں

درک ء کرمو و مریدء سچیننغاں (۲۰۱)

نوکیں بلوچی شاعری حاص دستونک ء تہا شے مریدء مہری داستانء اثر جوانیء
 گندگ بیت۔ شاعراں وتی دلی مارشت ء چاڑانی بیان شے مریدء ذکر ء گوں کرتگ ء
 چوشی ء وتی عشق ء کسہ گوں شے مریدء مہری داستانء دیم پہ دیم کنگ ء ربیت ایر
 کرتگ۔ چیزے درور بگندات۔

ۛ من عشق ء ہانل ء چو شے مرید ء

چہ درستیں تھلیاں تنگے گراں کت (۲۰۲)

ۛ من چو مرید ء بے وساں

دنیا گش ئے میریں چا کر انت (۲۰۳)

ۛ شے مزارے پہ وتی آزگیں بند ء بوگاں

حانیء واب نیت کوٹ ء کلالتانی تہا (۲۰۴)

ۛ شپاد بیتگاں من چو مرید امروز؁

منان شہاز کجا بارت مہروان تئی (۲۰۵)

ہے پیا شہداد؁ مہناز؁ سیمک؁ نٹھا؁ دگہ مہرانکی کرداراں گوں دیم پہ دیکی؁
نیل ہم بلوچی دستونک؁ درائی دنت۔

ۛ مرگو؁ مہنو؁ شہداد؁ نسینتگ واہگ

چو کہ پُربندی پس؁ بزگیں او مر بستگ (۲۰۶)

ۛ شہداد بہ بیت کہ من عطا شاد

مہناز؁ کمار جزگ؁ انت (۲۰۷)

ۛ من؁ شہدادی چگرد؁ چو سچک ہم برازی

تو کہ مہراں وتی پمن بکن ے ماہنازی (۲۰۸)

ۛ اگں چوسیمک؁ مہرنگ؁ رنگ آسی پہراں گشتہ

ترا دروہی دل؁ انگر! چو جس کپتیں ترشکاں بو (۲۰۹)

ۛ گرند ہما نٹھا؁ دل؁ تزکات

سیمک؁ ہلک؁ زال ویرانیں (۲۱۰)

بلوچ شاعران عشق و رواداری جوانی و برجہ داشتگ۔ دستونک و تہا درائی
 دیوکیں دوستدار بلوچ چا گردی زندمان و گوں دپ وارت۔ چوار دو و فارسی شاعری و وڑا
 بلوچ شاعران وتی دوست بازاری و دگی و دروشم و دیمانیا ورتگ۔ بلکیں وتی دودمانی و
 ربیتی زند وڑ و اقدار و ویلوآنی پاسداری کنان و انچیں گران و سنگینیں دوستی و تصور دیما
 آرتگ کہ آچہ بلوچ چا گردی زندمان و قدر و کیلوآں بچ در نہ انت۔

عشق و تصور ہمک دور و باری و انسانی زند وڑ و گوں بدل بنت۔ بلوچ چوشکہ
 دنیگہ تمنی و ربیتی چا گرد و زند گوزینگ و انت پمشکہ آئی گورا عشق و تصور ہم ربیتی انت۔
 عشق و ہوس وت ما وتا بستی انت و بجازی عشق و منزل لذت پرستی و نیاد و پُر کیفیں
 ساعت آنی ہنکین انت۔ بلے بلوچ شاعران اید و ہم مڑا ہداری و دامن یلہ نہ داتگ و
 وتی شاعری و اندر و ہوس و لذت پرستی و رد و چوشیں حیال و بیان دیمانیا ورتگ کہ اچ
 ایشی بازاری و دگی دوستی و تصور دیما بیت۔

بسل و گورا بجازی عشق و تصور چٹ و جتا نیں گونا پلے و پدر بیت۔ آ عشق و
 ہوس و پرک و پیر و سر پدر بیت وتی دلی لہڑ و جوزگاں وتی دودمانی زند و قدر و کیلوآنی پد و
 ایرما دکنان و عشقی مارشتاں انچیں رنگے و دیما کاریت کہ اود و ہوس پرستی و نام نہ
 گواہیت، بلکیں مہر و واہگ آں پاکیں جزبگانی دروشم دیگ و سوہین گندگاکیت۔

ۛ مئے عشق پہ ہوس نہ انت کہ بہ کنت حسد

تُنیک بئے نہ زہر بلوٹ کانی و مچار (۲۱۱)

ۛ چو مہ بیت مئے دیدار و امید موتک بہ کنت

کور باتاں اگاں داراں دگہ نیل و متلب (۲۱۲)

ۛ مئے دود انچش انت کہ منا دارگی انت دل

من سداں کہ ساعتے بے من نہ بیت ترا (۲۱۳)

آئی گؤرا عشق ۽ معاملہ ۽ آسر پسندی ہم گندگ بیت، ہچ یک عاشقے وتی بدواہاں نہ سگیت۔ آوتی دوستدار ۽ پاکیں دامن ۽ مکسکی ۽ گندگ ۽ ہم سگت نہ کنت۔

ۛ نریں مکسکے بہ نندیت تئی دامن ۽ پاکیں

ہزار وہم چوکوہ ۽ رُ دیت دلانی تھا (۲۱۴)

عطا شاد ۽ گؤرا ہم چویش حیاں ۽ درشانی گندگ بیت۔ آئی ۽ وتی دوست ۽ زیبائی ۽ نازر کی ۽ سماست، بلے نیاد ۽ ارمان ۽ وتی دل ۽ گرینچ دیان ۽ چہ دور ۽ آئی ندارہ کنگ ۽ گندگ کیت۔

ۛ وش نصیب انت کہ گیت پک گلابیں رگاں

شالا ما دی چوسمین ۽ تئی چاری باتاں (۲۱۵)

باز شاعرانی گؤرا عشق ۽ ربیتی تصور ۽ بدل ۽ نوکی ۽ میل ہم گندگ کیت۔ آ عشق ۽ معاملہ ۽ چو آجو تبیں بلبل ۽ ہمک درچک ۽ شاہانی سرا درنگ بنگ لٹنت، یکیں دوست ۽ یات ۽ ترا نگ ۽ وتا گیر وش کنگ ۽ دائی غم آما چ بنگ پسند نہ کنت۔

ۛ اگن تو چہ من دلگران ۽ من ۽ محرم دگہ بازیں

نہ انت تہنا منا تئی غم جہان ۽ غم دگہ بازیں (۲۱۶)

میر عمر میر دائی مہر ۽ ہتم ۽ سٹک ۽ نہ نندیت، آپر شتہ سٹکیں عہد ۽ اڑ ۽ جیڑہانی پڑدرا وفاداری ۽ دوست ۽ مہر ۽ واہگانی دائی بندوگی ۽ منوک نہ انت۔ آئی گؤرا چہ وتی عہد ۽ زمانگ ۽ وتی چا گرد ۽ دلپروشی ۽ بے بھیسہی ۽ حیاں زاہر بیت پمشکہ نہ آئی ۽ وتی

جندء سراستک کنت ء نیکه آ دوست ء وفاداری ء دائی مہرانی منوک انت۔ اے بے
بھیسہی ء پرشتہ سکی ء مارشت آئی ء عہد ء پرشت ء پروشی ء بے باوری ء ثمرانت۔

۔ اے پرشتہ سکیں وہ نہ گیشیت اچ وت ء

تئی اوں وفا ء روج ادا زاناں چار بنت (۲۱۷)

۔ تئی وفاداری اوں زانے سامعتے ء ساہگ انت

کئے ترارا واہگ ء مہر ء عوض ء دات کنت (۲۱۸)

چوشیں جاوراں آئی دوست ء ہم نیادی ء جتائی ہچ وڑیں معنا ندریت۔
پہمشکہ آپہ زور ء وت مئی ء بدل ء وتی دوستدار ء پیسلو کنگ ء واک ء ہم دنت۔

دنیگہ تالہ ء جوا ء کس نہ انت سرپد

روئے برو ترا دلبر حدا سلامت کنت (۲۱۹)

ہواریں صورت ء بلوچی عشقیہ شاعری وتی جتائیں زید ء ندر گے داریت۔
ماں بلوچی دستونک ء بلوچ شاعراں مہرانکی ہل ء جذبگانی درشان فکر ء تخیل ء نازرکیں چاڑ
ء کیفانی رد ء انچوگوں زیبائی ء کرتگ انت کہ تچک ء دل ء ایر کپنت۔ بلوچی دستونک ء
اندر ء دروائی دیوکیں دوستدار ء رنگ ء زیب، ڈیل ء بالاد، نند ء پاد آ یگ، ناز ء ادا، ٹہل ء
مجاز، سہت ء سیگار درست بلوچ چاگردی زندمان ء گوں ہمپ انت۔ دستونک گوشیں
شاعراں مہر ء واہگ ء جتائیں کیفیبتانی درشان کرتگ۔ ہم نیادی، جتائی، ترانگ ء
یات، دوست ء ساڑا ء توسیپ، دل ء جاوہر حال، عشق ء سرگوست ء دگہ بازیں جاوہرانی
درانگا ز دستونک ء تہر ء پُر نمائیں وڑے ء نقش کنگ بوتگ انت۔

نیکراہی ء پاکسمائی پہنات

ماں بلوچی زبان ء نیکراہی ء روحانی بنگپ ء پدا شعر گوشی ء ربیت چہ عہدی
شاعری ء بنی زما نگ ء است بوتگ۔ بلوچ راج ء بند پتری شعر کہ ایشی ء تہا بازیں بلوچ
تمن آنی چہ میان ایشیاء لڈگ ء روایرشتی ء رودر آتکی بلوچستان ء شنگ بوتگ ء تو امیں
احوال دیگ بوتگ انت۔ ماں اے شعر ء بندات ء پاکیں حداء سپت ثناء، دُریں رسول
ﷺ گوں مہر ء واہگ ء آل بیت ء گوں ستک دلی ء ہمبستگی ء درشانی رنگ ء انت۔

شکر الحمد گزاروں

بادشاہ ملک ء وتیں

امتوں پاکیں نبی ء

کہ جہان ء وارثیں

ما مریدوں یا علیؑ ء

دین ایمان کالیں

اثر حلب ء پاد کاؤں

گوں جزید ء جھیر ویں

گوں ناں گوں پوڑ ء حسینؑ ء

سوب درگاہ درگوریں

میرگوہرام لاشاری وہدے چاکر ء ماں شعری دروشم ء جواب دنت تہ وتی

شعر ء بندات ء دنیا ء ادارکی ء ہاوند ء دائمی ہستی ء بادشاہی ء ذکر ء چوش دیما کاریت۔

من شکر کشاں چہ رب یزدانی
 متگ انت دور ء کوڑہ انت فانی
 گوستگ انت پیش دین ء ایمانی
 خالق گوں قدرتاں وت مانی

ماں کوہنیں بلوچی شاعری ء نیکراہی فکر ء خیال، حدا ء آئی پاکیں رسول ﷺ
 ذکر ء بابت ء ڈاکٹر انعام الحق کوثروتی کتاب ء نبشتہ کنت کہ:

”قدیم بلوچی شاعری چونکہ سینہ بہ سینہ روایات کی مرہون منت
 رہی ہے، ناخواندگی اور قبائلی جنگوں کے باعث لوگوں نے نعتیہ
 اشعار کو چھوڑ کر صرف ان اشعار کو حفظ کیا جن کی جنگی رجز یا بزم کی
 ہماہمی میں ضرورت تھی اس لئے جو تھوڑی بہت مذہبی اور اخلاقی
 نظمیں ملتی ہیں انہیں دو حصوں میں تقسیم کیا جاسکتا ہے۔ پہلے حصے
 میں اسلامی عقائد کا بیان ہے۔ دوسرے حصے میں سرور کونین ﷺ
 کا ذکر مبارک علیؑ اور درویشوں کے قصے ملتے ہیں۔ (۲۲۰)

نیامی عہد ء شاعری کہ ملائی دور ء نام ء یات کنگ بیت، اے دور ء بارگ ء
 گیشتریں شاعر زانگ بنت۔ اے دور ء شاعری ء عربی ء فارسی زبان ء اثرات است
 انت۔ چوشکہ اے عہد ء گیشتریں شاعر واندگ ات انت ء آہاں عربی ء فارسی زبان ء علم
 در برتگ ات پمشکہ ایشانی گوراہے زبانی اثرات ء سوب ء نیکراہی ء اسلامی فکر ء لیکہ ء
 درو شم گندگ بنت۔ غوث بخش صابروتی نبشتا نکئی ء اے دور ء جاور حال ء چوش بیان کنت:
 ”بلوچی شاعری کا یہ دور اپنے دورِ اولین سے کئی اعتبار سے مختلف و
 منفرد ہے۔ اس زمانے میں ایران میں بلوچ قوم وسیع علاقوں

میں پھیل چکی تھی قبائلیت سے اگرچہ مکمل طور پر آزاد نہیں ہو سکی تھی لیکن مدارس سے تحصیل نے مذہب، معاشرت، ثقافت اور اتحاد بین المسلمین کا شعور بخشا اب شاعر گمنام نہ تھا اور شعر و سخن محدود قبائلیت سے نکل کر نسبت متمون علاقوں میں ایک فن کی حیثیت سے جانے لگا تھا۔۔۔ عربی، فارسی کی تعلیم اکثر و بیشتر اظہار کا ذریعہ اور شعر کا موضوع خواہ کوئی سا ہوتا حمد باری تعالیٰ نعت ﷺ منقبت صحابہ کبارؓ اور حضرت غوث اعظم قدس سرہ و دیگر اولیاء کرام کے اذکار و ستائش سے ہوتی تھی۔ (۲۲۱)

اے دورء گیشتریں شاعراں وتی لچہء بنداتء حداءء پاکی، رسول ﷺ گوں وتی دلی مہر، صحابہؓ، اہل بیتؓ، غوث اعظمؓ، شہداء سپت کنانء وتی شعر دیمابرنگ انت۔ اے نیل یک لس ربیتے جوڑ بوبانء ملانی عہدء تو امیں شاعرانی گؤرا گندگ بیت۔ بلوچی عہدی شاعریء اے دورء اے نوکی الم دیمابرنگ انت کہ فارسیء عربی لبزاں بلوچی شاعریء تہا جاگہ کت بلوچ شاعراں وتی لچہء بنداتء پاک نازینک، وزبتء منقبت، خلفاء راشدینؓ اولیاء اللہؓ بزرگانء دینء توسیپؓ ستا کرت کہ عہدی شاعریء اولی دورء زمانگء گندگ نہ بیت۔ دومی ایش کہ فارسیء تہا داستان امیر حمزہ، جنگ نامہ حضرت علیؓ، قصہ ورقاء گلشاہء چشیں بازیں چیزاں و ہدے بلوچ آشنا بوت انت تہ آہاں ہمے رنگیں لچہ گو شک بنا کرت کہ وت بلوچی شاعریء نوکیں تہرے ات (۲۲۲)

ملا فاضلء سیادی گوں ہمے دورء باریء انت، آئیء ماں عربیء فارسی زبانء علم دربرنگ ات، آئی شاعریء صنائع بدائع، چہرء شبن، تلیمحات، رمز و کنایہء کارمرزی مزنیں کسا سےء گندگ بیت۔ آئیء بازیں پاک نازینک، وزبتء اسلامی تاریخء

کسہ ء وئیل شعری دروشم ء دیما آورتگ انت۔

ے من کہ سجان الذی اسرا اول یات کناں
گوہراں باریں دهن ء وصف آل ذات کناں
جانستان ویل وتاں عرض گون سماوات کناں
بلکیں چرا حیوان رہیں خضر ء ملاقات کناں
ذکر ء حق علم الیقین سر ء خفیات کناں
در جهان اندر تجلی را کرامات کناں
نعت سرداریں نبی ﷺ ء مطربی صلوات کناں
سد درود سد سلام پیشکش ء سوغات کناں (۲۲۳)

ے من اول گویم سپاس جی و شاه ذوالجلال
قادر ء قیوم ء نقاشیں کریم لایزال (۲۲۴)
ے بگویم اسم ء اول شاه برحق
خداوند آن جهان ء چرخ ء افلاک
سَخاوات ء ثریا تانکہ اسمک
فلک گویم رسول ﷺ دین ء صدق (۲۲۵)

اے عہد ء گیشتریں شاعرانی گؤرالچہ ء بندات ء حدا ء رسول ﷺ ء سپت ء
ثناء دروشم گندگ بیت۔ ملا ابراہیم وتی لچہ ء بندات ء گوشیت:

ے بگویم ہر سحر حمد خدایا
کریم ء ذوالجلا کبریا ء

گشاں نعت محمد ﷺ مصطفیٰ ء

دروداں بے عدد صلوٰ علیؑ (۲۲۶)

ملا عبد اللہ گوشیت:

من کنناں حمد عالم الغیب سرمدی

مالک ء برج فلک سبزیں گنبدی

من کنناں وصف آل احمدی ﷺ

بر رسالت دائم کاراں شاہدی (۲۲۷)

ملا بہرام وتی مہر ء در شان ء چوش دیما کاریت:

قل اعوذ باللہ من الشیطان الرجیم

پاک بسم اللہ نام تنی رحمن الرحیم

یا الہی تو وت ئے دردانی حکیم

دار منی ایمان ء اے شہر قدیم

بعد از نعت سید ابرار ﷺ کنناں

مدح و توصیف ء احمد ء اظہار کنناں (۲۲۸)

مست تو کلی ء ہم پاک نازینک ء وز بت گوشی ء روایت ء پداوتی دلی

مارشت بیان کرتگ انت۔

جی کریم سازیں مالکیں ستار

اثر وتی ڈاتانی در ء مہر بیار

پاک ائت انت دوست ء سچویں دیدار

یا محمد ﷺ کہ شیر سخن سچیار (۲۲۹)

اے شاعراں ابیدائے دورؔ گیشتریں شاعرانی گورانیگر اہی فکرؔ خیالؔ اسلامی
تاریخ و ثقافتؔ بازیں ویلؔ واکہانی ذکر شعری صورتؔ گندگ بنت۔ ملا بوہیرؔ
گاجیانؔ نور دینؔ ملا سرورؔ محمدان گشکورؔ ملا عزت پنجگوریؔ جام درکؔ ملا عمرؔ محمود
بزدارؔ رحمن بزدارؔ چکھا بزدارؔ حضور بخش جتوئیؔ جوانسال بگٹیؔ دگہ بازیں شاعراں
اے ربیت دیما برتگ۔

نوکیں بلوچی شاعریؔ نیگراہیؔ تصوفؔ بنیات بابا ملنگ شاہؔ ایر کرتگ
چوشکہ آوت یک پیرؔ صوفی یے بوتگؔ وتی صوفیانہ فکرؔ درشان آئیؔ وتی شاعریؔ
وسیلگؔ دیما آورتگ انت۔ آساداتے بوتگؔ پیری مریدیؔ راہبندؔ منوک بوتگ۔
آپیرؔ اولیاہانی منوکؔ پدگروک ہم بوتگ۔ سندھؔ ہندؔ اولیاہانی ادیرہؔ زیارتے
کتگؔ آہانی شانؔ شرپؔ شعر پر بستگؔ نازینتگ انتے۔ واجہ تصوفؔ ٹکانی
منوک بوتگؔ آئیؔ سیادیؔ تصوفؔ قادر یہؔ ٹکؔ گوں بوتگ۔ (۲۳۰) ملنگ شاہؔ
شعرانی تہا نیگراہی فکرؔ تبلیغؔ سکینؔ سروسوج رثنائیں رنگےؔ گندگ بیت کہ اودا گڈؔ
مرگ ترسؔ احوال امروز کنگؔ شونؔ عہدؔ زمانگؔ دستؔ انسانؔ شرپؔ بستار
نیگراہی فکرؔ سرجیؔ اسلامی لیکہؔ دنیائیؔ پدمرگی آگہیؔ بابتؔ خیالؔ تران انت۔

واجہ ملنگ شاہ آل نورانی

آودا پر تو کتگ حوراں مہمانی (۲۳۱)

ہر کسے عشقؔ محمد ﷺ ندرایت دلؔ
قسم اللہ بیگ انت آجنتؔ حقدار نہ انت (۲۳۲)

ہر کسے شکر خدا نیست آ انسان نہ انت
راست من راست گو شاں آ بندہ رحمن نہ انت (۲۳۳)

”سید ملنگ شاہ ہاشمی ہم ہما صوفی غزل گویشیں بوتگ کہ آئی ء مرگ
چور وچ ء رثرن ء دیبتگ ء وتی مرگ ء پیش بندی کتگ۔ نہ ایوکا
ایش بلکیں مرگ ء رند سر جمیں ہلاسی بزاں ”مطلق“ فناء فکر ء خیال ء
نیمگ ء ہم مئے دلگوشی ء گور کنائنتگ۔“ (۲۳۴)

۱۔ یک دور وچی ہست اے دنیا اعتبار ءے ہیچ نیست
آ کج انت سلطان سکندر یادگار اے ہیچ نیست

یا

۲۔ من مراں بازی نے مرگ باز کیت رند ء منی
کس نہ نندیت پاک نہ بندیت راستی ء باور کن ات (۲۳۵)

بابا ملنگ شاہ ء پد پنجاہ ء دہک ء و ہدے نوکیں شاعری ء بنیات ایر کنگ بوت
تہ بلوچی شاعری ء ایندگہ بنگپانی ہمرائی ء نیگراہی بنگپ ء پدا ہم شعر گو شک ء ربیت
ایر کنگ بوت۔ بلے چوشکہ چہ دستونک ء در پاک نازینک (نعت) ء وزبت (حمد)
ء وڑیں حاصیں تہر پہ حداء رسول ﷺ ء ساڑا ء است ات انت پمشکہ بنداتی شاعراں
ہے تہرانی تہا وتی حیا لانی درشانی کرت اے شاعرانی تہا قاضی عبدالرحیم صابر، دوست
محمد بیکس، محمد حسین عاجز، میر عیسیٰ قومی، عنایت اللہ قومی، پیر محمد زبیرانی، فقیر محمد عنبر ء
عبدالحمیم حقگو ء نام دیماکا منت۔

عبدالحمیم حقگو ء گورا روحانی تجربت ء درشان دستونک ء تہر ء ہم کنگ
بوتگ۔ آئی ء رسول ﷺ ء گوں وتی مہر ء جذبگانی درشان زیبائیں وڑے ء کرتگ۔

۳۔ فراق ء کشتگیں دل ششتگیں لا تقنطوی ہوان
پہ مستگی مروچی پتو لطف کردگار اتلگ

دلا پللیں مروچی گندگ ء دوست ء گرگ آرتگ
 شراب اچ تاسکیں وصل ء چو انگور و انار اتلگ
 بہشت و حور غلامں ساہگ ء طوبی نزانان ہچ
 دونیں عالم و مافیا تئی گام ء نثار اتلگ (۲۳۶)

سید ہاشمی ء شاعری بنگپی جہت ء مزن شاہیگان انت۔ آئی ء ایندگہ بنگپانی
 ہمرائی ء نیگراہی ء روحانی بنگپ ء پدا دستونک ہم پر بستگ۔ سید ء دستونک آنی نیگراہی
 جہت ء تپاسگ ء ہمے گپ دیما کیت کہ آئی ء حداء بزرگی ء پاکی ء سرجی ء ستک بوتگ۔
 انسان ء بے وی ء لاچار ی ء ذکر کنان ء اے ادار کی دنیا ء کہ گام پہ گام ء انسان ڈکھ ء
 عذاب ء گناہ ء لذت ء دام ء شکار بیت وتی بے توانی، نزوری، ردی ء ناسر پدیانی سما
 کنان ء دائم چہ پاکیں درء حیر ء سلامتی ء خوش ء ایمنی ء دعالوٹ اتگ۔

ے گوں تزاگانی درداں زہیرانی دور سریں کور ء ہار کیت انت
 کدی تئی درگہ ء بگنداں کدی اے زرد ء کرار کیت انت
 من بے توان ء نزور ء بے وس جواز توں نیست کہ پہ تو بیایاں
 منی دل ء اے درش ایت کہ روچے ہزار روت انت ہزار کیت انت
 ردی ء نا سر پدی ء آس ء منی دل ء سولیں باگ سوتلگ
 کدی بئے دلگوش پمن ء تو کدی اے باگ ء بہار کیت انت (۲۳۷)

سید ہاشمی ء دائم پاکیں درء وتی اوست ء امیت بستگ ات۔ آئی ء وتی ارواہ ء
 بیچار ی، زند ء بے گئیگی ء کوڑہ ء ناپائیداری ء درشان کنان ء چہ واجہ حداء دستگیر
 بونگ ء تمہا کرتگ۔

سے میاریگاں تئی دیوان ء گناہاں لیڑ ہی باراں
 بلے دگوش بیئے گوئمن دلے سد ٹکریں داراں
 چہ اسرا لے کہ ایمان ء نینگ ء گشتگ ات دوشی
 من ء دستگیر بیئے واجہ کہ دستِ ناکساں واراں
 نہ گنداں من درے چوشیں کہ چائی امیت وار باں
 مرادانی دوار جاہ من وتی زنگ ء پہ تو کاراں (۲۳۸)

سید ء نیگراہی ء روحانی چاڑ ء کیفانی بیان ء ہم رمز ء ایمانی زبانیے کارمرز
 کرتگ۔ آئی ء گناہ ء شدت ء مارشت کنان ء انسانی بے وسی ء لاچاری ء کسہ بیان
 کرتگ۔ آپہ ارواہ ء آسودگی ء دائمی دوشی ء ایمنی ء تہنا چچ ہما پاکیں در ء وتی اوست بستگ
 انت۔ سید ء وتی ارواہ ء بے چاڑی ء تجربت اندری حساب ء بیان کنگ ء بدل ء گیشتر
 وتی ظاہری جاوڑ ء بے چاڑی بیان کرتگ انت پمشکہ آئی گوڑا نیگراہی فکر ء فلسفہ ء
 بیان ء روحانی تجربت ء بدل ء ظاہری زند ء ناگیگی ء بیچاڑیانی صورت پدر بیت۔

سے دلاپاں ترس ء کہ بیگواہ کنت گناہ من ء
 ابید تئی در ء ہیچ جاہ نیست پناہ من ء
 زمانگ ء گماں پروشنگ کنگ من ء ایرجیگ
 من بے دراں بیئے دستگیر بادشاہ من ء
 ہمنچو موہ بدنت پلپیں پتر ء چچکاں
 من توبہ کار کہ باں یل بدنت ساہ من ء
 اگاں من بے وس ء بزکار ء نیست گاراں بلے
 تئی اشارہ ہے کت کنت بادشاہ من ء (۲۳۹)

سیدؔ لچہانی کتاب ”گسد گوار“ ؔ تھا اولی شعر ؔے سورت الفاتحہؔ منظوم رجا نک انت
کہ چرایشی ؔ گوں نیکراہ ؔ سیدؔ دل بستگی پدر بیت۔

ساڑا ہگ حدا کرزیت جہانانی جہان ؔ
رودینوک انتؔ بے کچہیں بکشوک انت ؔ مہرار
مز روج ؔ گہیں واجہ انت بے جیڑہ ؔ بے تران
تئی ہزمت ؔ دست بستگؔ کمک ؔ تئی واستار
تچکیں رہ ؔ رہبند ؔ مئے رہدربری ؔ کن
آیانی راہ ؔ کہ تئی مہر بوتگ انت گنج گوار
آیانی راہ ؔ اناں کہ زہر اش سر ؔ ساہیل
نے کہ راہ ؔ آیانی کہ وت گار انت ؔ گمسار
نی بوان گون بے کچہ ؔ آرتیپیں زبانے
یا گوں دے بوہیریں ؔ منوگریں گوشدار (۲۴۰)

ہے پیما قرآن ؔ گڈی کتاب بوتگ ؔ ایشی ؔ سرجمی ؔ برجی ؔ سرا ایمان آران ؔ
وتی خیال اے پیما آرنگ۔

سے سوگند پہ قرآن المی ؔ برجم ؔ سرجم
بے جیڑہ ؔ آرتیپیں کلامانی سلہکار (۲۴۱)

ماں بلوچی زبان ؔ پاک نازینک ؔ وزبت گوشیں شاعرانی مزنیں کچہ است
بلے اے شاعران دستونک ؔ تھا وتی خیالانی درشان ؔ بدل ؔ تچک ؔ ہے تہرانی تھا وتی فکر ؔ
مارشت درشانگ انت۔ اے شاعرانی تھا ابراہیم عابدؔ صبا دشتیاریؔ ابراہیم ابرارؔ
فضل خالقؔ نذیر احمد صوفیؔ اسحاق بزدارؔ کریم آزارؔ کفایت اللہ کیفی ؔ دگہ بازیں
شاعرانی نام دیما کابنت۔

استاد عبدالمجید گوادری نوکیں عہدہ آؤلی شاعرانت کہ آئی گؤرا نیگراہی فکر ء
 فلسفہ ء ہمرائی ء روحانی تجربت ء دروشم وتی زیبائیں رنگ ء پدرائی دنت۔ آشاعری ء
 یک اگدہ یے سر پد بیت۔ راج دوستی ء ڈیہہ دوستی ء پداہم آئی ء گؤرا ترپلی ء سطحیت ء
 بدل ء جز بگ ء گواچنی ء رنگ پد بیت۔ آاے اگدہ ء پیلہی ء گوں مہر ء واہگ ء جز بگ
 ء دیما کاریت، ہے خلوص آئی شعرانی تہا فکر ء مارشت ء سلمہی ء گوں درشانی صورت ء
 پدربنت۔ استاد مجید وتی روحانی تجربت آں تہنا پہ شعر گوشی ء حاترا درشان نہ کنت بلکیں
 وتی مہر ء جز بگ ء ہما تجربت کہ آئی سرگوست انت ء آترا ہنوش ات کرتگ، درا نگازی
 دروشم اش دنت۔ دستونک ء ہچ یک شاعری ء گورا گواچنی عشق ء درشان اے پیما گندگ
 نہ بیت چوشکہ استاد وتی تجربت، فکر ء مارشتاں دیما کاریت۔

ہ کعبہ بہ بیت بت خانہ ہم سنگ انت دل ء زرد ء
 ہر نیمگ ء چاراں من ہور چا مل ء گوناپ انت
 آ بت کہ دل ء نکش انت 'نقاش' ء وتی جند انت
 آدینک ء دل ء چاراں ہر نکش دگہ ساپ انت (۲۴۲)

انسانی فطرت ء زوراور تریں جز بگ عشق انت۔ عشق ء دودروشم انت، یکے
 بجازی ء دومی گواچنی۔ بجازی عشق ہمیش انت کہ یک مردے گوں دگہ گوشت ء
 پوست ء مردے ء مہر کنت۔ اے عشق ء تہا بالاد ء مارشت است بیت ء نیاد ء چیریں
 واہش عاشق ء وجود ء ہنوش کنت۔ اے عشق ء تہا ودے دوست ء نیاد نصیب بیت نہ
 بیچاڑی ء بے کراریانی زور ء شدت پشت نہ کپ انت، اے ادار کی عشق انت۔ دومی
 عشق گواچنی انت کہ ایشی ء تہا عشق بے گرز ء بے لوٹ بیت۔ ایشی ء تہا نیاد ء لوٹ ء
 طلب، بیچاڑی ء ہنوشی و ہما پیم بنت بلے بالادی ہم نیادی ء اومان نہ بیت۔ اے عشق

گوں حداء کنگ بیت۔ اے عشق ء عاشق ء جبین ء بید حداء دگہ کسی عکس نہ بیت کہ
 صوفیانی راہ انت ء منزل ء طلب انت۔ ایثرا گواچنی عشق ء نام دیگ بیت۔ باز برء
 عشق ء سفر چہ گواچنی عشق ء بندات بیت بلے ایشی ء اولی پدیا نک بجازی عشق انت کہ
 ایشی ء ”المجاز قنطرة الحقیقت“ ء نام ء یات کنگ بیت۔“ (۲۴۳)

ۛ کئی بُت ء درو شم ات کتوں سجدہ
 انگت ء دل ہمود ء دل موش انت
 واب جتیں دیدگاں سحر گاہ ء
 الم ء ظاہر انت ء روپوش انت
 اے شراب خانہ ء ادیرہ انت
 کس نہ انت سار، ہر کس ہنوش انت
 عشق ء درگاہ ء مستیں مستانی
 زرد مہلنج ء رژن ء گور موش انت
 زیر ء ذکر ء کل ء چاگرد انت
 آشکاں دید ء تئی بلاہوش انت
 شبلی ء رقص ء شور منصور ء
 کے گوں بچکند ء ہنجاں مہرپوش انت
 مہر ء مہلنج ء سد ہزار ’معنلی‘
 آ گش ایت چوش اے گش ایت چوش انت
 پردگ چست بوت، نپتی ء شہم ات
 شُت مجید سُدھ ء، ہوش ء بے ہوش انت (۲۴۴)

استاد عبدالمجید گوادری گواچنی عشق ۽ سرگوست ۽ اسرالانی بیان ۽ سادگی ۽
 گواچنی رنگ ۽ گون جذبگ ۽ پاکیں ہل ۽ باہندانی ہمرائی ۽ انچو کتاریت کہ وانوک
 تچک ۽ آئی تجربت ۽ مارشتانی ابدمانیں جہان ۽ وتارنگ ۽ نور ۽ سنخیں رنگانی میان ۽
 ماریت۔ آئی صوفیانہ ۽ نیگرائی شاعری آئی راست ۽ تچکیں تجربت ۽ مارشتانی گوناپ ۽
 گون جزبگ ۽ پاکی ۽ گواچنی رنگ ۽ دیما کابینت۔ آنچیں راز ۽ اسرال ۽ انت ۽ آں
 بیان کنت کہ یک گواچنی عاشقے گون ہمیشاں دچار بیت۔ چوشیں جاورحال ۽ بیان
 کنگ ۽ آیک وڑیں ترس ۽ بیہم ماریت کہ کجاچہ زبان ۽ چوشیں احوالے درمنیت
 کہ موجریں احوال پدر بہ بنت بلے خیال ۽ چاڑ ۽ جزبگانی زور ۽ ہنوشی ۽ کیف و ہدے آئی ۽
 چاگرد کنت تہ زبان ۽ ہار کنت ۽ دلی مارشت ۽ تجربت ۽ بے بہانیں لاس ۽ گوہر
 لبزی دروشم گران ۽ شعری گوناپ ۽ آشکار بنت۔

۱۔ دلانی 'انت' سر حال بہ بنت، سرسنگ بنت
 ہزار ہلہلیں باہنداں دپ وتی بستگ
 مہ بنت موجریں احوال پاشک گل رنگیں
 پکیر ۽ شہر یلہ داتگ جنگل ۽ نشنگ (۲۴۵)

استاد شاعری ۽ یک دائمی شوہازی ۽ مارشت و دی بیت۔ اے شوہاز چہ وتی
 وجود ۽ بنا انت، وتی وجود ۽ شوہاز ۽ طلب ۽ آرا آنچیں راہی ۽ مسافر جوڑ کرتگ کہ اود ۽
 ذات ۽ شوہاز وتی مزرو ۽ و ہدے تچک کنت تہ وتی ہستی ۽ وجود ۽ مارگ ۽ سفر نوکیں 'انت'
 ۽ اسرالانی دگ ۽ رہادگ بیت ۽ اے ہمارا انت کہ مزنیں ارواہ ۽ سماء ۽ ابرم ۽ شنگیں شے
 آئی اسرال ۽ رازانی پدري ۽ آشکاری ۽ نیمگ ۽ بارت۔ ”تصوف ۽ لیکہ ۽ ردا صوفی و
 سالک ۽ زندہ گڈی منزل معرفت، بزاں بنیادی راستی Absolute reality ۽

بجارگ انت، بزاں سا لک، وتا حداء عشق ء آس ء انجوش تاپیت کہ حداء سرجمی ء وتی
 اندر ء ماریت۔ حداء مارگ ء چہ ساری ء آوتی جند ء ہستی ء وجود Being ء ماریت ء
 آئیے سرجمی ء شوہاز ء درکپیت پر چا کہ جند ء شوہاز ء زانگ ء رندنوں حدایا تو بگوش کہ
 ’مطلق وجود‘ Absolute being زانگ بیت۔ انجوش کہ عربی گالوارے گوشنت
 ”من عرف نفسه فقد عرف ربه“ بزاں ہر کس ء وتی پچا آورت گڑا بزاں آئی ء وتی حدائج ء
 آورت۔“ (۲۲۶)

ے شوہاز ء جند ء من بیگواہ وت ء کت
 وتی جند ء مروچاں من وداراں (۲۲۷)

ے نالگایاں من پہ نور ء ناڑی ء
 پہ کی ء نال ات شما ہم شانتلاں
 پولگایاں من زبادمال ء وتی
 وشبوء پٹ ات شما کئی پانتلاں (۲۲۸)

ے جند ء درگیجاں تئی شوہازیگ باں
 انگت من وتی شوہازایاں
 گل منی زرد ء ریدگیں ریز انت
 من گل ء پولگ ء نمازایاں
 باز بر ء طور ء آس ء چاروکاں
 باز بر ء یثرب ء حجازایاں

کہ گل ء ترانگ ء گوں ترانایاں
 گوں وت ء باز بر ء من وازایاں
 من کیاں من کجاں نزانت کاراں
 گاریں انتانی چیریں رازایاں
 چونیں بہتاوریاں مرچاں مجید
 نازگریئے من نازء نازایاں (۲۴۹)

شوبازء مارشت و ہدے زور کنت تہ آئی بیچاڑی اوں ودیت ء دیدء شن ء
 طلب آترانوکیں راہ ء دگانی سراسفرء شون دینت۔

س شوباز ء تنیگ ء اگولے باں ماں گیابان ء
 دلوں گوش ایت سر ء گارتی ہاتر ء بکناں (۲۵۰)
 استاد ادار کی دنیا ء سراوست نہ کنت نیکہ آئی زگر ء طاعت پہ گزر ء لوٹے ء
 انت، آچہ داد ء دہش، جنت ء دوزہ ء طلب ء بے نیاز وتی مہرانی دوستدار ء سچویں دیدار ء
 پہ ہدوک انت۔

س نہ کوڑہ ء ہر سیگاں نہ گلہباگ ء بہشت ء
 آ، گل ء دروشم ء دیدار ء مجید زندگاں مستاں (۲۵۱)

س نہ کوڑہ ء نیاز مند نہ حور ء گلہباگ ء
 گل ء دیدار ء طلب گار انت (۲۵۲)

نورانی حجاب پوش ء تالار سہرگاہ ء
 ہچ پیس گر ء دار نیست ہرچی کن انت دیوانہ

پوش ء چہ دراکنت انت ’ شمع ‘ وتی گوناپ ء
 ندریگ کن انت ساہاں ہر نیمگ ء پروانہ
 رژن ء بت ء دیدار ء مستاناں دو چار جاہ ء
 نہ مہر ء مسیت لوٹ ایت نہ گنبدیں زرگرانہ
 چہ کلیں جہان ء چہ، چہ جنت ء گلہباگ ء
 مارا مجید دیم ء انت وتی کیگد ء بت خانہ (۲۵۳)

دُریں رسول ﷺ ء عشق صوفیانہ شاعری ء اہمیں بستارے داریت۔ گواچنی
 عشق ء تجکیں راہ ء اولی پدیا نک گوں رسول ﷺ ء عشق ء بندوک انت۔ ”گواچنی
 عشق ء مادن و تجکیں راہ ء منزل ء پدیا نک دریں رسول ﷺ ء ذات انت ’ سالک ’ وتی
 اندر ء یک رژن ماریت، ایشی ء نامداریں فلسفی و صوفی ابن عربی ء ”حقیقت محمدی“ ء
 نام داتگ (۲۵۴) گوں رسول ﷺ ء وتی عشق ء مہر ء درشان استاد عبدالمجید گوادری ء
 گوراہم مارگ بیت۔ آئی ء معراج ء راستی ء گواچنی ء سراوت ستک ء گوں دریں رسول
 ﷺ ء وتی مہراے پیدا درشاتنگ انت۔

ہ اے ’ انت ‘ نہ بیت ظاہر بے ساریں ہرودانی
 کئی مہر ء ملاراں گوں کسے چہ وت بے حال انت
 ساچشت ء ہمک بیتن بہمانگ ء حیران انت
 نوریں کتگ ہلمہ، ناریاں ہم چہیال انت
 چہ بستر ء کرسی ء چہ بستر ء ارش ء ہم
 یک لاڑکیں ’ خاکی ‘ یے گنج ء در ء سر بال انت (۲۵۵)

استاد ہاوند ۽ پاکیں ذات ۽ ابرم ۽ ہمک دروشم ۽ جلوہ ۽ تہا گندیت۔ مہر ۽ شہجو ۽
 ترمپ ۽ نوشک ۽ پدا ۽ آنچو پُر کیف ۽ ملار ۽ ہنوش بیت کہ کارماس ۽ تہا شنگیں ہمک شے
 ۽ تہا آئی ۽ وتی مہرانی گل ۽ دید گندگ ۽ کیت۔ استاد ۽ کمال ایش انت کہ آوتی روحانی
 تجربت آں ابرم ۽ ازلی شے آں گوں شبین دیان ۽ سادگیں ۽ لس فہمیں زبانی ۽ دیما
 کاریت کہ وانوک تچک ۽ آئی دیدن ۽ سرگوست آں ماریت ۽ زند ۽ پردگ ۽ موجریں
 'انت' ۽ اسرال آں آشنا بیت۔ چوشیں فکر ۽ مارشتانی بیان ۽ استاد ۽ گران ۽ مشکل ۽ مان
 گیشیں زبانی ۽ بدل ۽ انجیں شبین ۽ چیدگاں چے کارگپتگ کہ اچ ایشاں زبانی ۽ مارشت
 ودی بیت۔ پہ مہرانی گل ۽ کارمرز بوتگیں شبین اگن بجازی عشق ۽ رد ۽ چارگ بہ بنت تہ
 مہرانگی دروشم گرنت ۽ گواچنی عشق ۽ نشونداری ۽ وجوانی ۽ کن انت۔

ۛ چہ مہر ۽ شہجو ۽ بکشاتے تڑپے
 ہزار کرن گوستہ من انگت ملاراں
 زمیت وار کت وت ۽ مہر ۽ جوہار ۽
 نباں ایرہت ہما ہتم ۽ بہاراں
 کدی باں مولم ۽ سارتیں بلندو
 کدی زر کوشے باں کشاں نداراں (۲۵۶)

ۛ ترا من دیستہ مدام ابرم ۽ گلیں ساچ ۽
 گوش انت من ۽ منی رہند کافرانہ انت
 کے انت نوان کے انت ظاہر ۽ کے انت روپوش
 وت انت دہر ۽ وت ابرم انت زمانہ انت

دوچار ء کیگد ء پہک ء شگ مجید سُدھ ء

گوشنتے شائرے شریں بلے دیوانہ انت (۲۵۷)

حداء ہستی ء مانزمانی ء بابت ء دگہ شاعراں ہم وتی دستونک آنی تہا جاہے

جاہے شعرے گوشگ ء وتی نیکراہی فکر ء لیکہ دیما آورتگ انت۔

سے زبان تہنا تئی توسیپ ء بس نہ انت منا

تو چماں اندرے ء ظاہر انت نشان تئی (۲۵۸)

سے مارا تئی شوہازگ ء اچ وت زتگ

چو کدی بیگواہ نہ بیتگ بیگواہ (۲۵۹)

سے تو ہمائے کہ 'تہا استے' وتی

چونیں چڑتے، کہ بہ بے ء چون بے (۲۶۰)

ماں بلوچی دستونک ء نیکراہی فکر ء فلسفہ، حداء ہستی ء وجود، دریں نبی ﷺ

آلِ بیت، جنت، دوزہ، حور، گلماں، چہ مرک ء رندزند ء تصور، ء بزرگان دین ء گوں وتی

مہر ء درشان بلوچ شاعراں گوں ستک دلی ء جزبگ ء پاکی ء بنیات ء کرتگ ء اے

روایت نوکیں عہد ء پدرتچ ء گؤراہم وتی توانائیں دروشم ء پدرانت۔

سرشوندات

- 1: بزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، تا کدیم ۲۹
- 2: نصیر، گل خان، گرند، تا کدیم ۱۵۵
- 3: جمال دینی، عبداللہ جان، پروفیسر، گل خان نصیر کی شاعری، مشمولہ، میر گل خان نصیر، شخصیت، شاعری اور سیاست، تا کدیم ۴۷
- 4: ہمیش، تا کدیم ۴۸۴/۷
- 5: عنقا، محمد حسین، توار، تا کدیم ۹۰
- 6: ہمیش، تا کدیم ۷۷
- 7: ہمیش، تا کدیم ۷۰
- 8: ہمیش، تا کدیم ۷۱
- 9: عنقا، محمد حسین، روکیں پل، تا کدیم ۳۴
- 10: ہمیش، تا کدیم ۶۴
- 11: ہمیش، تا کدیم ۴۳
- 12: ہاشمی، سید، تراپکنیں ترمپ، تا کدیم ۲۲
- 13: ہاشمی، سید، سچکانیں سسا، تا کدیم ۱۵
- 14: ہمیش، تا کدیم ۸۲
- 15: ہمیش، تا کدیم ۵۱
- 16: دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، تا کدیم ۲۰
- 17: ہاشمی، سید، تراپکنیں ترمپ، تا کدیم ۶۵
- 18: ہاشمی، سید، شگلین شجوبو، تا کدیم ۱۰۱
- 19: ہاشمی، سید، سچکانیں سسا، تا کدیم ۱۰۵
- 20: دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، تا کدیم ۲۹۲۸/۱

- 21: ہمیش، تاکدیم ۲۲
- 22: ہمیش، تاکدیم ۲۲
- 23: بزدار، واحد، شائیم، تاکدیم ۳۸
- 24: ساحر، مراد، پابار، تاکدیم ۶۹
- 25: ہمیش، تاکدیم ۴۵
- 26: ہمیش، تاکدیم ۷۵
- 27: ساحر، مراد، چیہال ۲۹
- 28: ہمیش، تاکدیم ۲۹
- 29: ساحر، مراد، پابار، تاکدیم ۸۱
- 30: ہمیش، تاکدیم ۷۹
- 31: ہمیش، تاکدیم ۸۱
- 32: ساحر، مراد، چیہال، تاکدیم ۳۲
- 33: ہمیش، تاکدیم ۵۱
- 34: بزدار، واحد، شائیم، تاکدیم ۴۶
- 35: شاد، عطا، شپ سحرانندیم، تاکدیم ۱۴
- 36: شاد، عطا، روچگر، تاکدیم ۸۲
- 37: ہمیش، تاکدیم ۸۳
- 38: شاد، عطا، شپ سحرانندیم، تاکدیم ۵۸
- 39: ہمیش، تاکدیم ۱۱۹
- 40: شاد، عطا، روچگر، تاکدیم ۶۲
- 41: انورسید، ڈاکٹر، اردو ادب کی تحریکیں، انجمن ترقی اردو پاکستان، اشاعت پنجم ۲۰۰۹، تاکدیم ۵۱۸
- 42: بزدار، واحد، شائیم، تاکدیم ۲۵
- 43: بارکزی، اکبر، روچاکے کشت کنت، تاکدیم ۷۳
- 44: ہمیش، تاکدیم ۸۹
- 45: ہمیش، تاکدیم ۱۱۲۲۱۱/

- 46: ہمیش، تاکدیم ۱۲۴
- 47: بزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، تاکدیم ۱۲۲
- 48: بزدار، واحد، شائیم، تاکدیم ۵۹
- 49: بیدار، بشیر، کریاب، تاکدیم ۴۰
- 50: بیدار، بشیر، گور بام، تاکدیم ۵۰
- 51: ہمیش، تاکدیم ۳۴
- 52: ہمیش، تاکدیم ۶۱
- 53: ہمیش، تاکدیم ۷۵
- 54: بزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، تاکدیم ۴۶۴۵/
- 55: رشید امجد، ڈاکٹر، مزاحمتی ادب (اردو) اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۱۹۹۵، تاکدیم ۴۵
- 56: جمال دینی، عبداللہ جان، پروفیسر، پاکستانی معاشرہ اور بلوچی ادب، پاکستانی معاشرہ اور ادب، کراچی، پاکستان اسٹڈی سینٹر ۱۹۸۷، تاکدیم ۱۴۱۱۴۰/
- 57: گوادری، عبدالحجید، استاد، نپتیں سگار، تاکدیم ۶۹
- 58: ہمیش، تاکدیم ۵۷
- 59: ہمیش، تاکدیم ۵۸
- 60: ہمیش، تاکدیم ۳۸
- 61: گوادری، عبدالحجید، استاد، ریدگیں ریز، دلمراد عثمان البلوشی، فروری ۲۰۰۸، تاکدیم ۳۱
- 62: گوادری، عبدالحجید، استاد، نپتیں سگار، تاکدیم ۵۲
- 63: ہمیش، تاکدیم ۴۱
- 64: ہمیش، تاکدیم ۴۱
- 65: ہمیش، تاکدیم ۵۵
- 66: عابد، ابراہیم، شہم، تاکدیم ۴۱
- 67: ہمیش، تاکدیم ۴۹
- 68: بزدار، واحد، شائیم، تاکدیم ۸۷
- 69: ہمیش، تاکدیم ۸۸

- 70: قاضی، مبارک، زرنوشت، تاکدیم ۸۳
- 71: ہمیش، تاکدیم ۸۱
- 72: قاضی، مبارک، شاگ ماں سبزیں ساوڑے، تاکدیم ۹۱
- 73: ہمیش، تاکدیم ۱۱۰
- 74: بزدار، واحد، فکروفن، تاکدیم ۱۵۰
- 75: قاضی، مبارک، شاگ ماں سبزیں ساوڑے، تاکدیم ۱۲۷
- 76: مومن، منیر، نگاہ باطن، سفر، تاکدیم ۸۹
- 77: مومن، منیر، استار شپادے گردانت، تاکدیم ۵۳
- 78: مومن، منیر، استار شپادے گردانت، تاکدیم ۸
- 79: بزدار، واحد، شاہیم، تاکدیم ۸۸
- 80: مومن، منیر، استار شپادے گردانت، تاکدیم ۷
- 81: ہمیش، تاکدیم ۷۶
- 82: ہمیش، تاکدیم ۱۰۸
- 83: میر عمر میر، منی ارواہ گیا بانے، تاکدیم ۲۱
- 84: ہمیش، تاکدیم ۴۰
- 85: ہمیش، تاکدیم ۱۱۴
- 86: بسمل، منظور، آپ رنگ، تاکدیم ۱۰۱
- 87: ہمیش، تاکدیم ۱۰۱
- 88: بسمل، منظور، ساچ، تاکدیم ۳۲
- 89: آوارانی، مراد، درون، تاکدیم ۸۷
- 90: ہمیش، تاکدیم ۹۰
- 91: حقگو، عبدالحکیم، اومان، فروری ۱۹۸۱، تاکدیم ۱۸
- 92: ہوت، قاسم، بلوچی، دسمبر ۱۹۵۶، تاکدیم ۷۲
- 93: ہوت، قاسم، بلوچی، نومبر ۱۹۵۶، تاکدیم ۷۲
- 94: حقگو، عبدالحکیم، اومان فروری، ۱۹۵۲، تاکدیم ۴۴
- 95: شمیم، اسحاق، اومان نومبر/دسمبر ۱۹۵۱، تاکدیم ۱۱

- 96: بیکس، دوست محمد، اومان ۱۹۵۹، تاکدیم ۱۶
- 97: دشتی، نسیم، غزل، تاکدیم ۹۷
- 98: جمال دینی، آزمات، رژن، تاکدیم ۱۵۱
- 99: ہاشمی، سید، تراپکنیں ترمپ، تاکدیم ۴۹
- 100: ہاشمی، سید، انگریز ونگل، تاکدیم ۷۳
- 101: ہاشمی، سید، تراپکنیں ترمپ، تاکدیم ۱۸
- 102: دشتی، نسیم، غزل، تاکدیم ۱۰۸
- 103: ہاشمی، سید، انگریز ونگل، تاکدیم ۴۵
- 104: ہاشمی، سید، شگلین شہجو، تاکدیم ۱۳
- 105: ہاشمی، سید، تراپکنیں ترمپ، تاکدیم ۲۳
- 106: ہمیش، تاکدیم ۲۷۲/۱
- 107: قاضی، مبارک، شاگ ماں سبزیں ساوڑ، تاکدیم ۶۵
- 108: دشتی، نسیم، غزل، تاکدیم ۱۰۸
- 109: شاد، عطا، شپ سحر اندیم، تاکدیم ۲۸
- 110: ہمیش، تاکدیم ۷۵
- 111: ظفر علی ظفر، امبویں دروت، تاکدیم ۳۵
- 112: ساحر، مراد، چیہال، تاکدیم ۷۹
- 113: دشتی، نسیم، غزل، تاکدیم ۱۰۹
- 114: ساحر، مراد، چیہال، تاکدیم ۵۵
- 115: ہمیش، تاکدیم ۸۲
- 116: بیدار، بشیر، کریاب، تاکدیم ۱۰۳
- 117: مومن، منیر، نگاہ باطن، سفر، تاکدیم ۱۳۲
- 118: ہمیش، تاکدیم ۱۳۲
- 119: مومن، منیر، استار شپاد، گردانت، تاکدیم ۸۰
- 120: مومن، منیر، دریا چنکے ہوشام انت، تاکدیم ۴۵
- 121: مومن، منیر، نگاہ باطن، سفر، تاکدیم ۱۳۷

- 122: ہاشمی، سید، برتگلیں بیر، تاکدیم ۶۲
- 123: ہاشمی، سید، تراپکنیں ترمپ، تاکدیم ۶۰
- 124: دشتی، کریم، دل زریت بولان، تاکدیم ۲۳۷
- 125: نصیر، گل خان، پُرنگ، تاکدیم ۲۴
- 126: ساحر، مراد، چہیال، تاکدیم ۳۹
- 127: عنقا، محمد حسین، روکیں پل، تاکدیم ۶۳
- 128: مومن، منیر، دریاچنکے ہوشام انت، تاکدیم ۵۹
- 129: مومن، منیر، نگاہ بطن سفر، تاکدیم ۶۶
- 130: بسمل، منظور، آپ رنگ، تاکدیم ۹۷
- 131: ہمیش، تاکدیم ۱۰۱
- 132: میر عمر میر، منی ارواہ گیا بانے، تاکدیم ۱۱۷
- 133: ہاشمی، سید، انگر و تر و نگل، تاکدیم ۳۷
- 134: ہاشمی، سید، تراپکنیں ترمپ، تاکدیم ۲۰
- 135: دشتی، کریم، دل زریت بولان، تاکدیم ۲۳۱
- 136: ساحر، مراد، زرء مروارد، تاکدیم ۳۲
- 137: ہاشمی، سید، برتگلیں بیر، تاکدیم ۱۴
- 138: ہمیش، تاکدیم ۲۹
- 139: دشتی، کریم، دل زریت بولان، تاکدیم ۲۳۱
- 140: ساحر، مراد، زرء مروارد، تاکدیم ۲۳
- 141: ہمیش، تاکدیم ۷۳
- 142: شاد، عطا، شپ سحر اندیم، تاکدیم ۳۵
- 143: ہمیش، تاکدیم ۱۲۰
- 144: بیدار، بشیر، گور بام، تاکدیم ۱۶
- 145: شاد، عطا، شپ سحر اندیم، تاکدیم ۳۵
- 146: شاد، عطا، روچگر، تاکدیم ۵۸
- 147: ہاشمی، سید، تراپکنیں ترمپ، تاکدیم ۱۷

- 148: مومن، منیر، نگاہء باطن، سفر، تا کدیم ۱۴۷
- 149: بسمل، منظور، آپ رنگ، تا کدیم ۱۰۸
- 150: بسمل، منظور، سانجارو، تا کدیم ۵۴
- 151: ہاشمی، سید، برتنگین بیر، تا کدیم ۱۴
- 152: دشتی کریم، دل زریت بولان، تا کدیم ۲۴۷
- 153: شاد، عطا، شپ سحرانندیم، تا کدیم ۶۰
- 154: شاد، عطا، روچگر، تا کدیم ۵۸
- 155: بسمل، منظور، سانجارو، تا کدیم ۸۰
- 156: ہاشمی، سید، تراپکنین ترمپ، تا کدیم ۳۰
- 157: نصیر، گل خان، پُرنگ، تا کدیم ۴۲
- 158: ساحر، مراد، چیہال، تا کدیم ۶۰
- 159: ساحر، مراد، زرء مروارد، تا کدیم ۷۲
- 160: شاد، عطا، روچگر، تا کدیم ۳۲
- 161: ہمیش، تا کدیم ۴۶
- 162: شاد، عطا، شپ سحرانندیم، تا کدیم ۷۵
- 163: دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم ۲۳۵
- 164: ظفر علی ظفر، امبونیں دروت، تا کدیم ۳۵
- 165: ہمیش، تا کدیم ۴۱
- 166: شاد، عطا، شپ سحرانندیم، تا کدیم ۶۰
- 167: مومن، منیر، نگاہء باطن، سفر، تا کدیم ۶۰
- 168: ہمیش، تا کدیم ۴۵
- 169: ظفر علی ظفر، امبونیں دروت، تا کدیم ۳۰
- 170: ہمیش، تا کدیم ۵۱
- 171: شاد، عطا، شپ سحرانندیم، تا کدیم ۱۰۷
- 172: ہمیش، تا کدیم ۳۲
- 173: ظفر علی ظفر، امبونیں دروت، تا کدیم ۳۹

- 174 : ساحر، مراد، زرء مراد، تا کدیم ۲۹
- 175 : دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم ۲۳۰
- 176 : نصیر، گل خان، پرنگ، تا کدیم ۳۸
- 177 : ساحر، مراد، زرء مراد، تا کدیم ۵۳
- 178 : شاد، عطا، شپ سحر اندیم، تا کدیم ۳۲
- 179 : ساحر، مراد، چیہال، تا کدیم ۷۸
- 180 : ساحر، مراد، زرء مراد، تا کدیم ۱۱۳
- 181 : ظفر علی ظفر، امبونیں دروت، تا کدیم ۳۹
- 182 : ہمیش، تا کدیم ۳۲
- 183 : ہمیش، تا کدیم ۳۵
- 184 : نصیر، گل خان، پرنگ، تا کدیم ۳۸
- 185 : ساحر، مراد، زرء مراد، تا کدیم ۶۳
- 186 : ہمیش، تا کدیم ۱۲۳
- 187 : بیدار، بشیر، کریاب، تا کدیم ۳۵
- 188 : ظفر علی ظفر، امبونیں دروت، تا کدیم ۸۱
- 189 : شاد، عطا، شپ سحر اندیم، تا کدیم ۵۲
- 190 : ہاشمی، سید، انگر و تراگل، تا کدیم ۲۵
- 191 : ہاشمی، سید، شگلین شہجو، تا کدیم ۷۰
- 192 : ساحر، مراد، چیہال، تا کدیم ۶۷
- 193 : ساحر، مراد، پابار، تا کدیم ۵۰
- 194 : قاضی، مبارک، شاگ ماں سبزیں ساوڑء، تا کدیم ۱۱۸
- 195 : مومن، منیر، دریا چنکے ہوشام انت، تا کدیم ۴۶
- 196 : میر عمر میر، چلے گوات اندیم انت، تا کدیم ۵۵
- 197 : ہاشمی، سید، تراپکنیں ترمپ، تا کدیم ۳۲
- 198 : ہمیش، تا کدیم ۳۷
- 199 : ہاشمی، سید، شگلین شہجو، تا کدیم ۵۸

- 200: شاد، عطا، شپ سحر اندیم، تا کدیم ۸۴
- 201: مری، مٹھا خان، در چین، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، فروری ۱۹۸۷ء، تا کدیم ۴۸
- 202: ہاشمی، سید، انگریز ونگل، تا کدیم ۷۲
- 203: ساحر، مراد، چہیال، تا کدیم ۷۸
- 204: بسمل، منظور، آپ رنگ، تا کدیم ۷۶
- 205: میر عمر میر، پلے گوات اندیم انت، تا کدیم ۱۰۲
- 206: ہاشمی، سید، شکلیں شہجو، تا کدیم ۵۸
- 207: شاد، عطا، شپ سحر اندیم، تا کدیم ۴۳
- 208: ہمیش، تا کدیم ۱۲۱
- 209: ہمیش، تا کدیم ۴۶
- 210: مختار، زبیر، آپ سراجوات، نبشتہ، تا کدیم ۶۴
- 211: بسمل، منظور، آپ رنگ، تا کدیم ۹۲
- 212: ہمیش، تا کدیم ۵۶
- 213: ہمیش، تا کدیم ۴۱
- 214: ہمیش، تا کدیم ۱۱۷
- 215: شاد، عطا، شپ سحر اندیم، تا کدیم ۳۵
- 216: قاضی، مبارک، شاگ مان سبزیں ساوڑ، تا کدیم ۱۳
- 217: میر عمر میر، پلے گوات اندیم انت، تا کدیم ۳۵
- 218: ہمیش، تا کدیم ۸۱
- 219: ہمیش، تا کدیم ۷۰
- 220: کوثر، انعام الحق، ڈاکٹر، سرور کونین ﷺ کی مہک بلوچستان میں، کوئٹہ، سیرت اکادمی بلوچستان، بار اول اگست ۱۹۹۷ء، تا کدیم ۱۰۱
- 221: صابر، غوث بخش، بلوچی زبان کی نعتیہ شاعری، مشمولہ، پاکستانی زبانوں کا اسلامی ادب، مرتب، ڈاکٹر خالق داد ملک، لاہور، تا کدیم ۳۹۳۸/
- 222: ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، تا کدیم ۱۲۹
- 223: فاضل، ملا، درپشوکیں سہیل، (نزار) فقیر شاد، تا کدیم ۱۳۶۱۳۵/

- 224: ہمیش، تاکدیم ۱۴۶
- 225: ہمیش، تاکدیم ۱۶۹۱۶۸/
- 226: صابر، غوث بخش، بلوچی زبان کی نعتیہ شاعری، تاکدیم ۴۰
- 227: ہمیش، تاکدیم ۴۰
- 228: ہمیش، تاکدیم ۴۱
- 229: ہمیش، تاکدیم ۴۳
- 230: دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، تاکدیم ۶۶
- 231: مراد، رحمن، ماں بلوچی شاعری، لیکھانی پد، (نبشتا نک) سے ماہی گوہر کلاتک، اکتوبر تا دسمبر ۲۰۰۲، سال ۲، تاک ۴، تاکدیم ۸۰
- 232: دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، تاکدیم ۶۹
- 233: ہمیش، تاکدیم ۶۹
- 234: ہمیش، تاکدیم ۷۱
- 235: ہمیش، تاکدیم ۷۰
- 236: حقگو، عبدالحکیم، اومان، اپریل ۱۹۵۹، جلد ۹، شمارہ ۴، تاکدیم ۱۸
- 237: ہاشمی، سید، انگریز ونگل، تاکدیم ۵۳
- 238: ہمیش، تاکدیم ۵۹۵۸/
- 239: ہمیش، تاکدیم ۶۰
- 240: ہاشمی، سید، گسد گوار، کراچی سید ہاشمی اکیڈمی، مئی ۲۰۰۵، تاکدیم ۶۵/
- 241: ہمیش، تاکدیم ۷
- 242: گوادری، عبدالمجید، استاد، نپتیس سگار، تاکدیم ۱۴۶
- 243: جالبی، جمیل، ڈاکٹر، تاریخ اردو ادب، جلد دوم، چچ چہارم، جنوری ۲۰۰۵، مجلس ترقی اردو، تاکدیم ۷۴۱
- 244: گوادری، عبدالمجید، استاد، نپتیس سگار، تاکدیم ۱۶۳۱۶۰/
- 245: ہمیش، تاکدیم ۱۵۹
- 246: دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، تاکدیم ۷۰
- 247: گوادری، عبدالمجید، استاد، شدرء ارجل، دلمراد عثمان البلوشی، جنوری ۲۰۰۹، تاکدیم ۱۶۲

- 248: ہمیش، تا کدیم ۱۵۳
- 249: ہمیش، تا کدیم ۱۳۶
- 250: ہمیش، تا کدیم ۱۰۱
- 251: گوادری، عبدالمجید، استاد، ریدگیں ریز، تا کدیم ۱۵۲
- 252: گوادری، عبدالمجید، استاد، شدرء ارجل، تا کدیم ۱۸۸
- 253: ہمیش، تا کدیم ۲۵۳
- 254: دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، تا کدیم ۶۸
- 255: گوادری، عبدالمجید، استاد، ریدگیں ریز، تا کدیم ۱۳۵
- 256: گوادری، عبدالمجید، استاد، شدرء ارجل، تا کدیم ۱۶۲
- 257: گوادری، عبدالمجید، استاد، شدرء ارجل، تا کدیم ۱۱۸
- 258: میر عمر میر، پلے گوات اندیم انت، تا کدیم ۱۰۲
- 259: میر عمر میر، منی ارواہ گیا بانے، تا کدیم
- 260: بسمل، منظور، آپ رنگ، تا کدیم ۷۳

چارمی در

بلوچی دستونک گچینی شاعر

- 4.1 بنداتی عہدء دستونک گوشیں شاعر (۱۹۶۰ تا ۱۹۴۰)
- 4.2 نیامی عہدء دستونک گوشیں شاعر (۱۹۸۰ تا ۱۹۶۵)
- 4.3 نوکتریں عہدء دستونک گوشیں شاعر (۲۰۰۰ تا ۱۹۸۰)

بنداتی عہدء دستونک گوشیں شاعر (1940 تا 1965)

ماں اے درء بلوچی زبانء نامی این دستونک گوشیں شاعرانی شعری ازمء پٹء پولی ء ریس ء پرسی وانشتے پیش کنگ بیتیں۔ ماں اولی بہرء ۱۹۴۰ءء زمانگء بگرداں ۱۹۶۵ءء زمانگء نامی این دستونک گوشیں شاعرانی زندء ازمء دروشمے پیش کنگ بیت این۔ ماں دومی بہرء ۱۹۶۵ءء بگرداں ۱۹۸۰ءء نیامء دیما اتلگیں دستونک گوشیں شاعرانی ساچشت دیما آرگ بنت، ہے وڑاسی بہرء ۱۹۸۰ءء بگرداں ۲۰۰۰ءء زمانگء دیما اتلگیں دستونک گوشیں شاعرانی زندء ازمء پولکاری وانشتے دیما آرگ بیت۔ بلوچی دستونکء اے وڑیں بہرء بانگ فکری، لیکھی ء حاصیں نیل ء چاڑانی پدء کنگ نہ بیت بلکیں ایشی ء اہیں لوٹ ء مراد ایش انت کہ جتانیں عہدء دیما آہوکیں پدرتچ ء جتا جتا بجاری دروشمے دیما آرگ بہ بیت۔

بابا ملنگ شاہ ہاشمی

بابا ملنگ شاہ بلوچی زبانء اولی دستونک گوشیں شاعرانت۔ اے بارواسید ہاشمی ہم بلوچی دستونکء اولی شاعر ملنگ شاہ ہاشمی ء راگو شیت (۱) آئی ء پیداک بونگ ء پکیں روچ، ماہ ء سال زانگ نہ بنت کہ کجام انت بلے واجہ ء قبر ء مانش ء شک ء (لوح) ء سرا آئی ء بیران بونگ ء سال ۱۳۴۴ھ نبشنگ۔ واجہ ء ورنائی ء باد (فالج) ء نادراہی ء گورجنگ ء آوہدء ۱۳۴۵ یا ۱۳۴۶ سال ء سندء بوتگ، ہے نادراہی ء تہا آئی ء اے

کوڑھ یلہ داتگ۔ اے حساب آئی پیدا ک بوٹگ ء سال کم ء گیش ۱۳۰۰ھ کیاس
کنگ بیتیں۔ (۲)

سید ہاشمی وتی کتاب ’بلوچی زبان و ادب کی تاریخ‘ ء تھا ہے گپ دیما آؤرتگ
کہ بابا ملنگ شاہ ورنائی سند ء فالج ء نادر اہی ء سوب ء بیران بوٹگ۔ اے درگت ء آ
نویسیت کہ:

”وہ جوان مرگ تھے کیونکہ ابھی تک وہ اپنی عمر کی صرف چالیس
بہاریں دیکھ چکے تھے کہ کچھ ذہنی پریشانیوں اور کچھ عدم توجہی کی
وجہ سے ان پر فالج کا حملہ ہوا۔ حملے کے بعد ایک طرف توان کی
پریشانیاں اور ذہنی الجھنیں اور بڑھ گئیں تو دوسری طرف جس دیکھ
بال کی ان کو ضرورت تھی نہیں مل رہی تھی اور وہ اپنی موت کو اپنے
سامنے کھیلے ہوئے دیکھ رہا تھا۔“ (۳)

ملنگ شاہ ء سیادی گوں سادات، ٹک ء ات آئی پت ء پیر کی ہند ء جاہ روبرکتی
بلوچستان ء باہودشتیاری انت۔ واجہ ء ودی بوٹگ ء جاہ ہم باہودشتیاری انت ء آہمود ء
رستگ ء مزن بوٹگ۔ رند تر ء گوں وتی مریداں لڈ ء بار کرتگ ء کراچی ء بغدادی لیاری ء
جاہ منند بوٹگ۔ (۴) آئی ء گزران ء وسیلگ بند ء تائیت ء ملائی ات۔ بلوچی زبان ء
ابید آئی ء سندھی، اردو ء فارسی لپے کاری ء زبان ء چہ مزنیں بہرے رستگ ء اے درگت ء
آئی سندھ ء ہند ء تر ء تاب کرتگ۔ (۵)

بابا ملنگ شاہ ء کسان سندی ء کساس ہزردہ سال ء سند ء شعر گوشگ بنا کتگ
(۶)۔ آئی شاعری ء سرا ’تصوف‘ ء رنگ گیشتر انت چوشکہ آ ساداتے ’بوٹگ ء پیری ء
مریدی ء راہ رہندے گپتگ بوٹگ، پیر ء اولیا بانی منوک ء پدگروک بوٹگ، سندھ ء

ہند ء اولیابانی ادیرہ ء زیارت ءے کتگ ء آوانی شان ء شرف ء شعر پر بستگ ء
نازینتگ انت ءے۔ واجہوت ہم ء تصوف ء ٹکانی منوک بوتگ ء یک حسابے ء اے
ہم زانگ بیت کہ آئی ء سیادی ء تصوف ء قادریہ ء ٹک ء گوں بوتگ۔ (۷)

ملنگ شاہ ء شعر مزینں کساے ء نہ انت ء نیکہ آئی دست نبشت (کلمی سیاہگ)
داں انوک ء دست کپتگ۔ آئی گوشگیں شعر آئی مرید ء ستک دارو کاں وتی سینگ ء
سامبٹگ ء یات کتگ انت، بلے اے مرید چوشکہ گیشتر بے وانندگ بوتگ انت
پمشکا ایشاں پر بندانی تھا اثر و تاگیشی آؤرتگ ء آئی دستونک از می سرشون ء سرجم ات
انت، ایشانی تہ ء استیں نزوریانی سوب گشندہ انت، اے نزوری ارزانی ء زانگ بنت ء
ایشانی اصلاح ہم کنگ بوت کنت۔“ (۸)

بلوچی عہدی شعر ی تہر پابندیں لچہانی صورت ء انت ء وتی تب ء رد ء
گیشواری درو شم ء انت، ایشانی مستریں بن گپ جنگ ء عشق انت۔ نیم عہدی شاعری
ء تہا مذہبی تب ء رنگ ہم گندگ بیت۔ ملنگ شاہ ء دستونک کہ وتی درشان ء تہا گیشتر
گوں مذہبی ء صوفیانہ فکر ء خیال ء چاگرد ء تربیت۔ آئی دستونک آئی تہا لچہ ء گیشواری تب
ء رنگ پدر بیت ایشانی وانگ ء انچوزانگ بیت کہ یکیں سر حالے ء پد ء نویسگ بوتگ
انت کہ جتانیں بندانی تھا وتی رنگ ء دروشماں پدر کنت۔ چوش کہ ملنگ شاہ عملی
صورت ء پیر ء صوفی یے بوتگ پمشکہ عہدی شعر ی ربیت ء بن گیانی بدل ء آئی ء وتی
شاعری ء تہا نوکیں میل ء چاڑدیم آؤرت انت کہ یک حسابے ء بلوچی شعر ی ربیت ء
تہاوت یک نوکیں تجربے ات۔ آئی دستونکانی تہا گیشتر نیگراہی لیکہ ء تبلیغ ء سر ء سوج
رژنائیں رنگے ء گندگ بیت کہ اداگڈ ء مرگ ترس ء احوال، امروز کنگ ء شون، عہد ء
زمانگ ء دست ء انسان ء شرف ء بستار ء نیگراہی فکر ء سرجمی ء اسلامی لیکہ ء دنیا ئی ء پدرمگی

آگہیء بابت ء خیال ء تڑان انت۔

ۛ یک دو روچی استیں دنیا اعتبارے بچ نیست
 آ کج انت سلطان سکندر یادگارے بچ نیست
 ۛ من مراں قبرء منیگ ء چوک ء چار راہ ء کن ات
 گریوگ ء بدل ء منیگ ء چاپ ء نازینک ء جن ات
 قبر تنک انت بیم ء ترس انت اودامزنین جست ء پُرس انت
 آ کن انت عربی زبان ء واجہ ملنگ شاہ چے کنے (۹)

ملنگ شاہ ء صوفی ازم ء رہبندانی پدازند گوازی یتگ۔ آئی ء تصوف ء بُن ء بیہہ
 سلوک ء طریقت ء منز لانی سکی ء سوری مار اتگ ء عاقبت وتا دریں رسول ء جند ء
 ہمگر بچے کرتگ کہ سلوک ء طریقت ء گڈی اوتاگ ہم ہمیش انت۔
 ۛ ہر کسے اشک محمد ﷺ کہ نداریت دل ء
 قسم اللہ یتگ انت آجنت ء ہگدار نہ انت (۱۰)

چوشکہ گواچنی عشق ء اولی پدیا نک بجازی عشق انت، بجازی عشق ء ویل
 (واردات) ء تہمیات واجہ ء انچوش وش ء وتی پر بندانی تھا جاگہ داتگ انت کہ آئی
 شہشنا بی ء منگ ء ابیدگہ راہ گندگ نہ بیت۔

ۛ حسد ء از منیگ ء دشمنناں گون روبرو کندیت
 منا ارمان کنت زند ء لب ء کبر ء دپ ء نندیت
 مبوشیدا گنویں دل نہ انت پہ تو اے ماہین گل
 اے ہستیں طلسمی جادو مداری کنت چم بندیت (۱۱)

واجہ ملنگ شاہ ء سر جمیں دیوان دنیگہ دست نہ کپتگ بلے ہمنکس شعر کہ دیما

آتمک انت ایشانی وانگ ء تپاسگ ء چے اے گپ جوانی ء پدر بیت کہ آچہ دستونک ء
 راہ ء رہنداں جوانی ء سر پد بوتگ ء آئی ء وتی شعرانی وسیلگ ء یک نیمکے انسانی زندہ
 بے چاڑی ء مہر ء واہگ ء پاکیں ہل ء جز بگانی درشانی کرتگ، تہ دومی پلو کہ آئی ء زندہ
 شاعری ء مستریں ء اہم تریں بہرے بزاں صوفیانہ ء نیگراہی فکر ء فلسفہ کہ آئی ء دستونک ء
 وڑیں پابندیں تہری ء تہاگوں جز بگ ء گواچنی ء پیش کرتگ انت۔ ملنگ شاہ ء نیگراہی
 یا صوفیانہ شاعری آئی عشقی شعرانی وڑا سادگیں ء ارزانیں زبان ء دا بے ء دیما اتلگ
 انت کہ ایشانی تہاچ رنگیں گڑ ء منجی یا مانگیشی نیست پمشکہ ہمک کس آئی کلوه ء شعری
 بزانت آل گوں ارزانی سر پد بیت۔

میر گل خان نصیر (1914 - 1983)

میر گل خان نصیر بلوچی نوکیں شاعری ء سرخیل لیکگ بیت۔ آئی شعری درشان
 ء، بُنی پجار لچہ انت بلے آئی ء بازیں دستونک اوں پر بستگ ء اے تہر ء دیروی ء وتی فکری
 ء ساجشتی بودشت ء کمال کار گپتگ انت۔ ۱۹۵۱ ء ء کلبانگ ء نام ء میر نصیر ء اولی شعری
 دیوان چھاپ بوت ء دیما تک کہ بلوچی نوکیں شاعری ء اوں اولی کتاب انت۔ ایشی ء
 تہا لچہانی ہمراہی ء چندے دستونک اوں ہوارات۔ (۱۲) بلوچی نوکیں شاعری ء را
 نوکیں درشانی رنگ ء داب ء چہ آشنا کنگ ء میر نصیر ء کرد بُنی ارزشتے داریت، چد ء پیسر
 بلوچی شاعری ء درشان یک تنگیں کار پڑے ء (محدود دائرہ) بونگ ء ات بلے آئی
 ایشرا بنگی ء از می سرشون ء نوکیں راہ ء دراں چے آشنا کرت۔

”انہوں نے بلوچی شاعری کی قدیم اور کہنہ روایات کو تخلیقی انداز

میں آگے بڑھاتے ہوئے انہیں ایک نیا رنگ اور نئی معنویت عطا

کی۔ ان کی شاعری، ہیئت کے قدیم اور مروجہ سانچوں کو اپنانے کے ساتھ معنی آفرینی، جدت طرازی، تنوع اور حقیقت نگاری کا ایک رنگارنگ مرقع ہے۔ وہ جس عہد میں سانس لیتے تھے، اس عہد کی سچائیوں کو انہوں نے جانا، پرکھا اپنایا، اور پھر انہیں زبردست فنکارانہ صلاحیتوں کے ذریعے دلوں میں اتر جانے والے فن پاروں کی شکل میں پیش کر دیا۔“ (۱۳)

میر نصیرؒ ایک انجیں زمانے کے شاعری بنا کرتے تھے کہ تیوگیں بلوچستانؒ سیاسی زرمبشتؒ راجمانی سنجؒ آگاہیؒ جنزے بناتے۔ تیوگیں بلوچستانؒ ہر کندؒ بگرؒ بند کنگ یک لسیں گئے ات، دومی نیمگؒ ماں بندی جاہاںؒ پولیس تانہاں سیاسی ورکرانی سرالٹؒ چوپؒ سیاسی تشدد یک انچائیں جبرے جوڑ بوتگ ات، چوش بزاں بلوچستانؒ ہر دمگؒ کندؒ یک آسے روک ات، چوشیں جاوراں میر نصیرؒ راسک پردر کرت۔ (۱۴) پمشکہ آئی شاعریؒ تہا اندری مارشتاں چہ زیات دریؒ راجی اصلاحی رنگ گیش گندگ بیت۔ ہمے اصلاحیؒ راجی آگاہیؒ تپا کی پنتؒ ٹوکانی سببؒ باز جاہؒ آئی شاعریؒ رنگ واعظانہؒ خطیبانہ (Didactic) ہم گندگ بیت بلے اے تو امیں جاوہر حال ہما زمانگؒ چا گردی زندمانؒ پڑدراگن چارگؒ تپاسگ بہ بنت تہ بلوچی شاعریؒ ہما زمانگؒ لس تبؒ مزاجؒ پدؒ میر نصیر ملامت کنگ نہ بیت۔ پُرچا کہ آوہدؒ چا گردیؒ راجمانی لوٹؒ گزرانی متا بکؒ میر گل خان نصیرؒ دیما مستریںؒ ہمیں سوال ایش ات کہ آبلوچ راجؒ راراجی کیوئیؒ ہم تپا کیؒ نیمگؒ بیاریتؒ گراں واہیں بزگیںؒ بے وسیں بلوچ مہلوکؒ رایشانی راجد پتریؒ راجمانیؒ دودمانی سنجؒ شعورؒ پچارؒ ارزشتؒ حیثیتؒ مارشتؒ دیانؒ یک سرجمیںؒ سوگوں راج بیےؒ

میر نصیر ءِ وتی شاعری ءِ مقصدیت، کمٹنٹ ءِ راجمانی ذمہ واری ءِ جست ءِ
 ارزشت دیان ءِ مہرائی (رومانیت) درشان ءِ بدل ءِ چا گردی گواچن نویسی ءِ اندری
 (داخلیت) بے چاڑی ءِ بدل ءِ چا گرد ءِ ہواریں جیڑہان ءِ وتی ازم ءِ وسیلگ جوڑ
 کرت۔ (۱۸) چوشکہ میر نصیر جنز ءِ شاعرے ات پمشکہ آئی ءِ وتی شاعری ءِ چے
 راجی آگاہی ءِ سنج ءِ ودینگ ءِ ظلم ءِ جبر ءِ تاگتانی حلاف ءِ جہد کنگ ءِ کارگیت۔ آئی
 شاعری ءِ گیشتریں بہرے بلوچ تاریخ، سیاست، چا گرد ءِ لس انسانیت ءِ آجوتی ءِ
 گہبودی ءِ واہگ ءِ چا گرد ءِ درشان کنگ ءِ اے فکر ءِ لیکہ ءِ دیما برگ ءِ آئی ءِ گیشتر
 لچہ ءِ تہر ءِ چے کارگیتگ، پرچیکہ لچہ ءِ تہر ءِ تہا حیال ءِ یکشلی ءِ فکر ءِ کلوہ ءِ وانوک ءِ سر
 کنگ ءِ گیشتر موہ بیت۔

اگن میر نصیر ءِ لچہانی نسبت ءِ آئی دستونک آنی تپاس کنگ بہ بیت تہ ہے
 گپ دیما کیت کہ آئی گیشتریں دستونک در ءِ (داخلیت) بدل ءِ آئی اندری
 (داخلی) بیچاڑی ءِ نلگی آنی زیبائیں درشانی نمونگ انت۔ میر نصیر چوشکہ سیاسی
 پڑدرے داریت پمشکہ آئی گیشتریں نگدکاراں آئی شاعری ءِ سیاسی ءِ چا گردی گواچن
 نویسی ءِ پھنات دیما آرتگ انت، بلے انچوسما بیت کہ میر نصیر ءِ وتی دلی مارشت ءِ
 مہرائی ہل ءِ واہگانی درشان ءِ پے دستونک ءِ تہر گچین کرتگ۔ آئی دستونک لس ربیتی عشقی
 رنگ ءِ درشان ءِ تہانت۔ ایک انچیں دلے داریت کہ یک نیمگے وتی ڈیہہ، راج ءِ
 اس ءِ پدمنتگی ءِ سچیت ءِ پاہار کاریت، تہ دومی نیمگ ءِ پے وتی مہرائی دوستدار ءِ گند ءِ نند،
 نیاد، ناز ءِ ادا، سیاہ ءِ بزیں بیکانی ویش بوء جتانی ءِ زہیرانی آس ءِ سچیت ءِ پلپٹیت۔

ہ ہر کجا باں من ای سر گشتہ مقابل گوں کج ءِ
 تو من ءِ گنگ ءِ زباں بستگ ءِ لاچار کنتے

ۛ او منی دل! تو نصیرؑ گوں پہ چے زرتہ بدے
چو نہ زانے کہ جہانے چہ گماں بار کنے (۱۹)

ۛ حیران حیران نشنگ و چاراں، تو چی ادائے پیش کنے
لڈان، لڈان کائے دیما درد ء گماناں گیش کنے
کہندان، کہندان تیر ء کٹاراں، پکسنی جان ء شانک دے
چکاں، چکاں بنداں دلنیگاں تاب دے دل ریش کنے
لرزاں، لرزاں گپتگاں کنجے، من چو مرید ء مستین ء
پیچاں، پیچاں بیکاں سیاہیں، قہر کنے درویش کنے (۲۰)

ۛ سیاہ ء بزیں بیک و صورت پرگے
شپ ء روچ ء یکجا اوارے، اوارے
جتائی زہیراں دل ء پلپٹین انت
جنت دردی نیشاں مزاری، مزاری (۲۱)

میر نصیرؑ دستونک آنی وانگ ء پداے حیاں رد بیت کہ نصیر تہنا جنگ ء
آشوب ء شاعر انت ء مہر ء واہگ ء لہم ء زیبائیں جذبگانی درشان ء زہر انت۔
”میر نصیر کی یہ غزلیں اس بات کی دلالت کرتی ہیں کہ وہ محسوساتی سطح پر اندر کے
موسموں، رنگوں اور روشنیوں کی (Heiroglyphic) زبان کو سمجھتے تھے اور ان کی لمس کو
محسوس کرتے تھے۔ لیکن ان کے گرد و پیش میں ہر طرف افسردگی اور دل شکستگی کے سائے
تھے اس لئے میر نصیر نے داخل کی بجائے خارجی اثرات کا اثر زیادہ قبول کیا۔“ (۲۲)

آئی لچے زبان سادگ ء سپاٹ انت، دستونک آنی تہا ہم ہے رنگ در
 بیت بلے باز جاہاں آئی ء شبین ء چیدگ آں چے اوں جوانیں وڑے ء کار گپتگ۔
 جتائی ء شپ وروچان ء گوں واجہ حدراء عمر ء شبین دیگ ء جوانیں دروشمے جہل ء شعر ء بہ
 گندات، پیکر تراشی ء چہری (استعاراتی) رنگ اوں وتی زیبائیں صورت ء در انت۔

ۛ اے روج و شپ کہ نیا داں تئی چہ، دیر کپنت
 چو حدراء عمر ء دراج بنت و بھیمناک و تہار
 رُ دیت ماہ چہ کوہ ء، گمان بیت من ء
 ندارگ ء پہ تو سر کشہت اچ گڑہیں دیوار
 بیایے واب ء تہ ء کہیسی تو لڈان ء
 منی اے چلگی نیں شپ نہ بنت کم چہ بہار (۲۳)

ۛ نپس گنجیں وش بو ء شنگینگ ء
 سمین ء وتی دوست و ہمراز کنت
 بہشت دید، دوزہ جتائی انت تئی
 گنوک بیتہ ملا دگہ واز کنت (۲۴)

میر نصیر ء دستونک تہنا مہرائکی درشان ء نمونگ نہ انت بلکیں آئی ء راجی ء
 راجمانی اڑاند ء جیڑہ ہم گوں مزن از می کمال ء دستونک ء بستگیں رہبندانی پد ء چیدگی
 دروشم ء دیما آورتگ انت۔ چیزے درور بگندات:

ۛ سر ء مئے آسمان پرشیت، یا ترکیت زمین چیر ء
 نہ چنڈی سر مڑایانی مئے لچ پالیں و گہگریں

کجا ما و کجا ماه رنگ، کجا دوریں دلء درمان
 مس زندانء سیاہ دیمیں، شلگنت سہت زمزیریں (۲۵)

۔ بال کتگ درینگانی کپوت سبزیں
 دہشت و بھیماں پہ گھر بننا کیں
 شادہ یک والے نت اٹلانی
 کئے پدا گندیقی مس دھاں ڈاکیں
 بیا کہ روشنائیں جلگہ کور دیم انت
 بیا کہ خون سھر نت دیدہ گھمناکیں (۲۶)

محمد حسین عنقا (1907 - 1977)

بلوچی دستونکء لس ربیتی بیان رنگء گیشینگ ء ایشی ء تھا چہر، شبینی ء
 چیدگی درشانء بنیات ایر کنگ ء محمد حسین عنقا ء کرد باز اہم انت۔ فارسی ء اردو زبان ء
 لہزائی چاڑ ء ٹیل آں چے سر پدی ء آگہی ء سوب ء آئی شاعری ء ساجشتی پھتوی ء از می
 دسری گندگ کیت۔ آئی دستونک آنی تھا سیاسی ء راجمانی جیڑہانی تچکیں بیان یے ء
 رنگ ء بدل ء چہر ء چیدگی زبان ء کارمرزی درائی دنت کہ آئی از می سچ ء ساجشتی بودشت ء
 آگہی ء مان زمان انت۔ (۲۷)

بلوچی ء بنداتی دستونک ء سرجم ء اردو فارسی ء رند پدی کتگ۔ چہر، شبن، چیدگ
 ء جوڑشت گیشتر چہ فارسی ء اردو شاعری ء رنگین انت۔ بلے عنقا ء وتا چرے اثرات آں
 مزنیں حدے ء دیر داراں بلوچی دستونک ء نوکیں راہ ء دراں چہ آشنا کنگ ء جہد کرت۔ آ

’اولی شاعرآت کہ آئی وتارا چہ فارسیء کنگ آں گیشینت او ماں بلوچی زبانء شاعری
 بنگیج کرت۔ (۲۸) میر نصیرؒ عنقا ہم سریں شاعرانت بلے میر نصیرؒ وڑء عنقا شاعری
 دری (خارجی) گواچی آئی نسبتء اندری (داخلی) چاڑء کیفانی صورتء وتی درشانی
 رنگء پدر بیت۔ عنقا ہم ہماز مانگء سیاسیء راجمانی چستء ایراں راہ در بریء سرو کی
 بستارے داریت بلے آوتی ازمء چہ تلگی (سطحیت)ء مزنیں حدےء رکینگء سوین
 بوتگ۔ وہدء جبرء جاورانی تاڑء وتی تاریخی سنجء سماں آئی شاعریء پدر بیت بلے آاے
 تو ایں جاوراں از میء جمالیاتی درو شمء شعری گونا پء پیش کرتگ۔ واجہ عنقا شاعری آئی
 دلء لہڑانی دراگازانت ہنچو آئیء راوتی دلء دوراں گوں الی انت ہے وڑء آئیء توکء
 دری زانت (سماجی شعور) یا خارجیت است۔ (۲۹)

”آئی شاعری چہ علمی سنگء پچ جا گے ہو رک گندگ نہ بیت،
 سنگ وتنگ، ردو ہمد، ماناء شوہار، شبین وچہر، توجیہ و تلخی، لوزء سنج
 آئی شاعریء تہا شرین تہمیء ودی بیت۔ خیالء شہار، نازہکیء
 فکرء مہیز دیگء کمالء آئی شاعریء ”سلوگن“ بوگء
 نہشتگ۔ راستے کہ آئی گفتارانی تہا سکین گیش جھڑکیت بلے شہ
 شاعریء علمی بن سنگء دیر نکشیت۔“ (۳۰)

عنقا لچہ گیشواریء تجلیں بیانیء رنگء انت بلے آئی دستونک آئی تہا چہرء
 شبینیء چیدگی رنگء جوانیں کارمرزی گندگ بیت ایں۔

ۛ جنتء بینگے گوشے گوشء رچینتوں ترمپ ترمپ
 ہر دیں شپء ماں پاسیء بانہیء تئی شرنگ بیت
 اچ کو پرشتگاں کتگ پرتو ودی اے نورء لنج
 ماہء چشیں نہ نور گوں پلء چشیں نہ ننگ بیت (۳۱)

ۛ منی بخت ۛ سوزیں پڙڪ پڻ آتڪڻ سڀي بالاں
 گوں گرانگي شمال ۛ پڻ ڪنگ منا نڀالاں
 چو صباه ۛ ڪجڪيں زر تو هوں بيا برو سڌائي
 ڀڄي سڀي بيت نوکيں ڪڙي ۛ به بيت پڻ گالاں
 گوں گلابيں سينگ ۛ تي مني سينگ ۛ ڪڏ ڏڪ دات
 مني جان ۛ بند بند ۛ گوشتي بوت شهد تالاں (۳۲)

عطا شاد بلوچي نوکيں شاعري ۛ همانام انت ڪه آئي ۛ بلوچي شاعري ۛ رانوکيں درشاني
 رنگ ۛ دراں چڻ آشنا ڪرت۔ آئي دستونڪ وڻي جتانين درشاندا ب ۛ دروشمي دارانت۔
 عطاءِ دستونڪ ۛ ڀڄي جتانين درشاني رنگ ۛ بنداتي دروشم عنقا ۛ گورا گندگ ڪيت، چوش
 گوشت بيت ڪه بلوچي نوکيں دستونڪ ۛ هما ماڙي ڪه عطاءِ وڻي سا چشتي بودشت ۛ ازمي
 ڪمال ۛ گوں برزيں اڀيلي ۛ سر ڪرت آئي بنيات ۛ اير ڪنوک عنقا انت۔ عنقا شعري سنج
 همنجو محڪمات ڪه آئي ۛ بلوچي دستونڪ ۛ رانوکيں رنگ ۛ درشاني دروشمي بخشگ ۛ وڻي فكري ۛ
 ازمي توان ڪار بست انت۔ آئي ۛ ڪي نيمگي نوکيں چهر شين ۛ چيدگ ديما آورت انت ته
 بازيں شعري جوڙشت وڻي تخيلي زور ۛ پڌ ۛ بلوچي دستونڪ ۛ دامن ۛ نقش ڪرت انت۔

ۛ مني عشق ۛ بالين پڙڪ ڪڏي ڪائے بيتوار ۛ
 چو شپيگيں پل ۛ بو ۛ شپ ۛ ايمنين تهار ۛ
 مني شوق ۛ هر دو چم پچ مني حب ۛ هر دو ڪش پچ
 ڪنئي مهر ڪڏ اوحاني پڻ مرید راه چار ۛ
 من درا چم ۛ ارس ۛ تو تها چو زرد ۛ دوت ۛ
 چرئي اشڪرين محبت چرئي بانري ميار ۛ (۳۳)

چو عطا شادء وڑا عنقاء وئی شاعریء گہتر کنگ ء دوار چاریء حاصلیں موہ نہ
 رستگ، چوشکہ آئیء زندء مزنیں بہرے ماں سیاسی چست ء ایر، درانڈ ہی ء بندگیء
 گوستگ پمشکہ آئیء وئی ازمء نیمگ ء حاصلیں دلگوشی دات کرت نہ کرتگ، بلے
 چوشکہ آیک ابری ازمکارے بوتگ پمشکہ چوشیں جاور ء نلگیکی آنی باوجوت آئیء
 بلوچی دستونک ء دیروی ء وئی ساچشتی بودشت جوانیں وڑے ء کارگپتگ انت۔ وئی
 تخیلاتی زور ء جزبگ ء سلہی ء گوں انچیں انچیں فکر ء خیال ء درشان کرتگ کہ گوں ہمائی
 ذات ء بندوک انت۔

آچہ دری (خارجی) اڑ ء اڑ جلاں تچکی ء اثر مندات بلے چونصیر ء وڑا آئیء وئی
 شعری درشان تچک ء دری رنگ ء سپاٹ ء سادگیں صورتے ء دیمانیا ورتگ بلکیں آئیء
 ہمک جیڑہ ء جنجال اندری حساب ء چکاس اتگ ء شعری درو شم ء بیان کرتگ۔ بندگی
 (قید) ء تصور آئی شاعریء یک میان استمانی انسانی جیڑہی ء صورت ء دیما اتلگ۔

ۛ سُرت نہ کنت اگر عنقا تہ پادے کیز ء تہا
 او ماہ سال مگر جزگی ترا لوٹیت (۳۴)

ۛ عنقاء سہی پنجرگ ء بلبل ء را گوشت
 مک سر آتک اچ منی کیز ء او بازشت (۳۵)

ۛ مچار کیزیء سہرائیں کندگاں عنقا
 ماں گواچن ء تہ دپ ء ٹپے مان تنک واد (۳۶)

ۛ بلکن عنقا اے سیہ تپے مئے کیز
دیر ہرکس چہ من وتاداریت (۳۷)

ذگریں سیاسی ء راجمانی بن گپانی بیان ء ہم عنقاء شاعری ء شعری زیبائی ء
جزبگ ء مارشت ء نازبکی ہچ جاہ ء تلگ ء بدڈول نہ بیت بلکیں آوتی تخیل ء زور ء شعراء
انچواناک ء انسانی اندری چاڑ ء کیفاں گوں ہمدپ کنت کہ وانوک آئی ذاتی تجربت ء
چم دیستاں وتی جند ء سرگوست سرپد بیان ء یک وڑیں اندری وشی یے ماریت۔
'شاعری ء تہا شررنگی ء پول ء رامزنیں ونڈے است، زیبائی ء مارشت یا جمالیاتی حس
شاعری ء نمیران کنت، واجہ عنقاء شاعری ء یک مستریں بہرے چمیشی ء انت۔

ۛ چم ء گلاب بیت خیال ء شراب بیت

کائے تو چش او ہتم ء نود کد بہ ڈس

ۛ تانہ شنزیت مئے سرء تی شیشگیں بیکانی نود

بنت مئے زند ء گلاب ء تازہ تاک وپن کجا

چرائشی ء عنقاء احساس جمال ء اکل (اندازہ) جت بیت۔ (۳۸)

عنقاء شاعری حاصل آئی دستونک ء بابت ء داں مروچیگ ء جوانی ء کار نہ بوتگ
بلے اے گپ وتی جاہ ء راست انت کہ بلوچی دستونک ء استیں رنگ ء داب ء تہا آئی
شعری در شان داب ء اثر جوانیں وڑے ء است انت، اگاں عنقاء شاعری مہ بوتیں تہ بہ
گندے عطاء آئی رند پدی کنوکانی رُمب وتی استیں شکل ء درو شم ء دیمانیاتلگ ات۔

آزات جمال دینی

عبدالواحد آزاد جمال دینی ۱۹۱۲ میلادی ء دوشنبہ ء روچ ء ماں جمال دینی
 میتگ نوشکی ء ودی بوت۔ (۳۹) آزاد بندر ء جوک (نظم) ء شائر ء ات بلے آئی ء
 دستونک ء پڑ ء ہم وتی بورتا چیننگ ات ء پھ سوب اے میدان ء گوستگ ات بلے چہ
 دستونک ء لچہ گیشتر گوشگ ء شعر ء گوشگ ء آئی ء دبستگی (علاقہ) کدرتی ات۔ (۴۰)
 بلوچی شاعری ء تہادیمروی پسند لیکہ ء میل آں دیما برگ ء آزاد ء وتی ساچستی
 توان کار بست انت، و ہدے ماں بلوچستان ء لٹ خانہ ء نام ء دیمروی پسند ٹیل ء دیما
 برگ ء ادار گے ٹاہینگ بوت تہ آزاد جمال دینی گوں ہمیشی ء ہمگر نچ بوت۔ لٹ خانہ
 اصل ء ماں بلوچستان ء یک نوکیں فکری ء بندرات، دنیا ء نوکیں فکر ء بالآخر بلوچستان ء
 وانندگیں ورنایان ء ہم گورجنگ ات، پمشکا لٹ خانہ ماں بلوچستان ء اے نوکیں فکر ء
 پیش تاچاں چہ اڈ کنگ ات۔ اے ورنایاں لوٹ ات کہ بلوچستان ء وانندگیں ورنانا آوانی
 وسیلہ ء بلوچستان ء استمان پھ نوکیں زندگی ء آرگ ء جہد بنا بہ کنت۔ پمشکا اے ورناتہنا
 سیاسی پڑ ء جہد نہ کرت انت بلکہ آپہ زبان ولبز انک وربیدگ ء دیمری ء جہد کرت انت
 گوں ایشی ء ہور لٹ خانہ ء جہد کاروتی اے جہد ء گوں ملک ء ایدگہ روشن فکری ء آدمگ ء
 استمانانی جہد ء گوں ہمگر نچ کنگ لوٹمنت، لٹ خانہ ملک ء درستیں دمگانی نوک خیال و
 لبرانٹ و شاعرانی روو ء دوار جاہ ات، آزاد ء راوتی شاعری ء اے درستیں حالتاں
 متاثر کرتگ ات۔ آزاد نہ تہنا یک ترقی پسندی شاعری ء صورت ء زانگ بوت بلکہ
 آئی ء رابلوچی زبان ولبز انک ء دیمری فکر ء ہم مان ترینت۔ (۴۱)

چرے سیاسی پڑدر ء سوب ء آزاد ء شاعری یک حاصیں ٹیل ی ء چاگرد ء
 چکر یت چوشکہ آئی گوراشاعری یک حاصیں لوٹ ء گزری ء دزگرگ ء نام ات پمشکہ

آئی ءوتی شعری زبان ہم سادگ ء ارزائیں رنگے ء دیما آؤرت۔ ’آزات جمالدینی ء زبان سک آسان، واناک ات، آئی ءوتی دورگندی لوٹ ء مطابق ء شاعری کرتگ ات آئی ء و تراگوں وتی زمانگ ء سیاسی حالتاں چے نہ سست آیک اسی ترقی پسند شاعرے ات۔‘ (۴۲) آئی ء شاعری آئی ء جند ء پیما باز سادگ ء چچ وڑ ء سکی ء گرائیں ء مانگیشیں شعرانی تہا نہ انت۔ آئی ء شاعری ء شری ء راز آئی ء سبک ء شکپتہ نیں بھران ء سادگ ء آسانیں سوتان انت۔ (۴۳)

آزات ء دستونک تحک ء بیانیہ رنگ ء تہا انت، آئی ء بلوچی دستونک ء دامن ء چوشیں گنجیں گیشی نیا ورتگ ء نیکہ اثر و تانوکیں چہر، شبین، چیدگ ء جوڑشت ٹاہینتگ۔ بن گپی جہت ء آئی ء گوراہما زمانگ ء دیروی پسندی ء رد ء سیاسی ء راجمانی درشان ء رنگ گیش درابیت، ایشی ہمرائی آئی ء بازیں مہرانکی دستونک اول چٹارہیتی رنگ ء نشتگ۔ تاریخی بستار ء ابید بلوچی دستونک ء دیروی ء آزاد ء کرد چوشیں مزنیں بستارے ندریت۔

سید ہاشمی (1926 - 1978)

بلوچی دستونک ء ذگریں بلوچی ء ہندی رنگ ء داب ء تہار جگ ء چہ درستاں مستریں کرد سید ہاشمی نیگ انت۔ ’اے ہما مردانت کہ آئی ء ماہاس دستونک گوشیں لچہ کارے گوشت کنیں ء اے راستی چہ آئی ء کتاباں پدر انت۔ سید ء دستونک ء باروا ایوکا انچو گوشتگ بس انت کہ ازم ء جہت ء آئی ء بلوچی ء سلا متیں دستونک داتگ۔ آئی ء دستونک ء ہاسیں گپ ایش انت کہ آئی ء دستونک ء رابلوچی زبانے بکشاتگ، نہ ایوکا بکشاتگ بلکیں گوں وتی اسٹائل ء یک انچیں رہندے اشت ء شت کہ ایوکا ہمانی ء

رہبندانت۔ سید پہ سماۓ خیال بلوچی ء کوہنیں دپتر ء درابیں رنگ ء گوناپ وتی دستونکال
جاگہ دات انت۔ سید راستی ء نوکیں رہبندانی کوہنیں راہدار ات۔ سید ء کوہن ء نوک
انچوش ہمگر پنج کت انت کہ چپ ایشی ء یک زیبائیں اسلو بے ء جہت پدرا بیت ء سید
راستی ء پہ دستونکال رہد ربرے جوڑ بیت۔ سید ء دستونک ء مستر یں شری ایش انت کہ
آئی ء دستونک بلوچی دستونک انت۔“ (۴۴)

سید ء انجیں زمانگے ء شاعری کرت کہ بلوچی نوکیں شاعری نوک گام ات ء
گیشتر شاعر چہ ایندگہ زبانی اثرات ء پدے شاعری کنگ ء ات انت پمشکہ آہانی گورا
لسانی ء از می جہت ء گیگانی دروشم گندگ کیت بلے سید آولی از مکار ات کہ آئی ء پہ وتا
جتائیں در شاندا ب ء جتائیں رنگ ء آہل یے گچین کرت ء بلوچی شاعری حاصل
دستونک ء دامن چہ ایندگہ زبانی اثرات پہک رکینگ ء سمائی جہد کرت۔ آوتی شعرانی
اولی کتاب انکرو ترونگل ء پیشگال ء نویسیست کہ:

”آوہد ء لچہ ء لچہ گشانی باروہ من دگہ گپ جنگ نہ لوٹاں بلے من ء
اے سما کیت کہ ابید ء نوکامداں کہ دینگ ء آیاں رد، پیشرد ء سنگ ء
زانکار ی ہم کم ہست ات دگہ کوہنیں ء کتہ کاریں ندکارانی لچہاں
ہم بلوچی زید ء ندارگ مان نیست ات۔“ (۴۵)

ایدے بلوچی زید ء ندارگ ء چے سید ء مراد تہنا ذکر یں بلوچی نہ انت بلکیں آ
ایشی ء سرجمیں صورت ء بلوچی تب ء مٹیل ء بلوچی رنگ ء آہل ء پڑدرہ زیریت۔ ہے
مارشت ء پدے آئی ء وتی شعری در شان ء تب گوں وتی عہدی شعری ربیت ء ہمدپ ء
ہمسنک کنگ ء سمائی جہد کرت۔ آئی اولی شعر کہ دستونک ء تہر ء انت آئی فکری مٹیل ء
تب ء گیشواری ء آئی دستونک ء بلوچی تب ء مزاج ء پہ چیدگی بستارے داریت۔

ناگمانی چست بنت درکانت اپارگ منی
 من دپء داراں نہ بیت دل لھر جتیں دارگ منی
 چارده الاھیگیں شپ تئی ہاترء سہبوں کتگ
 دیمترء گونمن نہ بیت ہچ رنگء دل دارگ منی
 چہ وتا ہچی نہ ساراں نی منء بھرگ منی
 باوری گپے نہ انت اے گرمپکء شارگ منی (۴۶)

سیدء دستونکء را تہنا ذگریں بلوچی زبانی ندات بلکیں بلوچ راجمانی،
 تاریخیء چاگردی زندمانء رثناء تہاریں کردء ویل، چستء ایرچہر، شبینی، چیدگی،
 تلیمحاتیء تمثیلی صورتء انچوگوں از می کمالء دستونکء دامنء کماتء نقش کرت انت
 کہ اے نوکیں تہر کسانیں مدتیء بلوچی شعری ربیتء گوں ہمسنک بوتء ہندی
 رنگانی تہارج ات۔

ۛ کج انت ماہو کج انت او مر مزاریں
 پدء تازگ کن ات اہدء کراراں (۴۷)

ۛ بیا پدء شتکیں تلارانی دلء دران کنیں
 گراں بھائیں دوستیء مہراں پدء ارزاں کنیں
 میریانی پر شگیں بانء ربد مئے سنگر انت
 چہ بدیں ہوناں سگارانی زھاں سوہان کنیں
 کمبری دورے پدء کارینء ماں جانء پھل
 مکہیں ماتانی مہرء دوستیء شیراں کنیں (۴۸)

سے سواس بندء مہ اڑ براتء مہ گیٹار

کہ چادر آزمانی دران انت (۴۹)

سیدء شاعری نوکیں لسانی تجربت ء نوکیں شعری کالب ء شوہازکاری ء نام انت۔
 آئی شاعری ء سرا یک ایرادے ایش ہم کنگ بیت کہ آئی ء گران ء سنگینیں لبز گیش کارمرز
 کرتگ پمشکہ باز جاہاں آئی شاعری لس مہلوک ء سراسانک نہ کنت۔ ذگریں بلوچی ء
 کمانیک ء جہت ء سیدء زبان باز جاگہاں مشکل ء گران ترگندگ بیت۔ (۵۰) آئی ء پہ
 زانت ء رضائی وتی شاعری ء انچیں لبز ء جوڑشت جاہ دات انت کہ ہموچگیں گپ وتران ء
 کارمرز نہ بنت۔ آئی ء وتی شاعری ء تکنیک لبز ء جوڑشت ء سرشون ء یک نوکیں نیل یے
 رواج دات ء بلوچی زبان ء کوہنیں ء گاروگورین لبزانی دوارشوہازی ء ہمرائی ء ایشانی کارمرزی ء
 سرا حاصیں دگوشی دات۔ (۵۱) اے درائیں کار آئی ء ابرمی صورت ء ازمی لوٹ وگزرانی ردء
 کرتنت۔ آئی بنداتی سنیں کتاب انگر و تر و نگل، برتگلیں بیر، ء تراپکنیں ترمپ، ذگریں
 بلوچی ء کارمرزی ء ابید ہم سادگ ء آسانیں رنگ ء داب ء تہا انت۔ سیدء ازم ابرمی درو شم ء
 ساچشتی دیروی ء سیمسراں گوستگ۔ سچکانیں سسا، ء شکلیں شہجو، آئی ازم ء بیان رنگ
 برز ء بلندیں مقامی ء گندگ کیت۔ خاص ’شکلیں شہجو‘ ء آئی ء بازیں لسانی ء شعری تجربت
 کنان ء بلوچی دستونک ء را بیان رنگ ء انچیں کار پڑی ء سر کرتگ کہ لس وانوک
 ہمانیت۔ اے کتاب ء آئی ء وتی دستونکانی تہا لبزی تکرار ء انچیں نمونگ یلہ داتگ کہ ایشانی
 درور ء مثال دست نہ کپیت۔ ت ء تکرار ء بہ گندات۔

سے ترگ ء ترامبلگ ء تر و نگلیں تر لاسی ترپگ

ہائل ء ترانگ ء ترہتال ء ترمردیں ترگ

ترک پہ ترک ترانگ ء ترکاں پہ ترکے ترکیںاں

کہ بہ ترک ایت، بہ ترنگ ایت، بہ تراس ایت ترہ اتگ

ترج ات انت تُرَج اَتکِیں ترنج ماں ترنجیں بنداں
ترند کجائی ء ترند کشتی ء تانسر ترجگ (۵۲)

جہل ء شعر ء دے تکرار گوں مزن از مکاری کنگ بوتگ:

ۛ پہ در آرگ دراش آرتگ در آتگ
در اش گیتگ پہ در گجگ در آتگ
دروں داشتگ درانی داشتگیں در
در ءے داراں در ءاش داشتگ در آتگ
پہ در سنگ چہ در سنگ در اش سست
دراں سندی پہ در سنگ در آتگ (۵۳)

آئی ء بازیں انجیں لبز وتی شعراں جاہ دات انت کہ ہمر و چکیں گپ و تران ء
گشگ نہ بنت۔ ایشی ء پڑ درہ یکے سید ء زبان دوستی ات ء دومی ہے ترس ات کہ اگن
اے لبز سا چشتی دروشم ء دیما آرگ مہ بنت تہ بگندے اے لبز گار و بیگواہ بہ بنت، پم شکہ
آئی ء وتی ازم ء پرواہ نہ کت ء بازیں متروکیں نی لبز وتی شاعری ء بہر جوڑ کرتنت۔ اے
تو امیں کار آئی ء سا چشتی لوٹ ء گزرانی رد ء از می رنگ ء دستونک ء وڑیں پابندیں تہری ء
گوں مزن شیواری کرتنت کہ چچ جاہ ء زور انسری ء سما نہ بیت بلکیں شعری لوٹ ء پدا برمی
رتچ ء سا چشتی دروشم ء دیما اتک انت۔

بنگیہی سرشون ء سید ء دستونک انچو پراہ پہنات انت کہ آئی ء انسانی زند ء دری
ء اندری جیڑہ ء جبال، مارشت ء جز بگ آنی درشانی شعری دروشم ء دیما آو رتگ
انت۔ آئی ء امیں بنگپ مہر ء واہگ ء پاکیں جبرگانی چا گرد ء چکر بیت۔ آئی شاعری ء
ہائل یک چیدگی بستارے داریت ء آج ہے چیدگ ء بازیں معنائی جہت ء دروشم دیما

کاریت۔ واحد بزدار اے درگت ء نویسیست کہ:

”اپنی ذاتی اور شخصی مفہوم کے اظہار کے حوالے سے سید ہاشمی کے شاعری کا تانا بانا اپنی محبوبہ ہائل کے گرد بنتا نظر آتا ہے اور انہوں نے اپنی شاعری میں جا بجا اس کرب کا اظہار کیا ہے۔ لیکن انہوں نے اس انفرادی کرب کے ساتھ ساتھ اجتماع کے کرب کو بھی بڑی شدت اور خلوص کے ساتھ محسوس کیا ہے۔ ان کے اس سماجی اور معاشرتی مفہوم میں اپنی سر زمین اور زمین زادوں کا دکھ بہت ہی توانا اور نمایاں ہے۔ سید ہاشمی نے اپنے عہد کی جذباتی اسلوب سے ہٹ کر اپنے عہد کے سانچے کو ایک علامتی پیرایہ اظہار عطا کی ہے۔“ (۵۴)

’سید ء غزل ء وان ءے حائل ء گیر کار ءے، حائل سید ہاشمی ء گلیں متاہ انت، حائل آئی غزل انت، غزل آئی حائل انت، سری گوات ءے کشیت آوتی دریں حائل ء احوال ء دروتاں گپت۔

من زاناں گوات چما کل ء شگوستگ

دو روچ انت بوہ انت ہیر ء پوپلانی‘ (۵۵)

سید یک بے سوبیں عاشق ء وڑاوتی دلی مارشت ء کہت ء ارماناں گول مزن سوک ء سوزوتی شعراں جاہ دنت۔ ’سید ہاشمی غم کنت غم آئی زند ء گشتے بہرے، آئی غم، وشى و تہلی ء ہوارین زیدے داریت، بلے غم چو تہلیں جنک ء ہنچو آئی ء زرد ء مان پترتگ کہ غم ء ابید آئی ء نہ واب کیت، نہ آرام، ہے غم آئی ء ہما چادر انت کہ پہ پہر وشادہ کدی مان ءے پوشیت، کدی بڈ ءے کنت، کدی چیر ءے گبجیت۔ اے وش و تہلیں غم ء آئی غزل ء راساز و سوز داتہ۔‘ (۵۶)

ۛ منى گمء گون وٲى وٲڊلىء ٲور بكن
 بىا بكنء ٲمنچو كه ارس در بىا انت (ۛۛ)
 ۛ منى چو مرگ ء تى بنامى انگٲ شكر بكر
 كه ساه در آٲك نه كنٲ تى گماں چے بے زنء انت
 ءو كٲ گونمن جنئے اوشتا تگىں ٲا ءاں
 نزانئے گونٲو نىاءء ءلون چٲور بنء انت (ۛۛ)

كجام ٲم از مكارے چے وٲى چا كرى ء راجمانى جىړه ء جاوران سست ء وٲى
 ساچشٲى كرىء ء ىما برٲ نه كنٲ۔ سىءء ء سٲونك آنى ٲها ٲم بلوچ راج ء ٲارىخى، ربىءكى،
 راجمانى ء چا كرى زنء مان ء جاور ء جىړٲانى ءر شان ساچشٲى ءر وشم ء كنگ بوٲك۔ بلوچى
 شاعرى ء راجى، آشوبى ء گهگىرى شاعرى ء وءے كٲ بىٲ ٲه لٲٲے نكء كاراے ءر كٲ ء
 سىءء ء لگچا ركنٲٲ۔ سىءء يك انچىں زما نكے ء شاعرى بنا كرت كه كىشٲرىں بلوچ شاعر
 يك حاصىں ٲژءر ء لوٲى ء ٲءا شاعرى كنگ ء ات انت، سىءء ٲمسرىں شاعرانى ٲها مىر
 گل خان نصىر، آزات جمال ء بنى ء شاعرى ء ٲچك ء سىاسى ء راجمانى چست ء اىرانى
 ءر شانى گون مزن جوش ء جز بگ ء بوٲك ء ات، بے سىءء بنءاتى شاعرى چے اے وٲرىں
 اثر اٲاں ركىٲك ء جٲائىں ءا بے ءٲهاٲ، آئى ء وٲار اٲچ وٲرىں سىاسى فكر ء لىكهاں گون
 بنءوك نكرٲ، آچے ءرى جاور ء جىړٲاں اثر مند ء است ات بے آئى ء وٲى ازم ء رالىكهى
 لوٲانى ٲءانءر كنگ ء اءار كى جز بگ ء تگى ء چے ءىر ءار ان ٲه وٲا جٲائىں راہ ء ءرى ء شوٲاز
 كرت، آسر ٲءاٲ كه ازم يك ءانچى ء جها نكىرىں كرىء ء اے ٲها وءءء زنءك ء
 اءءمان بىٲ وءءے اىشى ءٲها آفا قىٲ به بىٲ۔

آبلوچ راجمانى، چا كرى ء ربىءكى زنءء چست ء اىر ء ٲژءره جوانى ء سر ٲءاٲ،

بلے آشعر ء ازم ء نازر کی ء لوٹاں ہم زانیکارات پمشکہ آئی ء اے تو امیں جاور ء جیڑہان ء
 حالص از می صورت ء ابد مانیں رنگی ء پیش کنگ ء سماہی جہد کرت۔ آچہ دری بالادستیں
 تاگتانی رپک ء ہنر ء حاکی انتاں فہمات ء آشکار کرت انت دومی پلو ء آچہ ہی خون واریں
 رستر ء راج دروہیں سروک ء راہدر برانی کار ء کرد ء ہم وتی اصلیں رنگ ء دروشم ء دیما
 آرگ ء وتی ازم ء چے کار گپت۔ اے تو امیں کار آئی ء جزبگی ء تلگیں صورت ء گوں
 برزیں آہلی ء نہ کرت انت بلکیں از می لوٹانی رد ء فکری ء تخیلاتی زیب ء گوں تجزیاتی رنگ ء
 دستونک ء وڑیں پابندیں تہری ء گوں شیواری ء دیما آورت انت۔

ۛ شال پیسر سگار ء ار جان ات

دیناں بے سیٹیں گنجیں گوادر شت

بے سریں راج ء بے سریں سودا

جہندم چہ بادگیر ء کا پر شت (۵۹)

ۛ شتگ انت سر کہ سراش ستکہ سر انت

سراں بے سردریں سردار نہ بیت

اگن چم جہل ستر چم دار انت

چم پرداری ء چمدار نہ بیت (۶۰)

”سید ہاشمی ء سیاسی فکر ء تاریخی آگہی آئیے شعرانی شم و شینکاں جوانی ء

گندگ کایت۔ بلے سید ء مزن مزنیں سیاسی چست ء ایرانی گپ

انچوش لہم لہم ء نرم نرم ء کرتگ انت کہ دل ء جہلانکیاں ایرنندنّت و

پدانسانی سسا و سماء اچیل کننت۔“ (۶۱)

ہواریں صورت ء سید ء دستونک ذگریں بلوچی تب ء نیل ء دستونک گشت

بیت، آئی ء سائی جہد کنان ء بلوچی دستونک ء راگوں وتی عہدی شعری ربیت ء
ہمگر نچ کرت ء ایشی ء بیان وڑ ء درشان ء تہا مقامیت ودی کرت۔ دستونک بلوچی
زبان ء درآمدیں تہری ء صورت ء دیما اتلگ ات بلے سید ء وتی ساچستی بودشت ء
کمال ء گوں کسانیں مدتی ء اے تہر ء را بلوچی شعری ربیت ء گوں انجو ہمدپ ء
ہمسنک کرت کہ گشتے اے چہ کرناں بلوچی شاعری ء بہر بوان ء اتلگ۔ سید ء دستونک
ازمی، لسانی، چہر شینی، چیدگی، تلیمحات ء تمثیل ء جہت ء گوں بلوچ سرزمین ء اود ء
تاریخی، راجمانی، چاگردی ء ربیدگی زند ء انجو ہمدپ ء ہمتنگ انت کہ مالیشی ء ذگریں
بلوچی دستونک ء نام دات کنیں۔

مراد ساحر (1926 ... 1998)

بلوچی دستونک ء ازمی ء بنگہی جہت ء دیروی دیگ ء مراد ساحر ء کرد باز برز
انت۔ آنوکیں دور ء اولی شاعرات کہ آئی ء بلوچی شاعری ء بنگہی کار پڑ ء راگوں انسانی
زند ء ہمر وچگیں چست ء ایراں ہمدپ کنان ء ایشی ء بیان وڑ ء تہا شاہیگانی ودی کرت۔
اچ آئی ء پیش بلوچی دستونک بستگیں بنگپانی چاگرد ء وتی درشان کنگ ء ات بلے آئی ء
وتی ساچستی بودشت ء لس زند ء نزکیں چم دیست ء تجربت آن ء ایشی ء دامن ء گوں مزن
شیواری جاہ دیان ء بنگہی کار پڑ ء را شاہیگان کرت۔ بلوچی دستونک ء پڑ ء مراد ساحر ء
نام ہے وڑیں معتبریں ء اکیلا نیں حوالگ ایت کہ آئی ء ناایوک ء مال ء مدی ء بنگپ
ء اعتبار ء پے بلوچی دستونک ء یک نوکیں رنگ ء آہل یے ودی کتگ بلکیں بلوچی شنیری
تب ء چاڑ ء تہا دستونک ء ہنڈال انجوش سوگو ء محکم کتگ انت گشیکہ اے کرنانی کرناں
چہ بلوچی شاعری ء بہرے بنیان ء اتلگ۔ (۶۲)

ساحرء شاعریء اہمیں بنگپ عشق انت بلے آئیء چوروایتی عاشقانی وڑا مہرء
 واہگء درشانء حیالیء تخیلاتی بیانء بدلء وتی دلی مارشتء جز بگانء وتی ذاتی تجربتء
 زندء گواچنی آنء گوں مزن سوزء دیما آورتگ۔ آیک انچیں عاشقیء وڑا پدربیت کہ زمینی
 راستیاں چے نہ سدیت بلکیں مہرء واہگء درشانء ہم راست گوشیء ردء دیما کاریت۔
 ’مراد ساحرء مستریں صفت آئی وفانت، مہروتی مجیں مورکانی آسء آئیء سرء بگواریت،
 آئیء پڑمڑائیں یلانی دیوانء ڈلگ چار بہ کنت، بلے ساحر چر آئیء وتانہ سندیتء دور نہ
 دنت، مہروہر ڈول مجازانت، مراد ساحر گیشتر شنک وسد کہ انت، مراد ساحرء ہمت و شہوت
 (خود سپردگی)ء پاباران آئیء غزلانء زہیرانی زیمیلء گنج یے بخشا تہ۔‘ (۶۳)

سے شپء پاساں خیالء ماہ روء!
 منا چہ ویشیں وابء پدربیننگ
 گوں گتیراں کندگ و ویش گپیء کنت
 گوں من دائم وتی روئے مجیننگ (۶۴)

سے کئے انت اے ماہ زرو بروان کمائیں
 چو کاٹارء دلء منے ایر کیا نہیں
 نہ انت پرواہ جہانء چچ منارا
 اگاں آ دوست پرمن مہربائیں (۶۵)

سے ماہ رواں کہیبئے داب نہ ات
 حال منے اینکدا حراب نہ ات

آس مانداشت تئی مجیں مورکاں دل منی ستلگ و کباب نہ ات (۶۶)

ساحرؔ مہرائی شاعری گیشتر مہرؔ واہگؔ ڈکؔ غمانی پُرسوزیں درشانؔ
صورتؔ انتؔ آئی دستونکائی تہا زیملیت سک باز انتؔ ہے زیملیت آئی
دستونکؔ گیش واناک جوڑ کنتؔ اش کنوکؔ سرؔ پُردردیں کیفؔ چاڑے دور
دنت۔ آئی شاعریؔ زندؔ گواچنی آئی عکس پدربیت آانسانی زندؔ ہر روچیگیں چستؔ
ایراں گون مزن از می کمالؔ پیش کنت۔ پروفیسر واحد بزدار آئی شاعریؔ مزن پہنائیؔ
بابتؔ نویسیت کہ :

”مراد ساحر اچ دستونکؔ روایتی رومانیتؔ اثر مندؔ است ات
بلے آئی دستونکائی تہا رومانؔ چہ گیش زندؔ گواچنی آئی عکس پدربیت۔
مراد ساحر لبزانک پہ زندؔ منوگراتؔ آئیؔ شاعریؔ تہا
دیروی پسند لیکہؔ زانتؔ سما تچکیؔ گندگ بنت بلے آئیؔ وتی
عہدؔ اڑؔ جیڑہؔ چاگردؔ لس غمؔ راسیاسی نعرہؔ مسلکی پروپیگنڈہ جوڑ
کنگؔ بدلؔ دستونکؔ تبؔ مزاجؔ اہمیں بہرے جوڑ کنانؔ
وتی شاعریؔ تہا پیش کرت۔“ (۶۷)

راجیؔ راجمانی جیڑہؔ جنجالاں ساحر وتی شاعرانہ بصیرتؔ چاگردی زانتؔ
آگاہیؔ پڑدرہ ساچشتی گوناپ دنت۔ آئیؔ انسانی زندؔ ہر روچیگیں چستؔ ایرانی
انچیں عکسؔ دروشم دیما آورتگ انت کہ ہمک شاعرؔ نگاہ اودؔ رست نہ بوتگ۔ ساحرؔ
شعرانی وانگؔ اے خیال ردبیت کہ دستونکؔ زندؔ سرجمیں عکس کشیؔ ناگشادانت۔

’مئے بازیں از مگر و زبان کو اس گوشت کہ بلوچی زبان پہ زردۂ احوالۂ درا نگازۂ
ناگشاد انت، بلے مراد ساحرۂ شاعریۂ ای گوشتن سرجیۂ پروشتگ و رد کرتگ آئیۂ
وتی زردۂ احوال انچش درا نگاز کتگ انت کہ آراجی زندۂ ہر پہناتۂ پیلہ و سر جمیں
عکس انت۔‘ (۶۸)

ساحرۂ دستونکۂ تہا جتائیں لبز انکی چاڑۂ میل آنی تام و شیر کنی درا بیت، آئیۂ
بلوچی دستونکۂ دامنۂ بازیں در شانی دروشم آں جاہ دیانۂ ایشیۂ از میۂ بنگی
کار پڑۂ شاہیگانیۂ وتی ساچستی توان کار بستگ انت، آئیۂ شاعریۂ تہا فلسفہۂ راستیۂ
پدرائی، میان استمانیتۂ بنی آدمیتۂ راہۂ راہبندانی در زنگازیۂ پکرۂ لیکہۂ بختگی سک
باز انت۔‘ (۶۹)

ساحر چہ دیروی پسندیۂ آشوبی زرمبشتۂ ہم اثر مندات، چوشکہ آوت ہم
پوریا تگرے ات پمشکہ آئیۂ وتی شاعریۂ تہا دنیاۂ پوریا تگر، دھکانۂ زہمت کشانی
ڈکھۂ سکی و سوریانی جہگیریۂ کنانۂ وتی شاعریۂ اے ڈلۂ پہ توار چست کرت۔
’حاضرین عہدۂ کلاثرۂ روژنائیں پہنادایش انت کہ غزلۂ لافۂ قومی اوسیاسی خیال باز
زیونا خیں بھیرے کار مرز بیغایت، ساحرۂ دے بلوچی غزلۂ مس نرم و ناز رکیں سیاسی
خیال پیش داشتغنت۔‘ (۷۰)

چوسید ہاشمیۂ ساحرۂ بنداتی زمانگۂ چیزے لچاوں پر بستگ بلے رند ترۂ آئیۂ
وتی ساچستی بودشت پہ دستونکۂ دیرویۂ کارگیت انت۔ ساحرۂ دستونکۂ سادگۂ لُس
فہیں زبانیۂ انت چوسید ہاشمیۂ آئیۂ پہ زانتۂ رضائی گرانۂ مشکلیں لبزۂ جوڑشت
کار مرز نہ کرت بلکیں چنابیں ہم فکرۂ خیال، جز بگۂ مارشتۂ بیان گون مزن سادگیۂ
آسانیں زبانیۂ کرت پمشکہ آئیۂ شاعریۂ ہمک کسۂ سرا وتی رسانکۂ کنت۔

’مراد ساحرء باروء بے ترس ء بیم ء اے گوشت بیت کہ آئی گورء سادگی ء پُرکاری، ہست ء
ہے آئی ء دستونک ء ارواہ انت۔ زبان ئے سادگ انت بلے ازم ء پڑء ہم نچک
شاہگان انت کہ زانت یک برے گڑایت۔‘ (۷۱)

۷ بہاریں دل منی ویران کیا کت
منارا انگر و آساں کیا کت (۷۲)

۷ اے منی واہگ ء بدل دات تو
زرت من ء اشکراں چگل دات (۷۳)

۷ ترانگانی بن زہء گون بیتگ ئے
بے گوئیں دردانی نیمون بیتگ ئے (۷۴)

حکیم حقگو

بلوچی دستونک ء بنداتی زما نگ ء چیزے انچیں نام وتی شاعرانہ کمال ء گوں
دیما اتک کہ آباں نہ تہنا از می سرشون ء بلوچی دستونک ء بنیات محکم کت بلکیں فکری
سرشون ء ہم ایشی ء دامن شاہیگان کرت۔

حکیم حقگو ء نام بنداتی شاعرانی ردء وتی جتائیں بستارے داریت، آئی
دستونک آئی وانگ ء سما کپیت کہ آئی ء دستونک ء ازم ء سرا حاصیں دزر سے بوتگ،
از می سرشون ء حقگو ء دستونک باز محکم انت، بلے لسانی بنیات ء آئی دستونک چہ اردو ء

فارسی زبانء مزن اثرمند گندگ ء کاینٔ۔ آئی اچ فارسی زبانء بازیں شبن ء چیدگ
 زرتگ ء بلوچی دستونک ء دامن ء جاگہ داتگ انت۔ اے اثرات ہما ز مانگ ء لس
 شاعرانی گؤرا گندگ کاینٔ بلے حقگو ء دستونک گیش اثرمند انت۔

فراق ء آس ء دل ستلگ کباب انت
 مکن مارا چہ وت ہجر فراموش
 پہ دیدارے چہ تو من مستحقاں
 نقاب مان چہرہ ء اچ من مہ پوش
 من ء تنیگ پہ دیدارت گل اندام
 امید ء آبرو داراں کناں نوش (۷۵)

بنگپی جہت ء اگس حقگو ء دستونک چکاسگ بہ بنت تہ آئی گورامزن شاہیگانی
 گندگ کیت۔ نوکیں دستونک ء آولی شاعرانت کہ آئی ء وتی شعرانی تہا نیگراہی ء
 صوفیانہ جیڑہ جاہ داتگ انت۔

ماں زرء عرفان لنج ء آ منوں بجے وراں
 آ منوں اچ گرہء ناراں چہ برزا سر گوزاں
 آ منوں ماں جنت ء باغانی توکا بنشماں
 گاہے من مان دوزخ ء گوں مالک ء گپے جناں (۷۶)

صدیق آزارت

صدیق آزارت نام اے حاترا حاصیں بستارے داریت کہ آئی بلوچی
لبرانک بنداتی زمانگ ء وتی عملی کرد ء فکری واہشانی پدء بلوچی زبان ء لبرانک ء
دیروی کاراں گوں سٹک دلی جہد ء جفا کنان ء اہمیں کردے سازات۔

صدیق آزارت ء مزنیں کچے ء شاعری نہ کُرتگ بلے بلوچی نگد ء پڑ ء آئی کار
باز اہم لیکگ بنت۔ بنداتی زمانگ ء آئی بازیں شعر ماں تاک ء ماہتا کاں چھاپ ء
شنگ بوتگ انت کہ ایشانی وانگ ء چہ آزارت ء شاعرانہ جوانی آنی سما کپیت۔ آئی ء
دستونک بنگھی جہت ء مہرانکی انت۔ آئی ء وتی دلی مارشت ء اندری چاڑ ء بیچارے
گوں مزن از می ء زیبائی ء وانوک ء سرکتگ انت۔ آئی ء زگریں زبان بتل ء گالوار ء
کارمرزی ء گوں بلوچی دستونک ء معنائی شاہیگانی گیشی آؤرتگ۔

جبیں ء برتنگیں درداں نہ گندے
نپس گیریں گم ء کہتاں نہ گندے
بزاں بژن ء اندوہاں دل بیگاں
پہ من سیاہ ء بزیں بیگاں نہ رندے
نہ تپس ایت خون، واب انت زرد پرچی
گور ء آبریشمیں تیلان نہ سندے
نہ گنداں میر ء بردستاں رگامے
نہ روت ہوشام گندے یا نہ گندے (۷۷)

صدیق آزارت ء دستونک ء چوشیں مزنیں چہر ء چیدگی دروشمے گپت نہ
کُرتگ۔ بلے بنگھی سرشون ء آئی ء وتی دستونک آنی تہا انسانی اندری بیچارے ء نگیگی آنی

عکس کشی مزنیں حدے ۽ کرتگ۔

تئی تژناں دلا پچ بر نیاراں
نہ ماراں من چشیں درداں نہ ماراں
وتا جخال مکن پمن کہ من وت
دگہ تلکانی آوچکاں نہ چاراں (۷۸)

عطا شاد (1936...1998)

بلوچی شاعری ۽ نوکیں تب ۽ نیل ۽ نوکیں درشانی رنگ ۽ ربیت ۽ ایر کنوک عطا شادانت۔ آئی ۽ بلوچی ربیتی شاعری ۽ برحلاف پہ وتا جتائیں درشاندا ۽ جتائیں آہلے شوہازات۔ عطا یک ابرمی از مکارے ات آچہ میان استمانی لبز انکی چست ۽ ایراں سر پد ۽ آگاہ ات ۽ آئی ۽ وتی عہدی شعری تب ۽ روایت ۽ ہم جوانی ۽ سما است ات ہمیشہ آئی ۽ پہ وتا انجیں نیامی کشکے گچین کرت ۽ وتی شعری سفر دیما برت کہ یک حسا بے ۽ بلوچی شعری ربیت ۽ چٹ ۽ جتائیں تجربتے ات۔ نوکیں بلوچی شاعری ۽ تہا دستونک ۽ آزارت لچہ ۽ روایت ۽ دیما برگ ۽ ہر دکان را نہ ایوکا یک سوگوں ۽ سوہویں تہرے ٹاہینگ ۽ پہ عطا شاد یک جتائیں ۽ اکھیلانیں ارزشت ۽ بستارے ۽ واہندانت بلکیں اے ہر دوئیں تہرانی ٹوہیں ۽ مزنیں سسا ساچی تجربتاں کنان ۽ آئی ۽ ماں بلوچی شاعری ۽ تہا لچہ ۽ دستونک ۽ یک نوکیں توار ۽ آہل ۽ نوکتریں وڑ ۽ بھیرے ۽ گوں ہمدپ کنگ ۽ جہد ہم کنگ۔ (۷۹)

عطاء اولی بر ۽ بلوچی شاعری ۽ لسانی قالب ۽ را شاہگان کنگ ۽ حاترا ماں بلوچستان ۽ گوشگ بوؤ کیں بازیں گالوارانی لبزیات وتی شاعری ۽ ساچشتی درو شم ۽ جاگہ

دات انت، دومی پلوء آئی ء عہدی شاعری ء لبز ء جوڑشت، چہر ء شبین، چیدگ ء تلخ گول
 نوکیں معنائی پڑدرہ وتی شاعری ء بہر جوڑ کتنگ انت۔ چرے کرد ء بازیں شاعر ء
 نگد کاراں آترا ایرجت بلے چوشکہ آئی ء اے توا میں کار گول یک وژن ء سمائی جہد ء
 کرت انت ہمیشکہ آئی ء اے وڑیں ایر ادمان نیا ورتنت۔ آوتی کتاب شپ سحر اندیم
 ء پیش گال ء چوشیں حیا لاں ایر جنان ء نبشتگ کہ ”من ء اگاں شاعری پہ بلوچاں کنگی انت
 گڑا پہ پیلہیں بلوچستان ء کنگی انت۔ من ء بلت کہ من سجہیں بلوچستان ء ہر تک ء
 پہنات ء لوزاں بہ فہیں، بہ زانیں گوشت بہ کنیں، گڑا ہو۔۔۔ من بلوچستان و بلوچاں پہ
 شاعری کنگ لوٹیں، تہنا یک تہرے شاعر بیگ نہ لوٹیں۔“ (۸۰)

آئی ء اردو ء فارسی ء گیگانی (کہ آزمانگ ء لس شاعر ء گور ء گندگ بوت)
 کنگ ء بدل ء پہ وتی حیاں ء شہار، فکر ء شاہیگانی ء جزبگانی تزن دیں ہار ء بلوچی زبان ء
 جتا نیں گالوارانی لبزیات زرت انت ء وتی عہدی شعری ربیت ء چہ رنگ زرت۔ نوکیں
 فکر ء ماں شاعری ء قالب ء ریچک ء نوکیں چہر و شبین، نوکیں رد ء بند، کوہنیں لبزاں نوکیں
 معنائ نوکیں پوشاک گور ء دیگ ء کار بندگ لازمی انت۔ عطاء وتی شاعری گزرائی پورہ
 کنگ ء چری جہراں شرفاندگ زرتگ۔ آئی ء زبان و بیان، لبزانی رد و بند، چہر و شبین
 درست نوک انت، ہمیشکہ پہ وانوکاں موجر انت۔“ (۸۱)

عطاء شعری لبزیات ء ترکیب چوسید ہاشمی ء شاعری ء مٹروک، ایں لبز نہ انت،
 البت بلوچی شعری تب ء چے کھے پسند انت، ہمے پسندی یا گستاخی آئی شعری یکتائی
 انت، آئی ء چہ وتی ہمسریں شاعران پہ وتا جتا نیں راہ ء رہندے گچین کرت ء وتی شعری
 ازم ء رادیروی دیگ ء جہد کرت۔ آاے گپ ء سر پدات کہ ربیتی شاعری یا لس تب ء
 مزاج ء درا نگاز نہ پہ بلوچی شاعری ء نہ پہ بلوچی زبان ء دیروی ء کمکار بوت کنت۔ ”منے

دورء شاعر کہ بلوچیء شاعری کنگء ات انت اردو و فارسی لوز بندی 'ترکیب' آوانی
 شاعریء مزنیں بہرے ات کہ پہ بلوچیء در آمد Alienء ات انت۔ مثالء لوزاں ابید
 چہ پوشیں شاعریء جتا بونگ لوٹ ات۔' (۸۲)

ہے جتا بونگء مارشتء آترا نوکیں درشانیء لسانی کالبء راہاں پڑینت
 آئیء پہ درشانء تچکء سادگیں زبانء بدلء رمز و اشارہء آں کارگیتء داں مزنیں
 حدےء وتی شعری درشانء تہا نوکیں عہدء زمانگء شعری لوٹانی ردء بدلی آؤرت،
 آئیء باز جاہاں ذاتی چیدگء چہر سازات کہ وانوکء ایشانی سرپدیء پہ کئے گرانیء سما
 بوت۔ عطا شادء پر بندانی موجریء سبب ایش انت کہ آنوکیں دورء شاعر انت و دنیا
 نوکیں ادبء تہا رمز و اشارہ ازمء بہر و تہرے لیکگ بیت، دود و ربیدگی پیشرفتء
 ہمرائیء بنی آدمی نگاہ ہم ردوم گپتگ، رمز و علامت یک حساب ئےء شایگانیں و جہل
 معنائیں چہر و شبین انت کہ آہانی مقصد پہ زانت یا پہ نازانتی معنائ تہا جہلی و تہہ داری
 پیدا کنت کہ چر ایشیء اشاراتی خاصیت و صفت جاہ کیت۔ موجریں یا اشاراتی شاعری
 کہ بلوچیء ایشیء بنگلج ملا فاضل و دیما بروک عطا شاد انت، ایشیء دیم پہ درء (خارج)
 دیم پہ اندر (باطن)ء انت، ایش بنی آدمء اندری جیڑبانی، آئی تہہ زدیں درد و دور،
 راستیء رنگ و پجہ آرگء شوہا زانت، شعر تری موجر بہ بیت یادیم تچ، لہزانی تہی معنا
 ایوکء یک پہنات ئےء نیمگء اشارہ کنت۔' (۸۳)

مانداشتہ ما پدا تہاروکیء را آس
 بامء تلام بیت شپء جون روچ بیت
 رژنء گروکء شل کہ زہینیت تہاریء
 آسء را بام ٹھاہ کہ رہ شون روچ بیت (۸۴)

ۛ مکء را مسک مکش، جورء آسمى نه گشت
چراغء شپکدگء روچء حاکی نه گشت (۸۵)

ۛ رولہى گون تئى خون تهرىں انارکاں چہمی
بام کنت گون تئى رگانی گلاباں گوازی
تئى آبریشمی ملگورء سمینی ساہگ
منی تبد آزیگیں زردء را کدی امبازی (۸۶)

ۛ من مرتگاں پہ تئى مہرء مہکانء نود
میار پمینی ادیرہء میار چراغ
بہ بیت پما انارکانی بام، رکء پُل
نہ بیت مارا ماں لنجییں شپاں پکار چراغ (۸۷)

بنگہی سرشونء عطا شادء شعری مزن پهنات انت، آئی تاریخی ء راجمانی
زانت ء شعور پُہتہ انت، پمشکہ مارا آئی دستونک آنی تہا بلوچی چا گردی زندمانء
ویل ء واکہہ آنی احوال رسیت۔ آئی ء شاعری ء سماجی و راج زندگی زانت انچش پُہتہ و
پگانہ انت کہ راجی زندء بازیں انجییں چیزاں دیما کاریت و مارا پیشداریت کہ دگرء آہانی
درشان نہ کتگ۔ (۸۸) عطاءء سیاسی شعور آزرارواج کپتگیں پوچ ء سڑانگیں سیاسی
چا گرد ء ڈلی زندء وت اٹل داتگیں رہبند ء قانودء منگ ء نیلیت، پمشکہ آئی گوڑا
چرئے جاورانی خلاف ء یک محکمیں توارے اشکن ء کیت انچوسما بیت کہ آئی ء سیاسی ء

تاریخی شعور نہ منوگریء بنیاتی سرا ایرانت، اے نہ منوگریء مارشت آئی ذاتی انا یا شخصی جیڑ ہے نہ انت بلکیں آیشیء ہواریں راجمانی چا گردی جیڑہء حسابء زیریت۔
 'عطا یک دستکیں فنکارایتء و ہدے وتی چپ و چا گردء گندیت تہ یک درد مندیں
 از مگریء ڈولء حیرانء ہبکہ بیت، تیچ و تاب وارتء وتی پاہاراں درشان کنت۔
 البت آچہ ستک ولیکہ (نظریہ)ء گیشترگوں ازم واز مگریء وفادار انت بلے زندء قدرانی
 پادمالی، ستک و عقیدہ بانی بے حرمتی، لیکہ و نظریہء شکست، قومی پرشت و پروش، راجی
 سرا برائی و دودور بیدگی سطح، ملکی سطح باز برز ترکانائی تناظرء وتی جند۔۔۔ وتی ہستیء گوں
 آئیء ہمگر نچیں جیڑہاں گردار انت، پممشکا و تا تلگیں رسائی (Superficial
 communication) درشانء سراداشت نہ کنت۔ پہ آئی اشاراتی و علامتی زبانء
 زیرگء ابیدگہ راہ نیست۔ (۸۹)

ہ مکء را مسک مکش جورء آسمی نہ گشت
 چراغء شپکدگء روجء حاکمی نہ گشت
 کدی بلیت منی آجوتیء دلء دریا!!
 اے موجء آہریء ماہء دروری نہ گشت (۹۰)

عطاءء شاعریء زیبائیء مارشت وتی ساچشتی توانء پدربیت۔ آتخیلء زورء
 انچیں چہرء چیدگء نوکیں جوڑشت بلوچی دستونکء کما تگ کہ گوں ہمائی ذاتء
 بندوک انت۔ تخیل پہ شاعریء ہما قوت انت کہ بے جان و پڑ مردیں چیزانی تہا جان
 مان کنت۔ (۹۱) عطاءء وتی شعری تخیلء زیبائیء چہ کارگرانء نوک نوکیں شعری
 ترکیبء چہر سازاتگء وتی عہدی شاعریء بازیں چہرء جوڑشت ہم وتی شعری وژنء

گوں نوکین معنائی پڑدرہ دیما آؤرتگ انت۔ چہرو بدل شاعری سہت انت، چہرو
 بدل ء کارمرزی ء لوز پراہ پہناتیں مانا دینت، عطاشات ء شاعری ء پوشیں مصرعے پہ
 گدارے گندگ بیت کہ آچہر ء بدل ء ہورک بہ بیت۔ (۹۲) آئی شاعری ء پوشیں
 بے شماریں لبز ہوار انت کہ نوکیں معنائی پشدر نوکیں عہد ء انسانی جیڑہ ء مارشانی
 نشونداری ء کنت۔ عطاشات ء شاعری ء پُل، استار، مہکان، نود، سمین، کوش، کوش ہم
 چنائیں نہ، جنتی کوش، لڈگ، ہتم، صداں پزاراں لوز انت کہ آئی شاعری ء تہا جذبہ ء
 جمال ء دُوس ء دینت۔ (۹۳)

سے دورتاں منی دید ء وس رسیت، تہناتیاں، دگ پہک ویران انت
 اے مجانی دنیا ء روشنائی ء مرک اوں، پُریں پترے لوٹیت
 بے متائی اوں گنج انت، وھد ء پُریں بازار ء ہورک دستی ء وشاں!
 ایمنی پہ یک سر کے چومے واھگاں تنگیت و پدازرے لوٹیت (۹۴)

سے مستانی ملار جزگا انت
 کونجانی کتار جزگا انت
 اے چوئیں زمانہ، چوئیں عہدے
 مہر ء چہ میار، جزگا انت
 ہے ہے اے زمانہ سازیں دنیا
 ہے ہے کہ، دوار، جزگا انت (۹۵)

اکبر بارکزئی

بلوچی زبان ءتھا ذگریں لیکھی شاعری ءبنیات ایرکنوک اکبر بارکزئی انت۔
 اکبر نہ تھنا رثنا پگریں سیاسی سروک ءرہدر برے ءجہت ءوتی جہد کرت انت بلکیں
 آئی ءبلوچی شاعری ءتھا ہم رثنا پگری ءدیروی پسندی ءانچیں نقش ءچیدگ یلہ کرت
 انت کہ بلوچی شاعری ءتاریخ ءگوں ہمائی ءنام ءبندوک انت۔ اکبر بندر ءنظم ءشاعرے
 بلے دستونک ءمیدان ءہم آچہ وتی ہمسراں پشت ءنہ انت، آچہ دستونک ءحسن ءشرنگی ء
 زیبائی ءتکنیک ءسہیگ انت ءآئی ءدستونکائی تہ ءروایت پسندی ہست چونظمانی وڑا
 مزن جگری ہم ہست، آئی ءگالوار (زبان) سادگ ءآسان انت، ہرکس آئی زبان ء
 سرپد بیت، بلے آئی پگر ءحیال باز برز ءشاہگان انت آئی ءدنیا ءبازیں ادب وبتگ،
 آئی ءشاعری ءازم ءزانت ہست ءآئی دستونک ءتہ ءنازرکی ءنرمی ہم ہست۔‘ (۹۶)
 بلوچی دستونک وتی بنداتی زمانگ ءگوں وتی چاگردی ءراجمانی جیڑہ ء
 جاوراں ہم گزنج کنگ بوت، ایشی ءتھامیان استمانیت ءہواریں انسانی المیہ ءڈکھ ء
 وئیلائی درشان اکبر ءشاعری ءپدر بیت، چوش کہ آمومنٹ ءشاعرے ات، پمشکہ آئی ء
 وتی شعرانی تھاسیسی ءراجمانی زانت ءشعور ءدرشاننگیں کار پڑے ءبدل ءشاہیگانیں
 پڑدری ءکرت۔ آئی ءوتی عہد ءپرشت وپروش ءجبر ءانانصافی ءعکس کشی کنان ءوتی
 شعرانی تھامیان استمانی فکر ءحیال ءدرشان کرت۔

”اکبر بارکزئی مرکزی نظریہ کے شاعر ہیں، وہ زندگی کو ایک عہد،
 ایک علاقہ، ایک نسل اور ایک مخصوص اور محدود نظریہ کے تناظر میں
 دیکھنے کی بجائے اسے اس کی کلیت میں دیکھتے اور سمجھتے ہیں، ان

کے ہاں زندگی، انسانی تہذیب اور عصر کا شعور انسان کے اجتماعی
دانش عمل کا نتیجہ ہے۔“ (۹۷)

بلوچی نوکیں شاعریؔ تہا گھگیریؔ راجدوستیؔ درشانؔ میر نصیرؔ رنگؔ آہلؔ
مزن اثر آماج کرتگ، اکبرؔ بنداتی شاعری ہم چرے اثر اتاں نہ گیشٹگ بلے چدو پدآ
پہ وتاجتا نیں رنگؔ آہلے ودی کنگؔ سو بین بوت۔ آئیؔ اولی دورؔ شاعریؔ ہم چہ گل
خان نصیرؔ رنگؔ رنگ زرتگ، بلے نیامیؔ رندی دورؔ شاعریؔ وتی دلؔ پاپاراں وتی
جندؔ رنگؔ درشان کنتؔ چہ کسےؔ رنگ نہ زوریتؔ نہ آئیؔ رندی دورؔ شعرانی تہا
ونگڑیؔ وتساچی ہست۔ (۹۸)

حاصیں سیاسی لیکہؔ پڑدرے دارگؔ ابید ہم اکبرؔ وتی شعرانؔ چہ از می
زیبائیؔ جہل کپکؔ نہ اشٹگ۔ آئیؔ دیروی پسندیؔ رژنا پگریؔ ردؔ دیما تنگلیں
بازیں چہرؔ چیدگ وتی دستونکائی تہا وتی ہندی سیاسی پڑدرے معنائ حسابؔ جاگہ داتگ
انتؔ پہ وتاجتا نیں راہؔ رہندے گچین کرتگ۔ آئیؔ وتی شاعریؔ تہا گیشٹگیں لیکہؔ
نظریہؔ فنی زیبائی انجیں ڈولےؔ ہور کتگ انت کہ تہنا یک زانیکا ریںؔ استادیں
شخصےؔ اے ڈول کت کنت۔ لہزانی ردؔ بند چہرؔ شبینانی گچین زور آور تگیں نہ انت،
ہے سبب انت کہ گوں جاوے ہم دڑچ، آئیؔ سوتؔ زریملؔ چول پراہؔ ہر نیمگؔ
تالان انت، آئیؔ شاعریؔ زریمل جنگی انت وایشیؔ تہا مزاحمتی میل (رویہ) ہم ہست،
ہے ڈولؔ آئیؔ شعرانی تہا تاریخیؔ سائنسی زانت آئیؔ وانندگیؔ علمؔ ہوریؔ آئیؔ زندؔ
پہنتے نیں تجربہ بانی ہم ثبوت انت کہ اے تجربہ آئیؔ چہ وتی ربع قرنؔ جدو جہد دراں ڈیہی
سکیؔ سوریؔ چہ تاریخ شناسیؔ حاصل کتگ انت۔ (۹۹)

ۛ غم مکن مرچی ما چو بے واریں

نیٹ روچے مے وار ہم کیت انت
 قاتل و خون واریں شب گٹیت
 گل کنانا سہار ہم کیت انت
 گل زمین سمبہیت چو بانورء
 کوچگاں مے بہار ہم کیت انت (۱۰۰)

مے ماوتا کشت اے سیاہیں کار نہ کت
 ما بنی آدمء شکار نہ کت
 مسکیں بیکاں چہ پاہوء رستیں
 ما ماں جا گے قرار نہ کت
 سیاہ جبینیں شپا ستر وس کت
 تئی گنوکانی بے توار نہ کت (۱۰۱)

بلوچ دیروی پسندیں شاعرانی گؤرا میان استمانیت ء ہمرائی راجدوستی ء
 ڈیہہ دوستی ء رنگ ہم پدرا بیت، اکبر ء دستونکانی تھا ہم ڈیہہ دوستی ء راجدوستی ہے پیا
 گندگ کیت انچو کہ یک راجی شاعری ء گؤرا بیت۔ آئی ء کدی ہم وتارا چہ بلوچ
 راجمانی زندء جاور حال آں گستا نہ کرتگ، آئی ء وتی ڈیہہ ء غلامی ء راج ء پد منتگی ء
 مارشت جوانی ء بوتگ۔

مے تئی سرا آس بگواریت انت جہان
 چچ پرواہ ترا بولان مبات (۱۰۲)

ۛ گار بیت جنٲرا تاریخ ۛے کسے
 در چہ براتانی رما انت بیلاں
 ایمنیا کسے پادار نہ بیت
 سوب جنگانی پڑا انت بیلاں
 ناتوانی و غلامی مرگ انت
 دین و مذہب مۛے وفا انت بیلاں (۱۰۳)

راجی گہگیری شاعری ۛ ہمرانی ۛ آئی دستونک آئی تہا مہرائکی درشان ۛ زیبائیں
 دروشم گندگ کیت۔ بیشک اکبر ۛ شاعری ۛ غم دوراں ۛ الہان انت، بلے چوش ہم نہ
 انت کہ چہ غم جاناں ۛ ہو رک انت۔ (۱۰۴)

ۛ گل ۛ فکر مباں گمسار باتاں
 زرا مرگ ۛے تہاریں گار باتاں
 کناں من لیب لال ۛے سینگا گوں
 زباد مال ۛے گورے من ہار باتاں (۱۰۵)
 ۛ ترا گندیت وتارا ہم شموشیت
 عجب مستی یے داریت انت منی دل (۱۰۶)

ۛ برکت انت واب دردے ماہکانی ۛے
 چم بے رژن دل تہار نہ بیت (۱۰۷)

دراںڈیہی ء ڈک ء غمانی درشان آئی ء گوں مزن سوک ء سوز ء وتی
دستونکائی تہا کرتگ۔

تاکہ میاریت انت کوش تی زلفاں
مارا توپان کنت دراں ڈیہی
مسکیں ہمبازاں تی مراں روچے
زاناں ارمان کنت دراں ڈیہی (۱۰۸)

کریم دشتی

کریم دشتی حاصل دستونک ء شاعرے زانگ بیت۔ آئی بنداتی شاعری لس
ربیتی رنگ ء تہا انت، زبان، چہر، شبن چیدگ درست ہما ز مانگ ء رواج گپتگیں
رہبند ء پد ء انت۔ کم کم ء آئی ء پہ وتا جتائیں درشانداب ء طرز وڑے گچین کرت، آئی
شاعری کسانیں مدتے ء تہا ٹچ رواجی ربیت ء چہ گیش ات۔ چوشکہ آیک نگدکارے ہم
بوتگ، نگدی سمائے پھتوی ء سوب ء آئی ء وتی شاعری حاصل دستونک آن ء از می
سرشون ء محکم ء زیبائیں رنگی ء سمبہینگ ء جہد کرت۔

کریم ء شاعری ء وتی عصری جاور حال ء درو شم درائی و دنت بلے آئی شعری
درشان ء لس تب مہرائی انت۔ مہر ء واہگ ء جتائیں کیف ء چاڑ آئی دستونک آئی تہا گوں
جز بگ ء مارشت ء گواچنی رنگ ء دروشماں پدر بنت۔ آئی مہرائی شاعری ربیتی رنگ ء رند
پدی درو شم ء نہ انت بلکیں اے درگت ء آئی ء وتی دلی مارشت، سرگوست ء تخر بتان ء
زیبائیں درشانی درو شم ء انچیں نوکیں طرز ء ڈولے بیان کرتگ کہ نوکیت ء سما بیت۔
آئی ء چو عطا شاد ء پیما بلوچی دستونک ء رانوکیں بیان رنگ جدت ء چہ پجار

کرت، بلے چو عطاء وڑا آئی شاعری ء تاریخی شعور ء پدرائی نہ بیت بلکیں آئی دستونک
 گیشتر اندری چاڑ ء مارشت آنی درشانی رنگ ء دروشم ء انت۔ آئی ء ہما زمانگ ء
 سیاسی ء راجمانی بنگپاں چہ وتی دستونک پھریزنگ انت، اگن جاہے دری (خارجی)
 اڑ ء جبال دیما اتنگ انت تہ اوں آئی ء تب ء رد ء از می لوٹانی پد ء پدر بوتگ انت۔

آئی دستونک نوکیں مارشتی سماء درانگازی رنگ ء انت، بنگپی جہت ء آئی
 شاعری یک بستگیں (محدود) کار پڑے ء تزیت بلے ہے بستگیں دنیا آئی وتی اندری
 مارشت ء فکر ء جیڑ گانی دنیا انت، کہ اودا ہمک شے وتی گواچنی رنگ ء پدر ء سہرا بیت۔

مہر ء واہگ ء درشان ء ابید ڈیہہ دوستی ء پڑ درہ ہم آئی ء خیال ساچی کرتگ بلے
 اے درگت ء آئی ء وتارا چہ لیکھی ء سیاسی ہم بستگی ء پھک رگیننگ۔ چوشکہ آیک رشنا
 پگریں از مکارے بوتگ پمشکہ آئی ء وتارا بستگیں کار پڑے ء پابند کنگ ء بدل ء انسانی
 زند ء ابری راستی، بلے چاڑی آنی درنگا زگوں جمالیاتی طرز وڑ ء کرتگ ات۔ آئی شاعری ء
 مرگ ء زند ء راز ء اسرار، زند ء اڑ ء جبال وتی ابری رنگ ء درابنت۔ مذہب ء بابت ء آ
 وتی حاصیں فکر ء لیکہ یے داریت آئی دستونک آنی مزینں بہرے ملائیت ء تنگیں فکر ء
 لیکہ ء حلاف ء، جنت ء دوزہ ء پدمرگی ء زند ء اسرار ء ایرادی شگل ء درابنت۔

ہواریں صورت ء آئی دستونک وتی جتانیں رنگ ء دروشم ء نوکیں فکر ء خیال ء
 سوب ء بلوچی شاعری ء وتی جتانیں مقامے دار انت۔ چیزے شعری دروہر بگندات۔

جئور جوبانی دل زریت بولاں

چو کہ گوں بیراں سمبریت بولاں

چک وتی ماتانی دل ء بند انت

بلے بلوچستان ء نہ بیت بولاں (۱۰۹)

ۛ تو منی جندء مجتبیٰ ارواحء طلب
 من وتی شوہازء تئی رندء کپتگاں
 گوں من ء ہمراہ انت تسلّائے اول ندنت
 گوں وتی جندء ساہگء داراں گلہاں (۱۱۰)

ۛ قدحیں چم خمارء پُڑیں زِ انت
 وائے زردوں مدام ہیٹار انت
 ہست ء نیست من نزاںاں بیدء ایش
 ہست بے آسمر، نیست پادار انت (۱۱۱)

ۛ ہر دو جہان منی ایوکیء ذگریں ساعتے
 ترانگ جہان رنگ بہشت حور ماہل انت
 ہر کجء نیگ ء سرپیت زندء زیملے
 سنگل خدائ زہیرگء وشنا لگیں نل انت (۱۱۲)
 ۛ آدم پہ لذت یے چہ جنتء درآتک
 مارا بلے چہ تامیء چوش ئے کت بے وطن
 زندء وتی من ہچ مسیتء دپوں ندی
 مستر وت ئے تو اودا ہرچی کنئے بکن (۱۱۳)

عش برزا انت ء کرسی انت عشء سرا
 محشرء اللہ بُنء کنیت یا رویں ما پہ سرا
 ہر کسے شکء بیاری مان دلء ہپت جہندم ایں
 اے جہان اوشانہ بے شک مادگء کانٹء سرا (۱۱۴)

احمد زہیر

احمد زہیر شاعریء ہما دور ء باریگء سیادی داریت کہ سید ہاشمی یک بز
 ساہگیں درچکےء مثالء ات کہ آئی ساہگء ہر کسء کہ دم بالا کت تہ آہے رنگ ء
 دابء تہارج ات۔ چوش احمد زہیر ہم سیدء ہم ریش ء ہم زمانگیں شاعرایت پمشکہ آئی
 شعری درشان ء رنگ ء دابء تہا تچک ء سید ہاشمیء شعری رنگ ء دروشم ء سماکپیت۔
 زہیرء دستونک ء رنگ چہ وتی عہدی شعری رنگ ء دروشم گپتگ پمشکہ آئی
 درشان داب ربیتی رنگ ء تہا گندگ بیت۔ ”زہیر یک روایت پسندی شاعرایت ء
 روایتء باروا آیک مزنیں شاعرایت بلے ہنچو مالوم بیت کہ دورء انسانی ء رواجی
 گزرائی پیلو کنگ ء آئیء زیات دلگوش نہ کتگ ء انگت آئیء تہا گیدی زانت ء
 (Universal Intelligence) رژن پگانہ بوتگ، ہے سوب ء منی نزاں آچہ وتی
 ہم ریش ء رہربانی کاروان ء سستگ ء جند (Self) ء گریشگ ء رنگرہاں اگول ء
 سرگردان انت۔“ (۱۱۵)

زہیرء شاعری چہ وتی عہدء زمانگ ء جیڑہ جنجالاں یک کر مہر ء واہگ ء
 درشان ء چا گردء چکر بیت۔ آئی دستونکانی گیشتریں بہرے مہرائی رنگ ء تہا انت ء ایدء
 ہم آچہ ربیتی رنگ ء دیماشت نہ بیتگ بلکیں بلوچی عہدی شعری روایت آں دیمابران ء

آئی ء کوہنیں چہر ء شبن گوں وتی کوہنیں کلاسیکل معناہاں کارمرز کرتگ انت۔ چہر ء شبن
کارمرز کنگ ء وہداز ہیر ء گالانی تہا بلوچی ء روایتی شاعری ء رنگ پدرانہ (۱۱۶)

بائل دشتیاری

بلوچی نوکیں شاعری ء تہاز البولیں شاعرانی لڑسک گونڈ انت۔ سری زماںگ
ء بائل دشتیاری گوں وتی جتائیں توار ء گالوار ء بلوچی شاعری ء پڑ ء دیما تگ، شاعری ء
ابیدردانکی پڑ ء ہم آئی ء وتی دلی مارشت ء فکر ء خیال درشاننگ انت، بلے آئی بندریں پڑ
شاعری انت اید ء ہم آئی ء دستونک ء تہر ء وتی جتائیں توار ء گوں پہ وتا کشینی جاہے
ٹاہیننگ۔ آئی دستونک آنی تہا جنینی مارشت ء جیڑگ ء درشان گوں پُرسوزیں
وڑے ء پدرانہ۔ روایتی مذہبی حانوادہی ء گوں سیاسی ء ابیدہم آئی شاعری ء سرامذہبی
تنگ نظری ء اسلامی فکر ء خیال ء بدل ء انسانی زند ء گواچنی واہگ ء مارشتانی درشان
گندگ ء کیت۔ آئی ء مہر ء واہگانی پاکیں جزبگانی بیان بیدلپر زگی زند ء راستیانی پداوتی
شاعری ء بہر جوڑ کرتگ انت۔ ”بائل دشتیاری ء غزل بندر ء کرب ء شاعری انت، بلے آ
اے کرب ء چہ نامیدی ء بے تہمبلی ء رنگراہانی سرار ہادگ نہ بیت بلکیں آئی ء اے
کرب ء نہ ایوکا ادراک ہست بلکیں آئی ء ایشی ء ہم سٹک ء باوری انت کہ اے کرب ء
گوں زند ء زندگیں قدر اں ہمگر نچ کنگ ء یک راہے ہست ء آراہ مہر ء محبت انت،
گوں مہر ء دوستی ء سلاہ ء بائل مارا زند ء ہماشہ دگ ء مادنیں راہ ء گامگیج کنت، آئیے
گڈی منزل، انسان دوستی Humanism انت۔“ (۱۱۷)

منی حال ء مکن جست ء منی دوست

گماں گرانین ء دل درشت ء منی دوست

بہارِ موسمِ لک ۽ لوار انت
چمن اوستانی گیمرتہ منی دوست
اے شوئیں دل کجا چہ بود کاریت
جلگر گوں کنڈگاں سڀتہ منی دوست (۱۱۸)

ۛ پہ وت ۽ کس ۽ پاسپاں نہ کنناں
گون وت ۽ دوستاں گر ۽ کاں نہ کنناں
گون تو شپ روچ جیڑگ ۽ انت دل
گون تو من گپ ۽ تراں کنناں نہ کنناں
رنج ۽ گم زندہ ۽ همرباں بانل
چوں چشیں زندہ ۽ جی و جاں نہ کنناں (۱۱۹)

مہر ۽ واہگ ۽ درشان ۽ ابید بانل ۽ گور راج دوستی ۽ ڈیہہ دوستی ۽ رنگ ہم
گندگ بیت۔ آ راجی جزانی بنزہ الس ۽ سر پد بیت۔ آئی ۽ قبائلیت ۽ سرداریت ۽
کوہنگیں ۽ سڑیتگیں دودانی حلاف ۽ وتی نفرت درشاننگ انت ۽ بلوچستان ۽ پوریاگر
۽ بزیگیں دہکانانی شزاری ماراٹگ ۽ آبانی زندوڑ ۽ بدل کنگ ۽ واہگ، جزبگ وتی
شاعری ۽ اندر ۽ سہرا کرتگ۔ (۱۲۰)

ۛ وائے واجہ کہ لوگ ۽ وت سوچیت
اوھے براتاں، کہ وت ماں وت جنگاں
ہنچیں باریگ ہم سر ۽ کانت
سر مڑھینگ بی گوں سڱاں

چڊءُ گيشءَ دلاں هون زرين انت

جاگ ءِ جند چو که شر رنگاں (۱۲۱)

بائڻءَ شعرءِ نوشتا نڪ دنيگه کتابي درو شمءَ چھاپ نہ بوتگ انت ءِ جتا نئیں

تاک ءِ ماھتا کانی تھاتا تالان انت۔

آدم حقانی

آدم حقانی جاھوءِ کسانیں کشار کارءِ مالدار ءِ گسءَ ۱۹۱۷ء پيداڪ

بوت۔ (۱۲۲) سری زمانگ ءِ دستونڪ گوشیں شاعرانی تها آدم حقانی وتی جتا نئیں توار

ءِ درشانے داریت، آئی دستونڪ اچ کلاسیک روایت ءِ سر رتچ انت، آئی دستونڪ آئی

وانگ ءِ پدا نچوسما کپیت کہ آئی ءِ اے تھر ءِ سرا حاصیں زرر سے بوتگ۔ واجة آدم حقانی ءِ

شاعری وتی شاھگانیں گلزمین ءِ گوں مھر ءِ واھگ ءِ شاعری انت، آبلوچی شاعری ءِ کوہنیں

راہبنداں شعر بندیت۔ آچہ غریبانی بے واکی ءِ سیرینانی زور ءِ ظلم ءِ سک پدر دیت، آ

لبرانی گچیں ءِ کارمرز کنگ ءِ سک استاد انت، آئی ءِ ملکیں ڈگاری غیر آبادی، دیر

سریں کورانی بے آپی، پراہ دامنین چراگاھانی ویراندانی بے کساس ءِ توریت آئی ءِ

شاعری وتی واریں ملک ءِ راج ءِ عذابانی ءِ شاعری انت (۱۲۳)

درکپتگ چه ڈیہہ ءِ راجے مزن میار

پولیت انت لنگرانا کاری تیار کنت

شاھی تمیں بلوچ پنج رحنگ انت جتا جتا

لوٹیت هما سرانا ملکا میار کنت

کل سھتگ انت لوار گیمرتگنت بہار

بلبل پہ داستانا آپانش سوار کنت (۱۲۴)

آدم حقانی ء شاعری ء سرافارسی ء ایند گہ زبانانی سان ء ابیدہم آئی زبان زگریں
 بلوچ ایت۔ آئی لہز امبا زمزن شاہیگان انت، آئی دستونک آنی تہا شعری صنعت آنی
 کارمرزی گوں مزن از می شیواری کنگ بوتگ، ہیستی تجربت ء بنداتی دروشم ہم ہمائی
 دستونک آنی تہادرائی دنت۔

آدل کہ گوں تو بندیت کلیں جہان ء سندیت
 بے تو دگہ جہان ء کل دولتاں نہ لوٹیت
 آدم وتی دلار گشتا مزور دلار
 حقانی گشت گلارا گل بلبلا نہ لوٹیت (۱۲۵)

آدم حقانی ء دستونک ایچ دیروی پسند لیکہ ء سان زرتگ آئی ء بلوچ راج ء
 بزگی ء پدمنتگی احوال گوں مزن سوز ء سوک ء وتی شعرانی بہر جوڑ کرتگ انت۔
 دگہ قوماں وتی قسمت چہ پیم جوڑ کتا چارات
 شما تہنا مہبت بزگ او قومے رہ براں مرچی
 منی پیگور فریاتاں منی راجا کتگ حرکت
 چہ وابا جہہ جنگ بیل زبان زانوگراں مرچی (۱۲۶)

زمانگ دیم ترا گاماں جنان انت
 زمین نوں آسمانا زور جنان انت
 جہانے عقل فکر چو دراحتگ
 کہ ماہے لک کپک آسان بوان انت (۱۲۷)

اسماعیل ممتاز

اسماعیل ممتازؔ مزنیں کساسیؔ شاعری نکرنگؔ، آئیؔ شعری دیوان ’مہریگ‘ؔ
 نام ء ۱۹۷۰ء چھاپ ء شنگ بوتگ۔ آئی شاعری سرجم ء دستونک ء تھر ء انتؔؔ بلے آئیؔ
 لس ربیتی رنگ ء دستونکؔ پر بستگ ء آئی دستونکؔ آنی سراسید ء اثر چکی ء مارگ بیت۔
 آئی شاعری مہرائکی بنگپ نیگ انتؔؔ اید ء ہم آئیؔ نوکیں فکر ء خیال ء نوکیں
 جزبگ ء مارشت ء بدل ء چٹ ء ربیتی رنگ ء وتی شعری درشان دیما برتگ۔ سید
 ہاشمیؔ شاعریؔ ہائل یک بُنی چیدگی ء صورت ء زاہر بیت۔ اچ سید ء اثر آماچی ء سوب ء
 آئیؔ وتی شاعریؔ وتی دوستدار مینل ء لبز کار مرز کرتگؔؔ بلے چوسید ء ہائل ء مینل مزن
 پہناتیؔ بدل ء یک لکیں کار پڑے ء پدر بیت۔ آج اے نامؔ مزنیں چہر ء چیدگے
 سازگ ء سوبین نہ بوتگ۔

”ممتاز ء ورنائیں لچہ کاری ء مستریں بھر ء دستونک انت کہ اے

دستونک آئیؔ ء واھگدار یا کہ آئی جند ء گوشگ ء پدے آئی ”مہریگ“

بانک مینل ء چا گرد ء ترانت۔“ (۱۲۸)

اے بنداتی دور ء دگہ بازیں شاعرانی نام دیما کاینٹ کہ آہاں بلوچی
 دستونک ء پڑ ء خیال ساچی کنان ء ایشی ء دیروی ء پہ وتی بہر ہوار کرتگ انت بلے
 چویشیں مزنیں شاعریؔ یے کرت نہ کرتگ۔ اے شاعرانی لڑ ء تہا اسحاق شمیمؔؔ دوست محمد
 بیگسؔؔ عبدالحکیم حقگوؔؔ قاسم ہوتؔؔ مراد آوارانیؔؔ احمد جگرؔؔ صدیق آزاتؔؔ مومن بزار ء
 دگہ نام دیما کاینٹؔؔ گیشتریں شاعران ربیتی رنگ ء دستونکؔؔ پر بستگ ء بلوچی شاعریؔ
 تاریخ ء وتی نام زندگ داشتگ۔

نیا می عہدء دستونک گویشیں شاعر (1965-1980)

بلوچی شاعریء رواج گرگ ء پدھمک دہک ء ایشی ء دیروی ء پہ نوکیں پد رتچ
 دیما اتلگ، ۱۹۶۵ء بگرداں ۱۹۸۰ء میان ء بلوچی شاعری ء پڑ ء چویشیں بازیں نام ء توار
 دیما اتلگ کہ آہاں وتی در شاندا ب ء جتا نیں رنگ ء آہل ء گوں پہ وتا گچینی جاہ ء مقامے
 ٹاہینتگ۔ اے بہر ء تھا ہے دور ء باریگ ء دیما اتلگیں شاعر حاصل دستونک گویشیں
 شاعرانی ازم ء ریس ء پریسی ء نگدی دروشمے دیما آرگ ء جہد بیت۔

بشیر بیدار

بشیر بیدار شست ء دہک ء گڈی سال ء ہفتاد ء بنات ء وتی عہد ء پد رتچ ء
 جہگیریں شاعری ء بستار ء دیما اتک۔ (۱۲۹) اے عہد ء باریگ پہ بلوچ راج ء
 بلوچستان ء یک انجیں پُر آشوبیں زمانگے ات کہ ہمک کُنڈ ء گور ء ظلم ء جبر ء آس روک
 ات۔ 'بشیر یک انجیں دورے ء رُست ء مزن بوت کہ بلوچ قوم یک نیمگے زور لگت
 مالی ء مہرہیں سانکلا نی تھا پاہ جول ات چہ سیاسی، مالی، قومی ء دودور بیدگی حقاں پہک
 زہرات ء دومی نیمگ ء ناواندگی ء نزانتی ء بے اوستی ء ناامیدی ء شیمب ء جہل بُنیں
 کور چاتانی تھا پہ بے واہندی ء بے پشتی کپتنگ ات۔ (۱۳۰) اے ون یونٹ ء
 زمانگ ات ء بلوچ راج ء پہ آئی ماتیں گلزین تنگ کنگ بوتگ ات۔ ظلم ء جبر ء

انچیں نہ کٹوکیں سلسلوئے بنا کنگ بوتگ ات کہ ہمک بلوچ پُسگ چرے جاوراں
 یک دائی عذاب ء درد ء ناگیگی ء دچارات۔ چوشیں جاوراں بشیر ء شاعری ء تہا
 گہگیری ء آشوبی پڑدرے ودی کرت۔ ’آئی ء شاعری ء بنیادی لیکہ بلوچ راج انت،
 بلوچ راج ء تاریخ، سیاسی جیڑہ ء جخال، جہد ء جفا، واہگ ء امیت، اندری پرشت ء
 پرش ء ناتپاکی، عاقبت ء ایدگہ پہناتانی شوندار انت۔‘ (۱۳۱)

بلوچی شاعری ء تہا گہگیری ء آشوبی شاعری ء ربیت ہمک دُور ء باریگ ء
 توانائیں صورتے ء دیما اتلگ، ایشی ء سوب بلوچستان ء سیاسی جاور بوتگ انت، بشیر ء
 دُور ہم یک پُر آشوبیں دُورے بوتگ۔ ہفتاد ء دہک ء پد و ہدے بلوچ سیاسی یکجائی
 پرشت ء پرش ء شنگ ء شانگی ء آماج بیت نہ ایشی ء اثر بلوچ چا گرد ء سرا ہم کپنت۔
 راجی سروک ء رہدر بریا و خاموش ء بے توار بنت یا گڈاروج دروہی ء ذاتی نپ ء
 سیٹانی حاتراچہ وتی حقیں راہ ء گسر بے راہیانی آماج بنت۔ بشیر ء اے دور ء راجی
 سرا برائی ء چا گرد ء بیچاڑی ء پرشت ء پرشی ء جوانی ء سماکنان ء نہ تہنا چوشیں جاور ء
 حلاف ء وتی شاعری ء اندر ء توار چست کرتگ بلکیں آئی ء چوشیں راج دروہی سروک ء
 رہدر برانی کار ء کرداں دیما آران ء ایشانی سراترندی ء ایراد ہم کپنتگ۔

ہما سہت ء کترہ ہما رہسر انت
 ہما نیاد ء وعدہ ہما دلبر انت
 ہما راگچ ایت کہ وت سرجنناں
 وتی راہ ء شوہاز ء رہ دربر انت (۱۳۲)

سہ مرتہ گوں تاک و براں زندہ مرادانی کشار
 دل پہ ہزامہ زریت ہنگت چشیں ڈکالہ
 عرش جزیت و سچیت کوہیں زمینہ دلبد
 بیا و بشکن تو منی وانگیں دلہ چہالہ (۱۳۳)

بشیرہ وتی زمانگہ سیاسی ۽ چاگردی زندمانہ پڑورہ وتی چہرہ چیدگ
 ٹاہینتگ انت کہ ہما عہدہ جاورحالہ پدرائی ۽ کننت۔ آئی دستونک آنی تہا کارمرز
 بوہوکیں چہرہ چیدگ دیروی پسند میلہ گوں ہمدپ انت، بلے آئی کمال ایش انت کہ
 آئی ایشانی پڑورہ وتی چاگردی زندمانہ عکس کشی کرتگ۔ بلوچی شاعری ۽ رثنا پگری
 ۽ انسان دوستی ۽ فکر ۽ لیکہ ۽ درشانی روایت محکمیں صورتے ۽ است بوتگ۔ ایشی ۽ گیشتریں
 بہرے ترقی پسند ۽ رثنا پگریں سیاہگانی بابت ۽ انت۔ بلوچی زبان ۽ گیشتریں شاعرہ
 قلمکار گوں ہما ٹک ۽ گروہ ۽ انت کہ آظلم آماجیں ۽ لگتہمالیں ٹک ۽ قومانی ہمراہدارہ
 ہماہانی پکر ۽ نفع ۽ پائندگانی گواچار انت، رجعتی ۽ کوہنگ پرستیں لبرانک ماں بلوچی ۽ نہ
 بونگ ۽ برابر انت۔ (۱۳۴)

سہ کرریں آترب ۽ کوریں چاگردہ
 کئے ہماریت انت مئے دل ۽ دردہ
 روچہ مستاک انت شپ تہارماہیں
 بیت انت گوربام رندہ روزردہ (۱۳۵)

سہ روج لہیت و ہدے ماں زرء لنجیں
 جزمیاں درپشیت ماں کہسراں باہ
 چیا دلپروش ئے زندء چارروچی
 مرگ ابد مان ء زندگی داہ (۱۳۶)

باز جاہاں بشیرؑ گور اذات ء غم ء امروز ء غم انچو ہور ء تہور بنت کہ ہچ دیگر ء سما
 نہ بیت، آوتی چا گرد ء بے واک ء بے گویا کیں مردمانی دل ء گپاں وتی زبان ء انجیں
 رنگے ء دیما کاریت کہ آئی دل ء کہت ء ارمان لس انسانیت ء درد ء غماں گوں ہور
 گندگ کاینٹ۔ پروفیسر واحد بزدار آئی شاعری ء ہے پہنات ء پدر کنان ء نبشتگ کہ:

”بشیر بیدار کی شاعری ایک ایسے مکالمے کی صورت ہے جہاں وہ
 ایک طرف اپنی ذات سے ہم مکلام ہوتے نظر آتے ہیں تو دوسری
 طرف اپنے سماج کے بے بس اور بے زبان انسانوں سے ان کی
 دل کی بات کرتے ہوئے نظر آتے ہیں۔ ان کے طرز تکلم میں
 انفرادی سطح پر ان کی ذات کے کرب و اضطراب کا حوالہ بھی ہے
 اور اجتماعی سطح پر پوری انسانیت کا دکھ بھی نمایاں ہے۔ ان کی
 انفرادی سطح تو معمول اور روزمرہ کے معاملات حسن و عشق کی سطح
 ہے، لیکن اجتماعی سطح پر اس کا یہ طرز احساس اپنے عہد کے آشوب
 کی نمائندگی کرتا ہے۔“ (۱۳۷)

امروز ء غم لال ء خیال
 انکس چتور یکجاہ بنت

آئی ء اے ہر دو نیں غمان ء و ت ماوت شیر ء شکر کنگ ء جہد کنگ۔ مہلنج ء
 زیب، حانی، ملک، گلزمین، ماتیں وطن، اے کُل پہ شاعر ء یکے انت، بشیر ء شاعری ء ہج
 معلوم نہ بیت کہ مہرنگ ء جتائی ء ملک ء ڈ کال کجا یکجا بنت ء کجا جتا بنت، آئی ء دل یکے ء
 درد دوانت آہر دکاں ساڑا ہیبت ء پہ ہر دکاں ارس رتچیت۔ (۱۳۸)

آئی دستونک آنی یک جوانی یے سادگ ء لس زبان ء کارمرزی انت۔ ہے
 لس ء سادگیں زبان ء کارمرزی ء سوب ء آئی شاعری پہ ہمک وانوک ء وتی رسانک ء
 کنت۔ ہر روچ کارمرز بوؤ کیں لبز، بتل ء مثال آئی ء پہ کمال بے دروریں وڑے ء وتی
 شاعری ء جاہ داتگ انت۔ آئی زبان سادگ، روان، زوت فہم پُراثر ء پُرممانت، آئی
 کارمرز کتگیں لوز پیکیں بلوچی ء ہر روچ کارمرز بوؤ کیں لوز انت، آئی مثال ء بتل ہم
 سادگ ء زوت فہم انت، آئی شاعری ء ہر کس سرپد بیت ء آئی کُلہ ماں جلگہیں
 بلوچستان ء، ماں اے رتجن ء چہ اے دیار ء ڈن، ماں پوریں دنیا ء پہ ہمک راستی
 لوٹو کیں، جہد کنوکیں، مہر ء ایمنی دوستیں ء انصاف لوٹو کیں مردم ء سر بہ بیت۔ (۱۳۹)

ۛ ماں ببات زہرے ماں تئی کیف و قدحاں
 منے دل ء حوناں پہ وتی عیش ء نوش مکن
 گور بکن دیم ء گوں من ء وت ساچیں کماش
 گار کتگ حاکاں و پُراں دزموش مکن (۱۴۰)

ۛ چست باں سوچاں وت وتی لنٹاں
 من ہما لہڑیں منجل ء جوشاں (۱۴۱)

ۛ رہ کجام انت ء منزله چوئیں
بندیک ء سرنون منے بشیر گاریں (۱۴۲)

بشیر بیدار ء دنیگہ چار شعری دیوان ”صحر. ام“، ”گور بام“، ”کریاب“ ء
”ماہکان“ ء نام چھاپ ء شنگ بوتگ انت۔ ”کریاب“ ء شاعری ء وانگ ء سماکپیت کہ
بشیر ء فکر اوشٹ آماچ بوتگ ء آئی گڈی دور ء شاعری ء Repetition گندگ
بیت، اے گپ ء آئی ء وت اوں سما بوتگ آوتی کتاب ”کریاب“ ء پیشگال ء اے نیمگ
ء اشارہ کنان ء نبشنگ کہ ”برے برے من ہم ہے جبرء ماراں کہ من و تا Repeat
کنگ ء اوں۔“ (۱۴۳)

ظفر علی ظفر

شست ء گڈی دہک ء ہفتاد ء بنداتی زما ننگ ء ظفر علی ظفر وتی جتا نیں توار،
رنگ ء آہل ء گوں بلوچی شاعری ء پڑ ء دیما اتک۔ آئی ء انجیں زمانگ ء شاعری بنا
کرت کہ بلوچی شاعری ء بازیں نام ء توار وتی جتا نیں رنگ ء آہل ء جتا نیں
در شاندا ب ء گوں اے پڑ ء سوب مندیں وڑ ء حیاں ساچی کنگ ء ات انت۔ آئی ء
چہ بندات ء پہ و تا جتا نیں رنگ ء آہل ء جتا نیں در شاندا بے گچین کنان ء وتی شعری سفر
دیما برت۔

ظفر ء حاص دستونک گوشتیں شاعرے گوشت بیت۔ آئی ء باز کم شعر گوشتنگ
بلے ہے کمیں شعرانی تہا وتی شعری رنگ ء درو شم گیشینگ۔ آچہ دستونک ء نازرکی،

گوئند گری ء رمز و اشاراتی زبان ء پوہ ء سر پدات، پمشکہ آئی ء بلوچی ء عہدی شعری
 ربیت ء چہ رنگ زیران ء پہ و تاجتائیں ڈکشن ء در شاندا ب یے گچین کرت۔ آئی شعری
 لبزیات، خیال ء فکر، چہر ء شبین وتی عہد ء انسانی جیڑہ ء اڑاندانی نشونداری کنان ء انسانی
 تب ء مزاج آئی اندری بیچاڑی ء نکیگی آں جوانی ء پدر کن انت۔ محمد بیگ بیگل آئی
 شعری ازم ء گیشوار کنان ء نبشتگ کہ:

Zafar is neither grandiose in diction nor
 uses unpoetic colloquial tongue. He
 possesses a natural gift of using befitting
 words and phrases in a well-balanced
 style and rhythm. (144)

ظفر ء شاعری ء وتی عہد ء اڑ ء جیڑہ، انسانی المیہ ء تہی پرشت ء پروش برزیر
 آہنگ ء تلگیں صورتے ء پدر بونگ ء بدل ء شعر ء ازم ء ابری رتچ ء پدا دیمہ کاینت،
 آئی ء وتی شاعری چچ وڑیں لیکہی ء فکری لوٹانی پدا اندریگ نہ کتگ بلکیں اندری مارشت
 ء جز بگ ء شدت ء گوں بیان کرتگ انت۔ اندری مارشتانی ہمراہی ء ظفر درمی مارشتاں
 بزاں انسانی جیڑہ ء مشکلاں ماریت بلے ایشانی بیان کنگ ء وہد ء آئی ء لچھی لوٹ ء
 زیبائی ء خیال گورانت۔ (۱۲۵)

ظفر وتی تخیل ء زور ء جز بگ ء مارشت ء شدت ء گوں شعر ء انچو وانا ک ء
 زیبائیں درشانی درو شم بخشیت کہ بلوچی ء باز کم شاعر ء گورا چوشیں درشانی رنگ گندگ
 کیت۔ آوتی بے درویریں چہر ء شبین، نوکیں خیال ء گا لجوڑاں (تراکیب) بلوچی ء
 دستونک ء نوکیں شرنگی ء زیبائی بکشاتگ گوں وتی کم گوشی ء ظفر ء بلوچی لچہ کاری ء دل ء

انچیں نکلش ۽ نگاراشتگ کہ آئی ۽ نمیرانی ۽ مانزمان انت۔ (۱۴۶)

ظفر ۽ ہم سریں (ہم عصر) شاعرانی گورا برزیں آہل ۽ ڈکشن ۽ سماکیت
بلے ظفر شاعری ۽ باندات ۽ ہیج وڈیں Compromise نہ کنت۔ آوہد ۽ تچوکیں کور ۽
بار ۽ ونا پتار بونگ ۽ رکینگ ۽ مزنیں حدے ۽ سوہین بوتگ، ہے سوب انت کہ آئی ۽
ہم سریں شاعراں چہ بازین فی ۽ نام ۽ توار مرچی اش کنگ نہ بیت بلے ظفرو تی جتائیں
ڈکشن ۽ گوں مروچی ہم ہما وڑانا مدار ۽ پسند کنگ بیت انجو کہ وتی بنداتی دور ۽ زمانگ ۽
بیتگ، ایشی ۽ سوب بگندے گوں ازم ۽ آرٹ ۽ آئی سنگینی ۽ دل سکی بہ بیت۔ آئی ۽ انچیں
لہتین دستونک پر بستگ کہ بلوچی شاعری ۽ دپتر ۽ مدامی ۽ حاترا وتی جتائیں بستار ۽ گوں
است ۽ نمیران بنت۔ بشیر بیدار آئی شعری سپت آنی بابت ۽ نبشتگ کہ ”چو صوب ۽
سارتیں سمین، چارده ۽ ماہکانیں شب، مھیلی نودانی دور شزرگ ۽ کودکیں چکانی بچکندگ
براہدار ۽ دلکش انت، ایشانی تہا ہیج وڈیں ریاکاری ۽ مکاری نیست، ہے وڑا ظفر ۽
شاعری بنی آدم ۽ زرد ۽ جبر ۽ مارشتانی عکاس انت۔“ (۱۴۷)

ظفر ۽ شاعری ۽ امروز ۽ رنگانی راستیں گوناپ وتی ابری دروٹم ۽ پدر بنت۔ انچوسما
بیت آپہ شاعری ۽ وتی فکر ۽ خیال ۽ سر اگیشیں زور نہ دنت بلکیں ہمک شعریک ابری
رہچی ۽ پدا آئی ۽ خیال ۽ آسمان ۽ چونج ۽ درین ۽ نج انت ۽ وتی رنگاں شاعری ۽ کینوس ۽
تالان کن انت۔ لہز ۽ گچین، چہر ۽ شبن ۽ کامری ۽ چیدگانی وسیلگ ۽ مانگیشیں خیالانی
پدرائی ۽ آئی ۽ کمال حاصل انت۔ آوتی تخیل ۽ زور ۽ پدا انچیں انچیں نوکیں خیال ۽ مارشت
دیما آورتگ انت کہ انسانی زندہ تہل ۽ شیرکنیں راستی آنی گوا جارانہ۔ شراب آئی
شاعری ۽ تہا یک اہمیں چیدگی ۽ صورت ۽ ظاہر بیت۔ آج ہے چیدگ ۽ انچیں انچیں
خیال ۽ مارشت ۽ پدرائی کرتگ کہ مردم ہمانیت۔

سے حیا، شُنء اجل، کدہیں آ چمانی
 جلشک انارکائی، ملگورء پیچ ء تاب شراب
 سرات نہ کپتگ گوں زرتنگیں زرد ہوشاماں
 نہ بستگ ات تو کدی پھر پہ تیاب شراب
 ظفر! دوانت کہ دنیا بہ بیت چو گلہاگء
 بدنت ہرکسء اللہ! بے حساب شراب (۱۳۸)

بیا شراباں گوں ترپیں تنگہیں گوناپء منی
 بژنء بے چاڑیء دزناں، کتگ لیگار منء (۱۳۹)

سے ما کہ چمدار اتیں پہ تنگے شرابء یارب
 انگت لوٹئے مئے گناہانی حسابء یارب (۱۵۰)

سے جہاں ایرجیگ کتگ دردء رگامء
 شراباں بہر کن ات اللہء نامء (۱۵۱)

ظفر زندء راستیانی شاعرانت، آئیء انسانی زندء دری ء اندری چاڑء
 مارشت ء زندء کچل ء تھلیں راستی آنی درشان وتی شاعری ء تہا از می قدر ء لوٹانی پدا گوں
 تخیل ء زور ء زیبائی ء مارشت ء انچو گوں ازم کاری کرتگ انت کہ بلوچی شاعری حاص
 دستونک ء پڑء آئیء درورنگواہیت۔

بلوچی دستونکء از می، فکری، بنگلی، مارشتی جہتء دیروی دیگء ظفرء
کرد باز برزانت آوتی کمیں شعراں گوں بلوچی شاعریء پڑاپہ وتاجتائیں ہندء مقامے
ٹاہینتگ۔

ے منء بہ پل گوں زبادانی مہرء دانشچکء
چو مہپراں تئی گواچ ششتگیں شنکاں
نرہیمنتگ گزندء ترا، ماں بلوریں بادگیرء
دلاپاں من پہ وتی شانتلانی شپ دژنگاں (۱۵۲)
ے مہ ٹوہین ات منء منکر نکیراں
کہ دراحیں مدتے رند وپتگاں من
گوں میشاں بانر، گوں گرکاں بہ اولاس
چشیں زندء ظفرسر گوستگاں من (۱۵۳)
ے دلے پہ دردیء، چمے پہ ارے ہیران انت
دیارے چونیں ادء زندگی چو ویران انت
ظفر ادء دگہ ہچ کٹے دست نہ کپت مارا
ہے کہ دل تئی بلوٹ ایت شراب ارزان انت (۱۵۴)

استاد عبدالمجید گوادری

استاد عبدالمجید گوادری 1937ء ماں گنجیں گوادری و دی بوت۔ داں انوک
آئی بازیں شعری دیوان چھاپ ۽ شنگ بوتگ۔ استاد بندر ۽ لچہ گوشیں شاعریت بلے
آئی ۽ باز بلے دروریں دستونک اول پر بستگ۔

استاد عبدالمجید گوادری ۽ شاعری بلوچ راج ۽ تاریخ، سیاست، زندوڑ، دود ۽
ربیدگ ۽ چاگرد ۽ وتی درشانی صورت ۽ پدر ۽ سہرا بیت، ما آئی ۽ بید ترس ۽ لرز راجی،
آشوبی ۽ گہگیری شاعر گوشت کنیں۔ آئی ۽ شاعری ۽ بنزہ بلوچ راج انت۔ آشاعری ۽
حدائی دادے سر پد بوبان ۽ اچ الیشی ۽ راجی اصلاحی، ۽ آشوب ۽ اگا ہی ۽ سنج ۽ زانگ ۽
وڈینگ ۽ کار ۽ گیت۔ بلوچی نوکیں شاعری ۽ تہا راجمانی ۽ آشوبی بن گپ ۽ پدا ہمنکس
نویسگ بوتگ کہ بلوچ ۽ بلوچستان ۽ جاور حال ۽ پدرائی جوانی ۽ میتیں۔ استاد عبدالمجید
گوادری ۽ ہم وتی شعرانی تہا بلوچستان ۽ راجمانی، چاگردی، سیاسی ۽ تاریخی بنگپانی سرا
بازا ہمیں شاعری کرتگ۔

راجی ۽ آشوبی شاعری ۽ نام ۽ ماں بلوچی زبان ۽ باز تلگکیں ۽ بلے اثریں شاعری
ہم کنگ بوتگ بلے اے درگت ۽ وہدے استاد عبدالمجید گوادری ۽ شاعری ۽ وانیں تہ
آئی ۽ گوراجز بگ ۽ مارشت ۽ گواچنی ۽ یک دردمندیں ۽ بلے چاڑیں دل ۽ ارواہی ۽ سما
کپیت۔ آوتی شاعری ۽ چہ تلگی ۽ ترپلی ۽ مزنیں حدے ۽ پھر یزان از می لوٹ ۽ گزرانی پدا
گوں جز بگ ۽ شدت ۽ مارشت ۽ گواچنی ۽ انجیں زبیا نیں حیاں ۽ فکر ۽ تاریخی راستی آں
دیما کاریت کہ ہمائی بہرانت۔ آئی ۽ چہ سید ہاشمی ۽ درشاندا ب ۽ اثر زرتگ ۽ وتی شاعری
گوناپ داتگ۔ بلوچی زبان ۽ سرا حاصیں درسی ۽ سوب ۽ ذکریں بلوچی لہزیات، چہ

وتی تاریخی ویل ء واکہاں ء تاریخی کرداراں چہ تلیمحات ء چہر ء شبین ء انجیں زیبائیں نکش
 دیما آؤرتگ انت کہ اچ ایشی ء آئی ء شاعری ء تہا مقامیت ودی بوتگ۔ آئی ء لبز امبار
 ہمنکس پراہ ء شاہیگان انت کہ اگن آئی شاعری ء کارمرز بوتگیں جوڑشت، شبین، چہر،
 چیدگ ء تلیمحات یکجاہ کنگ بہ بنت تابز انت بلدے (ڈکشنری) ٹہت کنت۔

ذگریں ء متروکیں لبزانی کارمرزی ء ابیدہم آئی شاعری چوسید ہاشمی ء شاعری ء
 ماگیش (مہم) نہ بیت۔ بلکیں حیال ء فکر ء بنگپ ء معنائ رسانک وانوک ء سرا تچک ء
 بیتیں۔ پمشکہ اے جبر بید ترس گوشت بیت کہ سید ء لبزانی باز یگریں ء مانگیشتیں
 شاعری سفر کنان ء استاد ء گوراوتی گیشتگیں ء زیبائیں صورتے ء پدر بوتگ۔

آشاعری ء پیگمبری کردے سر پد بیت، ء ظلم ء جبر ء ڈلی چا گرد ء نا انصافی ء
 خلاف ء وتی شاعری ء وسیلگ ء توار چست کنت۔ آوتی شعری دور ء باریگ ء ایشی
 پڑدر ء بابت ء نویسیست کہ ”منی اولی وانگی گلین باندات ء لچہ جنزل ایوب خان ء چہ آئی ء
 رند گہ ترم دیں زوراکانی زمانگ بیگ انت اے زلم ء زوراکانی سیاپ تہاریں جمبر
 انگت ہم بلوچ راج ء آئی گلزمین ء سرا ساہیل انت ”نپتیں سگار ء تہ ہم ہے نگیگیں دور ء
 منی مارشت ء زرد ء در شانتگیں لچہ انت۔“ (۱۵۵)

دستونک ء باندات ء اگاں حیال ء یکشلی ء یکیں موڑ ء چاڑ ء گپ بہ بیت تہ
 استاد ء دستونک اے درگت ء باجبری مقامے داریت۔ آئی گیشتریں دستونک آل چو
 لچہ (نظم) ء وڑا سر حال پر، بلے شعر ء جند دستونک ء تہر (Form) ء تہا انت۔ اے
 جہت ء آدستونک ء توامیں لوٹ ء گزراں پیلو کنان کنت، حیال ء یکشلی باز شعرانی تہا
 ظاہری دنت ء دگہ بازیں شعرانی تہا پڑدر ء کار ء کنت، بزاں ظاہری صورت ء اگاں
 دستونک ء بند چہ یک دگر ء چٹ ء جتا انت بلے شعر ء پڑدرہ یکشلی ء یک چاڑی یے

گندگ کیت۔ دستونک ۽ بندانی ظاہری دیگر ۽ ابید آہاں باطنی دروشم ۽ کیس رد ۽ تہا انجو کتاریت کہ شعر ۽ معنوی پڑ در ۽ اثر ۽ ودینیت۔

استاد ۽ شاعری ۽ روتگ وتی ڈیہہ ۽ مہلبیں سینگ ۽ سک انت، آئی شاعری بلوچ ڈیہہ، بلوچ راج، بلوچ چا گردی زندمان ۽ آئی سیاسی ۽ ربیتی رسم ۽ دودانی چا گرد ۽ چکریت، پمشکہ ماوہدے استاد ۽ شاعری ۽ کجام ہم تکے ۽ چکاسیں تہ آئی گوارا درائیں رنگ ۽ دروشم وتی مہلبیں ڈیہہ ۽ چہ رنگ زیرگ ۽ گندگ کانت۔ مجید ۽ وتی راج ۽ ڈیہہ ۽ گوں عشق انت، ڈیہہ ۽ زید ۽ ندارگ، رنگ ۽ بو، گوات ۽ جمبر، کوہ ۽ زمین، پٹ ۽ گیاباں، میدان، زر ۽ تیاب، دودور بیت، چوساہ ۽ دوست انت ہے عشق ۽ آسر انت کہ آئی شعرانی بنزہ اوں وتی جند ۽ ہنکین انت، استاد ۽ شاعری ۽ تہا مادریں ڈیہہ ۽ گوں آئی ہم گرنچیں ندارگانی بہارے گندگ کیت۔

۱۔ مدام سبز بہ بنت کوچک، تئی تیاب بھشت زیدیں
زباد ۽ زاپران ۽ مسک بہ بنت تئی سنگ ۽ کوہستان
چو ساہ ۽ دوست ترانت مارا گیاب ۽ نود ۽ ساچان تئی
زر ۽ نیلیں تیاب ۽ جنگل ۽ صحرا ۽ ریگستان (۱۵۶)

بلوچی زبان ۽ نیگراہی شاعری و گندگ کیت بلے صوفیانہ شاعری ۽ بنیات انجو محکم نہ انت۔ استاد ۽ گوارا صوفیانہ فکر ۽ خیالاتی انچیں گواچنی ۽ پاک ۽ زیبائیں دروشم درانت کہ بلوچی شاعری ۽ صوفیانہ روایت ۽ اہمیں چیدگ زانگ بنت۔ انجو سما بیت کہ وتی پکیرانہ تب ۽ مزاج ۽ نیگراہی گرودار ۽ پابندی ۽ سوب ۽ آئی ۽ گواچنی عشق ۽ بازیں منزل بُراتگ۔ اید ۽، بزاں صوفیانہ شاعری ۽ تہا ہم دستکی ۽ جز بگ ۽ پاکی ۽ سما کپیت آامروز ۽ پردہ ۽ انچیں نازر کیں راز ۽ اسرار اں پدر ۽ آشکار کنت کہ آیک ولی ۽ بزرگے سادنت۔

ے گل ے بے درویریں دید ے شہاز ے
 دو روچی کوڑھ ے پھک ے ببا دے
 ابدمانیں جھانے اندر ے انت
 ہما تو سپی میتا پاں دل ے دے
 مجید تئی شیر بلکیں تام دار انت
 پکیری ے درچ ے سورچک ے وادے (۱۵۷)

ے کعبہ بہ بیت بت خانہ ہم سنگ انت دل ے زرد ے
 ہر نیمگ ے چاران من ہور چال ے گوناپ انت
 آبت کہ دل ے نکش انت 'نقاش' ے وتی جند انت
 آدینک ے دل ے چاراں ہر نکش دگہ ساپ انت (۱۵۸)

ے دلانی 'انت' سرہال بہ بنت سرسنگ بنت
 ہزار ہلہلیں باہنداں دپ وتی بستگ
 مہ بنت موجریں احوال پاشک گل رنگیں
 پکیر ے شہر یلہ داتگ جنگل ے نشگ (۱۵۹)

جی آر ملّا

جی آر ملّا 1939ء بلوچستان ۽ تیباہی ہند جیونی ۽ پیداڪ پیتگ (۱۶۰) آئی ۽
 چہ کسان سالی ۽ شعر گوشتگ بنا کتگ۔ آئی ۽ انجیس پُر آشوبیں زمانگے ۽ شاعری بنا کرت
 کہ ماں بلوچستان ۽ ظلم ۽ جبر، لگتمالی، شزاری، ایردستی ۽ کشت ۽ کوش ۽ نہ کٹوکیں
 سلسلویے بنات۔ آئی ۽ اے پُر درد دیں جاورانی تچکی ۽ سماکنان ۽ پہ وتا راجی ۽ آشوبی
 شاعری ۽ راہ گچین کرت کہ آدور ۽ لس السی لوٹ ۽ شعری رواج ات، آئی ۽ وتی پیشروئیں
 آشوبی شاعر گل خان نصیر ۽ چے رنگ زیران ۽ وتی راج ۽ ڈیہہ ۽ بزرگی ۽ لگتمالی ۽ حلاف ۽
 محکمیں توارے چست کرت۔ امل ۽ گر یھ ۽ گردن، رنگ ۽ گوناپ، کد ۽ بالاد، کرام ۽
 کہیب، کنڈیں زنوک، درجیں دپ ۽ مرواردیں دنان، کا گدیں رک، کاٹاریں پونز ۽
 کد ہیں چمانی توسیپ کہ مئے لبزانک ۽ دومی نام ات، نوکیں آشوبی فکر ۽ آئی ۽ دیما یک
 محکمیں سندا تے بست ۽ لبزانک گوں وہد ۽ پیشانی ۽ کر چکاں گزہن دات۔ (۱۶۱)

جی آر ملّا ۽ دستونک ۽ لپہ ہر دوز گریں بلوچی ۽ انت، آئی زبان وش ۽ آسان
 انت، گالانی کٹارگ ۽ آزن شیوار انت، آچنایں ہم جہلیں فکر ۽ خیال، مارشت ۽
 جزبگ ۽ سادگیں ۽ آسانیں لبزاں گوں مزن شیواری کما نیت کہ پہ وانوک ۽ ہج رنگیں
 مشکل ۽ گرانی نہ بیت۔ ہے سوب انت کہ آئی شاعری لس مہلوک ۽ مزن دوست بیت۔
 جی آر ملّا یک نیمگے راج ڈروہیں میر ۽ حاکم، سردار ۽ نواب ۽ وسّا چیں سروک ۽
 رہد برانی رپک ۽ ہنراں دیما کاریت تہ دومی نیمگ ۽ نیگراہ ۽ نام ۽ قوم ۽ راج ۽
 ریپینوکیں ملّا ۽ قاضی آنی کار ۽ کرداں ہم ڈو باریت ۽ آشکار کنت۔ آئی ۽ وتی پنام ۽ چہ
 مزن از می رنگ ۽ کار گران ۽ نیگراہ ۽ پیشواہ ۽ ملّا ہانی سراتون ۽ پیگور ۽ تیر شانگ۔

س نہ زانت نیک ءُ بدءِ پرکءِ
ہے ملا مئے رهشون انت (۱۶۲)

س وھدے منی ایمان روت
ملا چشیں تو وار مکن (۱۶۳)

س جنتءِ شوہازءِ کپتاں دوزہءِ
گار منءِ ملا تئی وازاں کتگ (۱۶۴)

س ملا پہ پرس ءُ پاتیا!
دیوانءِ سک چالاک بیت (۱۶۵)

س مرچگیں ہبر نہ انت اے بزاں داں مھشرءِ روچءِ
منءِ یات انت کہ تو برتگ منی گیشیں کپن ملا (۱۶۶)

ملاء شاعریءِ ڈیہہ دوستیءِ درشان زیبائیں صورتے ءُ گندگ بیت۔ آؤ یک
تلوسوکیں دلے ءُ ہدا بند انت، آئی ءُ ریشیں دل مدام پہ حانی ءُ ہند ءُ ہنکیناں زریہت،
ماتیں گلزین ءُ وشیں زید ءُ کچھر، سرگیں کوہ، سرپتگیں شہجو، گلگ ءُ میٹا پانی بہار، گلیں
شد، شہد ءُ شیرچمگ ءُ سارت ءُ وشیں کانیکاں پہ آئی ءُ دل بے کرار انت، ماتیں وطن ءُ
درداں آئی ءُ جان ءُ رگ رگ ءُ بند بند ءُ تہ ءُ جاگہ کتگ۔“ (۱۶۷)

ۛ مبارڪ بات ترا ۛ حاجي ۛ تنئي ۛ حج ۛ تنئي ڪعبه
منء چو ديدگاں دوست انت وتي ماتيس وتن ملا (۱۶۸)

ۛ منء ساه انت بلوچستان منء جان انت بلوچستان
منء دردء همڪ دردء، درمان انت بلوچستان
سرسبز چو شاداب انت، دنياء دگه ڪچھر
اپسوز ڪه مدام سھريں حونان انت بلوچستان (۱۶۹)

ھواريں صورتء ملاء شاعري حاص دستونڪ چہ از مي سنگ ۛ بئن سنگء ۛ هم
سنگ ۛ برو برانت۔ آئيء وتي دستونڪ آني تھابازيں شعري صنعت آں ڪارگرانء وتي از مي
پھتوي ۛ دسري ڪمال پيشداشنگ انت۔ سياسي شور ۛ زرمبشت ۛ سُست بونگ ۛ پرشت ۛ
پروشيء ۛ پد ملاء نام ۛ توار هم مروچاں بلوچي لبزانڪ ۛ دنياء ڪم گندگ ۛ اشڪنگ بيت۔

ابراھيم عابد

ابراھيم عابد 7 جنوري 1947ء آلسر تربت ۛ پيداگ بوتگ۔ ۛ شاعري ۛ نڪاري ۛ
بلوچي لبزانڪ ۛ جھت ۛ مڪرانء بلوچي حلقھهاں واجهء نام مستريں ناماں چہ يڪيت۔ (۱۷۰)
ابراھيم عابد دستونڪ ۛ لس ربيتي رنگ ۛ تھابانت، آئيء سادگ ۛ ارزانيں
زبانيء وتي شعري سفر ديروي داتگ، آچہ شعر ۛ از مي لوٹ ۛ گزراں جواني ۛ سر پد ۛ آشنا
انت بلے آئي فکر ۛ حياء درشاني صورت لس ربيتي انت۔ آئي ”شاعريء درسيں تک ۛ

پہنات برو برانت، زبان ء سادگ ء آسانی، خیال ء برزی، گالانی زیبائی ء ڈولداری،
شاعری ء تہا ساز ء زیمیل ء چکاری، گالانی شریں پیچھے ء کما ہگ، وزن ء بروبری ء
ہمروچیکیں مسل ء بتل ء چہر ء شبینانی جوانیں ڈولے ء کارمرزی کہ شریں شاعری ء نشانی
انت، عابد ء شاعری ء تہا است انت۔“ (۱۷۱)

عابد ء دستونک آنی بنگہی کار پڑ مزن شاہیگان انت، مہر ء واہگ ء چاڑانی
ہمرائی ء آئی ء راج ء ڈیہہ، لس انسانی زند ء بازیں تک ء پہنات وتی شاعری ء بہر جوڑ
کرتگ انت۔ یوسف عزیز گچی آنی دستونک ء ہے جوانی ء بابت ء نویسیست کہ
”عابد ایوک ء مہرنگ ء مہگو نگانی شائرے نہ انت بلکیں آنی دل
ہم چوتی راج ء ایندگہ شائرانی ڈول ء پے وتی لس ء بزگیں راج ء
پدنتگیں زد ء“ آہانی واری ء ازابی، واجہ ء بوتارانی زلم ء جور،
درآمدانی بیہار ء چم سھر ء مکہیں ڈیہہ بد حالی ء لگتمالی ء سر ء
ہونگیں ارس شزایت۔“ (۱۷۲)

عابد دستونک آنی تہا چہر، شبن، چیدگ ء مثال ربیتی انت، آئی ء اثر و تا جوڑشت
ء چیدگ نہ ٹہینتگ بلکیں رواج گپتگیں کشک ء سراسفر کنان ء وتی شعری درشان دیما
برتگ۔ آئی ء بازیں بتل ء گالوار ء تلمیحات گول از می رنگ ء درو شم ء وتی شعرانی معنائی
پڑ در ء شاہیگان کنگ ء پے کارمرز کرتگ انت۔ چیزے شعری درور بگندات:

کَشک ء تَبَد ء آسگواریں لواریں
گریں روچاں ساہگ ء ساچان کن ات
وشیاں ہجر مئے چو دل یکیم
مادیں راہے پے وت چاراں کن ات (۱۷۳)

گش انت کہ عشقؔ معراج انت گنوک
 نصیبؔ مئے کدی دیوانگی بیت
 چشیں مھرؔ کشار چون سبزیت عابد
 بدل کہ واہگؔ بے زانگی بیت (۱۷۴)

غوث بخش صابر

غوث بخش صابر روایتی رنگؔ شاعر انت، آئی دستونک آئی تہا چاگردی
 بدلیؔ ہمرائیؔ وتی عہدؔ جیڑہانی درشانی رنگؔ ہم گندگ بیت۔ آچہ شعرؔ از می لوٹؔ
 گزراں جوانیؔ سر پدؔ آشنا انت بلے آئی فکرؔ خیالؔ درشانی صورت لس ربیتی انت۔
 غوث بخش صابرؔ نامؔ کار بنداتی دستونک گؤشانی تہا اے حاترا ہم وتی
 بستارے داریت کہ آئیؔ وتی فکری بساتؔ علمی پڑدرہ گوں دستونکؔ دیرویؔ وتی
 بساتؔ ردءؔ وتی کرد سازیتگ۔

درا چہ لوگؔ ترا ہانیؔ سرؔ سوگند
 کہ شہ مریدی گماں جھ جتگ ماں جانؔ پدؔ
 درا مسال گروکؔ کہ اچ جڑؔ درکیت
 جتائی بوتگ شپؔ دیھ چو گرانؔ پدؔ
 دلوں پدؔ پہ دروہاں زھیر واریں
 بہ بیت ہمبوتیں بیرک گلؔ گشانؔ پدؔ (۱۷۵)

انور صاحب خان

انور صاحب خان آشوبی ء راجی شاعر انت۔ آئی شاعری بنگھی جہت ء بلوچ راج، بلوچ ڈیہہ ء جاو رانی چا گرد ء تڑیت، آئی دستونک آنی تہا بلوچ راج ء تاریخی، ربیدگی، راجمانی ء چا گردی جاو حال ء درشانی ساچستی درو شم ء کرتگ۔ انور صاحب خان شعر ء از می نازر کی ء جوانی ء پوہ ء سر پدیس از مکار انت، آچنائیں ہم فکر ء خیال ء جیڑ ہاں گوں مزن از می کمال ء شعری درو شم دنت۔ ہواریں صورت ء انور ء شاعری یک انجیں پُردرد ء آگاہیں از مکاری ء شاعری انت کہ آئی ء انسانی حیات ء ہر روچی ایں چست ء ایر شعری درو شم داتگ انت۔

غنی پرواز

غنی پرواز بلوچی شاعری ء دومی دور ء زمانگ ء دیما آیوکیں شاعر انت، آئی اولی شعری دیوان ’موسم انت و دارانی‘ ء دومی دیوان ’کسی نہاں ماتیں وطن‘ ء نام ء چھاپ ء شنگ بوتگ انت۔ آئی ء دستونک ء لچہ ہر دو پر بستگ بلے آ دستونک ء بدل ء لچہ ء گیش ارزشت داتگ۔ آئی دستونک فکری عناصر آنی گیشی ء سوب ء چہ زیبائی ء مارشت ء ز بہر گندگ کابینت، انچو سما بیت کہ آ شاعری ء تہا مارشت ء سماء بدل ء فکر ء خیال ء گیش ارزشت دنت ہمے سوب انت کہ آئی شاعری اندر ء بدل ء ظاہر بزاں دری جیڑہ ء جنجالاں درشانی صورت ء پدر بنت۔

سیہ شپ کہ خون واری ء گیزانت مدام پہ روچ
چنت سر ببا دیگ بہ بیت باریں بیت تاروچ
من نشنگ ء کٹیناں دل ء آس ء انکراں
زند ء تہار ماہی ء مہکان بیت یا روچ (۱۷۶)

بنگہی جہت ء غنی پرواز ء گورا مہرانکی ء راجی اصلاحی ہر دورنگ درابنت،
تاریخی بستار ء ابید آئی شاعری ء چوشیں مزنیں از می بستارے گیت نہ کرتگ۔

عباس علی زیمی

عباس علی زیمی 1945ء ماں لیاری کراچی ء پیداگ بوتگ (۱۷۷) آئی ء
لہزانک ء پڑ ء بازیں تہرانی تہا بورتاچی کرتگ، لچہ ء دستونک ہم پر بستگ۔ آئی اولی
شعری دیوان ’ھینار ء نام ء چھاپ ء شنگ بوتگ، اے کتاب ء نام ء نسبت ء وانوکاں
ہم بیٹاری ء سما بیت۔ آئی دستونک لس ربیتی انت ایشانی تہا نہ جبرگ ء شدت ء نہ فکر ء
خیال ء جہلانکی ء زیبائی ء مارشت رسیت۔ آئی دستونک آئی تہا تخیل ء زیب ء شان ء
جزبگ ء شدت ء لہزانی زیبائیں کارمرزی ء کمی ء سوب ء آرنگیں تاثیر ء اثرے ودی نہ
بوتگ کہ وانوک ء وتی نیمگ ء بہ ژپیت۔ ’زیمی منی نژ ء یک زوت گوشیں شائرے ء
جاہے جاہے وانچو مارگ بیت گوشے زاناں آشعرے پر بندگ ء وہاں ’آمد ء بدل ء
'آورد ء شکار بیتگ، ہمے سبب انت کہ چوشیں وہاں آئی پگر گوشے تلگیں آپ ء
دزموش کنگ ء سماء دنت۔“ (۱۷۸)

وزن، رد ء پیشرد ء برجائی ء نام شاعری نہ انت۔ عباس ء مزنیں عمرے ء شعری

مشق کنگ ء ابید ہم پہ وتا جتا نیں رنگ ء آہنگ ء در شاندا ب ء اسٹائل یے ودی کرت
 نہ کُرتگ۔ باز جاہ ء آئی فکری ء سساہی گڑ ء منجی ء اوں سما کپیت، آئی ء لبزانی کار مرزی ء
 جوانی ء دسر س اوں نہ بوتگ۔ زیمکی ء دستونکائی وانگ ء وہدء من ہے مارا تگ کہ آئی ء
 دستونک ء ہے لاڑکی ء سماہست، ہے سبب انت کہ آدستونک ء پر بندگ ء وہداں ہے
 گران ء گڑ ء منج ء نا آشنا نیں چیزاں پھر کنگ ء جہد کنت۔ آئی ء بازیں دستونکائی نہ
 ہے درگت سہرا انت۔“ (۱۷۹)

اگاں آئی دستونک آئی گچین ء کنگ بہ بیت نہ چیزے انجیں شعر در کیت کہ
 مردم پہ در ورء دات اش کنت۔

سے گوات ء گوناں، در چکی ء یک تاکے آں
 زند میار یگ ہچ نہ انت بے وا کے آں
 زند لیگار انت پلک ء دھنزاں چہ وت ء
 ڈن سراں شگ گپتگیں چو ہاکے آں (۱۸۰)

اے دور ء دستونک گویش شاعرانی تہا غنی پرواز، صبا دشتیاری، غوث بخش
 صابر، اصغر درآمد، غلام فاروق، رزاق نادر، پیر بخش پیرل، پیرل شے تگری، حفیظ حسن
 آبادی، ڈاکٹر فضل خالق، ڈاکٹر علی دوست ء دگہ بازیں مردمانی نام دیما کاینت۔ ہے
 برزی دراجیں لڑ ء تہا بازیناں مرچاں شاعری ء راہ یلہ داتگ ء ردانک نویسی ء نیمگ ء
 وتی حیاں گور کتگ۔ ایشانی تہا غلام فاروق، غنی پرواز ء صبا دشتیاری سوب مندیں
 ردانک نویس ء صورت ء دیما اتگ انت۔ غوث بخش صابر ء ہم اے پڑا باز اہمیں کار
 کرتگ۔ ہوا ریں صورت ء اے شاعرانی گورا وتی عہد ء جیڑہ ء جبالانی در شان گندگ
 کیت۔ ایشاں بلوچ راج ء بلوچستان ء پد منتگی ء بد حالی ء سیاسی جبر ء نا انصافیانی حلاف ء

وتی ازمء چہ کارگرانء وتی شاعریء تہارا جدوستی ء ڈیہہ دوستی ء فکر ء لیکہ ء دیروی ء وتی
 وسیں جہد ء کوشست کرتگ انت۔ غنی پرواز ء شعری دیوان ”کسی نہان ماتیں وطن“ ء
 نام ء چھاپ ء شنگ بوتگ، ہے پیما رزاق نادر ء شعری دیوان ”واب سبز انت پدا“ ء نام
 دیما اتلگ۔ رزاق نادر ء شاعری زندگی ء مثبت ایس قدرانی درشان ء شاعری انت، آئی ء
 انسانی زندہ بازیں تک ء پہنات وتی شاعری ء تہا آشکار کرتگ انت۔ ہواریں رنگ ء
 اے پدرتچ ء شاعرانی گوراراج دوستی ء ڈیہہ دوستی، قومی پرشت ء پرورش ء راجی سرا
 برائی، قومی سیاست ء بابت ء درشان ء جوانیں رنگ ء گوناپ گندگ بیت۔

نوکیں عہدء دستونک گویشیں شاعر (1980 تا 2000)

ماں اے بہرء 1980ء پدیدما تلگیں پدرتچء شاعرانی یک یک ء از می چار
 ء تپاس یے پیش کنگ بیتیں۔ 1980ء بگرداں استیں عہدء بلوچی شاعری حاصل
 دستونک ء پڑء بے شماریں نام دیما تلگ۔ اے پدرتچ چہ وتی گوشتگیں شاعراں وتی
 یکتائی ء از می بستارء ارزشت ء منارینگ ء داں مزنیں حدے ء سوب مند بوتگ انت۔
 وہدء نوکیں لوٹ ء گزرائی ردء اے پدرتچ ء بلوچی دستونک ء دیروی ء نوکیں مارشی سما ء نوکیں
 فکر ء خیال ء طرزوڑاگوں وتی توان کار بستگ انت۔

مبارک قاضی

بیست ء چار دسمبر 1956ء پسئی ء یک مذہبی گسے ء تھا اولی رندء مبارک
 قاضی ء وتی چم پچ کر تگ انت۔ (۱۸۱) ہفتاد ء گڈی دہک ء ہشتاد ء بنداتی زما نگ ء
 آئی ء شاعری ء پڑء وتی گام ایرکت انت۔ (۱۸۲) مبارک قاضی یک سماہداریں
 از مکارے آئی ء وتی عہدء لوٹ ء راستی آئی سرجم ء سماست انت، آوہدء جاورائی ردء وتی
 فکر ء حایل ء سمندء تاجیت، ہورت نگاہی، دیدن ء جز بگ ء مارشت ء شدت آئی ء از مء
 بُنی شری ء جوانی انت۔ (۱۸۳) آئی شاعرانہ رنگ ء آہنگ ء آئی در شاندا ب چو گوشتگیں
 شاعر ء وتی ہم سریں شاعراں چٹ ء جتا انت، آیک ابرمی از مکار انت، آئی ء کسانیں

مدتے ہتھابلوچی شاعریء پڑے پوتا گچینی مقامے ٹاہسینگ۔

قاضیء دری زانت سک محکم ء پھتو انت، آبلوچ تاتخ، راجمان، ربیدگی
چست ء ایر ء سیاسی بیل ء آلاڑاں جوانی ء پوہ ء سرپدیں از مکار انت ء اے تو امیں
جاورانی در شان آئی ء شاعریء ہتھاجوانی ء گندگ بنت۔ دری اڑ ء اڑجلانی بیان ء ہمرائی ء
قاضی انسانی باطن بزاں اندری چاڑ ء کیفانی بیان ء ہم وتی از می دسری ء انجیں نمونگ
نقش کرتگ کہ انسانی تب ء نفسیات، آئی جیڑگ ء جخال، وشى ء غم، مارشت ء جزبگ
زیبائیں رنگے ء دیما اتلگ انت۔ شاعریء ہتھاتا وہدیکہ اندری زانت پھتے نیں
حسابے بروبرمہ بیت آئی شاعری شیرکن ء تامدار نہ بیت ہے پیماشاعرے تا وہدیکہ وتی
اندری زانت ء سماء بالغ مہ کنت آدری زانت ء سماء نیمگ ء گام جت نہ کنت، منی حیال ء
قاضیء اندری زانت ء سماء بالغی آئی شاعریء ہتھادری زانت ء راہمنکس مزن مرکتگ
کہ نام نہ گرے۔ اے پیم ء قاضی وتی عہد ء نمائندگی کنوکیں شاعرانی رد ء وتی نام ء بلوچی
لبزانک ء راجد پتر ء لوح ء سرا انچوش نکشین ایت کہ کلیں میار پے زور آئی بالاد ء نیمگ ء
چارگ ء لاچار بنت۔“ (۱۸۴)

قاضی وہد ء زمانگ ء لوٹاں سرپدیں شاعرے، آئی شاعریء بنگہی کار پڑ
ہمنکس شاہیگان انت کہ آئی گورا زند ء زند ء گوں ہمگر انجیں ہمک شے ء در شان
گندگ بیت۔ آدستونک ء تب ء مزاج ء سرپد بیت پمشکہ آئی دستونک چہ از می
پارسنگ ء بروبران۔ آیک نیمگے انسانی تہی مارشت ء چاڑ ء جیڑگاں شعری گوناپ
دنت تہ دومی نیمگ ء دری جاور ء جیڑہانی در شان ء ہم وتی ساجشتی توان ء کار بندیت۔ آئی
نگاہ انسانی باطن ء تہی پرشت ء پروش ء تہاروکی ء ہم کپ ایت ء آدری زند ء بے چاڑی
ء نابروبری ء ہم گندیت، ماریت ء شعری گوناپ دنت۔

سے او ماہ وتی رژن ء بکن تالان زمین ء
 تارونکی ء مانشاتنگ ماں انسان ء جبیں ء
 اے بے وس ء بے چارگیں زردانی پاہار انت
 کہ تپس اتگ نازاکیں زمین چو گشے تین ء (۱۸۵)

قاضی ء مزین کمال ایش انت کہ آچنائیں ہم جہلیں فکر ء خیال ء، جزبگ ء
 مارشت ء گوں سادگ ء آسانیں لہزاں دیما کاریت۔ آئی لہزانی گچیں، چہر، شبیں ء
 چیدگ دراہ وتی نزیک گور ء امروز ء گوں بندوک انت۔ آوتی ہموچگیں زند ء چست ء
 ایر ء سر پُراں گندیت، ماریت ء یک مارشتی از مکاری ء وڑا و ہدے شعری گوناپ
 دنت تہ زند ء گواچنیں رنگ ء گوناپ ودی بیت، پمشتکہ آئی شاعری پہ ہمک اشکنوک ء
 وانوک ء خچک ء وتی رسانک ء کنت۔ ”آئی شعری رسانک خچک ء گوں مہلوک ء
 انت آہماہانی زبان ء گپ جنت بلکیں ہے زبان ء گپ جنت کہ ہموچگیں زند ء گشتگ
 ء سرکنگ ء زبان انت۔“ (۱۸۶)

سے ما کہ یکرندے چہ دنیا ء شتیں
 مارا بیارایت اے زمانگ چہ کجا
 پُرس چہ زانت ء کتاب ء تاکاں
 زانگ ء زرتگ نزانگ چہ کجا
 چوشپانک ء ما بچارینتیں پس ے
 ما کجا مکتب ء وانگ چہ کجا (۱۸۷)

قاضی ء شاعری ء ذاتی غم ء ڈکھانی ہمرائی ء لس انسانی غم ء گڑتی ء دروشم ہم
 گندگ بیت۔ آئی ء جتائیں توار ء رنگانی شاعری کرتگ کہ ایشانی تہا مہرانکی وئیل ء
 واکہ ء بیان، انقلاب ء آشوبی رنگ اوں گندگ بیت۔ ذاتی ڈکھ ء وئیل ہم درائی دنت

۽ ڇا گرد ۽ غم هم گندگ بيت، نفسياتي مانگيش هم است ۽ راجماني گڙونجي هم پدر بيت، آ
زند ۽ اندر ۽ اير کپيت ۽ راستي آشکار کنان ۽ وتي ازم ۽ بهر جوڙ کنت۔ (۱۸۸)

قاضي بندر ۽ دستونک گوشين شاعر ايت، آئي دستونک وتي مٺ وت انت۔
آئي وتي شعري دروشم يے، وتي ڏکشن يے، لبراني گچين ۽ آهاني کما هگ ۽ رد ۽ بند ديگ ۽
وتي وڙ ۽ ڏول يے۔ قاضي ۽ وتي شبن ۽ چهر انت، وتي جوڙشت ۽ چيدگ انت (۱۷۷)
چو عطا شادي ۽ وڙ لبراني پرشت ۽ پرورش ۽ اچ وتا آهان نوکين معنائی دروشم بخشگ، نوکين
لبريات، نوکين جوڙشت آني ٿاينگ ۽ آئي ازمي پهتوي پدر بيت۔ چه عطا شاد ۽ پدر
راستي ۽، بيان ۽ زيبائي، تهی کرب، پهتوي ۽ چه درستاں گيش زيبائين بيان وڙ قاضي ۽
جتائين هند ۽ بستار ۽ بخشيت۔ (۱۸۹)

قاضي ۽ دستونک هزار تهري انت، آئي ۽ همک وڙين بنگپ ۽ فکر، حيال ۽
مارشت، دري ۽ اندري چاڙ ۽ كيف، انساني بيوسي، غم، وشي، اوست، بے اوستي، زيد ۽
ندارگ، ڏيهه ۽ راج، عهد ۽ غم، بزاں زند ۽ همک تک ۽ پهناات همک رنگ ۽ دروشم
گون نوکين چهر ۽ شبن ۽ نوکين چيدگ آں گون نوکين معنائی پڙدره انجو گون زيبائي ۽
شعري دروشم داتگ انت که اچ ايشاني وانگ ۽ مردم عجب وڙين چاڙ ۽ ۽ ڏچار
کپيت۔ آئي ۽ وتي شعري تخيل ۽ زيبائين مارشت ۽ گون بلوچي دستونک ۽ دامن انجو
پُرجنج کرتگ که نوکين پدر ۽ چ ۽ شاعراني گورا ايشي ۽ درور گندگ نہ بيت۔ منير مومن آئي
شعري ازم ۽ تپاس کنان ۽ نبشتگ که:

”قاضي ۽ شاعري مرچي ۽ باندات ۽ سنگم ۽ سرا اوشتاتگ، قاضي ۽

انگريزي ۽ اے مقوله The Future of Future in

the present راست ۽ ليکھيت ۽ هر دائين مردم تهنا

باندات ۽ چه مروچيگ ۽ باندات کنت۔ پرچا که آدگه وهده

بوتگ کہ شاعریء دیوانگیء پیغام داتگ۔ مرچی شاعریء منصب
 بدل بوتگ۔ مرچیگیں دؤرء شاعر اگس دیوانگی ہم کنت تہ آئیء تہا
 دانائیء راز گندیت۔۔۔ قاضیء شعراں اے دنیا داں ہما و ہدء وتی
 پلوء بندیت دانکہ اے دنیا سا چانیء شو باز انت۔“ (۱۹۰)

ے تئی شوہازء اے زندء لدء ہزار برء
 من کپتگاں وتی جندء پدء ہزار برء (۱۹۱)

ے کئے گوشگ کہ آزاتیں من ء تو
 مئے چاریں نیما دردء دام بستگ
 اے شہرء انچو قحط انت آدمیء
 کہ وت بنی آدماء کہرام بستگ (۱۹۲)

ے پہ مریدی تانجواں ہیرے ببات
 چاکری بورء سوار انت زندگی (۱۹۳)

ے چہ ازل در پہ درانت ماہیگ ء مید
 زند بے آرام آپ ء ساہگء
 قاضی امروز انت پہ لاپ ء ہاترا
 لوگ بنت لیلام آپء ساہگء (۱۹۴)

منیر مومن

ہشتادہ دہک ۽ پدید آیا کیوں شاعرانی تھا ایک اہمیں نام ۽ توارے منیر مومن
 نیگ انت۔ بلوچی نوکیں شاعری ۽ بد بہتی ایش انت کہ دنیگہ ایشی ۽ وتی نگہ پیدا ک
 کرت نہ کتگ ہے سوب انت کہ نوکتریں عہد ۽ شاعرانی جتانیں رنگ ۽ دروشم دنیگہ
 گیشینگ ۽ دیما آرگ نہ بوتگ۔ چہ ریستی شعری درشان ۽ وتا گیشینگ ۽ پہ وتا
 جتانیں رنگ ۽ آہل ۽ جتانیں درشانداب ۽ شوہاز ۽ نوکتریں عہد ۽ بازیں شاعران وتی
 ساچشتی بودشت کارگپتگ انت ۽ پہ وتا نوکیں بیان وڑ ۽ ڈکشن یے ۽ شوہاز کاری کرتگ۔
 منیر مومن یک میل سازیں شاعرے آئی ۽ چہ بلوچی رواجی شاعری ۽ پہ وتا جتانیں راہ ۽
 رہندے گچین کنان ۽ بلوچی شاعری حاص دستونک ۽ تہانوک نوکیں تجربت کنان ۽ نہ تہنا
 وتی یکتائی متارینگ ۽ جہد کرتگ بلکیں آئی شعری درشان ۽ رند ۽ آیوکیں یک سرجمیں
 عہدے اثر مند کرتگ۔

منیر مومن ۽ دستونک نوکیں لسانی لیکہ آئی بنیات ۽ چکاسگ ۽ پارسنگ کنگ
 لوٹ انت، وہدیکہ بلوچی نگہ ۽ پڑ ۽ دنیگہ ہما کوہنیں رہند ۽ Formula کارمرز بوتگ
 ۽ انت ہے سوب انت کہ دنیگہ منیر ۽ شعری دروشم وہد ۽ دنز ۽ مجاں اندیم انت ۽ پد رانی
 کنگ ۽ نہ انت۔ داں انوگ ۽ آئی سے شعری دیوان نگاہ ۽ باطن ۽ سفر، دریا چنکے ہوشام
 انت، ۽ استار شپاد ۽ گردانت، ۽ نام ۽ چھاپ ۽ شنگ بوتگ ۽ دیما اتلگ انت۔ ایشانی
 وانگ ۽ پد انچو سما بیت کہ منیر ۽ ازم دیروی ۽ نیمگ ۽ سفر کنان انت۔ آئی ۽ لچہ (نظم) ۽
 دستونک ہر دو پر بستگ۔ آئی دستونک آئی حاصیں صفت نوکیں لسانی قالب ۽ کارمرزی

انت۔ آچہ دستونک ء رمزی ء اشاراتی بیان وڈ ء شری ء جوانی آں سر پد ء آشنا انت،
 آزانت کہ دستونک گوئڈ گری ء ازم انت پمشکہ آئی گیشتریں دستونک چہر، شبینی ء
 چیدگی رنگ ء تہا انت ء اے تو امیں چہر ء چیدگ گوں نوکیں معنائی دروشم ء سازگ
 بوتگ انت۔ ہے سوب انت کہ لس وانوک ء سرائچک ء وتی رسانک ء نہ کننت۔ منیر ء
 اژوتا ہم بازیں چیدگ ء چہرٹاہیننگ کہ آئی ء عہد ء انسانی زند ء پرشت ء پروشی، تہنائی
 ء بیگانگی ء عکس کشی ء کننت۔ اے تو امیں چہر ء چیدگ گوں وتی تلازمات آں دیما
 اتلگ انت کہ اچ ایشی ء بلوچی شاعری ء درانگازی کار پڑ ء گیشی ء امکانات ودی
 بوتگ۔ ہمک عہد ء زمانگ ء وتی شعری لوٹ ء گزر ربت ء شاعری یک اوشتاگیں
 آپے نہ انت، بلکیں وہد ء زمانگ ء لوٹانی پدا ایشی ء دامن ء بدلی سدی کیت، سوب
 مندیں شاعر ہابنت کہ وتی ازم ء گوں وہد ء رپتار ء ہم گام کنگ ء جہد ء کوششت کننت۔
 اے درگت ء منیر ء ڈکشن چہ گوستگیں شعری ربیت ء درشان ء پہک نوکیں داب ء
 رنگ ء پدر ربیت۔ آچہ کلاسیکل شعری ربیت ء پوہ ء سر پد انت بلے وتی ازم ء بستگیں
 لکیں کار پڑے ء تہا بستی کنگ ء بدل ء ایشی ء درشانی امکانات ء تہا گیشی آرگ ء جہد
 کنان ء زبان ء بیان، چہر ء شبین، چیدگ ء اشارہ، جوڑشت، خیال ء فکر، جز بگ ء
 مارشت ہمک پڑ ء نوکی ء بدلی ء Proses ء گوازیںک ء لاناک بند انت۔ ہے سوب
 انت کہ بازیں نگد کاراں آئی شاعری ء را روایتی رنگ ء چکاسان ء ہے ایراد گپتگ کہ
 آئی شاعری لبزانی سحر کاری ء تو ارانی شاعری انت (۱۹۵) یا آئی شعری درشان مبہم ء
 ماگیش انت۔ (۱۹۶)

ڈاکٹر ناگمان آئی شعری ڈکشن ء گوں عطا شاد ء شعری ڈکشن ء دیم پدیم کنان ء

نہشگ کہ:

”اولی نظرؔ بگندے عطاؔ ءمنیرؔ شاعری مئے چماں یک انتؔ؁
 بلے ہیرت چاریؔ رند ماگندیں کہ دوینانی شاعریؔ تھا بنگپانی
 فرقؔ ابید مزنیں فرقے اسلوب نیگ انت۔ منیرؔ اسلوبؔ تھا
 روانی یارتیچ گیشتر انت۔ ایشیؔ سبب بگندے ایش انت کہ عطاؔ
 وتارا یک دمگےؔ گالوار (Dialect) ءگوں بندوک نہ کتگ ء
 وتی شاعریؔ وسیلہؔ انچیں زبانی دیما آرگ ءجہد کتگ کہ آئیؔ
 تھا بلوچیؔ درانیں مزنیں گالوارانی نمائندگی بہ بیت۔۔۔۔ عطاؔ
 منیرؔ دگہ اہیں فرقے گالوار (Tone) ءترندی ءنرمی نیگ
 انت۔ منیرؔ گالوار چہ عطانیگ ءنرم ترانت۔ عطاؔ شاعری ترونگلؔ
 وڑا گواریت ءمنیرؔ برفؔ پڑلکانی پیمانرم نرم ءرچیت ءایشیؔ
 سببانی تھا یکے منی خیالؔ ایش انت کہ عطاؔ شعری شاہیم ءفکرؔ
 سنگ کئے چرپؔ انت۔“ (۱۹۷)

عطاؔ داں مزنیں حدےؔ وتی شاعری تلگی ءسیاسی پروپیگنڈہ ءرکیننگؔ؁ بلے
 آئی سیاسی ءتاریخی شعورؔ پھتوی ءراجمانی سما ءزانت آئی شعرانی تھا پدربیت وہدیکہ منیرؔ
 شاعریؔ ءتچک ءراجمانیؔ سیاسی ءچاگردی زندمان ءاڑ ءجبال آئی درشان گندگ نیت۔
 منیرؔ وتی تخیلؔ زور ءشعری زیبائی ءجتانیں درشانداب ءپدا بلوچی
 دستونک ءدامن ءنوکیں چہر ءشین ءچیدگ ءبازیں نوکیں شعری جوڑشت ہم ماہسینگ
 کہ اچ ایشی ءبیان رنگ ءتہا نوکیت ودی بوتگ۔

سے دھر چو برہنگیں کارچہء سرء ساهیل کہ من
زندہ پرداہے دلء نازبوئے ٹالء بدیاں
دردہ سازاں گوں بسازیناں وتی گفتاراں
گوں دلء حوناں دگے رنگے خیالء بدیاں (۱۹۸)

سے منی تسلاھے ہشکیں دپارء سیر نہ بیت
کہ باز گزنگ انت تہنائیء مزار بیا (۱۹۹)

سے پہ مجتی غمء تئی مناجات دائمی
کہ دردہ ناتوانی دلء ناتوان کنت
رنجیت زندماں پہ نودی بشارتے
ہوشامء کدہء را کسے آس مان کنت (۲۰۰)

منیرء شاعریء دژچک، مُرگ، پُل، گوات، چراگ، شپ، آس، دریا،
ماہ، مہلب، انجین شعری چیدگانی صورتء ظاہر بنت کہ آئیء اچ ہے چیدگاں وتی
عہدء المیہء انسانی زندہ تہی پرشتء پروش، بے وسی، تہنائیء بے ارزشتیء انجین
پُر نمائیں عکس دیما آورتگ انت کہ وتی معنائی پڑدراں گوں اے عہدء المیہء ڈکھء
وئیلاں پدر کنت۔ آئی اے چیدگ آں نوکیں معنائی گوناپ بخش اتگ۔ کوہنیں شعری
جوڑشتء چہرانی کارمرزیء بدلء نوکیں چہرء جوڑشت ٹاہینتگ کہ بیانء کار پڑء

شاہیگانیء پھونکیں امکانات آں دیما اتلگ انت۔ آئی شعری جوڑشت آئی دروشمے بگند
 ات کہ چٹء نوکیں نوکیں رنگیء پدرائی کننت۔ گندیمیں دل، زیرانی شہجو، دردء
 مہلب، تنگہ ترانگ، نگرہ نیاد، نیم ارواہیں جبر، درد چا گردیں بچکند، ارسء شہجو، آسیں
 ورنائی، دعاہانی بوجیگ، چراغیں غم، چلگیں ودار، گواتء بانزل، ارسء ارواہ، موسمء
 گناہ، برہنگیں انگر، بینگیں ہوشام، شیرکنیں ترکل، ماہنازیں انجیر، آسء قرن،
 آدینگیں واب، شوہازء زر، درینیں خیالء دگہ باز۔

منیر مومن نوکتریں عہدء پدرتچء جہگیریں شاعرانی تہا شمار بیت۔ آئی
 شاعری انچو پہ لبزء جوڑشت، چہرء چیدگ، فکرء حیال، مارشتء جز بگ، نوکیں
 درشانی سیمسراں گوزان انت ہے پیا آئی ڈکشنء درشاندا ب ہم جتناں رنگء
 دروشم یے دارنت۔ منیریک ٹیل سازین شاعریء صورتء بلوچی نوکتریں شاعریء
 اہمیں از مکارانت۔

ۛ اے کجام اہد انت ادء انچو کئیء زند رسیت
 دیدگء ہلکء درنیت سر بہ بیت کنٹء ترپے
 قرن گوشت انت منی ہوشام چو کوہء برز انت
 کم نہ بوت شادہء شونز بستگیں آپء ترپے (۲۰۱)

ۛ کچہراں چرت انت ایتانی رگ
 چے بری زہریچک باز انت ماں لداں
 بے چراگء بے مرادیں موسے
 زندگیں ما گوں دلانی دوریاں (۲۰۲)

ۛ حون کوبانی سرا بالا انت
 آسء دمکانی تہا تگ بستگ
 بستگیں ما گوں زمینء مہراں
 آزمانء کیا پدگ بستگ
 درد نئے مُشتء انت سگارء پیئم
 نقشیں دزمالی ء زہرگ بستگ (۲۰۳)

غلام حسین شوہاز

بلوچی لچہ کاریء شوہازء وتی جتانیں ہندء مقامے است، آئی شاعریء
 گیشتریں بہرے ماں لچہء دروشمء انت بلے آئی دستونک ہم وتی جتانیں طرز وڑء
 دروشمء دارانت۔ شوہاز بلوچی نوکیں شاعریء ہمانام انت کہ آئیء نوکیں شاعریء سیادی
 تچکء گوں وتی عہدی شعری روایتء ہمگر نچ کنگء شعوریء سوب مندیں جہد
 کرت۔ شوہاز یک راست گوشیں شاعرانت، آئی شاعریء گیشتریں بہرے بلوچستان
 ء چا گردی زند، بلوچ راجد پترء رژنائیں دروشمء استیں عہدء اڑء جیڑہانی ہمرائیء دری
 تاگتانی زور آوریء حلافء یک محکمیں تواریء صورتء پدربیت۔

شوہازء دستونک بنگی جہت رومانء آشوبء چا گردء تزانء، آئی شعری سما
 تچکء وتی ڈیہہء جاوراں چہ رنگ زوران سرجیء نیمگء سفر کنت، آئیء بنداتی شاعریء
 بگرداں گڈی ساعتاں ہے دونیں لیکہانی درا نگازی پھتویں دروشمء گندگ بیت۔
 شوہاز بندرء لچہ گوشیں شاعرے بلے آئی دستونک ہم چہ عہدی شعری روایتء

ہمد پء ہم سنگ انت۔ شوہازء لبز امبار مزن شاہگان انت پمشکہ آئی دستونک آئی تہا
 ہرچ وڑیں فکرء خیالء درشانی صورت مزن زیب ء شان ء گوں پدر بیت۔ شوہازء
 دستونک بنگہی جہت ء مہرائی چا گردء تریت، ایشی ء ہمرائی ء آئی ء زندء گوں بند وکیں
 ہمک جیڑہ ء جنجال وتی شعرانی بہر جوڑ کنان ء دستونک ء دامن ء گوں از می شیواری جاہ
 داتگ انت۔

گریوگ ء چم ء دریگ ء دل بس
 مارا امروزء چارگ ء گل بس (۲۰۴)

شکل پازل ء گپتار انت
 گالے پہ وڑے کتار انت
 زیر دستی مہ من ات ہجبر
 ٹوہین ات بزرگ ء لاچاراں (۲۰۵)

شوہازء دستونک تچک ء وتی عہدی شعری ء تاریخی روایت آں رنگ زیریت،
 آئی ء وتی دلی مارشت ء جبرگانی بیان ء پہ بلوچی عہدی شعری روایت ء مزنیں حدے ء
 لک زرتگ، چوشی آئی دستونک ء تہاکلا سیکی تام ء شیرکنی ء مارشت ودی بوتگ۔

سوچنت گم گل ء بالاجیں
 ٹاکور ء شگان وساجیں
 کوخجانی رم ء شاہی میڑہ
 آسیگ کن انت پُر آچیں

صیتی منو ۽ دروگیں دروت
تھتیک کن انت بور تاجیں (۲۰۶)

ہما تام ۽ شیر کنی ہما رتیچ ۽ یکشلی کہ شوہاز ۽ لچھانی تہا گندگ بیت آ آئی
دستونک ۽ تہا کم گندگ بیت۔ شوہاز ۽ دستونک آئی تہا ہم لچہ ۽ تام ۽ دروشم ۽ سما کپیت،
آئی سرجمیں شاعری وتی جتا نیں زید ۽ ندار گے داریت۔

غوث بہار

بلوچی شاعری اگاں لیکھی بنیات ۽ چکاسگ بہ بیت تہ ایشی ۽ تہا دیروی پسند
لیکہ ۽ سان گیش گندگ کائنت۔ غوث بہار ۽ شاعری ہم چہ ہے لیکہ ۽ گیش سان زرتگ،
آئی ۽ دستونک آئی شم و شینک ۽ انسانی حیات ۽ بے وسی ۽ نادسری ۽ ہمراہی ۽ بلوچ راج ۽
پد مننگی ۽ بلوچستان ۽ سیاسی جاورانی درشانی صورت گیش درائی دنت۔ غوث بہار ۽ شعری
دیوان ابیتکیں بلور ۽ پیش گال ۽ ڈاکٹر علی دوست نبشتہ کنت کہ

”غوث بہار ۽ تخلیق عمل دیمرئی پسندی ۽ نظریاتی رویہانی نیمگ ۽ سفر
کنان ۽ دیما روان انت ۽ آئی شعرائی تہا زیادہیں ابہام گندگ ۽
نیت، ہنچیں شعر ہم ہست انت کہ آہان ۽ حاصیں لبز انکی نظریہ ۽
شاہیم ۽ تول کنگ نہ بیت بلکن اودانیٹ غزل یک نیمگے گون نوکیں
رویہاں گندگ ۽ کیت تادومی نیمگ ۽ آشہ کوہن ۽ کلاسیک شاعری ۽
رنگاں ہم وتادورداشت نہ کنت“ (۲۰۷)

منء وٲ واہی لوٲء نءاریٲ ہچ رنگء کس
کنائ جانء وٲی کر بان ہر وھء ۛ پہ ٲیءانکء
چہ سوکء ٲرءء ٲورانی سرء کشاں گنوکىء
کءى جىگء وٲى ٲراں کءى آسٲونکء ۛ برچانکء (ٲ٠٨)

غوث بہار ٲسٲونکء ۛ یک پہٲوئىں از مکار انت، آٲسٲونکء ۛ ازى لوٲ ۛ
گزراں پہلہ کنانء وٲى ساچسٲى سفر مزن ازى شیواری ٲیما برتگ۔ ’غوث بہارء شعرانی تہا
ازى، فکرى، شاعرانہ حیاں ۛ مارگء ۛ یک ہنچیں سنجے گندگء ۛ کیت کہ آئى شاعرى ٲیمرئى
کنانء مہلوکء ۛ ٲلگوشء وٲى نیمگء ۛ گور کنائینگء ۛ تاگت ہم ٲاریٲ۔‘ (ٲ٠٩)
سیتء وٲارا ٲک اتگ تاوانء کیسگء
کہروں چم ایت یارانی ایمانء کیسگء
مارا و لوچ و لنگڑى ۛ ہارء مل اتگ
تنگہ تلا کئى انت اے بولانء کیسگء (ٲ١٠)

عابد آسکانى

سید ہاشمى یک انچیں رجحان ساز ۛ ٲر شان ٲالے ۛ شاعر انت کہ آئى ۛ آیوکیں
ٲٲر ہچ ۛ بازىں شاعر اثر مند کرتگ۔ عابد آسکانى ۛ شاعرى ہم سر جمء ۛ سید ہاشمى ۛ رنگء ۛ تہا
رنگ اتگ۔ آئى ٲسٲونک آنى وانگء ۛ تچکء ۛ سید ہاشمى ۛ ٲر شان ٲالے ۛ سما کٲیت بلے چو

سید ہاشمی ء آئی ء مزنیں فکر ء خیال، چیر ء چیدگ ٹاہنت نہ کرتگ، آئی لبزانی گچین ء شعر
 گو شک ء انداز داں مزنیں حدے ء سید ء متاثر گندگ ء کیت۔
 بنگی جہت ء عابد آسکانی ء گو را بازیں رنگ ء درو شم گندگ کیت بلے
 ہوا ریں صورت ء آئی دستونک ء رنگ مہرائی انت۔

رزاق نادر

رزاق نادر نوکیں مارشتی سماء شاعر انت۔ آئی فکر ء خیال ء شہار مزن پہنات
 انت، آئی دستونک زیبائی ء مارشت ء چکار انت۔ آاندری بیچاڑی آئی شاعر انت، دری
 جیڑہ ہم آئی گو راوتی تڑ پلپیں صورت ء پدر نہ بنت بلکیں آچنائیں ہم فکر ء خیال ء انسانی
 حیات ء جیڑہ ء جبالاں اندری حساب ء پارسنگ کنان ء مارشتی درو شم ء دیما کاریت، ہے
 سوب انت کہ آئی دستونک چہ وتی ہمسراں جتائیں تام ء شیر کنی یے دار انت۔ پروفیسر
 واحد بزدار آئی شاعری ء بابت ء نبشتہ کنت۔

”رزاق نادر کی غزل انسانی مع تعلقات اور اس کے داخلی و خارجی مسائل سے
 گہرا ربط رکھتے ہیں۔ انہوں نے معاشرتی بے مہری، بے اعتنا ہی اور محرومی کو
 دردِ عشق میں ڈھال کر غزل میں پیش کیا ہے۔ ان کی غزل کا توانا پہلوان کے
 استعارے، علامتیں، اشارے اور کنایے ہیں، جنہیں ان کو ایک منفرد انداز
 میں برتنے میں خارجی دسترس حاصل ہے۔“ (۲۱۱)

آ گلاب رکانی دیوان ء گشتے

سر منی کپت پرستان ء گشتے

انجو ویران گوں مہکان ء
 ماہ دراتکہ چہ منی بان ء گشتے
 من ہم لنگڑ گوں فقیری نیں تب ء
 تو ہم محتاج شہی نان ء گشتے (۲۱۲)

رزاق نادر یک سماہار ء مارشتی شاعر ایت، آزاتی غم ء جیڑھاں ہم گوں انجیں
 چہر ء چیدگانی دروشم ء دیما کاریت کہ وتی معنائی پڑدرہ گل انسانی حیات ء چاگردکن
 انت۔ آئی ء بازیں نوکیں چہر ء چیدگ بلوچی دستونک ء دامن ء بکشاتگ کہ چر ایشی
 نوکیں دستونک ء بیان رنگ ء ایشی معنائی کار پڑمزن شاہیگانی ودی بوتگ۔ آئی ء نوکیں
 عہد ء انسانی اڑ ء جیڑہ گوں مزن از می کمال ء دیما آرتگ انت۔

چو گلایں گنگدام ء زندگاں
 زندگیں لاشانی نیام ء زندگاں
 وشانی نود ء مئے سیاہیں نصیب
 درد ء آسگواریں رگام ء زندگاں
 مڑل ء اوست ء بداراں چونیا
 زندگی تئی پاد ء گام ء زندگاں
 داں ہے حال ء رسینتہ نوبتاں
 جندے لاشانی نیام ء زندگاں (۲۱۳)

رزاق نادر ء لبزانی گچین، چہر، شبن، چیدگ ء نوکیں شعری جوڑشانی کارمرزی
 آرا بلوچی دستونک ء اہمیں شاعرانی رم ء اوشتارینیت۔ آئی از می کمال ایش انت کہ آ
 کوہن ء قدیمیں شعری رہبندانی سرا بھیسہ کنگ ء بدل ء پہ وتا نوکیں راہ ء راہبند ٹاہیناں

یک انجییں در شاندا بے ۽ ٹاہینگ ۽ سو بین بوتگ کہ اودالس لبز ۽ خیال نوکیں معنائی درو شم
گرگ ۽ گندگ کائنت۔

ہواریں صورت ۽ رزاق نادر ۽ شاعری یک انجییں سماہار ۽ آگاہ فکریں شاعری ۽
شاعری انت کہ آئی ۽ نہ تہنا پے وتاجتا نیں پچار ۽ مقامے ٹاہینگ بلکیں بلوچی دستونک ۽
فکری، مارشتی ۽ از می دیروی ۽ شاہیگانی ۽ اوں سبب جوڑ بوتگ۔

زانٹ ۽ باران ۽ چہ نازانتی ۽ ڈکال رُدیت
اے کجام ڈیہہ کئی شہر انت چونیں حال رُدیت
شیتالاں کہ ادا پورانی مٹ ۽ لوٹاں
اے سیاہ ساچیں زمین ۽ کجام استال رُدیت
ہر ہما کنڈ، روانی انت ۽ روا بیت قبلہ
ہر کجا کنڈ تی آہگ ۽ احوال رُدیت (۲۱۴)

ڈاکٹر فضل خالق

فضل خالق ۽ ہنچییں وہدے ۽ شاعری ۽ سفر بنا کرت کہ بلوچی شاعری ۽ پڑے
بازیں مزن نامیں شاعرو تی جتا ہیں توار ۽ گوں شاعری کنگ ۽ ات انت، وتی شاعرانہ ذوق
۽ علمی قابلیت ۽ وسیلگ ۽ آئی ۽ کسانیں مدتے ۽ پے وتاجتا ہیں ہند ۽ مقامے ٹاہینگ۔

فضل خالق ۽ دستونک ۽ گیشتریں بہرے بنگی جہت ۽ مہرانگی در شان ۽
چاگرد ۽ ترانت، آئی دستونک آنی مستریں سپت ہمیش انت کہ اشعری زیبائی ۽ در نہ
انت، دلی چاڑ ۽ مارشتانی در شان ۽ باز گوں از می کمال ۽ وانوک ۽ سر کنت، آئی ۽ کساس

دستونک ۽ همک تنگ ۽ شاعری کرتگ۔ آئی دستونک آنی شم و شینک ۽ امروز ۽ راستیں
 رنگانی پدرائی ابرمی دروشم ۽ میتیں، انسانی زندہ تہل ۽ شیرکنیں راستی آں آگون مزین
 شیواری و تی شاعری ۽ بہر جوڑ کنگ ۽ مزین حدے ۽ سوہین گندگ ۽ کیت۔

تئی کھر ہم بھارے تئی مھر ہم بھارے
 پما ہستم زبھراں ہر درد ۽ گم بھارے
 پلانی و شیں دروشم سہب ۽ سمین زبادیں
 ما کرنی بے بھاریں پما تہ کم بھارے
 دل ہر روج سمبھین ایت یاتانی کلکشان ۽
 پہ زرد ۽ موسم ۽ کہ درد ۽ ہستم بھارے (۲۱۵)

فضل خالق در ۽ نسبت ۽ اندری چاڑ ۽ مارشتاں گیش ارزشت دیان ۽ و تی
 شعری سفر ۽ دیما بارت، دستونک چونابا دری گرانیں ۽ ترپلیں بنگپاں سگت نہ کنت
 ہے گپ ۽ سما کنان ۽ فضل خالق ۽ انسانی اندری چاڑ ۽ کیفیتانی درشان ۽ اچ و تی
 دستونک ۽ جوانیں وڑے ۽ کار گپتگ۔

نہ جنت دل بے سریں ٹاپار
 تئی بچکند گے پکار
 بچار گوں واہگی چماں
 بکن زندہ منی براہدار (۲۱۶)

مہرائی شاعری ۽ ہمرائی ۽ فضل خالق ۽ گورامارا انسانی زندہ ہر روچی ایں چست
 ۽ ایر ۽ انسانی حیات ۽ بیچاڑی ۽ نادر سیانی دروشم ہم گندگ ۽ کیت۔ آئی دستونک بلوچی
 شاعری ۽ تاریخ ۽ و تی نازرکی ۽ مارشتی سماء برا نزع و تی جتاہیں ہند ۽ مقامے ۽ واہندانہ۔

ڈاکٹر علی دوست

ڈاکٹر علی دوست ۽ دستونک بنگپی جہت ۽ مزن پھنات انت آئی ۽ کساس
ہرچ وڑیں بنگپ دستونک ۽ لکیں کار پڑ ۽ جاگہ دیان ۽ وتی از می شیواری ۽ جوانیں مثال
ایر کرتگ۔ آئی شعری دیوان ایتیکیں راہ سر ۽ نام ۽ چھاپ ۽ شنگ بوتگ۔ آئی شعری
پہناتانی بابت ۽ ڈاکٹر فضل خالق نبشتہ کنت کہ

”ڈاکٹر علی دوست ۽ شاعری ۽ توک ۽ لہتیں گپ چوکوہ ۽ میک انت کہ آئی
شاعری ۽ انفرادیت دینیت چوش کہ وطن دوستی، قوم دوستی ۽ زبان دوستی،
بد حالی ۽ زور انسری، زوراک ۽ حلاف ۽ نفرت، وتی شہیدانی قدر ۽ عزت،
یورپ ۽ نندیت بلے وتی وطن ۽ ہر وڑ ۽ گندیت۔“ (۲۱۷)

وتی ڈیہہ ۽ ڈیہہ زادگانی غم ۽ آئی شاعری ۽ انجیں سوزے ودی کرتگ کہ ہمک
شاعر ۽ نصیب ۽ نہ بیت۔ آجیریت تہ آئی فکر ۽ پردگ ۽ وطن ۽ گوں بستی این ہمک شے چو
ساہ ۽ وڑادریشگ ۽ لگ ایت۔ آئی دل ۽ ارواہ چو بلے تاہیریں سمین ۽ کرار ۽ ایمنی ۽
ز بہرانت، آوتی گوست ۽ پرمنگاہیں راجد پتر ۽ اہمیں کردارانی بابت ۽ گوں مزن پھروتی
شاعری ۽ وسیلگ ۽ وتی فکر ۽ خیالاں درشانیت۔ بلے اے تواین جاور حال ڈاکٹر علی
دوست ۽ گورا مسلکی نعرہ ۽ پروپیگنڈہ ۽ صورت ۽ دیما نیاہنت بلکیں آچناہیں ہم خیال ۽
جیرگ ۽ از می لوٹانی پد ۽ شعری درو شم دنت۔

کوه بن ۽ سبزیں آ چنال ۽ پہ
شانتل ۽ شہر ۽ نالتہ ہر روج
ما گنہگاریں کعبہ ۽ مہر ۽
واہگ ۽ بت کہ سار تہ ہر روج (۲۱۸)

کہر دانے، کہر زانے، کہر لیکنے داں کدیں
 رسترائی ہند ء جاہاں شہر لیکنے داں کدیں
 چو لوار ء انت سمین ء ماہیکانی انت تہار
 گام پہ گام ء دوزہ ء تو دھر لیکنے داں کدیں
 چو یکیں شی ء نئے تو آ گلےیں ہانی نہ انت
 پُر تماہیں دوستی ء را مہر لیکنے داں کدیں (۲۱۹)

دستونک ء از می رہندانی در شان ڈاکٹر ء گورازیاہیں رنگے ء بیت انت، آ
 وتی فکر ء خیالانی در شان چہر، شبین ء چیدگاں مزنیں حدے ء کارگران ء وتی دستونک ء
 معنائی شاہیگانی گیشی آورتگ۔ حاصل آئی رد ء پیشرد ء کارمرزی چہ وتی ہمسراں چٹ ء
 جتاہیں دروشمے دار انت۔ آئی ء وتی راجد پتری بازیں واقعات تلیمحاتی ء تمثیلی دروشم ء
 وتی دستونک آنی بہر جوڑ کنان ء اچ ایشاں نوکیں معنائے بزانت ودی کتگ۔ ڈاکٹر علی
 دوست ء دستونک گوشگ ء وتی جتاہیں رنگے جتاہیں در شاندا بے ء اسٹائلے، آئی مزنیں
 حدے ء پہ وتا جتاہیں ہند ء مقامے ٹاہینتگ۔ آاوست ء امیت ء شاعر انت، چناہیں ہم
 جاوراں آئی گوراد لپروشی ء ناایتی گندک نہ بیت۔ ”من ء ڈاکٹر علی دوست ء شاعری ء ہما
 چیز کہ چہ درستاں گیشتر دوست بیت آڈاکٹر علی دوست ء رجائی فکر انت یا امیت انت کہ
 ہمیشی بنیات ء سراعلی دوست وتی لبزانی قلات بستگ۔“ (۲۲۰)

لاشاریں دیدگاں پہ
 دیریں اے رند نالیت

پُرسی جیونی ہم
ملا ۽ مند نالیت (۲۲۱)

کت اش تالاں رڙن ۽ مس جهان ۽
ہما جوانیں سرانی یات سوچ انت (۲۲۲)

تاج محمد طائر

تاج محمد طائر ۽ شاعری آئی ذاتی اڙاند ۽ گر ۽ دارانی چا گرد ۽ چکر بیت۔ آوتی ذات ۽ چپ ۽ چا گرد ۽ شنکیں راستی ۽ پردیاں گوں وتی تجربت ۽ دیدن ۽ بنیات ۽ چکاسیت ۽ شعری گوناپ ۽ دیما کاریت۔ چنابیں ہم شاعرے وتی ذات ۽ سرگوست ۽ وتی شعری سفر ۽ دیما برت نہ کنت بلے طائر ۽ گور ذاتی گر ۽ دار، پرشت ۽ پرورش، غم ۽ گڑتی، شد ۽ گڑن، واری ۽ بزرگی ۽ مارشت ۽ سماگیش گندگ بیت۔ آئی ۽ نگاہ وتی ذات ۽ چا گرد ۽ چیزیات ۽ دور سفر نہ کنت، پمشکہ باز جاہ ۽ آئی شاعری ۽ تہاد لپروشی ۽ نلگی آئی سماکپیت بلے آے دلپروشی ۽ نلگی آں درشان ۽ انجیں پُرسوزیں وڑے ۽ گوں شعری زیملیت ۽ دیما کاریت کہ وانوک ہے ۽ ڏکھ ۽ درد، رنج ۽ بش ۽ بیچار ۽ مارشت ۽ تچک ۽ اثر مند بیت۔ آئی ۽ وتی شاعری ۽ ہے رنگ ۽ درو شم ۽ سماوت اوں است انت، آوتی کتاب ”تھتال“ ۽ پیشگال ۽ اے نیمگ ۽ اشارہ کنان ۽ نویسیست کہ:

”منی شاعری ۽ گیشتریں بھرے منی ذات ۽ گروچیلانی ترجمانی ۽ کنت، اے کارمن پہ زانت نہ کتگ هرچے کہ منی سراگوستگ یا

من مارا تگ من شاعریء آئی عکاسی کتگ وتی دردء شمو شک ء
 دگرء درد من مارات نہ کتگ، شدگیں لاپء سیریں لاپ گوشت
 نہ کتگ باز مردمء منادیماء پُشتء مایوسیں شاعر گوشتگ اگاں
 راستیں ہبرء کنگء نام مایوسی انت گڑا مایوسی مناسرء چمان
 انت۔“ (۲۲۳)

تاج محمدء دستونک آل اندری مارشت ء جوزہء درشان راست ء تچکیں
 صورتے ء گندگ بیت، آوتی جز بگ ء حیا لانی درشانء پہ سادگ ء سہلائیں زبانء
 کارمرزیء کنت، آئی شاعریء چچ وڑیں ابہام ء مانگیشی گندگ نہ بیت۔ بلکیں
 چنائیں ہم فکر ء حیا لیء تچک ء تچک گوں سادگیں لبزاں دیما کاریت۔ آئی شاعریء
 مارشتی سطح باز برز انت پمشکہ آئی دستونک آنی تہا مارا برجستگی ء سما بیت۔ آئیء
 ہر روچیگیں لبزء جوڑشت ء مثال آل گوں وتی شاعری انچواناک کرتگ کہ اچ ایشی آئی
 دستونک ابری درو شمء درشانی درو شم گرنٹ۔ ”آئی شازی ہر روچی لوز، ترا کیب ء مسال
 ء شبیناں چہ سر کوٹ انت کہ پہ گوم ء گیگ جوڑینگ ء نادیگ بوگ انت شیرانی
 مقصد ء مانا تچک ء سادگ انت کہ ہر کس اش سر پد بوت کنت۔ بلوچی ء ذگریں ء ہر
 روچ کارمرز بوؤ کیں بتل، مسال ء شبینانی کارمرزیء سبب ء شیر ڈولدار ء رچوک
 انت ء پہ مانا ء مقصد ہم سیر ء ہزگار انت۔“ (۲۲۴)

۔ بدگمان ہر کس، بدانت جاور، دلء
 کسیء گوں گپ درشانگ نہ بیت
 شپتگ اش سدجاہ ء دل، طائر بلے
 چہ دوپوستان دوستاں بے ترانگ نہ بیت (۲۲۵)

ہ اگاں جاہے بدیء چارگ باں
 بلے جاہے دلء ہم دارگ باں
 کسہے انجیں یل دیاں، پہ مثال
 گپ گپء جہانء آرگ باں
 روچے کیت کنٹگے چگردی باں
 داں کدی موریء لتارگ باں (۲۲۶)

طائر چہ دستونکء از می لوٹء ہنراں سر پدیں شاعرے، آئیء بازیں شعری
 صنعت آں چے کارگرانء وتی شاعریء معنوی جہت شاہیگان کنگء جہد کرتگ۔ چہر،
 شبینء چیدگانی جہتء آئیء پوشیں نوکیں معنائی پڑدرے وودی کرت نہ کرتگ بلے وتی
 دلی مارشتء حیالانی درشانء پہ اچ اے صنعت آں مزنیں حدےء کارگپتگ۔ ایہام
 ماں شاعریء ہما فن انت کہ شاعر یک گالے دو بزانتء کارمرز کنت، بزانت یک گال
 ے نزیکیں بزانت انتء دگرے دیریں، شاعرء مراد گیشتر دیریں بزانت انت ہم بلے
 نزیکیں بزانت شاعرء مراد بیت کنت یا ہر دو نیں بزانتاں گال زورگ پیتگ، چیرء بنداں
 طائرء گال ایہام انتء دو بزانتء کارمرز پیتگ انت۔

طائرے یاں من بلے دلم بہ بے
 گپت نہ کنت چیر گپتگیں تی دام منء

یا

چو کہ بشیرء قاضیء پرواز اتیں طائر
 گو تک انت کئےء زاناں بال مئے شاعریء

یا

بازاں گوج یا بال بدے صیاد
طائریاں بے وسیں تئی دامءِ یاں (۲۲۷)

گل محمد وفا

گل محمد وفا 1959ء ڈگاری کہن، تربت ء پیداک بوت (۲۲۸) 1980ء
دہک ء پد دیمآ یوکیں شاعرانی تہا گل محمد وفا وتی جتائیں رنگ ء آہل یے داریت۔ گل
محمد وفا اے کاروان ء یک شیواریں باسکی ء پیم ء دیمآ تک۔ چونابا بلوچی شاعری ء اے
دور ء شاعری و باز بونگ ء انت بلے شعر ء گفتارانی کوالٹی ء تہا گہتری باز کم گندگ
آہگ ء انت، گہتریں کوالٹی ء رد اما گل محمد وفا ء نام ء گپیت کنیں۔ (۲۲۹)

وفا ء شاعری ء مہر ء واہگ ء جز بگ ء شدت ء سوب ء آئی شاعری ء یک
انچیں سوز ء کرب یے ودی بوتگ کہ عشق ء برانز ء وانوک تچک ء سما کنت۔ آئی
دستونک آئی تہا یک تپتگیں زرد ء بے چاڑیں ارواہی ء سما بیت کہ دائم یک کرب ء
عذابی ء دچار انت، یک دانچی ہوشام ء طلب ء لوٹے ء چا گرد دی بیت، یک انچیں
آسے کہ آئی تو امیں بالاد ہے آس ء چا گرد ء سچک ء پیلشگ ء آپ آپ بوہان انت۔
وفا مہر محبت ء شاعر انت، وفا ء شاعری ماں سرشپاں ساربان ء زہیرانی الحان ء شوانگ ء
وشیں کلم ء آواز انت، وفا ء شاعری گوں وتی وطن گوں وتی دمگ ء گوں وتی چا گرد ء ہم
گرنچ انت۔ (۲۳۰)

سہ خیالء درینء شنگ کنت روچ کاسگء تہا
 پرشیت ماہ جمہراں بدن بدن مس رہسراں
 نہ روچ شپ کفن وفا قرنیء جنازہء
 نہ شپ برجیت انکراں بدن بدن مس رہسراں (۲۳۱)

سہ تمامء چولء چہ شپ رنگیں آسمان سچیت
 زراں چہ نیل بہ بیت ’آجویں دلء دریا
 دیاراں آس بدئے گولکیں جوانیء
 بلے مہ سوچ منء جان ریشگاں درمیا (۲۳۲)

وفاءء دستونک تجکیں بیانیء دروشمء بدلء چہرء چیدگی درشانء جوانیں نمونگ
 انت۔ آئی شعری فکر ربیتی نہ انت، مہرء واہگء جزبگانی درشانء آئیء لس رواج
 کپتگیں شاعریء بدلء وتی تجربتء مارشت گون تخیلء زورء زیبء پُر نماء زبیا نیں
 دروٹمیء شعری گوناپ داتگ انت۔ آئی دستونک آنی تہا زبان سادگ نہ انت بلکیں
 آئیء وتی مبہمء مانگیشیں خیالانی درانگازء حاترا ہما وٹریں زبانء لبزیات کارمرز
 کرتگ۔ آئیء نوکیں چہر، شبینء چیدگ وتی مانگیشیں فکرء خیالانی درشانء پہ
 سازیتگ۔ عمرء گوں آئی وفانہ کُرت بلے ہے کسانیں وہدء تہا وتی جتانیں ڈکشنء طرز
 وڑا گوں آئیء بلوچی دستونکء تاریخء پہ وتا جتانیں ہندء جاہے ٹاہیننگ۔‘ وفاءء وتی
 اسٹائلء اندازے، کسانیں بندء بحرانی تہا ڈولداریں غزل کشیت۔۔۔ سید ہاشمیء چہ
 رند بلوچی غزلء تہا وفاءء غزل مزنیں مقامے دار انت۔‘ (۲۳۳)

ۛ گپ جن ۛ یا نہ جن ۛ
 ۛ من ۛ یکیں تو ۛ
 منزلے کہ دور بیت
 تہ میا گوں دمبرے
 آ وفا کندان ۛ شت
 تو چنیں گریواسکے ۛ (۲۳۴)

ۛ ہر روج ناں برے برے مودانی نیام ۛ تئی
 تو بے سماء ترانگ ۛ مئے باس سمبہیت
 ہر کس شہم ۛ دروشم ۛ ۛ پہ ماہ ۛ ماہکاں
 مئے گڈک ۛ اوں برکت ۛ تئی آس سمبہیت (۲۳۵)

ۛ بیا بہ تنگیں کہ حون ۛ ہوشام انت
 قدح انت یا کہ پر شتگیں ماہ انت (۲۳۶)

منظور بسمل

نود ۛ دہک ۛ پد دیمآ یوکیں پد رتچ ۛ شاعرانی تہا منظور بسمل وتی جتا نیں ہند ۛ
 مقامے داریت۔ آئی شاعری چہ وتی کلاسیکل شعری روایتاں ہمگر پنج بونگ ۛ ابیدہم نوک
 انت۔ بزاں آئی ۛ پہ وتی شعری درشان ۛ نوکیں راہانی سفر کنان گوں عہدی شعری ربیت ۛ

وتی سیادی نہ سستگ بلکیں محکم کتگ۔ استیں عہدہ نوکیت نامہ انجیں سربراہیں
شاعری کنگ بیگ انت کہ ایشانی تہا نہ بلوچی شعری تب درائی دنت و نیکہ بلوچی چا گردہ
عکس کشی بیتیں بلے منظورہ ڈکشن و توار نوک بونگ و ابید ہم گوں وتی گوشت و ہم رشتگ
و بستی انت کہ چرایشی آئی ساچشتی کردہ تہا سنگینی و زیبائی یے ودی بیتگ۔

”منظور بسل و شاعری و نہال و روتگ وتی گلزمین و دل و سینگ و
سک انت و دشت و مہلبیں پلکانی و فاء تام چرائی و لہزانی رتج و
پدر بیت۔ چہ منظورہ شعرائی معنوی نازرکی و علامتانی شاہگانی و
ہے گندگ بیت کہ آئی و اچ مئے دورہ و چنکس رنگ زرتگ و
ہے رنگ مئے لہزانگی مچکدگ و آہین و نشانی انت۔“ (۲۳۷)

منظور یک ابری از مکارے، آئی و شاعری زانت چہ ودیگی و گون انت، آئی
لہزانی امبار ہمنجو پُر گنج و نماہدار انت کہ پے ہرچ وڑیں فکر و خیال، مارشت و جزبگ و
درشان و آگٹ نہ بیت۔ لہزانی کارمرزی، معنائے شاہیگانی و چہر و چیدگانی کارمرزی و آئی و
حاصیں دزرے است انت۔ ہے حاصیت آئی سوب و آئی و کسانیں مدتے و پے و تا
جتائیں درشان داب یے ٹاہسینگ۔ منظورہ شاعری و وانگ و رند ہے پدر بیت کہ منظورہ
بامقصدیں شاعری یے کتہ پرچا کہ آلہزانک پے زندہ منوگر درایت۔ منظورہ چا گردہ زندہ
درہیں جیڑہانی سرا گوں خوبصورتی و ترمردی و گپ جتہ و ہے شتریں و مزنیں شاعر و منصب
انت۔ منظورہ شاعری و تہا چ وڑیں مشکل پسندی و ابہام نیست۔ آئی شاعری تچک و ساپ
انت پمشکہ جلدی پے مردم و Communicate بیت۔“ (۲۳۸)

منظور وتی عہدہ غم و زانت، ماریت، و سر پدر بیت، پمشکہ آیشی بیان و گٹ
نہ بیت، آئی و وتی عہدہ تو امیں جیڑگ شعری گوناپ و پیش کتگ انت۔ آئی شاعری و

چا گردے ڈکھ ء المیہ وتی راستیں گوناپ ء تجزیاتی صورت ء پدر بنت، آوتی چپ ء چا گردے
 شنگیں ندرگ ء بے چاڑیاں گوں مزن شیواری بیان کنت۔ بسمل ء شعری بنگپ لگ نہ
 انت بلکیں آئی ء وتی تجربت ء مشاہدہ گواچنی رنگ ء دیما آرتگ انت۔ آئی شاعری
 مرچگیں نفسا نفسی ء عکس انت کہ بنی آدم ء حرص ء لاپ چنکس مزن انت کہ سیر نہ بیت ء
 اے غم انت کہ زندگی غم ء چنکس بے معنا کتگ۔

زندگی کشت ء کشاری ء گوزیت

یک کپوتے چنت جوہان ء منی (۲۳۹)

بسمل ء دستونک پُر معنا انت، آئی ء دستونک ء گوٹڈیں دامن ء تہا انجیں معنائی
 قلات میک کرتگ کہ وتی پڑ درہ ہزار کسہ دارنت۔ آئی ء چہر، شبین ء چیدگاں پے
 کارگران ء وتی دستونک ء معنوی جہت ء راشاہیگان کرتگ۔

ۛ شپاں چناں گوں وتی دیدگانی مگرازے
 ہے حساب ء کناں کم دل ء گم ء درداں
 کسانے ء من پکیری ء داتگ چنکے آپ
 ہم مناں کہ وتی تن ء ساہگ ء واباں
 من چینک چین وتی واہگانی گیدی ء

بہ بیت کدوہے نسیب ء منی دل ء مُرگاں (۲۴۰)

ۛ موتکانی رنگ نود بنت دستار کوکرے
 اے دل کہ جیگ سیمک ء چوں سمبہیت بگش؟

جزماں پہ آجوتی ءِ بلیت ہون بایں روچ
بسل مج ءِ گبارین اے سیہ شپ گوزیت بگش (۲۴۱)

بسل ءِ دستونک آنی تہاروانی ءِ زیرِ مسملیت بازگندگ بیت۔ آپنائیں ہم فکر ءِ
حیالے ءِ بیان ءِ انچیں ابرمی رتچ ءِ پُر زیرِ مسملیں وڑے ءِ کنت کہ شعر ءِ زیبائی ءِ وانا کی
گیش بیت۔ آنی ہمک شعر ءِ وانگا پد نوکی ءِ تازگی ءِ سما بیت۔ ’آنی شعرانی مستریں
صفت ایش انت کہ اے چد ءِ پیسر گوشک نہ بوتگ انت ءِ مئے انوکیں شاعری ءِ تہا
Craftsmanship ہے رنگ ءِ کہ بوتگ ءِ انت منظور ءِ چرے نادرانی ءِ ونا
پہریز اتگ۔ خیال ءِ نازر کیں تہنائی ءِ بگرداں لبزانی ہمک رنگیں اندیمی ءِ ہر دوینائی
سرچمگ منظور ءِ باطن انت۔‘ (۲۴۲)

ۛ من چو ہدء دردے آل انسان ءِ باطن ءِ
تانکہ مہ بیت کسی ءِ باور منا نزانت
مرگ ءِ چہ رند بلکیں زمین دیدگان کنت
امروز ءِ چچ کڈک ءِ کاپر منا نزانت (۲۴۳)

بسل ءِ دستونک بنگی سرشون ءِ بلوچ راجمانی ءِ چاگردی زندمان ءِ ہمرائی
انسانی زند ءِ دری ءِ اندری چاڑ ءِ بیچاڑی آل چاگرد کنت۔ آہرچی گندیت، ماریت،
تچک ءِ شعری دروشم ءِ دیماش کاریت، ہے سوب انت کہ آنی دستونک ءِ زند ءِ ہمک
رنگ ءِ دروشم گندگ بنت۔ آنی ءِ وتی ذاتی مارشت ءِ ڈکھ ءِ وئیل آنی ہمرائی انسانی زند ءِ
ہواریں جیڑہ ءِ جنجال، وتی ڈہیہ ءِ وتی راج ءِ ناگیگی ءِ جاوہر حال وتی دستونک آنی بہر جوڑ
کرتگ انت۔ ہے رنگیں بنگپ ءِ بیان ءِ ابید ہم آنی ءِ وتی ازم چہ تلگی ءِ سطحیت ءِ
پہریز تگ ءِ چچ جاہ ءِ وتی اسلوب ءِ ڈکش ءِ چے در خیال ساچی نہ کرتگ۔ آنی شعری
صفت آتر اچہ وتی پد رتچ ءِ شاعراں یکتائی ءِ جتائیں پجارے داتگ۔ آوتی جتائیں رنگ

۽ آہل، فکر ۽ حیا، جزبگ ۽ مارشت، چہر ۽ شبین ۽ چیدگ، لہزیات ۽ بیان رنگ ۽
 سوب ۽ بلوچی نوکتریں دستونک ۽ گچینی شاعرانی سرپ ۽ اوشتا تگ۔ بلوچی ۽ ہستیں
 شاعرانی تہا ہما شاعر کہ پہ بلوچی شاعری ۽ آہندگ ۽ راہے گیشین انت، آہانی لڑسک
 کسان انت ۽ منظور بسمل ہے لڑ ۽ تہا یک شریں جا گہی ۽ واہندانت۔ (۲۴۴)

ۛ ما کلم پرجتہ دل ۽ ہوناں
 منے نبشتہ بگندے وانگ بنت
 زاہرانت باطن ۽ کتاب ۽ پوش
 درد گندگ نہ بنت مارگ بنت (۲۴۵)

ۛ بہ بنت پاد پیادگ چو آبلہ توشگ
 کہ اشک آجزیں اولاک ۽ سرسمارت وتی
 چہ زلپ آگیں ریزہ نہ گیشگایاں من
 ہما کہ گیر نیاریت دل ۽ بارت وتی (۲۴۶)

ۛ دل گشتے سنٹیں شائرے بسمل!
 گم دل ۽ سیر ۽ وارت واب کپیت (۲۴۷)

ۛ ایر بنت چیدگ ۽ نشان پہ ما
 کوچک ۽ کلگاں گوزیت دیوال
 تہتگ ۽ در نہ بنت شوہازگ
 مارا باریں کجا برنت دیوال (۲۴۸)

بلوچی دستونک ء نوکیں ڈکشن ء نوکیں درشانی رنگاں چہ آشنا کنگ ء کرد میر عمر
میر ء گوراوتی زیبائی ء گوں پدر بیت۔ نود ء دہک ء پد بلوچی شاعری (لبرانک) ء تہا
بازین نوکیں توار دیماتک چرے نام ء تواراں میر ء گالواروتی جتائیں رنگ ء دروشمے
داریت۔ اے دہک ء پدرتچ ء بلوچی شاعری ء تب ء رنگ مٹاتگ ء الیشی ء نوکیں راہ ء
دگانی سراہی کنگ ء وتی ساچشتی توان کار بستگ انت۔ بلوچی نوکیں شاعری ء عمومی
تب گیشتر دری جیڑہ ء جبالانی نیمگ ء بوتگ، بلے نوکتریں پدرتچ ء لہتیں ورنائیں
شاعراں بلوچی دستونک ء دیم یا سفر انسانی باطنی راز ء اسرارانی زانگ ء فہمگ ء
درشان ء نیمگ ء تاب داتگ۔ من نہ گوشاں کہ اے کار پے زانت ء سمائی کنگ بوتگ
بلکیں وہد ء جاورانی ء ساچشت کار ء شاعرانی وتی مارگ ء فہمگ ء زند ء سرد ء گرم ء
تجربتانی بنیات ء اے چیز ابرمی صورت ء بوتگ۔

میر عمر میر ء دستونک وتی وانوک ء انجیں دنیائی ء سفر کنائیں انت کہ اودا فکر ء
جیڑگ ء سر بُری ء تلگی ء بدل ء جزبگ ء جھلی ء مارشت ء شدت ء سما بیت، بزاں آئی
شعری سفر چہ باطن ء ظاہر ء نیمگ ء انت۔ آئی گیشتریں شعر انسان ء اندری پرشت ء
پروش، بیچاڑی، ایبتکی، ملوری، تہنائی ء بے اوستی ء رنگ آں پدر کننت۔

ہشاد ء دہک ء پد بلوچ سیاست ء پرشت ء پروش، راجی سر بُرائی، سروک ء
رہدر برانی چہ حقیں راہ ء گسری، حرص، تماہ ء ذاتی نپ ء سیٹانی حاتراہواریں راجی حقانی
ببا دیگ ء میل ء، بلوچ چاگرد ء تہا یک پرشت ء پروشی ء شنگ ء شانگی ء انجیں
ہیمناکیں جاورے ودی کرت کہ بے پیسہی، بے اوستی، نامرادی، بے سستی ء چہ امر وزے

واب ۽ رنگاں شزاری ۽ ٻیل ۽ مہلوک ۽ ہوا ریں زندمان ۽ سرا دلپرو شیں اثر دوردات۔
 اے جاورانی اثرات تھک ۽ نوکتریں پدرتج ۽ شاعران مَرَت انت، سگ ات انت ۽
 ساچستی درو شم ۽ بلوچی لبز انک ۽ بہر جوڑ کرت انت۔ میر عمر اوں ہے پدرتج ۽ شاعر انت
 آئی شاعری ۽ تہا تہہ گندی ۽ ٻیل ۽ پڑ در بے سمانی صورت ۽ ہے جاوراں پدر کنت۔

ۛ کوش گریت انت، وشبوہان ۽ تئی غم ۽ نادراہ کتگ
 تو وتارا زندگی باریں کجا بیگواہ کتگ
 مرچی جند ۽ ساہگ ۽ ہمراہی ۽ ما تلوسیں
 توچے پیم ۽ اے زمانگ گوں وتا ہمراہ کتگ (۲۴۹)

ۛ درد ۽ دیوال ۽ پُشت ۽ ما داشتگ وتا
 گوات کُشیت مئے دست ۽ گلاباں پُلیت (۲۵۰)

ۛ اے پرشتہ ستکیں وہ نہ گیشیت اچ وتا
 تئی اوں وفاء روچ اد ۽ زاناں چار بنت (۲۵۱)

ۛ ہر کس چہ جند ۽ ساہگ ۽ مرچی درآمدت
 اے زندمان گوں من دل ۽ پرچے قہر بیت
 مئے ایوکی ماں تیوگیں دنیا ۽ ایوک انت
 باریں کدی ودار ۽ گیا بان شہر بیت (۲۵۲)

میر عمر میرؔ شاعریؔ مارا انچیں بیچاڑیں ارواہیؔ سما کپیت کہ آ امروزؔ شہ
دگاں ہچ چیزؔ لچمؔ ایمن نہ بیتؔ یک دائی شوہازؔ گاریؔ مارشتؔ آ تراچہ امروزؔ
تو امیں رنگاں بیگانگ کرتگ۔ ہمک شے چو درامدؔ درابیت۔ جندؔ ساہگ اول نہ
بجاریں درو شمؔ درائی دنت۔ اے بیگانگیؔ تہنائیؔ مارشت آئیؔ یک دائی باطنی سفرؔ
شوہازکاریؔ نیمگؔ بارت۔ اصلؔ اے بیگانگیؔ تہنائیؔ مارشت آئیؔ عہدؔ جیڑہ انت
کہ آگوں ہمیشیؔ دچار انت۔

”مئے زند ہم مدان مدان ءوتی کوہنیں رہنداں پروشک ءانتؔ
روزگارؔ ہا ترا در ملکؔ روگؔ ایوکیؔ وتی ٹک ءچہ گستا بونگ ءپہ
وتا جتا نیں زندگیؔ سازگؔ ہے سیالیؔ چہ سدگ ءزرؔ ارزشت
دیگ ءلاپ ءجل ءایوکیؔ ہے تب درائیں چا گردؔ رگاں میزان
میزان ءسپرؔ انت۔ گڑا تچکیں گپے نی وتی سرؔ بے باوریؔ بے
وسیؔ ایوکیؔ اے رنگیں بنگپ نوکیں لچہ کاریؔ تہؔ باز درابیت ءہے
جیڑہاں ترسؔ رنج ءگم ءسرحال نوکیں لچہؔ بکشا تگ انت کہ ہستیؔ
حب زانش ءگوں نزیک انتؔ نی مئے چا گردؔ یکجاہ نندگ ءدومیؔ
کارؔ آہگ بیدے جو پہ ءلاچؔؔ اے گپ پشت نہ کپتگ۔ ما
گندیں ہر نیمگ ءہے سدگ ءسیالیؔ چہ درکپگؔ دروہگ ء
بے سکیؔ یا و بژن ءاپسوزؔ بنگپ آورتگ یا و کوہنیں رہندانی تہؔ
آزات نہ بونگ ءگم ءپہ وت ءدگہ نوکیں راہےؔ شوہازگ ءراہؔ
نہ گندگ ہم ہستیؔ بونگ (Being) ء”نہستی“ ء”نہ بونگ“ ءراہ
ہچ کرتگ انت۔“ (۲۵۳)

ہے دل انچیں سکینے بدنت دنیا مہ بیت سرپد
 من روجء شہازء وتا کرتگ ماں شپاں گار
 دزگٹاں چے پیمء تو منا میر نزانے
 من جندء وتی ذاتء تھا بیتگاں بیگار (۲۵۴)

ہے ٹلے سُریت حیا لے سریت دل اوں جہہ جنت
 باریں کجام درچکء تو بیگواہء ساہگء (۲۵۵)

ہے پیم منی انچو رُستگ
 کس منا پیہار ندنت
 ہر رو مرانء زندگ باں
 ہر رو منا کس بار ندنت (۲۵۶)

ہے انچو مئے عہد ہیمناک انت گشے
 مرچاں مُرگاں شمشتگ شاہء طلب
 میر من ساہگء گوں بچکنداں
 گیش بیت وہدے کہ ہمراہء طلب (۲۵۷)

ہے ہر کس ء را دست چمان انت وتی
 چاریں آتراپاں چنیں لاچاری یے

موسمے شوہاز جند ۽ اندر ۽

موسماں گوں همراه داری گاری بے (۲۵۸)

میر عمر میر ۽ بلوچی دستونک ۽ تہا نوکیں فکر ۽ خیال، نوکیں چاڑ ۽ کیف، نوکیں
مارشتی سماء درشان ۽ پہ نوکیں چہر، شبین، ۽ چیدگاں چہ کارگران ۽ بلوچی شاعری ۽ درشانی
امکانات ۽ تہا مزین گیشی آورتگ۔ آئی دستونک استیں عہد ۽ نوکیں مارشتی سماء زبیا نیں
دروشم انت۔ داں انوک ۽ آئی دوشعری دیوان ”پلے گوات اندیم انت“ ۽ ”منی ارواہ
گیابانے“ ۽ نام چھاپ ۽ شنگ بوتگ انت۔

ظفر کریم

چوناہا ظفر کریم ۽ ہفتاد ۽ دہک ۽ نیامی دور ۽ باریگ ۽ شاعری بنا کرتگ بلے آئی
گوشتگ ۽ رد ۽ نیام ۽ مزینیں اوشتگ اتلگ ۽ آئی ۽ دوار نود ۽ دہک ۽ شعر گوشتگ بنا
کرتگ پیشک ۽ آئی ۽ ماہے عہد ۽ شاعرانی لڑ ۽ شمار کنیں۔ دیکہ آئی یک شعری دیوانے
ذرداس ۽ نام ۽ چھاپ ۽ شنگ بوتگ۔ کہ ایشی ۽ تہا آئی دستونک مان انت۔

ظفر ۽ دستونک آئی وانگ ۽ سما بیت کہ آئی درشانی رنگ وتی گوست ۽
شاعرانی رنگ ۽ داب ۽ تہا انت۔ آئی شعری درشانداں گوں ہما روایت ۽ سیادی
داریت کہ آئی جہگیریں شاعرانی تہا سید ہاشمی، مراد ساحر، بشیر بیدار، ظفر علی ظفر، جی
آر ملا، مبارک قاضی ۽ ایندگہ بازیں شاعرانی ناماں ہوار گیتک کنیں۔ ظفر ۽ دستونک
ہے شعری روایت ۽ درشانی صورت ۽ انت کہ تچک ۽ سادگیں دروشم انت۔ آچنین ہم
جہل ۽ گرانیں حیا لے ۽ تچک ۽ سادگیں لبزاں گوں مزین از مکاری ۽ بیان کنت۔

(۲۵۹) اے ربی در شاندا بء ابید ہم آئی ء وتی جتا نیں رنگ ء آہلے گیشینگ۔
ظفر ء دستونک آل جز بگ ء مارشت ء چے گیش فکر ء خیال ء زور ء شدت گندگ کیت۔
فکری عناصرانی گیشی ء سوب ء آئی شعری جمالیات کے زور ترا تگ۔

ظفر یک پہتویں از مکارایت، آئی ء شعری محاسن آنی سرامز نیں دزر سے
است۔ 'شعری عروض ء رموز ء زانکار یء سبب ء ظفر کریم ء شاعری ء تہا اولی شری کہ
مردمے گندیت، آتنوع براں باز رنگی ء زیات جہتی انت۔ آتوری بحر ء اوزان بہ بنت کہ
فکر ء خیال۔ ایشی ء من اولی ء بندریں شری پہ اے حاطرا گوشاں کہ شاعری ء شریں
شعراں ہم اگاں کسے یلےیں بحر ء تہا بہ وانیت، تہ الم ء شزار بیت، ہمیشکہ کتہ کار ء مزنیں شاعر
دگہ دگہ بحر ء دگہ دگہ رنگ ء وتی شعراں پر بندیت۔ ظفر کریم شاعری ء ہے رمز ء جوانی ء پوہ
ء آشنانت۔ ہمیشکہ آوتی وانوک ء گوں یک رنگیں بحر اں شزار نہ کنت۔ (۲۶۰)

بنگی جہت ء ظفر کریم ء دستونک ء مزن پہناتی پدر بیت، آئی ء وتی دستونک ء
اندر ء دنیا ء گیشتریں چست ء ایر ء سر پُرانی بیان گوں ہورت نگاہی ء کرتگ۔ 'آچہ وتی
زبان، روایت، تاریخ، چا گرد ء انسانی زند ء ہر روچگیں چست ء ایر ء جہل ء برزیاں
جوانی ء سر پد انت۔ آیک انجیں از مکاری ء صورت ء ظاہر بیت کہ آئی نگاہ انسانی
حیات ء درائیں تکانی سرا ایر انت۔ آئی فکر ء مارگ ء روتگ تنچک ء وتی چا گردی زند ء
پیوست انت۔ آئی شاعری ء ڈلگ تریں بنگپ عشق ء مہر ء پاکیں جز بگانی درشانی درو شم
انت۔ آئی مہر ء واہگانی جز بگ مہر ء محکمیں تلاری ء انت کہ وہد ء ہچ وڑیں گوات ء
شرنگاں گوں ہچ سُر ت نہ کنت۔ آزان ت کہ اے جہان ء ایشی ء امن ء ایمنی ء راز گوں
ہے پاکیں جز بگاں بندوک انت، آجہان ء سلامتی ء حداء گواہ ء گوں مہر ء ہاکیں جز بگاں
بندوک لیکیت۔

س زہیر نالیں شپانی ارسء وڑا نہ مانیت
 جہانء مہرء گنوک مرتاں حدا نہ مانیت
 نمایت انجو گلابء ہلے سرینء قبرء
 دلے انگہ بہ بیت چہ دوستء جتانہ مانیت (۲۶۱)

”ظفر کریمء ذرداسء پر بستگیں غزلانی وانگء رند منی مجموعی تاثر
 ایش انت کہ ظفر رومانوی تبء غزل گوشتیں شاعرے۔ چیء کہ آ
 انگہ غزلء غزلء بندری بزانتء پر بندیت۔ بزاں آئیء غزل
 گیشتر مہرء عشقء بن گپانی ترجمان انت۔ ظفرء بنگپ آئی ذاتء
 بن گپ انت۔ آئیء سرگوستیں یا مارشتیں عشقء واردات انت،
 اصلی یا سچشتی جتائیء تورشت انت یا وصالء یکجائیء پُر لذتیں
 مارشت انت۔“ (۲۶۲)

مہرء واہگء درشانء ابید ظفرء دستونک آنی تھا ڈیہہ دوستیء راج دوستیء
 رنگء دروشم ہم گندگ کیت۔ آئیء چورواجی آشوبیء راجی شاعریء بدلء، راجء
 ڈیہہء راستیں جاورگوں وتی تاریخی پڑ درء وتی شاعریء بہر جوڑ کرتگ انت۔

اسحاق خاموش

نو کتریں پدریچء شاعرانی تھا اسحاق خاموش زوت گوشتیں شاعرایت، دان
 انوکء آئی چار شعری دیوان گمان، واہگء شن، شبن، جازء نامء چھاپء شنگ

بوٹگ انت۔ زوت گوشىء ابید ہم اسحاقء شاعریء کو الٹی باز جوان انت۔ ’گمانء چے
 دانکہ شبنء سفرء آئی شاعری یک در رچء برزیء نیماروان انت۔ آئی ہمک شعرء وان
 ے تہ آمدء گمان بیت بچ جاگہء زور اسری شاعری کنگء سما نہ بیت، آئی ’ہمک
 شعرانی وانگء آئیء آمد میں خیالانی کلاتیں دیوال محکم گندگ کنیت کہ آوردء زوری
 آئی ایر چیں پگرء خیالاں مان ترینت نہ کنت۔ من وتی زندء باز انچیں نامداریں شاعر
 دیستگ انت کہ نوں و ہدء مجاں اندیم انت بلے زانگ بیت کہ اسحاق خاموشء باہندانى
 رژن آئیء مروچیء بانداتء لبز انکی زندء ہست بوٹگء مان زمان انت۔‘ (۲۶۳)

اسحاقء شاعریء انہیں بنگپ مہرء محبت انت، بلے آئی مہرء درشان روایتی نہ
 انت، نیکہ آگلہء ماسیتء سرا بھیسہ داروکیں عاشقے بلکیں آوہدء جاورانی پداوتی دلی
 دوستء مہرء واہگاں چکاساں وتی دلی مارشتء خیالاں دیما کاریت۔ آغم کنت بلے
 غمء ساہگء نہ نندیتء نیکہ وتی دلء زہیرء دردانیدوار جاہ جوڑ کنتء دائمی موتک
 کاریت۔ آئیء مہرء محبتء درشان روایتی عاشقانی نہ انت بلکیں آنوکیں عہدء عاشقیء پیما
 نوکیں راہء دگانی مسافر انت۔ بشیر بیدار آئی شاعریء ہے پہناتء بابتء گوشتیت کہ:

”چو ہر شاعرء وڑا اسحاق خاموشء شاعریء بن حشت مہرء محبتء
 سرء انت۔ بلے چور وژنائیء تہاریء وڑا مہرء قہرء جنگ ہم نوک
 نہ انت۔ شاعر مہر لوٹیت پہ وت، پہ جہانء۔ شاعر وتی چا گردء
 ماروک ترین مردم انت۔ شاعر اے ڈولداریں کائناتء سرا
 چیزے بد ڈولیں مردمانی حاکمیتء نہ نیت آوتی لوگء سوچکء
 نہ نیت، ناں دگرء لوگء سوچکء رضاء دنت۔“ (۲۶۴)

بلوچی شاعریء راجدوستیء ڈیہہ دوستیء درشان ہمک دورء باریگء یک

توانائیں روایتِ صورتِ کنگ بوتگ۔ اسحاق خاموشِ دستونک آنی تہا مارا
 راجدوست ءِ آشوب ءِ رنگ ءِ دروشم گندگ کابنت، وتی چا گرد ءِ تہا شنگ ءِ تالائیں
 نابروبری، زلم ءِ جبر ءِ ڈلی زند، انسانی عظمت ءِ پادمالی، سیالی آنی پرشت ءِ پروش،
 راجدروہی ءِ دگہ بے شماریں بنگپ اسحاق ءِ وتی شاعری ءِ کینوس ءِ نقش کرتگ انت کہ آنی
 راجمانی ءِ تاریخی زانت ءِ سرپدی ءِ نشوند ارانت۔ آنی شاعری فکری صورت ءِ زند ءِ ہر کنڈ ءِ
 بیٹ کہ یک آگاہ ءِ ماروکیں انسانے چہ آہاں سرگوست نہ بیت چو کہ دنیا ءِ وت پرستی ءِ
 گلگ، وتی نادرسی، دوست ءِ مہر ءِ ہوشام، وہد ءِ گنگیں دل ءِ پریات ءِ ارزشت، مہر پہ
 مکیم ءِ بژن۔ دیستگیں وابانی بے معنائی، داب ءِ کہیب، زہیر ءِ ترانگ، نیاد ءِ ودار ءِ
 درہیں سرکپ ءِ ایرکپاں گوزیت۔ آس ءِ انگریانی لذت ءِ سرپدانت، زگریں نیم روچاں
 زانت ہست ءِ نیست ءِ زہراں ایربارت بلے وتی ربگاں نہ دروہیت۔“ (۲۶۵)

ۛ بزگیں بلبلاں پلانی طلب رنجین ایت
 سبز ءِ آبادیں پدایک دگہ باگے روک انت
 من پہ ڈیھ ءِ وتی جھیراں کہ اسحاق مونے نیست
 دورماں ساوڑ ءِ گنداں گشے شاگے روک انت (۲۶۶)

ۛ صد سال ءِ پیش راج ءِ کماشاں گماں نہ ات
 اے راج بیست ءِ یکمی کرن ءِ غلام بیت (۲۶۷)

ۛ حاک پاکیں گلزمین ءِ دامن ءِ بستگ دل ءِ
 پمن کت درملکے باتیل عہد ءِ سرداراں وتی (۲۶۸)

زیر مختار

نودہ دہک ۽ پد دیمآ یوکیں شاعرانی تہا زیر مختار سکیں نامداریں شاعرے۔
 آئی شاعری ۽ فطری رتیچ ۽ زیملیت آئی شعرانی نامداری ۽ سوب انت۔ آئی گیشتریں
 شعر چہ زیملیت ۽ چکار انت، آشعر ۽ موسیک ۽ دو جتانیں چیز سر پد نہ بیت۔ ”من
 شاعری ۽ موسیقی ۽ چہ جتا سر پد نباں۔ اے راستے کہ اے ہر دو بینانی وتی جتانیں منوگری
 انت، بلے شعر ۽ زیبائیں پل و ہدے کہ زیملانی مہپراں سینگاریت تہ ہر کلما نٹیں دل ۽
 نور بیت ۽ ہر نستہ نصیب، سالوئی رنگاں گسر کاریت۔“ (۲۶۹) ہمے زیملیت ۽ سوب ۽
 آئی شعرانی تہا زیبائی ۽ حسن گیش درائی دنت۔

زیر ۽ دستونک تچک ۽ سادگیں رنگ ۽ تہا انت، بزاں آپہ وتی شعری در شان ۽
 چہر ۽ چیدگانی وسیلگ ۽ ابہام یا مانگیشی ودی کنگ ۽ زوریں کوشست نہ کنت، بلکیں
 آسانیں ۽ سہلائیں لبزاں گوں وتی حیال ۽ مارشتاں تچک ۽ وتی وانوک ۽ سر کنت۔
 حنیف شریف آئی ۽ شاعری ۽ گیشوار کنان ۽ نبشتگ کہ:

”زیر مختار قدرت ۽ نیمگ ۽ شاعرے، آئی شاعری Natural

انت، آہرچی گندیت، ماریت، ہمارنگ ۽ ہما پیا نبشتہ کنت۔ آ
 شاعری ۽ ہاترا زیادہ حجال نہ انت ۽ نہ چو مئے رنگ ۽ ہیئت،
 صنف، تکنیک ۽ مواد ۽ چکر ۽ انت۔۔۔۔۔ زیر پمشکہ علامت
 کاری ۽ شعوری یا لاشعوری دوائیں رنگاں کم جہد کنت آوانوک ۽ رد
 دیگ نہ لوٹیت۔ دنیا ہرچ رنگ ۽ انت ہرچ داب ۽ انت
 باندیں سلگ بہ بیت۔“ (۲۷۰)

زبیرؔ شاعری عشقؔ مہرؔ چاگردؔ چکریتؔ، بلے آچور وایتی عاشقانی وڑا غم
 پسندیں شاعرے نہ انتؔ، بلکیں زندگیؔ حسنؔ زریبائیؔ عاشق انتؔ، آئی عشق پابندیں
 عشقے نہ انت آموسمؔ رنگانی پیماوتی تبؔ رنگؔ بدل کنتؔ۔ آنچوت آجوتیں تبؔ
 مزاجؔ دلےؔ واہند انت وتی دوستدارؔ ہم بند یک کنگؔ حقؔ نہ انتؔ، گوشت کنیں
 آنوکیں دورؔ تبؔ مزاجؔ عاشق انتؔ، پمشکہ آئیؔ شاعریؔ تہا غمؔ یاسیتؔ ناامیدی
 ؔ دلپروشیؔ دل کھریؔ رنگؔ دروشم آں آئیؔ گالوار تہلؔ ترند نہ کرتگ۔ منیر مومن آئیؔ
 ہے تبؔ بابتؔ نبشتہ کنت کہ

”زبیرؔ مستریں جیڑہ سنگینی انتؔ، اے کتابؔ تہا من کسانیں
 زبگے دیستگ کہ آچہ وابؔ گڑینگ بوٹگؔ چاریں نیمگ ؔ
 چاران انتؔ، بلے درس درآمد انتؔ، آنچو حیران انت کہ گریوگ
 ئے شمشنگ۔ زبیرؔ چہ سنگینیؔ ترسیتؔ، چہ شعرؔ سنگینیؔ، چہ عشقؔ
 سنگینیؔ، چہ زندؔ سنگینیؔ۔ آئیؔ را یک چولےؔ ہمراہ بوٹگ
 دوست بیتؔ، پمشکہ وتا بچکندیؔ باہوٹ ئے کتگ۔ آئیؔ سما
 نیست کہ آئیؔ بچکندؔ آستونک چچو لگ انت۔“ (۲۷۱)

ہے مہرؔ باز کشک انت ہے مہرواں اول باز انت
 کجاں کشکؔ سرگرےؔ تو کئیؔ ہم سفر کنتےؔ تو (۲۷۲)

ہے اے دگہ شہدادیؔ دنیائی انت
 اے وتی نازانی مہنازؔ نہ دنت
 چو و دنیا نہ کرزیت تو کنتے
 کس وتی یکیں دلؔ بازؔ نہ دنت (۲۷۳)

سے رژنائی ء گوں بہر نہ کنت رازاں کس دل ء
ہر کس درآمداں گون چراغان کسان کنت (۲۷۴)

سے اوست ، امیت چچو گار مجاں
بیگہاں بس بہ نند بچار مجاں
دور، دریائے ء توار، گشتے
چچو خاموشی انت بچار مجاں (۲۷۵)

محیب مجاہد

نو کتریں پدرتیچ ء سنگین ء سنجیدہ نیں شاعرانی رم ء محیب مجاہد جتنا نیں بچار ء
ارزشتے داریت۔ آئی بنداتی شاعری سید ہاشمی ء رنگ ء داب ء انت، چوسید ء آئی گورا
ہم سنگینی، مشکل پسندی ء خیال ء مانگیشی ء گرانیں لہزانی کارمرزی ء نیل پدر بیت۔ رند تر ء
آئی ء وتی شعری رنگ ء داب کم کم ء گیشینتگ ء وتی جتنا نیں اسٹائل ء در شان داب یے ء
ٹاہینگ ء داں مز نیں حدے ء سوب مند بوتگ۔

محیب دستونک ء لچہ ہر دو پر بندیت۔ آئی شعری دیوان ”ساز ء آواز“ ء بام ء
چھاپ ء شنگ بوتگ کہ ایشی ء تھا آئی بازیں دستونک ء لچہ ہوار انت۔ آئی لچہ تجریدی
رنگ ء تھا انت۔ ہے دروشم آئی دستونک آنی تھا ہم درائی دنت۔ آ شعر ء زیبائی ء
ناز کی ء جز بگ ء مارشت ء رتیچ ء شدت ء بدل ء فکر ء خیال ء سر اگیش زور دنت، ہے
سوب انت کہ آئی شعرانی تھا زیبائیں ء نوکیں خیال، فکر ء مارگ ء تھر تھر نیں گوناپ و

بے کس اسء دست کپیت بلے جا ہے کہ شعری جمالیت ء گپ بیت تہ اے تک ء آئی
 دستونک وانوک ء چوشیں تاثیر ء تاہیرے دیگ ء نزور گندگ کاینٹ۔ فکری شاعری ء
 وتی جتانیں بستار ء ارزشتے است، اے درگت ء آئی دستونک آنی تھا یک انجیں
 جیڑوک ء ماروکیں انسانی ء درابیت کہ آگیدی ء راز ء اسرار، انسانی حیات ء تہی ء
 اندری چاڑ ء کیف ء زند ء ہر روچگیں چست ء ایر ء انسانی معاملات آنی بابت ء وتی
 جتانیں فکر ء فلسفہ ء لیکہ یے ء ہداندانت۔ آئی دیدن باز تیزانت، آامروز ء جتانیں تنگانی
 دروشم آل ریس ء پر لسی دروشم ء شعری گوناپ دیگ ء سک بلدانت۔

بنگہی جہت ء مجیب ء یک حاصیں کار پڑی ء شاعرے گوشت نہ بنیں پرچیکہ
 آئی ء وتی شاعری لکیں ء تنگیں کار پڑ ء بستی نہ کرتگ بلکیں آئی ء وتی تجربت، دیدن ء
 زند ء ہر روچگیں چست ء ایران ء تہی حساب ء ماران ء شعری دروشم ء دیما آورتگ۔
 آئی ء شعری ازم ء سرا حاصیں دز رسی است۔ چہر، شبین، ء تمثیل ء کارمرزی ء گوں آئی ء
 انجیں انجیں چیدگ ء نقش دیما آورتگ انت کہ زند ء گوچنی رنگ انت۔

مجیب ء دستونک فکر ء خیال ء نوکی ء ابید وتی درشان ء تہار بیت رنگ ء انت، آ
 وتی عہدی شعری روایتاں رنگ زرتگ ء وتی شعری سفر دیما برتگ، لبزانی کارمرزی،
 جوڑشت ء جہت ء آئی ء مزنیں دز رسے است، بلے اثر و تانوکیں چیدگ ء چہر ٹاہینت نہ
 کرتگ۔ بلوچی شاعری ء پڑ ء آئی دستونک آنی ارزشت اے حاتراہم جوڑ بیت کہ آئی ء
 اے بستی ایں تہر ء تھا انجیں یکتا ء جتانیں فکر ء خیال ء فلسفہ جاگہہ داتگ انت کہ چد ء پیسر
 اے کارچج یک شاعری ء کرت نہ کرتگ۔

ۛ پل و شنام بیت، بنام بیت، سر بیت، ساہگ بیت
 رنگ، بے رنگی ء بیم ء کہ جہیت، ساہگ بیت

چونیں ہوشام؟ کہ ہر شبیت، نہ ترہیت، ”حون ہوشام“
 ٹنئے ماں سے سرءِ آپؑ مہ پرشیت ساہگ بیت (۲۷۶)

سے واید ہیں سر، زنڈ ترین نیمونے مہ ساچیت
 آگاہیں سما بُست نہ کنت وابء نہ ساچیت
 پدر نہ بیت، سہرا نہ بیت، ارواہ۔۔ کہ گمانے
 ”ناز اکیں حیا لانی“ سرپوستؑ مہ پاچیت (۲۷۷)

سے ”آپؑ“، ”آسانی“ میار انت، جس انت، حاک انت، ءِ آس
 آپؑ بے دروریں آس انت۔ دوئیں آپ انت نایاب
 شکلیں ساہ، پے ردی، مرگؑ بدی، بشؑ ءِ ردی
 کترہ ءِ ترنگل۔ ءِ زمستانؑ جلیں انگر ءِ آب (۲۷۸)

چراگ لاشاری

چراگ 1965 ءِ جان آباد کراچی ءِ پیداک بوتگ (۲۷۹) ءِ کسان عمری ءِ
 بزاں ۳۳ سال ءِ سندء 1998 ءِ کوڑہ ءِ سفر کرت۔ آئی لبزانکی سفر تہنا ہشت سالانی
 ایت۔ بلے ہمے کمیں مدت ءِ تہا آئی ءِ بلوچی لبزانک حاصل شاعری ءِ پڑءِ جتائیں ہند ءِ
 مقامے ٹاہینت۔ آئی شعری دیوان ”آگھی از اب انت“ ءِ نام ءِ آئی ءِ مرگ ءِ پد چھاپ ءِ
 شنگ کنگ بوتگ کہ ایشی ءِ تہا آئی تو امیں شاعری (لچہ، دستونک، ءِ چار بند) ہوار

کنگ بوتگ انت۔

چراگ ء شاعری حاصل چہ آئی دستونک آنی وانگ ء پدر بیت کہ آیک
پہتویں از مکارے بوتگ۔ چوشکہ آئی ء اردو، فارسی ء بلوچی زبان ء سرا حاصیں
ذر سے بوتگ ء آئی ء فارسی لبرانک ء حاصیں وانشت ہم کرتگ پمشکہ آئی شعرانی تہا
ازمی پہوتی گندگ کیت۔ آچہ شعر ء از م ء جوانی ء پوہ ء سر پد بوتگ۔

آئی دستونک زبان ء بیان، فکر ء خیال، چہر ء شبین، تمثیل ء مثال ء کارمرزی ء
جوانیں نمونگ انت۔ آئی فکر مزن شاہیگان ات ء آئی ء راجمانی ء ربیدگی سنج ء سماء آگہی
انچو محکم ات کہ آئی ء وتی دستونک آنی تہا انسانی حیات ء زندمان ء چست ء ایر ء بلوچ
تاریخ ء سرگوست ء ویل ء واکہا بانی در شان زیبائیں رنگے ء کرتگ۔

سے تئی ترانگانی جاگ ء پوشگ ملار دنت
اشک ء جھان ء جند ء شموشگ ملار دنت (۲۸۰)

سے زیان بات نام شالا بے وسیء
مبات ویران دگہ یک پیردانے (۲۸۱)

سے چو منیں مست موالبے پُرس ات
لذت ء آگھی ء وابانی
اے بھارگاھے چوں گشگ بیت، کہ
رنگ برگشتگ انت بھارانی
نے چراگے نے ماہ ء استارے
شپ دگہ چے بہ بیت از ابانی (۲۸۲)

ہشتادہ دہکے گڈی سال ءِ نودہ بنداتی زمانگ ءِ دیما آ یو کیس شاعرانی لڑچو ءِ
سک دراج انت بلے ہمانام آں کہ پوتی گالوار ءِ یکتائی ءِ گیشینگ ءِ وتی ساچشتی توان
کار بستگ انت ایشانی تہا ممتاز یوسف، رزاق دیدگ، شریف واہگ، غنی پھوال،
برکت علی سجاد، عمید محمد عمید، غلام حسین غلام، علی بخش دشتیاری، نثار یوسف، ارشاد پرواز،
عارف عزیز، قاسم فراز، آصف شفیق، غین نون گل، ڈولی بیگ، مجید عاجز، نسیم اکرم، شفاء
بلوچ، غلام بہار، اصغر علی آزگ ءِ علی جان داد ءِ نام ءِ کار ارزشت ءِ بستاری انت۔

ممتاز یوسف، شریف واہگ، برکت علی سجاد ءِ علی بخش دشتیاری دیریں کہ
بلوچی شاعری ءِ پڑ ءِ خیال ساچی کنگ ءِ انت ءِ ایشاں بازیں اہمیں دستونک اوں
پر بستگ۔ ممتاز یوسف ءِ دستونک ءِ پڑ ءِ اہمیں نام انت، آئی شاعری ءِ گیشتریں رنگ
مہرائی انت، اے درگت ءِ آئی ءِ باز جوانیں شعر پر بستگ۔ شریف واہگ ءِ شاعری
یک انجیں مارو کیس انسانی ءِ شاعری انت کہ آئی ءِ وتی چپ ءِ چاگرد ءِ چست ءِ ایرانی
جوانی ءِ سماست انت۔ برکت علی سجاد ءِ علی بخش دشتیاری ءِ دستونک ءِ رنگ ربیتی انت
آہاں دستونک ءِ عہدی شعری روایت آں دیما بران ءِ وتی ساچشتی سفر دیروی داتگ۔
غنی پھوال ءِ دستونک ہنگہی جہت ءِ چہ مہر ءِ محبت ءِ درشان ءِ سر رتچ انت،
ایشی ءِ ابید آئی ءِ چاگردی زندمان ءِ چست ءِ ایرانی بابت ءِ اوں وتی خیال درشاننگ
انت۔ پھوال ءِ شاعری ءِ رنگ گیشتر ربیتی انت۔

غلام حسین غلام ءِ دستونک چہ زیمیل ءِ چکار انت، زیمیلیت ءِ سوب ءِ آئی
دستونک آئی تہا انجیں واناکی ءِ سوزے ودی کرتگ کہ وانوک ہمیشی ءِ سحر ءِ بندی بیت۔
آئی ءِ دستونک ءِ ازم ءِ سرا حاصیں دزسی یے است، آئی ءِ بازیں بحرانی تہا دستونک ءِ
تجربت کرتگ ءِ وتی ازمی پھتوی منارینتگ۔ ہنگہی جہت ءِ آئی گورا مزن شاہیگانی

گندگ بیت۔

اصغر علی آزرگ ء دستونک ہواریں صورت ء یک انجیں زردے ء درشان
انت کہ اودا جز بگ ء زور ء شدت ء کمی ء مارشت بیت۔ آئی گورا چناہیں ہم فکر ء حیا لے
ء درشان تچک ء سادگیں لس بیانی ء رنگ ء تہا پدربیت۔

ارشاد پرواز ء عارف عزیز ء مزین حدے ء پہ وتا جتا نیں طرز ء وڑ ء جتا نیں
رنگ ء آہل یے شوہاز اتگ بلے ایشانی دستونک بنگہی سرشون ء چہ عشق ء مہر ء روایتی
رنگ ء درنیا تلگ۔ عارف ء گورا نوکیں مارشتی سماء برا نر گندگ کاینٹ۔ ہے وڑا
ارشاد ء وتی ذاتی ڈکھ ء ویل بازربیا نیں وڑے ء دستونک ء بہر جوڑ کرتگ انت۔
نثار یوسف ء دستونک وتی عہد ء المیہ ء جیڑہانی درشان ء ہمراہی ء نوکیں فکر ء
حیا لے انسانی تہی مارشت ء جیڑگانی درا نگازی مزین حدے ء سوہین گندگ کیت آئی ء
پہ وتا جتا نیں گالوار ء درشان دالے شوہاز اتگ۔

قاسم فراز ء علی جان داد ء شاعری بلوچی دستونک ء نوکتریں رنگ ء تازگیں
گالواری ء شاعری انت۔ قاسم ء درشان چٹ ء نوک انت آئی ء مزین حدے ء پہ وتی
شعری درشان ء نوکیں گالوار ء طرز وڑے شوہاز کرتگ۔ آئی ء دستونک آنی بیان وڑ بلوچی
دستونک ء نوکیں راہ ء دراں چہ آشنا کنت۔ ہے پیما علی جان داد ء شاعری اول وانوک ء
مزین حدے ء وتی نیمگ ء دلگوش کنگ ء سوب مند بوتگ۔

عید محمد عید ء ڈولی بیگ ء شاعری ء رواج گپتگیں دستونک ء رنگ پدربیت،
ایشانی گورا حیا لے فکر، چہر ء شبین ء چیدگانی کارمرزی ء نوکی ء سمانہ بیت۔ عید محمد عید کوہنیں
راہانی پدگیر انت، ہے پیما ڈولی ء گورا ہم ریستی رنگ پدربیت۔

آصف شفیق اندری مارشتانی شاعر انت، آئی دستونک آنی تہا جمالیاتی حسن ء

زیب سک باز در بیت۔ آئی دستونک آئی تہا فطرت ء کا زماس ء گوا چنی رنگ ء
 گوناپ گوں مزن از مکاری پدر کرتگ انت۔ غین نون گل ء دستونک وتی یکتائی دار
 انت آئی بیان رنگ چہ وتی ہمسریں شاعراں چٹ ء نوک انت۔

ہواریں صورت ء اے عہد ء شاعرانی گورامہرائی رنگ، فردیت پرستی ء تہہ
 گندی ء دروشم گیش پدر بیت کہ ہمیشی ء سوب ء ایشانی گورایچاڑی، ڈکھ، غم ء دلپروشی ء چہ
 وتی چا گردی جیڑہانی بابت ء یک وڑیں خیال ء جیڑگ ء رنگ ظاہر بیت۔

نوکتیں عہد ء بازیں شاعراں پہ وتا جتائیں رنگ ء شعری یکتائی، نوکیں فکر ء
 خیال، چیدگ ء چہر، بیان وڑ ء درانگازی دروشم ء گیشنگ ء وتی ساچشتی زور ء توان کار
 بستگ انت۔ اے پدر تیج ء شاعراں چہ بازیں انجیں نام است کہ اچ ایشاں اے امیت
 دارگ بیت کہ آیوکیں وہاں اے وتی شعری یکتائی ء ہمرائی ء بلوچی دستونک ء چہ نوکیں
 درشانی راہ ء دراں آشنا کنگ ء سوہین بنت۔

سرشوندات

- 1: دشتیاری، صبا، گل کار و چکنکار، تاکدیم ۴۴
- 2: دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، تاکدیم ۶۰
- 3: ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، تاکدیم ۱۲۷
- 4: دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، تاکدیم ۶۰
- 5: ہمیش، تاکدیم ۶۱
- 6: ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، تاکدیم ۱۲۵
- 7: دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، تاکدیم ۱۶۶
- 8: ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، تاکدیم ۱۲۸
- 9: مراد، رحمن، مس بلوچی غزل و لیکھانی پد (نوشتا نک) سئے ماہی گوهر، اکتوبر تا دسمبر ۲۰۰۲، تاکدیم ۸۰
- 10: دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، تاکدیم ۶۹
- 11: ہمیش، تاکدیم ۶۸
- 12: بزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقا، تاکدیم ۱۱۴
- 13: شیخ، نور محمد، میر نصیر شخصیت اور سیاست، تاکدیم ۱۰۲۱۰۱/
- 14: گجلی، یوسف عزیز، گل خان نصیر، شاعری (نوشتا نک) بلوچی، مئی ۱۹۹۸، سال ۱۲، شمارہ ۱۴۱، تاکدیم ۱۲
- 15: بزدار، واحد، شائیم، تاکدیم ۴
- 16: نصیر، گل خان، (پیش لوز) گرند، مستونگ، قلات پبلیشرز، ۱۹۷۱، تاکدیم ۱۵
- 17: بزنجو، غوث بخش، میر، گل خان نصیر (نوشتا نک) آساپ، نومبر/دسمبر ۱۹۹۴، سال ۳، شمارہ ۳۲/، تاکدیم ۷
- 18: بزدار، واحد، میر نصیر شخصیت و فن، تاکدیم ۴۳
- 19: نصیر، گل خان، میر، پُرنگ، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، تاکدیم ۱۳
- 20: ہمیش، تاکدیم ۲۱
- 21: ہمیش، تاکدیم ۳۱۳۰۱
- 22: بزدار، واحد، میر نصیر شخصیت و فن، تاکدیم ۵۵
- 23: نصیر، گل خان، میر، پُرنگ، تاکدیم ۲۴
- 24: ہمیش، تاکدیم ۴۲
- 25: ہمیش، تاکدیم ۷۶

- 26: ہمیش، تاکدیم / ۸۹۸۸
- 27: بزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقا، تاکدیم ۱۱۵
- 28: دشتی، کریم، شرگداری، تاکدیم ۳۷
- 29: ہمیش، تاکدیم / ۳۹۳۸
- 30: صابر، غوث بخش، (پیشگال) توار، محمد حسین عنقا، تاکدیم ۱۱
- 31: عنقا، محمد حسین، توار، تاکدیم ۶۸
- 32: ہمیش، تاکدیم ۹۷
- 33: ہمیش، تاکدیم ۹۹
- 34: ہمیش، تاکدیم ۶۹
- 35: ہمیش، تاکدیم ۷۷
- 36: ہمیش، تاکدیم ۸۸
- 37: ہمیش، تاکدیم ۹۲
- 38: دشتی، کریم، شرگداری، تاکدیم ۴۰
- 39: جمال دینی، عبداللہ جان، پروفیسر، (پیشگال) رژن، کراچی، المحزن پرنٹرز، اگست ۱۹۸۵، تاکدیم ۶
- 40: پہوال، عبدالرحمن، آزات جمال دینی (نوشتا نک) ماہتا ک راستیں راہ، مئی / جون ۱۹۹۷، جلد ۱، شمارہ ۱۰، تاکدیم ۵
- 41: جمال دینی، عبداللہ جان، پروفیسر (پیشگال) رژن، تاکدیم ۱۷
- 42: ہمیش، تاکدیم ۴۹
- 43: پہوال، عبدالرحمن، آزات جمال دینی، (نوشتا نک) راستیں راہ، تاکدیم ۸
- 44: دشتیاری، صبا، گل کار و چکنکار، تاکدیم ۴۷۶۱
- 45: ہاشمی، سید (پیشگال) انگریز و نگل، تاکدیم ۷
- 46: ہمیش، تاکدیم ۱۷
- 47: ہاشمی، سید برتگلیں بیر، تاکدیم ۶۸
- 48: ہاشمی، سید تراپکنیں ترمپ، تاکدیم ۵۶۵۵
- 49: ہمیش، تاکدیم ۵۸
- 50: بزدار، واحد، شائیم، تاکدیم ۳۵
- 51: غلام فاروق، نوکیں تام، کراچی، لوچی لبرائنکی دیوان، ۱۹۸۵، تاکدیم ۹۰
- 52: ہاشمی، سید، شعلیں شہجو، تاکدیم ۱۲۱۱
- 53: ہمیش، تاکدیم ۳۵

- 54: بزدار، واحد، فکروفن، تاکدیم ۷۵
- 55: دشتی، نسیم، غزل، تاکدیم ۱۰۴
- 56: ہمیش، تاکدیم ۱۰۹۱۰۸/
- 57: ہاشمی، سید، انکروٹروگل، تاکدیم ۲۶
- 58: ہمیش، تاکدیم ۳۵
- 59: ہاشمی، سید شکلیں شھجو، تاکدیم ۹
- 60: ہاشمی، سید، تراپکنیں ترمپ، تاکدیم ۶۵
- 61: دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، تاکدیم ۲۷
- 62: بزدار، واحد، شائیم، تاکدیم ۳۷
- 63: دشتی، نسیم، غزل، تاکدیم ۱۰۹
- 64: ساحر، مراد، پاپار، تاکدیم ۶۹
- 65: ہمیش، تاکدیم ۱۱۰
- 66: ہمیش، تاکدیم ۱۲۰
- 67: بزدار، واحد، فکروفن، تاکدیم ۷۹
- 68: آزات، م، ص، ٹنناپیں تران، تاکدیم ۵۸
- 69: غلام فاروق، (پیشگال) زرء مراد، مراد ساحر، ۱۶
- 70: مری، مٹھاخان، میر، بلوچی غزل و ساحر، (نوشتانک) اولس کوئٹہ، مئی ۱۹۷۴ء، تاکدیم ۶۱
- 71: دشتیاری، صبا، گل کاروچکنکار، تاکدیم ۴۷
- 72: ساحر، مراد، پاپار، تاکدیم ۸۲
- 73: ساحر، مراد، چیبھال، تاکدیم ۵
- 74: ہمیش، تاکدیم ۹
- 75: حقگو، حکیم، اومان اگست ۵۷، سال ۷، تاک ۷، تاکدیم ۶
- 76: حقگو، حکیم، اومان، دسمبر ۵۷، سال ۷، تاک ۱۱، تاکدیم ۷
- 77: آزات، صدیق، بلوچی جولائی ۸۸، تاکدیم ۴۲
- 78: آزات، صدیق، الس دسمبر ۷۶، تاکدیم ۱۱
- 79: بزدار، واحد، شائیم، تاکدیم ۴۳
- 80: شاد، عطا، (پیشگال) شپ سحرانندیم، تاکدیم ۹
- 81: آزات، م، ص، تنناپیں تران، تاکدیم ۲۲۵
- 82: شاد، عطا، (پیشگال) شپ سحرانندیم، تاکدیم ۱۰

- 83: آزارت، م، ص، تناپیں تران، تاکدیم ۲۱۶
- 84: شاد، عطا، روچگر، تاکدیم ۶۲
- 85: شاد، عطا، شب سحرانندیم، تاکدیم ۱۱۹
- 86: ہمیش، تاکدیم ۱۲۲
- 87: ہمیش، تاکدیم ۳۲
- 88: آزارت، م، ص، تناپیں تران، تاکدیم ۱۲۱
- 89: ہمیش، تاکدیم ۲۱۴
- 90: شاد، عطا، شب سحرانندیم، تاکدیم ۶۷
- 91: پھوال، غنی، توندیستہ منی ارس، چکند (نوشتا نک) بلوچی، کوئٹہ، عطاشاد نمبر، تاکدیم ۱۳۸
- 92: صابر، غوث بخش، ارسانی کلکشان تئ، بلوچی کوئٹہ، عطاشاد نمبر، تاکدیم ۱۰۷
- 93: ہمیش، تاکدیم ۱۰۹
- 94: شاد، عطا، روچگر، تاکدیم ۸۰
- 95: شاد، عطا، شب سحرانندیم، تاکدیم ۴۷
- 96: یار محمد، یار، اکبر بارکزئی، آئی شاعری، (نوشتا نک) ماہتاک منزل، کراچی، ستمبر ۱/ اکتوبر ۱۹۸۸ء
- سال ۱، شمارہ ۳، تاکدیم ۱۷
- 97: بزدار، واحد فکرون، تاکدیم ۱۱۳
- 98: آزارت، م، ص، تناپیں تران، تاکدیم ۱۲۹/۱۲۸
- 99: ہمیش، تاکدیم ۱۴۲
- 100: بارکزئی، اکبر، روچا کئے کشت کنت، تاکدیم ۷۳
- 101: ہمیش، تاکدیم ۱۱۰
- 102: ہمیش، تاکدیم ۱۲۴
- 103: ہمیش، تاکدیم ۱۳۳
- 104: آزارت، م، ص، تناپیں تران، تاکدیم ۱۳۵
- 105: بارکزئی، اکبر، روچا کئے کشت کنت، تاکدیم ۶۶
- 106: ہمیش، تاکدیم ۷۹
- 107: ہمیش، تاکدیم ۱۱۳
- 108: ہمیش، تاکدیم ۱۰۴
- 109: دشتی، کریم، دل زریٹ بولان، تاکدیم ۲۲۷
- 110: ہمیش، تاکدیم ۲۲۹

- 111: ہمیش، تا کدیم ۲۳۱
- 112: ہمیش، تا کدیم ۲۳۵
- 113: ہمیش، تا کدیم ۲۶۰
- 114: ہمیش، تا کدیم ۲۶۳
- 115: بیگل، محمد بیگ (پیشگال) زپتیس زھیر، احمد زھیر، کراچی، پازل اکادمی، دسمبر ۱۹۷۰ء، تا کدیم ۱۰
- 116: ہمیش، تا کدیم ۱۵
- 117: دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، تا کدیم ۸۹
- 118: دشتیاری، بانل، اولس جون ۱۹۷۱ء، سال ۱۰، شمارہ ۷، تا کدیم ۲۴
- 119: دشتیاری، بانل، اولس ستمبر ۱۹۷۲ء، سال ۱۱، شمارہ ۱۰، تا کدیم ۱۱
- 120: دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، تا کدیم ۱۹۶
- 121: دشتیاری، بانل، اولس ستمبر ۱۹۷۳ء، سال ۱۲، شمارہ ۹، تا کدیم ۲۳
- 122: ساحر، مراد (پیشگال) درون، آدم حقانی، کراچی، آزات جمال دینی اکیڈمی، اپریل ۱۹۸۷ء، تا کدیم ۷
- 123: ہمیش، تا کدیم ۸
- 124: حقانی، آدم، درون، تا کدیم ۱۵
- 125: ہمیش، تا کدیم، ۲۲
- 126: ہمیش، تا کدیم ۳۳
- 127: ہمیش، تا کدیم ۶۱
- 128: ہاشمی، سید (پیشگال) مھر یگ، اسماعیل ممتاز، تا کدیم ۹
- 129: بزدار، واحد، فکروفن، تا کدیم ۳۰
- 130: بلوچ، غلام فاروق، بلوچی زبانء مستریں راجی شاعر بشیر بیدار (پیشگال) ہرام، کراچی، دودور بیدگی وپٹ پولی انجمن، اگست ۱۹۹۰ء، تا کدیم ۱۰
- 131: ہمیش، تا کدیم ۱۴
- 132: بیدار، بشیر، گور بام، تا کدیم ۴۰
- 133: ہمیش، تا کدیم ۶۴
- 134: بلوچ، غلام فاروق (پیشگال) ہرام، تا کدیم ۹
- 135: بیدار، بشیر، کریاب، مسقط، بلوچی ادبی مجلس، جولائی ۱۹۹۴ء، تا کدیم ۳۴
- 136: ہمیش، تا کدیم ۶۸
- 137: بزدار، واحد، فکروفن، تا کدیم ۱۳۱
- 138: گجلی، امان اللہ، شگال طوطی الحان (پیشگال) کریاب، تا کدیم ۱۰/۹

- 139: بلوچ، غلام فاروق (پیشگال) ہزارم، تاکدیم ۲۵
- 140: بیدار، بشیر، گوربام، تاکدیم ۵۰
- 141: بیدار، بشیر، کریاب، تاکدیم ۴۷
- 142: ہمیش، تاکدیم ۷۵
- 143: ہمیش، تاکدیم ۳۰
- 144: بیگل، محمد بیگ (پیشگال) امبونیں دروت، ظفر علی ظفر، تاکدیم ۱۰
- 145: علی عیسیٰ، بلوچی دستونک، تاجدار (پیشگال) امبونیں دروت، تاکدیم ۱۵
- 146: ہمیش، تاکدیم ۱۵
- 147: بیدار، بشیر، ظفر علی ظفر (پیشگال) امبونیں دروت، تاکدیم ۱۹
- 148: ظفر علی ظفر، امبونیں دروت، تاکدیم ۲۸
- 149: ہمیش، تاکدیم ۶۹
- 150: ہمیش، تاکدیم ۷۷
- 151: ہمیش، تاکدیم ۷۸
- 152: ہمیش، تاکدیم ۵۱
- 153: ہمیش، تاکدیم ۷۳
- 154: ہمیش، تاکدیم ۵۶
- 155: گوادری، عبدالمجید، استاد (پیشگال) نپتیں سگار، کراچی، سید ہاشمی اکیڈمی، اکتوبر ۲۰۰۱ء، تاکدیم ۶
- 156: ہمیش، تاکدیم ۱۱
- 157: گوادری، عبدالمجید، استاد، نپتیں سگار، تاکدیم ۱۳۲۱۳۱
- 158: ہمیش، تاکدیم ۱۴۶
- 159: ہمیش، تاکدیم ۱۵۹
- 160: منصور بلوچ (پیشگال) بڑن، جی، آر، ملا، کراچی، پازل اکادمی، ۱۹۸۱ء، تاکدیم ۵
- 161: آسکانی، عابد (پیشگال) بڑن، تاکدیم ۱۱
- 162: ملا، جی، آر، بڑن، تاکدیم ۱۴۴
- 163: ہمیش، تاکدیم ۱۵۹
- 164: ہمیش، تاکدیم ۱۳۰
- 165: ہمیش، تاکدیم ۱۵۹
- 166: ہمیش، تاکدیم ۱۸۱
- 167: آسکانی، عابد (پیشگال) بڑن، تاکدیم ۲۰

- 168: ملا، جی، آر، بڑن، تاکدیم ۱۸۱
- 169: ہمیش، تاکدیم ۳۷
- 170: حسن آبادی، گوهر، واجرا ابراہیم عابد، ادبی ہمت، جہد (نوشتا نک) ماہتاک زندمان، ستمبر / اکتوبر ۱۹۹۵، سال ۳، شمارہ ۲، تاکدیم ۲۹
- 171: ارمان، یونس (پیشگال) شہم، ابراہیم عابد، تربت، کیچ پبلی کیشنز، ۱۹۸۵، تاکدیم ۱۷
- 172: گجلی، یوسف عزیز (پیشگال) شہم، تاکدیم ۱۱۲
- 173: عابد، ابراہیم، شہم، تاکدیم ۴۱
- 174: عابد، ابراہیم، نمیران، کیچ، فاضل اکیڈمی، جولائی ۱۹۹۵، تاکدیم ۷۱
- 175: صابر، غوث بخش، بلوچی نومبر ۸۶، سال ۱، تاک ۳، تاکدیم ۴۲
- 176: پرواز، غنی، کسی نہاں ماتیں وطن، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۱، تاکدیم ۵
- 177: زیمی، عباس علی (پیشگال) ہینار، کراچی، انجمن پرنٹرز، فروری ۱۹۸۶، تاکدیم ۶
- 178: بیگل، محمد بیگ (پیشگال) ہینار، تاکدیم ۱۴
- 179: ہمیش، تاکدیم ۱۶
- 180: زیمی، عباس علی، ہینار، تاکدیم ۱۶۳
- 181: اکرم صاحب خان، مئے قاضی (پیشگال) زرنوشت، کراچی، بلوچی دودور بیدگی پٹ و پولی انجمن، ۱۹۹۰، تاکدیم ۱۰
- 182: ہمیش، تاکدیم ۱۳
- 183: بزدار، واحد، فکر و فن، تاکدیم ۱۴۸
- 184: فضل خالق، زرنوشت، شاعر، شاعری (پیشگال) زرنوشت، تاکدیم ۲۱۲۰/۱
- 185: قاضی، مبارک، زرنوشت، تاکدیم ۸۵
- 186: قاضی، مبارک، شاگ ماں سبزیں ساوڑ، تاکدیم ۹
- 187: قاضی، مبارک، زرنوشت، تاکدیم ۷۱
- 188: واحد، بزدار، فکر و فن، تاکدیم ۱۴۹
- 189: نادر، رزاق، مبارک قاضی، شاعری، رنگانی رگام، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۷، تاکدیم ۷۵
- 190: صابر، غوث بخش، بلوچی ادب، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۱۹۹۹، تاکدیم ۱۲۶
- 191: مومن، منیر، (پیشگال) زرنوشت، تاکدیم ۳۱۳۰/۱
- 192: قاضی، مبارک، شاگ ماں سبزیں ساوڑ، تاکدیم ۷۲
- 193: ہمیش، تاکدیم ۹۱
- 194: ہمیش، تاکدیم ۹۲

- 195: ہمیش، تا کدیم ۹۵
- 196: واحد، بزدار، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقا، تا کدیم ۱۳۸
- 197: نادر، رزاق، رنگانی رگام، تا کدیم ۱۲۹
- 198: ناگمان، پھل سراط (پیشگال) دریا چنکے ہوشام انت، تا کدیم ۱۰
- 199: مومن، منیر، نگاہ باطن سفر، تا کدیم ۹۱
- 200: ہمیش، تا کدیم ۱۲۷
- 201: مومن، منیر، دریا چنکے ہوشام انت، تا کدیم ۶۹
- 202: مومن، منیر، نگاہ باطن سفر، تا کدیم ۱۵۵۱۵۴/
- 203: مومن، منیر، دریا چنکے ہوشام انت، تا کدیم ۵۳
- 204: شوہاز، غلام حسین، جالبار، تا کدیم ۳۱
- 205: ہمیش، تا کدیم ۴۰
- 206: ہمیش، تا کدیم ۹۹
- 207: علی دوست، ڈاکٹر، (پیشگال) بیتکیں بلور، غوث بہار، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۰، تا کدیم ع
- 208: بہار، غوث، بلوچی، فروری ۸۷، سال ۱، تاک ۶، تا کدیم ۶۰
- 209: علی دوست، ڈاکٹر، پیشگال، بیتکیں بلور، تا کدیم غ
- 210: بہار، غوث، ماہتا ک بلوچی جون ۸۷، سال ۱، تاک ۱۰، تا کدیم ۶۲
- 211: بزدار، واحد، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقا، تا کدیم ۱۳۳
- 212: نادر، رزاق، واب سبز انت پدا، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، تا کدیم ۴۸
- 213: ہمیش، تا کدیم ۳۹
- 214: ہمیش، تا کدیم ۸۶
- 215: خالق، فضل، ڈاکٹر، بلوچی جنوری ۸۷، سال ۱، تاک ۸، تا کدیم ۳۷
- 216: خالق، فضل، ڈاکٹر، بلوچی فروری ۸۷، سال ۱، تاک ۶، تا کدیم ۶۰
- 217: خالق، فضل، ڈاکٹر، (پیشگال) بیتکیں راہ سر، ڈاکٹر علی دوست، کوئٹہ، پروگریسور انٹرایسوسی
- ایشن ۱۹۹۹، ت ۱۰
- 218: علی دوست، ڈاکٹر، بیتکیں راہ سر، تا کدیم ۱۲۲۱۲۱/
- 219: ہمیش، تا کدیم ۷۶۷۵/
- 220: خالق، فضل، ڈاکٹر، (پیشگال) بیتکیں راہ سر، تا کدیم ۱۱
- 221: علی دوست، ڈاکٹر، بیتکیں راہ سر، تا کدیم ۱۲۰۱۱۹/
- 222: ہمیش، تا کدیم ۱۴۰

223: طائر، تاج محمد (پیشگال) تھتال، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۴ء، تاکدیم ۲۱

224: غلام فاروق (پیشگال) تھتال، تاکدیم ۱۰

225: طائر، تاج محمد، تھتال، تاکدیم ۵۵

226: ہمیش، تاکدیم ۶۶

227: اومان، عبدالوہاب (پیشگال) روزرو، تاج محمد طائر، ہامین شنگکار، دسمبر ۲۰۰۷ء، تاکدیم ۱۴

228: علی دوست فی ڈاکٹر فی وفاء مبادہ (پیشگال) مبادہ، گل محمد وفا، کوئٹہ، نوائے وطن پبلی کیشنز،

۱۹۹۹ء، تاکدیم / ۲۱۲۰

229: ہمیش، تاکدیم ۲۳

230: بیدار، بشیر، دروستانی دگ، شاعر (پیشگال) زلف، چکند، کراچی، آزمات جمالدینی اکیڈمی،

اکتوبر ۲۰۰۲ء، تاکدیم / ۱۵۱۴

231: وفا، گل محمد، مبادہ، تاکدیم ۲۶

232: ہمیش، تاکدیم ۴۳

233: بیدار، بشیر (پیشگال) زلف، چکند، تاکدیم ۱۳

234: وفا، گل محمد، زلف، چکند، تاکدیم ۲۴

235: وفا، گل محمد، مبادہ، تاکدیم ۴۷

236: ہمیش، تاکدیم ۶۲

237: میر عمر میر، وشو، سکین (پیشگال) آپ رنگ، گوادر، گام پبلی کیشنز، دومی چھاپ جولائی ۲۰۰۸ء،

تاکدیم ۲۹

238: نادر، رزاق، دانکے پہ آپ رنگ، رنگانی رگام، تاکدیم ۱۰۳

239: میر عمر میر (پیشگال) آپ رنگ، تاکدیم ۲۹

240: بسمل، منظور، آپ رنگ، تاکدیم ۵۰

241: ہمیش، تاکدیم ۱۲۰

242: مومن، منیر (پیشگال) آپ رنگ، تاکدیم ۱۵

242: بسمل، منظور، سانجارو، تاکدیم / ۱۵۱۴

244: مومن، منیر (پیشگال) آپ رنگ، تاکدیم ۱۶

245: بسمل، منظور، سانجارو، تاکدیم / ۲۴۲۳

246: ہمیش، تاکدیم / ۴۶۴۵

247: ہمیش، تاکدیم ۴۹

248: ہمیش، تاکدیم / ۵۷۵۶

- 249: میر عمر میر، پلے گوات اندیم، تاکدیم ۲۰
- 250: ہمیش، تاکدیم ۳۰
- 251: ہمیش، تاکدیم ۳۵
- 252: ہمیش، تاکدیم ۱۱۳
- 253: داد، اے، آر، مانا کجانت؟ وجودیت، آدینک سیریز، (ردوبند، قاسم فراز) تربت، بلوچستان اکیڈمی، جون ۲۰۱۰، تاکدیم ۵۵
- 254: میر عمر میر، پلے گوات اندیم انت، تاکدیم ۵۵
- 255: ہمیش، تاکدیم ۹۲
- 256: میر عمر میر، منی ارواہ گیا بانے، تاکدیم ۲۴
- 257: ہمیش، تاکدیم ۴۷
- 258: ہمیش، تاکدیم ۱۱۷
- 259: مہر، رحیم، ظفر کریم، زرداس (نوشتانک) ماہتاک سچکان گوادر، اگست ۲۰۰۸، سال ۵، جلد ۱، تاکدیم ۴۲
- 260: بیگل، محمد بیگ، دودانک (پیشگال) زرداس، کراچی، زریمل اینڈ ماہین پبلی کیشنز، ۲۰۰۸، تاکدیم ۸
- 261: مہر، رحیم، ظفر کریم، زرداس، ماہتاک سچکان گوادر، تاکدیم ۴۳
- 262: بیگل، محمد بیگ، دودانک (پیشگال) زرداس، تاکدیم ۱۰
- 263: انور صاحب خان، اسحاق خاموش، شاعر، شین، اسحاق خاموش، کراچی، آتار پبلی کیشنز، نومبر ۲۰۰۷، تاکدیم ۱۸
- 264: بیدار، بشیر (پیشگال) شین، تاکدیم ۱۶
- 265: یوسف، نثار (پیشگال) شین، تاکدیم ۲۰
- 266: خاموش، اسحاق، شین، تاکدیم ۴۰
- 267: ہمیش، تاکدیم ۴۵
- 268: ہمیش، تاکدیم ۶۷
- 269: مختار، زبیر (پیشگال) آپ، سرا گوات، گوادر، گام پبلی کیشنز، اگست ۲۰۰۶، تاکدیم ۳۱
- 270: شریف، حنیف (پیشگال) آپ، سرا گوات، گوادر، تاکدیم ۱۶
- 271: مومن، منیر (پیشگال) آپ، سرا گوات، گوادر، تاکدیم ۲۷
- 272: مختار، زبیر، آپ، سرا گوات، گوادر، تاکدیم ۳۹
- 273: ہمیش، تاکدیم ۵۸

- 274: ہمیش، تاکدیم ۶۸
- 275: ہمیش، تاکدیم ۱۱۴/۱۱۳
- 276: مجاہد، مجیب، سازؔ آواز، گوادر، گام پبلی کیشنز، جولائی ۲۰۰۴، تاکدیم ۶۱
- 277: ہمیش، تاکدیم ۷۱
- 278: ہمیش، تاکدیم ۹۲۹/۱
- 279: آسکانی، عابد (پیشگال) آگہی عذاب انت، تاکدیم ۱۵
- 280: لاشاری، چراگ، آگہی عذاب انت، تاکدیم ۴۹
- 281: ہمیش، تاکدیم ۶۷
- 282: ۷۷۷/۶۱

پنجمی در

آسم

CONCLUSION

دستونک یک انچیں شعری تھرے کہ چہ کرناں انسانی جز بگ، مارشت ء
 حیا لانی در شان ء پچ ایشی ء کار گرگ بونگ ء انت۔ دستونک ء تھر چہ قصیدہ ء تشبیب ء
 درا تنگ۔ اے دونیں تھرائی نیام ء بنگپ ء دروشم ء رد ء بازیں ہم دروشی گندگ کیت۔
 چوشکہ دروشی ہمرنگی ء رد ء تململ بند، کھر باند، رد ء پیشرد ہر دونیں تھرائی تہا یک وڑا
 کار مرزگ بنت۔ ماں تشبیب ء یک خیال ء مارشتے یک درچ ء بیان کنگ بیت
 وہد یکہ دستونک ء ہمک بندوتی جتا نیں معنوی پڑدر ء بزانتے داریت۔

دستونک ء پجار ایشی ء دروشم (Form) انت۔ دستونک یکیں وزن ء
 پیشرداں گوں بستگیں انچیں شعرائی ہواری ء گوش انت کہ ایشی ء تہا یکیں معناء بزانت ء
 بونگ ہزدری نہ بیت۔ ہمک شعروتی جتا نیں معناء بستارے داریت۔ دروشم ء جہت ء
 دستونک ء چار پہنات انت۔ تململ بند، رد، پیشرد ء کھر باند۔ دستونک ء اولی دونیں
 شعر پیشردار انت ء ایشی ء تململ بند گوش انت، تململ بند ء رند ء اولی شعر چہ پیشرد ء آجو
 بنت ء تھنادومی بند ء تہا پیشرد ء پابندی بیت۔ دستونک ء گڈی بند کہ آئی ء تہا شاعروتی نام
 یا پننام ء کار مرزکنت آئی ء کھر باند گوش انت۔

دستونک ء روایت ء نشان ماں فارسی زبان ء رسنت۔ ماں فارسی زبان ء
 عنصری اولی دستونک گوش رودکی ء من ایت۔ آماں وتی شعری ء تہا اے درگت ء
 گوشنگ کہ:

غزل رودکی وار نیکو بود
 غزلہائے من رودکی وار نیست

لہتے مردم عنصری ء حیا ل ء گوں تپاک نہ کن انت ء شیخ سعدی ء اولی دستونک
 گوشیں شاعر من انت۔ دستونک ء بندات پنچی کرن ہجری ء سلجوقی حکومت ء زمانگ ء
 بوتگ ء ہما مردم کہ دستونک ء اولی لچہ کار گوشت بیت آ حکیم سنائی انت۔ چہ پٹ و پول ء
 زانگ بیت کہ حکیم سنائی آ اولی مردم انت کہ آئی ء چہ قصیدہ ء ڈن ء جتا دستونک ء
 پر بستگ۔

دستونک ء ربیت چہ فارسی زبان ء ماں اردو ء اتک۔ اردو زبان ء ہم ایشی ء
 دیروی ء حاصیں دگوشی دیگ بوت ء مزن نائیں شاعر دستونک ء پیدا کرت۔ بلوچی
 زبان ء دستونک ء تہر چہ فارسی ء اردو ء اثر ء دیما اتک۔

اے پٹ ء پولی کار ء بنگپ بلوچی دستونک ء گوتگیں شست سال ء از می ء
 بنگپی و انشت انت۔ شاعری ء کجام ہم تہری ء پوشیں تپاس ارزان نہ بیت ء حاصل
 دستونک ء وڑیں نازرک ء رمز و ایمائی تہری ء و انشت چد ء گیش مشکل ء گران انت۔
 اے پٹ و پولی و اہش ء وتی علمی ء لبزانکی حب ء زانت ء بساط ء رد ء کنگ بوتگ کہ
 بلوچی دستونک ء گوتگیں شست سال ء تاریخ گوں وتی تو امیں جزئیات آں دیما بیت۔

اے پٹ ء پولی کار ماں چار در راں بہر کرتگ۔ اولی در ء بلوچی دستونک ء بندات
 ء ایشی ء دیروی ء پٹ ء پولی چار ء گزارے پیش کنگ۔ دومی در ء دستونک ء از می و انشت
 کنان ء ماں بلوچی دستونک ء چہر، شبین، چیدگ ء دروشمی تجربتانی ریس ء پریسی ء پٹ ء
 پولی دروشمے دیما آرتگ۔ ماں سیمی در ء بلوچی دستونک ء بنگپی کار پڑ ء گیشوار کرتگ۔ ہے
 پیما چار می در ء بلوچی دستونک ء نامداریں گچینی شاعرانی جتا جتا از می تپاس کرتگ ء ماں
 بلوچی شاعری ء آہانی قد ء بالاد ء از می بستار ء مقام ء گیشینگ ء جہد کرتگ۔

مقالہ اولی در ء بلوچی دستونک ء بنداتی دروشم ء بنداتی شاعری ء تب ء ٹیل ء ایندگہ

زبانانی اثرات ۽ تپاس کنان ۽ ایشی ۽ دیروی ۽ جہت ۽ درو شم دیمآرگ بوتگ انت۔

ماں بلوچی زبان ۽ دستونک ۽ ربیت بیستمی کرن ۽ نیامی دہک ۽ ایر کنگ بوت۔ عہدی بلوچی شاعری ۽ دستونک ۽ تہرنہ گواہیت، تو امین عہدی شاعری لچہ ۽ تہرہ انت۔ دستونک درآمدیں تہری ۽ صورت ۽ بلوچی شاعری ۽ بہر جوڑ بوت۔ ماں بلوچی زبان ۽ دستونک ۽ ربیت چہ فارسی ۽ اردو زبان ۽ آتنگ۔ سری زما نگ ۽ بلوچی دستونک گویشیں لچہ کاراں چہ ماتی زبان ۽ پیسرو تی باہند ۽ مارشانی درشان ماں فارسی یا اردو زبان ۽ کرتگ ات۔ پمشکہ آوہد ۽ بلوچی زبان ۽ نیمگ ۽ دلگوش بوت انت تہ آہاں اچ ہے زبانان تچک ۽ اثر زرت۔

بلوچی زبان ۽ دستونک ۽ اولی شاعر ۽ بابت ۽ چویشیں مانگیشی یے نیست۔ پرچیکہ ماں بلوچی ۽ دستونک ۽ ربیت ۽ تاریخ انجو کوہن نہ انت۔ بلوچی دستونک ۽ اولی شاعر بابا ملنگ شاہ ہاشمی انت کہ آئی ۽ کساس بیستمی کرن ۽ سیہی دہک ۽ شاعری کرتگ۔ آئی سرجمیں کلہی سیاہگ و دست نہ کپتگ بے آئی دست کپتگیں شعرانی تپاسگ ۽ چہ اے گپ تچک بیت کہ آئی ۽ شعر دستونک ۽ بستگیں توسیپ ۽ رد ۽ کانت۔ ملنگ شاہ ۽ ہم زما نگیں شاعرانی تہا جلال پکیر ۽ نام ہم دیمآکیت کہ دستونک ۽ بنیات ایر کنگ ۽ ایشی ۽ ربیت ۽ دیمآبرگا آئی نام بلوچی شعری تاریخ ۽ بہر انت۔ اچ پٹ ۽ پول ۽ اے گپ بے کچو ۽ گوشت بیت کہ ماں بلوچی زبان ۽ دستونک ۽ ربیت ۽ ایر کنوک بابا ملنگ شاہ ہاشمی انت۔ آئی شاعری ۽ نیگرائی ۽ پاکسمائی ۽ ہنگپ ۽ درو شم گندگ بیت۔

۱۹۵۰ء رند بازیں شاعرے ماں بلوچی شاعری ۽ نیمگ ۽ دلگوش بوت انت۔ اے شاعرانی تہا عبدالحکیم حقگو، دوست محمد بیکس، اسحاق شمیم، قاسم ہوت، قاضی عبدالرحیم صابر ۽ بازیں شاعر بلوچی شاعری ۽ نیما دلگوش بوت انت۔ چد ۽ پد ماہتا ک اومان ۽

’بلوچی‘، شنگ بوتگ ء گوں دستونک ء گیش دیروی کنگ ء موہ رس ات۔

محمد حسین عنقا، گل خان نصیر، آزارت جمال دینی، سید ہاشمی بلوچی شاعری ء نیمگ ء دگوش بوت انت ایشاں ابیدورناہانی دگہ رمبے اوں دیما اتک کہ ایشانی تہا اسماعیل ساجدی، محمد حسین حاجز، حسین تاج، احمد زہیر ء احمد جگر ء نام گرگ بنت۔ بنداتی دستونک آنی تہا اردو دستونک ء تب، ترکیب، جوڑشت چہر ء شبین ء باز جاہاں فارسی خیال تچکی ء بلوچی ء ترینگ بوتگ انت۔

بلوچی نوکیں بنداتی شاعر بلوچی ء نیمگ ء دگوش دیگ ء پیش ماں اردو ء فارسی زبان ء وتی خیالانی درشانی کنگ ء ات انت۔ ایشانی تہا میر گل خان نصیر، محمد حسین عنقا، اسحاق شمیم، دوست محمد بیکس ء ایندگہ گیشتریں شاعر ماں اردو ء فارسی زبان ء شاعری کنگ ء ات انت۔ چوشکہ بلوچی زبان ء وانگ ء نویسگ ء ربیت نیست ات پمشکہ اے شاعر اں علم اوں اردو ء فارسی ء دربرتگ ات ہے سوب انت کہ وہدے اے شاعر بلوچی ء نیمگ ء دگوش بوت انت تہ ایشانی علمی ء فکری پڑورہ اردو ء فارسی زبان ء اثرات است ات انت، فارسی ترکیب، چہر ء شبین ء چیدگانی کارمرزی ء لس رواج ات۔ بلوچی دستونک ء سرفارسی ء اردو زبان ء اثرات آنی پٹ ء پول ء چہ ہے گپ دیما اہتگ کہ بلوچی دستونک ء فارسی ء بنگپانی بدل ء ایشانی وڑ ء دروشم وتی کت انت جتانیں بنگپانی رد ء فکر ء خیال، جزبگ ء مارشت، تجربت ء رد ء بلوچی دستونک ء پہ وتا چٹ ء جتانیں راہ ء رہندے ٹاہینت۔ فارسی دستونک ء بنگپیی سیمسر بلوچی شاعری ء راہ ء اڑاندنہ بوت انت بلکیں بلوچ شاعر اں وتی اندری ء دری جاور ء وتی چاگردی اڑ ء جیڑہانی درشان ء پہ وتا جتانیں رنگ ء آہل ء جتانیں رنگ ء گونا پے گچین کرت۔ البت لسانی بنیات ء سری زمانگ ء شاعر اں اردو ء فارسی لبریات، جوڑشت، چہر ء شبین آں

چے حدےء اثر زرت کہ اے وت یک ابرمی کردے ات۔ اے اثرات داں دیراں نہ
منت انت۔ بلوچی دستونکء کسانیں مدتےء وتا ہندی رنگء دابء بلوچی تبء
مزاجء گوں ہم گزینچ کرت۔ زبانء ہمرائیء چہرء شین، چیدگء جوڑشتء تعلیمات
دراہ گوں وتی سرزمینء رنگاں رج ات انت۔

اردوء فارسی زبانء پدگیریء بنا بوتگیں اے درآمدیں تہر بلوچی زبانء
شاعراں وتی ساقشتی توانء ابرمی دادء صلاحیتانی وسیلگء گوں بلوچی شعری تبء
مزاجء ہم گزینچ کرت، آہاں اے تہرء روتگ وتی شعری تاریخ، زبان، دودمانء
چا گردی زندمانء سینگء سک کت انت۔

بلوچی نوکیں شاعری سیاسی جنزء زرمبشتء پڑدرہ ردوم زرتء وتی بنداتی
زمانگء ایشیء تہا گہگیری، ڈیہہ دوستیء راج دوستیء سر حالء بنگپانی درشانی رنگء
دروشم جاگہ دیگ بوت انت۔ ماں بلوچی دستونکء سیاسی، راجمانیء تاریخی بنگپانی
بنیات ایرکنگ بوت۔

ماں بلوچی لبزانکء چوشیں مزین لبزانکی جنزے دیما نیا تلگ البت لہتے
نیلء چاڑ خاص شاعریء تہا دیما تلگ انت کہ شاعراں ہوا ریں صورتء وتی کرتگ
ء دیما برتگ انت۔ اے درگتء خاص دیروی پسند لبزانکی لیکہء جنزء چہ لبزانتء
شاعراں اثر زورانء لیکہء پدا بلوچی دستونکء وتی فکرء حیا لانی درشانی کرتگ۔

دیروی پسند لیکہء ردء دیما اتلگیں شینء چیدگ بلوچ شاعراں ماں
دستونکء جاگہ دات انت، بلے بلوچی دستونکء تبء نیل گیشتر وتی ہندی چا گردیء
راجمانی زندء عکس کشیء ہمودء جاورانی نیمگء بوتگ۔ پمشکہ بلوچ شاعراں پہ وتا
جتائیں شینء چیدگء جتائیں درشانی رنگء دروشم دیما آورتگ۔ دیروی پسند

لیکہ پدا دیما اتلگیں بلوچی شاعری حاصل دستونک اردو یا ایندگہ زبانانی نسبت ء یک جتانیں رنگ ء آہل ء جتانیں چا گردی ء سماء دنت۔ ایشی ء تہامیان استمانی انسانانی اڑاند ء جیڑہانی ہمرانی ء بلوچستان ء ہندی جاوڑ ء جیڑہ وتی گواچنی رنگ ء دیما اتلگ انت کہ ہوا ریں انسانانی جیڑہ ء دو شم ءے گپتگ۔

بلوچی دستونک ء ہندی رنگ ء بلوچ تاریخ ء ہم گز نچ کنان ء بلوچ شاعراں اچ وتی زمینی راستی ء تاریخی وئیل ء کرداراں مزنیں حدے ء اثر زرتگ۔ بلوچ راج وتی جتانیں راجمانی ء ربیدگی تاریخی ء واہندانت ء چوشیں بازیں مہرانکی ء تاریخی قصہ ء کردار است انت کہ بلوچ چا گرد ء تہا وتی حاصیں زور ء اثرے دارانت۔ دستونک گویشیں شاعراں چو اردو یا ایندگہ زبانانی وڑا فارسی ء عربی قصہ ء کردارانی بدل ء اچ وتی تاریخی کرداراں اثر زیران ء ماں دستونک ء تہا چوشیں واکہہ ء کردار ماں تلمیحاتی ء تمثیلی درو شم ء پیش کنان ء دستونک ء احوال بلوچی رنگ ء وتی ڈیہہ ء زمین ء بو ء باساں گوں ہم گز نچ کنگ ء سمانی ء سوب مندیں جہد کتگ ء ایشی ء درشانی امکانات ء تہا گیشی آوڑتگ۔

بلوچی بتل وگالوارانی کارمرزی یک مئیل یے ء صورت ء بلوچی دستونک ء کارمرزگ بوتگ انت۔ اچ پٹ و پول ء ہمے گپ دیما اپتگ کہ بلوچ شاعراں راجمانی، ربیدگی، سیاسی، فکری، نفسیاتی، مالی ء چا گردی زندمان ء عکس کشی کنان ء اچ بتل آنی کمک ء دستونک ء معنائی شاہیگانی و دینگ ء جہد کتگ کہ اچ ایشی ء دستونک گوں وتی ڈیہی رنگاں ہم گز نچ بوتگ ء ایشی ء تہا بلوچیت ء تام ء شیرکنی ودی بوتگ۔

ماں بلوچی دستونک ء جتانیں چاڑ ء مئیل آنی پٹ ء پول ء چہ اے راستی دیما اہتگ کہ بلوچی دستونک ء وہد ء زمانگ ء بدلی ء لوٹانی پدا وتی رنگ ء درو شم مٹاگ، ایشی ء اندر ء زند ء سرپرانی درشانی ء گوں معنائی شاہیگانی ودی کتگ، نوکیں درشانی

امکاناتانی ہمرائی کنان ء زند ء جیڑہ ء حجال وتی دامن ء جاگہہ داتگ انت ۔ پمشکہ
ایشی ء تہا زند وتی تو ایس شاہیگانی ، ردوم ، جہلی برزی ء وتی رنگ ء دروشم آں گوں پدر ء
سہرا بوتگ ۔

بلوچی دستونک ء دیروی ء جتانیں لبزانگی چاڑ ء نیل آن ء رواج دیگ ء
بلوچ شاعران اہمیں کردے سازاتگ ۔ بنداتی شاعرانی تہا محمد حسین عنقا ، مراد آوارانی ،
سید ہاشمی ، مراد ساحر ، کریم دشتی ، عطا شاد ء اکبر بارکزی ء وتی شاعرانہ تخیل ء زور ء توان کار
بست انت ء اے درآمدیں تہر ء را کسانیں گوں بلوچی شعری تب ء مزاج ء ہم گزینچ
کت ۔ رند تر ء پدرتچ ء شاعران ہم دستونک ء دیروی ء گوں وہد ء زما نگ ء نوکیں لوٹ
ء گزرائی رد ء وتی ساجشتی توان کار گیت انت ۔ ماں بلوچی زبان ء دستونک ء ربیت ء نہ
بونگ ء ابید ہم گوستگیں شست سالان فکری ء از می سرشون ء ایشی ء مزن دیروی کتگ ء
وتی دامن ء زند ء ہمک رژنا ء تہاریں رنگ ء دروشم ء انسانی جزبگ ء مارشت ء جتانیں
کیف ء چاڑانی عکس کشی رژنا نیں پیے ء کتگ ۔ ماں بلوچی لبزانک ء دستونک ء
رست ء ردوم ء نوکیں تجربتانی مان زمانی ء مزنین امکان است انت ۔

بلوچی دستونک ء از می پٹ ء پول ء چہ ہے گپ مارگ بیت کہ بلوچ
شاعران کسانیں مدتے ء تہا اے تہر ء دامن وتی ساجشتی بودشت ء کمال ء گوں انچو پر گنج
ء ازگار کت کہ رمز و ایمانی دروشم وتی تو ایس امکانات آں دیما اتک انت ۔ چوشکہ
دستونک گوئد گری ء علم انت ، شاعر چنانیں ہم فکر ء خیال ، جزبگ ء مارشت ، چاڑ ء
کیفیت ء دستونک ء بستگیں رہند ء تہا بیان کنگ ء لاچار بنت ۔ ایچ شعری صنعتانی
وسیلگ ء شاعر وتی اندری چاڑ ء گوں شاہیگانیں بزانتے ء وانوک ء سرکنگ ء جہد ء
کنت ۔ چہر ء شہین شاعر ء گرو منج ء مانگی شیش حیلانی درشان ء مزن کمک کن انت ۔

ماں بلوچی دستونک ء شبن ء چہ چہرء کارمرزی جوان تریں رنگے ء کنگ
 بوتگ۔ چہرء جوانی یے ایش انت کہ اچ ایشی ء وسیلگ ء شاعروتی چم دیستیں راستی پدر
 نہ کنت بلکیں زندء مانگیشی ء دیما کاریت، ابرم ء شاہیگانی، ایشی ء جہلی ء برزی، زمین ء
 آسمان ء ہلاس نہ بوہوکیں اسرال، زانشتی ء زانشتی چاڑانی گڑو منجیں راستی کہ وت شاعرء
 دل ء ہل ء راستی انت لبر ء زمیل ء صورت ء پدر کنگ بنت۔ اچ پٹ ء پول ء پدر بیت
 کہ بلوچی دستونک ء بنداتی زمانگ ء فارسی ء اردوزبان ء چہر، شبن ء چیدگانی دروشم
 کارمرز کنگ بوتگ انت، بلے بلوچی دستونک ء دیروی ء گوں ایشی ء تہا کارمرز
 بوہوکیں چہر، شبن ء چیدگانی رنگ اچ وتی عہدی شعری ربیت ء گوں ہمدپ انت۔
 بلوچ شاعراں چرے شعری صنعت آل کارگران ء بلوچی دستونک ء درشان رنگ ء پراہ
 پہناتی ء معنوی شاہیگانی ء کیشی ء پہ وتی ازمی ء ساچشتی بودشت ء کمال ء گوں دستونک ء
 درشانی امکانات ء تہا کیشی آورت۔ دری جیڑہ ء جبالانی ہمرائی ء شاعراں انسانی تہی جیرہ
 ء مانگیشیں حیالانی درشان ء ہاترا چہر ء وڑیں شعری صنعتی ء چہ حاصیں وڑے ء کارگران
 انجیں نازرک ء دل تبیں درا نگازی راہ ء درے پاچ کرت کہ شعری درشان ء تہا کیشی ء
 سوب جوڑ بوت انت۔

بلوچی دستونک ء چیدگی رہند ء پٹ ء پول ء چہ زانگ بیت کہ بنداتی
 دستونک گو شاں چیدگانی کارمرزی اندری ساچشتی رپیچی ء پدانہ کرتگ بلکیں اردو ء فارسی
 دستونک ء سدانی سال ء رواج گپتگیں چیدگ گوں وتی بستگیں معنایاں کارمرز کرتگ
 انت۔ ہمیشکہ آہاں اچ چیدگاں نوکیں معناء بزانت ودی کرت نہ کنگ۔ اصل ء اے
 چیدگاں وتی چا گردی زندمان ء جاہ گپت نہ کنگ، پرچیکہ بلوچ چا گرد اچ ایرانی ء
 ہندوستانی چا گرد ء چٹ ء جتات۔

دستونک ۽ پٺ ۽ پول ۽ ريس ۽ پر لسي تپاس ۽ اے گپ ديما اتلگ که نوکيس
دستونک ۽ لس ۽ ٻيل ۽ تڇک ۽ دري جيڙهائي درشان ۽ صورت ۽ ديما اتلگ ايشي ۽ تهبا کارمرز
بوتگيس چهر، شين ۽ چيدگاني کارمرزي اوڻ گيشترگوں دري زند ۽ ايشي چست ۽ ايراں هم
گڙنج بوتگ، پمشکه چيدگاني کارمرزي ۽ بازجاه ۽ يک رنگي ۽ سماکپيت۔ بلے نوکترين
دستونک ۽ داں مزنيں حدے ۽ ۽ پھوتاجتائين درشان داب ۽ آهلي ۽ پدجني کرتگ۔ نوکيس
لبزيات گوں نوکيس چيدگي درشان ديما آورتگ انت۔ استين دستونک ۽ چيدگي
کارمرزي در ۽ نسبت ۽ گيشترگوں انسان ۽ اندر ۽ هم گڙنج انت۔ بلوچي دستونک داں
مزنيں حدے ۽ ۽ پھوتانوکيس چيدگي درشان ۽ کارمرزي ۽ سوبين گندگ ۽ اتلگ۔
ماں بلوچي دستونک ۽ دروشي تپاس ۽ ۽ ۽ گندگ بوتگ که بلوچ شاعراں اے
تھر ۽ دروشي تجربت ۽ جوانين ربيت ايرکتگ۔ بلے چوشکه بلوچي دستونک ۽ ساچشتي سفر
انچو دراج نہ انت بلے ۽ ۽ کسانين مدت ۽ هم ايشي ۽ تهبا دروشي تجربت ۽ ۽ ٻيل ۽ ربيت
گندگ پيتگ اے درگت ۽ بلوچ شاعراني کرتگيس کارمرز ارزشت ۽ بستاردارانت۔
دستونک ۽ بنگلي تپاس ۽ زانگ بيت که بلوچ شاعراں چنائين هم جاوراں
راست نولسي ۽ ربيت ۽ پداوتي چاگردی زندمان ۽ جيڙه ۽ خجال، راجماني، سياسي، ربيدگي،
جنگ ۽ مڙائي، مهر ۽ محبت ۽ لس زند ۽ هر روچيگيس چست ۽ ايراني درشان بيدگر ۽ دار ۽
مصلحت ۽ گواچني رنگ ۽ ديما آورتگ انت۔

سري زمانگ ۽ دستونک آني وانگ ۽ پولڪاري ۽ ۽ ۽ مارگ بيت که شاعراني
لس تب ۽ ٻيل ۽ ديروي پسند ۽ رڙنا پگري ليکه ۽ اثر مندات گيشترين شاعر عملي صورت ۽
اوڻ بلوچ سياست ۽ بهرات انت پمشکه آهائي گو را جز بگ ۽ شدت ۽ گواچن نولسي ۽
همرائي ۽ راج دوستي ۽ ڏيهه دوستي ۽ سنج ۽ سماوڻ پدربيت۔ هما زمانگ ۽ جبر ۽ ظلم، ناگيگي،

قید ۽ بند ۽ ڏکھ ۽ عذاب ۽ تجربت ۽ بیان همک شاعر ۽ گوراوتی ذاتی رثن ۽ دیدن ۽ پدا
گواچنی رنگ ۽ دیما اتلگ انت۔ چا گردی گواچن نویسی ۽ وتی راجمانی اڙ ۽ جیڑہانی
درشانی ربیت رند ۽ آیوکیں پدریچ ۽ گورا هم وتی کالیں صورت ۽ درائی دنت۔

هشتاد ۽ دہک ۽ پدا دیما آیوکیں بلوچی دستونک ۽ بیان وڙ ۽ تہا مزنیں حد ۽
بدلی آورتگ۔ بستگیں چہر، شبن ۽ چیدگانی بدل ۽ اے پدریچ ۽ شاعراں وتی عہد ۽ جیڑہ ۽
جنگال نوکیں شعری ۽ لسانی کالب ۽ لوٹانی پدا دیروی داتگ انت۔ راجمانی ویل ۽ واکہہ
تچکیں بیانی ۽ ۽ برزیں آہل یی ۽ بدل ۽ رمز وایمانی صورت ۽ گون نوکیں چیدگی زبانی ۽
دیما آورتگ انت۔

اچ پٹ وپول ۽ بلوچی دستونک ۽ مہرائکی دروشم ۽ ہم بلوچ ربیدگی زند ۽ جاور
حال دیما اہتگ انت۔ بلوچی دستونک آنی شم وشینک ۽ درائی دیوکیں دوستدار وتی
تب ۽ مزاج، نند وپادا آیک، سہت ۽ سنگار ۽ ڏیل و بالاد ۽ حساب ۽ بلوچ انت کہ دودمانی
۽ ربیدگی اقدار ۽ ویلیو آنی پاسدار انت۔ آئی ۽ مڙا ۽ لڄ، آئی سنگینی ۽ ہمک کرد ۽ عمل ۽ تہا
بلوچیت پدر بیت۔ اچ پٹ ۽ پول ۽ زانگ بیت کہ بلوچ دستونک گوشاں وتی شعرانی
تہا تخیل ۽ زور ۽ ایند کہ زبانی اثرات ۽ پدا حیالی دوستدار ۽ سراچک ۽ بدل ۽ چہ وتی چا گرد ۽
انچیں زندگیں کردارانی عکس کشی کرتگ کہ آرنگ ۽ دروشم، ناز ۽ ادا، ڏیل و بالاد، نند ۽ پاد
آیک، سنگینی ۽ ہمک تک ۽ بلوچیں دوستدار انت کہ دودمانی ۽ ربیتی زند ۽ چیدگ ۽
نمونگ انت۔

ماں بلوچی دستونک ۽ نیگراہی ۽ پاکسمائی ۽ بنگپ ۽ پدا مزنیں کچے ۽ شعر گوشگ
۽ ربیت گندگ بیت۔ ماں دستونک ۽ حد ۽ آئی رسول ﷺ ۽ عشق، آل بیت، گون
پیگمبر ۽ اولیاء اللہ ۽ وتی سٹک دلی ۽ جزبگانی درشان جوانیں وڙ ۽ ۽ کنگ بوتگ۔

اسلامی تاریخ و بائیں و سئل و اکہہ تلیمحاتی و تمثیلی صورت و جاگہہ دیگ بوتگ انت کہ بلوچی دستونک و بنگھی کار پڑے شاہیگان کرتگ۔

بلوچی دستونک و پٹ و پول و زانگ بیت کہ ایشی و بنگھی کار پڑ مزن شاہیگان انت۔ زند و ہر و چکیں چست و ایر، راجمانی، سیاسی، چا گردی، ربیدگی، مہرائگی، نیکراہی، میان استمانی و آشوب و گہگیری بنگپانی درشان و بلوچ شاعراں وتی فکری و از می بودشت و کمال گوں مزن زیبائی و کار بستگ انت۔

گوستگیں شست سال و بلوچی دستونک و پٹ و پولی و انشت و ہے گپ دیما اتلگ کہ اے کسانیں مدت و تہاد دستونک و وڑیں در آمدیں تہر و راگوں بلوچی شعری تب و مزاج و بلوچی رنگ و ربیت و انچو ہم گزینچ و ہم گونگ کتگ کہ اے تہر بلوچی شاعری و یک دائمی بہرے جوڑ بوتگ۔

بلوچی دستونک وتی جتانیں تب و دروشم و جتانیں رنگ و پجارے داریت۔ فارسی و اردو شعری ربیت و رند پدی و بنا بوتگیں اے تہر و تہا فکری، لسانی و خیال و مارشت و ردا انچیں ساچشتی مڈی دیما آرگ بوتگ انت کہ وتی چا گردی و ربیدگی زندمان و جہگیری و کن انت۔ بلوچی دستونک و کارمرز بوتگیں چہر، شبین، چیدگ، تلیم و تمثیل انچ وتی سرزمین و رنگ و تاریخی و سئل و اکہاں زورگ بوتگ انت۔ چرے کرد و دستونک و رنگ و گوناپ و تہا مقامیت و دی بوتگ و ایشی و وتی جتانیں رنگ و آہل یے دیما آو رنگ انت۔

بلوچی دستونک و وتی رشگ گوں وتی ڈیہہ و محکم کتگ۔ ذکر یں بلوچی زبان و کارمرزی و ہمرائی و ڈیہی رسم و دود، زند وڑ، چا گردی زندمان و وڑ و دروشم، موسم، درچک، کوہ، کور، پل، ندرگ، چا گردی جا ورحال، تاریخ، ربیدگ و ڈیہہ و گوں ہم

گزنچیں شے آنی درانگازی دیما آرگ بوتگ انت۔

اچ پٹ ۽ پول ۽ ہواریں صورت ۽ ہے گپ دیما اتلگ کہ بلوچی دستونک ۽
 وتی جتانیں رنگ ۽ دروشم، جتانیں درشانداب ۽ جتانیں آہل یے ٹاہینتگ۔ ایشی ۽ تہا
 وتی ڈیہہ ۽ رنگ ۽ بو ۽ وتی دودمانی زندمان ۽ عکس کشی جوانی ۽ کنگ بوتگ۔ اے شست
 سال ۽ ساجشتی سفر ۽ نہ تہنا از می، ہنگہی، لسانی ۽ دروشمی حساب ۽ دیروی کرتگ بلکیں فکر ۽
 خیال، جزبگ ۽ مارشت ۽ جہت ۽ پھوتا جتانیں رنگ ۽ پجارے ودی کرتگ۔ ملنگ
 شاہ ہاشمی ۽ کشنگیں اے نہال بز ساہگیں درچکے ۽ صورت ۽ بلوچی زبان ۽ لہزانک ۽ دامن ۽
 گوں وتی جتانیں رنگ ۽ دروشم ۽ تالان انت۔ اے نوکیں تہر ۽ کسانیں مدتے ۽ گوں
 بلوچی شعری تب ۽ مزاج ۽ وتا ہم گزنچ کرتگ۔ فکری ۽ از می جہت ۽ بلوچی دستونک
 انچیں زیبائیں ۽ رثنائیں رنگ ۽ دروشم ۽ گوں دیروی کتگ۔ ماں بلوچی لہزانک ۽
 دستونک ۽ تہر ۽ چہ تو ایں شعری تہراں گیش دیروی کرتگ ۽ ایشی ۽ رُست ۽ ردوم ۽ شعری
 تجربتانی مزنیں باوست ۽ گمانے است انت۔

سرشونی کتاب

بنی بلوچی کتاب

- ☆ آدم حقانی، درون، کراچی، آزات جمال دینی اکیڈمی، اپریل ۱۹۸۷
- ☆ آزات جمال دینی، رثن، کراچی، المحرزن پرنٹرز، اگست ۱۹۸۵
- ☆ آزات جمال دینی، مستیں توار، کوئٹہ، بلوچی پبلیکیشنز، ۱۹۵۳
- ☆ اشیر عبدالقادر شاہوانی بلوچی شاعریء درائیں درو شم (نزار)، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۱
- ☆ ابراہیم عابد، نمیران، کچ، فاضل اکیڈمی، جولائی ۱۹۹۵
- ☆ ابراہیم عابد، شہم، تربت، کچ پبلیکیشنز، ۱۹۸۵
- ☆ احمد زہیر، زپتیں زہیر، کراچی، پازل اکادمی، دسمبر ۱۹۷۰
- ☆ ارشاد پرواز، در آتنگ ماہ دمکاں، کچ، آتراپ پبلیکیشنز، اکتوبر ۲۰۰۴
- ☆ استاد عبد المجید گوادری، ریدگیس ریز، کراچی، خالد پرنٹنگ پریس، فروری ۲۰۰۸
- ☆ استاد عبد المجید گوادری، نپتیں سگار، کراچی، سید ہاشمی اکیڈمی، اکتوبر ۲۰۰۱
- ☆ استاد عبد المجید گوادری، شدرء ارجل، کراچی، خالد پرنٹنگ پریس، جنوری ۲۰۰۹
- ☆ اسحاق خاموش، شبین، کراچی، آتار پبلیکیشنز، نومبر ۲۰۰۷
- ☆ اکبر بارکزئی، روچا کئے کشت کنت، کراچی، آزات جمال دینی اکیڈمی، ۱۹۸۶
- ☆ بشیر بیدار، کریاب، مسقط، بلوچی ادبی مجلس، جولائی ۱۹۹۴
- ☆ بشیر بیدار، گور بام، تربت، پاک نیوز ایجنسی، فروری ۱۹۸۲
- ☆ بشیر بیدار، ہزام، کراچی، دودور بیدگی وپٹ پولی انجمن، اگست ۱۹۹۰

- ☆ تاج محمد طائر، روزرود، ہالین چھاپ و شنگ، دسمبر ۲۰۰۷
- ☆ تاج محمد طائر، تھتال، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۴
- ☆ جام درک، درچین، پولکار، بشیر احمد، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، دومی چھاپ ۲۰۰۶
- ☆ جی، آر، ملا، بڑن، کراچی، پازل اکادمی، ۱۹۸۱
- ☆ چراگ لاشاری، آکھی از اب انت، کراچی، آرات جمال دینی اکیڈمی، ستمبر ۲۰۰۱
- ☆ زیر مختار، آپ، سراجوات، بنشتہ، گواد، گام پبلی کیشنز، اگست ۲۰۰۶
- ☆ سمویلی مسست، مٹھا خان مری، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، بار اول مئی ۱۹۹۱
- ☆ سید ہاشمی، تراپکنیں ترمپ، شنگکار، سید ہاشمی بلوچ، سن
- ☆ سید ہاشمی، گسد گوار، کراچی سید ہاشمی اکیڈمی، مئی ۲۰۰۵
- ☆ سید ہاشمی، انگریز ونگل، شنگکار، سید نظام شاہ ہاشمی، ۱۱۹۶۲
- ☆ سید ہاشمی، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، کراچی، سید ہاشمی اکیڈمی، ۱۹۸۷
- ☆ سید ہاشمی، شطلیں شہجو، کراچی، سید ہاشمی اکیڈمی، ۱۹۸۸
- ☆ صبا دشتیاری، انگریز واہگ، کراچی، سید ہاشمی ریفرنس کتابچہ، ۱۹۹۹
- ☆ صبا دشتیاری، گل کار و چکنکار، کراچی، بھارگاہ پبلی کیشنز، ۱۹۹۰
- ☆ ظفر علی ظفر، ہمبوسین دروت، گواد، درد پبلی کیشنز، اپریل ۲۰۰۵
- ☆ ظفر کریم، زرد اس، کراچی، زیمل اینڈ ماہین پبلی کیشنز، جنوری ۲۰۰۸
- ☆ عابد علیم، دیگر، دریگ، بالو، تربت، بلوچستان اکیڈمی، ستمبر ۲۰۰۸
- ☆ عباس علی زیمی، ہینار، کراچی، المحزن پرنٹرز، فروری ۱۹۸۶
- ☆ عبدالرحیم صابر، صابر، گفتار،
- ☆ عطاشاد، شب سحر اندیم، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۱۹۹۶
- ☆ عطاشاد، روچکر، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۱۹۹۶
- ☆ علی جان داد، دروہاپ، گواد، گام پبلی کیشنز، اوستپان ۲۰۰۹
- ☆ عنقا محمد حسین، توار، کراچی، آرات جمال دینی اکیڈمی، جولائی ۱۹۸۶
- ☆ غلام حسین شوہاز، جالبار، بحرین، بلوچ کلب، فروری ۱۹۹۴
- ☆ غلام فاروق، نوکیں تام، کراچی، بلوچی لبز انکی دیوان، ۱۹۸۵

- ☆ قاسم فراز، منی چندے دستونک ۽ لچ، گوادر، گام پبلی کیشنز، جولائی ۲۰۰۸
- ☆ کریم دشتی، شرگداری، کوئٹہ، زمانہ پرنٹنگ پریس، ۱۹۶۳
- ☆ کریم دشتی، دل زریٹ بولان، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۹
- ☆ گل خان نصیر، گزند، مستونگ، قلات پبلشرز، ۱۹۷۱
- ☆ گل محمد وفا، زلف ۽ بچکنده، کراچی، آزات جمالدینی اکیڈمی، اکتوبر ۲۰۰۲
- ☆ گل محمد وفا، مبادہ، کوئٹہ، نوائے وطن پبلی کیشنز، ۱۹۹۹
- ☆ مبارک قاضی، زرنوشت، کراچی، بلوچی دودور بیدگی پٹ وپولی انجمن، ۱۹۹۰
- ☆ مبارک قاضی، شاگ ماں سبزیں ساوڑے، گوادر، درد پبلی کیشنز، مارچ ۲۰۰۳
- ☆ مجیب مجاہد، ساز ۽ آواز، گوادر، گام پبلی کیشنز، ۱۹۹۵
- ☆ محمد حسین عنقا، روکیں پل، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۷
- ☆ مراد ساحر، پابار، کراچی، پازل اکیڈمی، ۱۹۶۲
- ☆ مراد ساحر، چیہال، کراچی، سید ہاشمی اکیڈمی، ۱۹۸۷
- ☆ مراد ساحر، زر ۽ مردارد، کوئٹہ، پروگریسور انسٹریوسی ایشن، نومبر ۱۹۹۵
- ☆ ملا فاضل، درپشوکیں سھیل، شوہازکار، فقیر شاد، زیڈ اے پرنٹرز، مارچ ۲۰۰۳
- ☆ منظور بسمل، ساچ، گوادر، گام پبلی کیشنز، جنوری ۲۰۰۸
- ☆ منظور بسمل، سانجوارو، مشکت، بلوچی ادبی مجلس، بہار گاہ ۲۰۰۹
- ☆ منظور بسمل، آپ رنگ، گوادر، گام پبلی کیشنز، دومی چھاپ جولائی ۲۰۰۸
- ☆ منیر مومن، نگاہ باطن ۽ سفر، پسنی، میراث پبلی کیشنز، ۱۹۹۹
- ☆ منیر مومن، استار شپاد ۽ گردانت، مسقط، بلوچ سنگت ادبی مجلس، مئی ۲۰۰۹
- ☆ منیر مومن، دریا چٹکے ہوشام انت، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۵
- ☆ میر گل خان نصیر، پرنگ، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، باراول ۱۹۸۸
- ☆ واحد بزدار، شاہیم، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، اولی چھاپ ۱۹۹۷

اردو کتاب

- ☆ اختر انصاری، غزل اور غزل کی تعلیم، لاہور، مکتبہ عالیہ، ۱۹۸۷
- ☆ ام کلثوم، شاہ لطیف جی شاعری میں تشبیہ، استعارہ، کراچی، شاہ لطیف چیئر، ۲۰۰۰
- ☆ پروفیسر عبداللہ جان جمالدینی، پاکستانی معاشرہ اور بلوچی ادب، پاکستانی معاشرہ اور ادب، کراچی، پاکستان اسٹڈی سینٹر ۱۹۸۷
- ☆ پروفیسر محمد عزیز بگٹی، بلوچستان سیاسی کلچر اور قبائلی نظام، لاہور، فلشن ہاؤس، ۱۹۹۵
- ☆ پروفیسر نذیر احمد، تشبیہات اقبال، لاہور، اقبال اکادمی، ۱۹۷۷
- ☆ جابر علی سید، استعارے کے چار شہر، ملتان، بیکن ہاؤس، ۱۹۹۴
- ☆ حفیظ صدیقی، اشارات تنقید، لاہور، مکتبہ خیابان ادب، دوسرا ایڈیشن ۱۹۷۲
- ☆ ڈاکٹر انور سدید، اردو ادب کی تحریکیں، انجمن ترقی اردو پاکستان، اشاعت پنجم ۲۰۰۹
- ☆ ڈاکٹر ابن فریدنی علامت کا تصور فی مشمولہ فی علامت نگاری فی ترمیب فی اشتیاق احمد فی لاہور فی بیت الحکمت فی ۲۰۰۵
- ☆ ڈاکٹر ارشد محمود ناشاد، اردو غزل کا تکنیکی، ہستی اور عروضی مطالعہ، لاہور، مجلس ترقی ادب، اشاعت اول اگست ۲۰۰۸
- ☆ ڈاکٹر انعام الحق کوثر، سرور کونین ﷺ کی مہک بلوچستان میں، کوئٹہ، سیرت اکادمی بلوچستان، بار اول اگست ۱۹۹۷
- ☆ ڈاکٹر رشید امجد، مزاجی ادب (اردو) اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۱۹۹۵
- ☆ ڈاکٹر سہیل احمد خان، علامتوں کے سرچشمے، مشمولہ، علامت کے مباحث، ترتیب، اشتیاق احمد، لاہور، بیت الحکمت، ۲۰۰۵
- ☆ ڈاکٹر سہیل احمد خاں، ادبی اصطلاحات، لاہور، جی سی یونیورسٹی، ۲۰۰۵
- ☆ ڈاکٹر سید عبداللہ، ادب میں موضوع اور ہیئت کی اہمیت، (مضمون) مشمولہ، نیرنگ خیال، سالنامہ ۱۹۷۴، راولپنڈی
- ☆ ڈاکٹر جمیل جالبی، تاریخ اردو ادب، جلد دوم، طبع چہارم، جنوری ۲۰۰۵، مجلس ترقی اردو لاہور
- ☆ ڈاکٹر شاہ محمد مری، قدیم عہد سے عصر حاضر تک، لاہور، تخلیقات، ۲۰۰۰
- ☆ ڈاکٹر وزیر آغا، غزل اور جدید اردو غزل (مضمون) جدیدیت کا تنقیدی تناظر، مرتب، اشتیاق احمد، لاہور، بیت الحکمت، ۲۰۰۶
- ☆ ڈاکٹر وقار رضوی، تاریخ جدید اردو غزل، طبع دوم، اسلام آباد، نیشنل بک فاؤنڈیشن، ۲۰۰۰
- ☆ سلیم اختر، پروفیسر، نگاہ اور نکتے، لاہور، ۱۹۶۸
- ☆ سمویلی مسست، مٹھا خان مری، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، بار اول مئی ۱۹۹۱

- ☆ سید عبداللہ، مباحث (جلد دوم) دہلی، کتب خانہ زیریہ، ۱۹۶۸
- ☆ شبلی نعمانی، شعر العجم، جلد پنجم، مطبع معارف اعظم گڑھ، ۱۹۶۱
- ☆ شمیم احمد، کشاف تنقیدی اصطلاحات، اسلام آباد، مقتدرہ قومی زبان، ۲۰۰۵
- ☆ شیمہ رضوی، اردو غزل اور اس کا فکری و فنی نظام، اتر پردیش، لکھنؤ، سرفراز پریس، ۱۹۹۰
- ☆ عابد علی عابد، البیان، لاہور، سنگ میل پبلی کیشنز، ۲۰۰۳
- ☆ عارف عبدالمستین، تنقیدی جائزے، لکھنؤ، احباب پبلشرز، سوم، ۱۹۵۶
- ☆ علمی اردو لغت (جامع) مرتبہ، وارث سرہندی، لاہور، علمی کتب خانہ، ۱۹۸۷
- ☆ عنوان چشتی، آزادی کے بعد دہلی میں اردو غزل، دہلی، اردو اکادمی، ۱۹۸۹
- ☆ غوث بخش صابر، بلوچی ادب، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۱۹۹۹
- ☆ فرہنگ آصفیہ، (جلد دوم) مولوی سید احمد بلوی، لاہور، اردو سائنس بورڈ، ۱۹۸۷
- ☆ فرہنگ تلفظ، مرتبہ، شان الحق حقی، اسلام آباد، مقتدرہ قومی زبان پاکستان، طبع دوم ۲۰۰۲
- ☆ مٹھا خان مری، درچین، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، فروری ۱۹۸۷
- ☆ مسعود حسین خاں، مقدمہ شعر و زبان، حیدر آباد، عثمانیہ یونیورسٹی، ۱۹۶۶
- ☆ ممتاز حسین، ادب اور شعور، کراچی، اردو اکیڈمی سندھ
- ☆ نور لغات (جلد چہارم) مولوی نور الحسن نیر، لاہور، نیشنل بک فاؤنڈیشن، دوم ۱۹۸۵
- ☆ واحد بخش بزدار، میر گل خان نصیر شخصیت و فن، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۲۰۰۶
- ☆ واحد بزدار، بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۵
- ☆ وزیر آغا، اردو شاعری کا مزاج، علیگڑھ، ایجوکیشنل بک ہاؤس، ۱۹۷۴
- ☆ وزیر آغا، اردو غزل، مشمولہ، جدیدیت تجزیہ و تفہیم، مرتبہ، منظر حنفی، لکھنؤ، نسیم بک ڈپو، ۱۹۶۹
- ☆ یوسف حسین خان، ڈاکٹر، اردو غزل، لاہور، القمر انٹرنیٹ پرائزر، سن

تاک ء ماہتاک

☆ تاک بند آدینک تربت

☆ سے ماہی درد گوادر

☆ سے ماہی گوہر کلاتک

☆ ماہتاک اولس کوئٹہ

☆ ماہتاک اومان کراچی

☆ ماہتاک آساپ تربت

☆ ماہتاک بلوچی کراچی

☆ ماہتاک بلوچی کوئٹہ

☆ ماہتاک زندمان کچ

☆ ماہتاک سچکان گوادر

☆ ماہتاک سوغات کراچی

☆ ماہتاک لبزانک حب

☆ ماہتاک نوکیں راہ